

07 744 715

**A
PATAKI DIÁKVILÁG
ANEKDOTAKINCSE**

III. KÖTET

a. 74, 775.

A PATAKI DIÁKVTILÁG ANEKDOTAKINCSE

III.

A PATAKI DIÁKVTILÁG ANEKDOTAKINCSE

1887

1887

1887

1887

1887

1887

1887

1887

1887

A
PATAKI DIÁKVILÁG
ANEKDOTAKINCSE

III. KÖTET

DR. HARSÁNYI ISTVÁN
gyűjtése alapján

FEKETE GYULA
közreműködésével

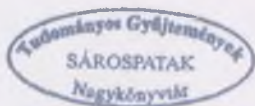
Kiadja a
SÁROSPATAKI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM
ALAPÍTVÁNY

1996

SZERKESZTŐK:

Benke István
Bolvári-Takács Gábor
Egey Tibor
Király Zoltán
Lázár Oszkár
Szabó Csaba

Nyelvi lektorálás, nyomdai előkészítés, tördelés:
Lázár Oszkár

4324. / 2005.

19. Kék könyv és né
tulajdonos

© Sárospataki Református Kollégium Alapítvány
Kuratóriuma

ISBN 963 04 6520 5

Sárospataki Nyomdaipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.,
Sárospatak

B e v e z e t ő

A pataki öregdiákok körében hagyománnyá vált anekdoták gyűjtését *Panka Károly* indította el *A pataki diákvilág anekdotakincse* című köteteivel, melyek *Komáromi János* közreműködésével jelentek meg 1927-ben és 1930-ban, összesen 500 oldal terjedelemben, a *Pataki Diákok Országos Szövetsége* kiadásában. A két kötet olyan írásokat és történeteket is tartalmaz, amelyekből megismerhető a hajdani pataki diákélet. Azóta alig van pataki vonatkozású ifjúsági vagy irodalmi lap, amely ne közölné anekdotákat. Az öregdiák találkozót az anekdoták mesélése teszi elevenné és vidámmá, ez jelenti a visszaemlékezést.

A második kötet megjelenése óta többször felvetődött az újabb anekdoták összegyűjtésének és kiadásának gondolata, de az első lépésekre csak akkor került sor, amikor 1960-ban Budapesten újjáéledt a pataki öregdiákok baráti társasága. Akkor az 1981-ben esedékes 450 éves jubileum ösztönözte a pataki öregdiákokat az anekdotakincs III. kötetének kiadására. A baráti kör egyik megalapítója és összetartója, *Harsányi István* kezdte el a gyűjtés szervezését. A Bem rakparti találkozók keretében 1975 és 1978 között több ízben került sor anekdotaest megrendezésére. Egyházi újságokban, egyéb folyóiratokban és a pataki öregdiákok körében terjesztett körlevelekben folyamatosan jelentek meg az anekdoták gyűjtésére szóló felhívások. *Harsányi István* mindent megtett a kötet megjelenése érdekében, de az akkori rendszer könyvkiadási politikája miatt ez nem valósulhatott meg.

A Sárospataki Református Kollégium Alapítvány Kuratóriuma elhatározta, hogy a kézirat átdolgozásával a pataki diákok 1996. évre tervezett világtalálkozójára kiadja a III. kötetet. A Kuratórium *Fekete Gyula* író, pataki öregdiákot kérte fel a közreműködésre, s a szerkesztők az ő tanácsai alapján elvégezték az átdolgozást és a nyomdai előkészítést.

A III. kötetben elsősorban azok az anekdoták olvashatók, amelyeket Harsányi István kézírata tartalmazott. A mai napig is érkeznek anekdoták, melyeknek egy része bekerült a jelen kötetbe, míg a többi majd a következő kötetben lesz olvasható.

A szerkesztési munka közben vált ismeretessé, hogy a Panka Károly-gyűjtemény kéziratának egy része a Panka család tulajdonában van. Ez az anyag e kötetbe – sajnálatos módon – már nem kerülhetett be, s a Kollégium Adattárában vár kiadásra.

Az anekdota, mint ismeretes, személyhez kötött, s a hitelesség igényével fellépő, rövid, jellemző, többnyire humoros vagy tréfás történet. Az I. és II. kötet szerkesztési elveihez hasonlóan el kellett térni e műfaji meghatározástól, ezért olvashatók a jelen kötetben visszaemlékezések, diákokról és tanárokról szóló történetek is. Az anekdoták általában időrendben követik egymást, de átfedések is előfordulnak, mivel néhányuk nem időhöz kötött, és a beküldött kéziratok is hiányosak voltak. Az egységes nyelvezet, a szerkesztési mód, vagy éppen az anekdotává formálás miatt a kéziratok szövegében helyenként módosítást kellett végrehajtani.

A III. kötetben található anekdoták nagyobb része a II. világháború előtti időkből való, ezért a fiatalabb korosztálynak csalódást jelenthet. Hiába keresik a diákeveikről, tanáraikról, barátaikról szóló történeteket; talán az elmúlt 40 év készítette hallgatásra ezt a korosztályt. A szerkesztőknek nem volt könnyű dolguk, midőn dönteniük kellett arról, hogy kiadható-e így ez a gyűjte-

mény (amelynek nagyobb része már csak a régiek emléket idézi), vagy célszerűbb lenne-e új gyűjtést indítani, s azzal kiegészítve kiadni a meglévő anekdotákat. Alkalmasabbnak látszott a korábbi gyűjtemény kiadása, mert ez ösztönözheti a pataki öregdiákokat élményeik megírására, – hiszen nincs az a pataki diák, aki ne tudna elmesélni négy-öt, megörökítésre méltó történetet. Összejöveteleken, baráti társaságban se vége, se hossza a vidám történetek sorolásának.

Elsősorban azoknak ajánljuk ezt a kötetet, akik még emlékeznek az anekdotákban megörökített időkre, régebben elhunyt tanáraikra vagy barátaikra, s akik így diákkorukból visszakaphatnak egy-egy emléket. Nincs arra lehetőség, hogy külön jegyzet ismertesse az anekdotákban megemlített személyeket, vagy méltassa azokat, akik élményeiket leírták és beküldték.

Reméljük, e kiadvánnyal sikerül felkelteni az érdeklődést és írásra ösztönözni a pataki diákokat, hiszen minden remény megvan arra, hogy az utóbbi ötven év anekdotáit is olvashassuk a hamarosan megjelenő IV. kötetben.

A kiadást vállaló Kuratórium köszöni Harsányi Istvánnak a gyűjtés megszervezésében kifejtett fáradhatatlan és felbecsülhetetlen értékű munkáját. Köszönet illeti azokat is, akik élményeiket és emlékeiket közlésre ajánlották.

Budapest, 1996 márciusa.

A szerkesztők

A gyökerekről

Divat ma arról beszélni, hogy mi magyarok visszatérünk Európába. Nagy tévedés rejlik ebben. Mi ezeregyszáz éve itt vagyunk a vén kontinensen. Soha nem adtuk fel európaiságunkat. S különösen nem Patakon. Ennek a városnak a történelme, benne a XVI. század elejétől iskolájának története úgy alakult, hogy vállalnia kellett – mert ezt szabta rá a Sors – az európai s benne a magyar kultúra gyarapításának és egyfajta végvári őrzésének szerepét.

Ezen a helyen nem akarunk historizálni. De a figyelmet rá kell irányítanunk a gyökerekre, a tegnapiakra és a tegnapelőttiekre egyaránt.

Ha az olvasó ellátogat Patakra (és idővel miért is ne tenné, vagy tenné újra?), lépjen be az iskola múzeumába, tekintse meg a régi épületek kiállított makettjeit! Megtudhatja: mikor melyik rész készült el, s meddig adott otthont a tanuló ifjúságnak. Mert nemcsak a könyveknek, az épületeknek is megvan a maguk sorsa. Felépültek, mert kellettek, majd lebontották őket, ha az újnak, a korszerűbbnek kellett átadniuk a helyüket. A kövek története Patakon arról beszél: ott a feladat *tanulni, szolgálni, változni és újra szolgálni* volt minden időben.

Ha ezt megérti a látogató, akkor a makettek körül megmozdulnak, megelevenednek a bemutatott tárgyak, és az azokat használó mindenkori ifjúság, nevelőivel együtt, ott nyüzsög majd a szemé előtt. A kor szelleme – ha hagyja – megérinti a lelkét.

A reneszánsz – úgy is, mint ízlés, és úgy is, mint magatartás – *Perényi Péterrel* együtt érkezett erre a

A reneszánsz – úgy is, mint ízlés, és úgy is, mint magatartás – *Perényi Péterrel* együtt érkezett erre a tájra. 1860-ban, a kollégium háromszázados jubileumakor, a főiskola tanítóképzőjének igazgatója, *Árva József* ünnepi beszédében erre így érzett vissza: “a sárospataki főiskola a reformáció szülötte, egyidős az értelmi és erkölcsi szellem emancipációjával”. Az ünneplők bizakodóan tekintettek a jövő elé. Reményeiket az táplálta, hogy iskolájukat szilárd alapokon állónak tudhatták. A fundamentum a lelkiismereti szabadság kiteljesítésének és megtartásának mindenkori képességét jelentette.

Ez nem önös cél volt: ebből táplálkozott és erősödött a patakiak lelkében a szabadság és a demokrácia, a nemzet szabadságának és demokráciájának óhajtása és szeretete.

Az iskola legelső törvényeiből kitetszik: a pataki diákok már a kezdetektől tulajdonképpen kis köztársaságban éltek. Övük volt az iskola, de rájuk nehezedett annak minden gondja-baja is, köztük vagyonának gondozása és őrzése. Változó formában, de a tanár mellett az idősebb diák mindig is tanította, nevelte a kisebbet a tanórán, az iskolakertben, a diákszállásokon és az internátusokban.

I. Rákóczi György két fia, ifjabb *György* és *Zsigmond* sem a várban lakott, hanem bent a kollégiumban, a Cigánysoron. Szobájuk ajtajára felírták: *Fortia in adversis* (a bátorság szembeszáll a veszéllyel).

A diák magamagáért és iskolájáért járt szupplikációra, volt mendikáns és legátus. “*Itt senki a nemességből, senki a polgári rendű ifjúságból, senki a jobb tehetőségű paraszti népből a tanultabb csiszoltságtól ne legyen távol. Gondoskodni kell arról, hogy a szűk vagyoni helyzet senkit, aki művelődésre vágyik, ne akadályozhasson*” – hitte és vallotta Comenius.

És gondoskodtak róla.

Comenius és a fejedelem, s a főúri pártfogók, majd a kevésbé tehetősek és nyomukban oly sokan, századokon át.

Vajon mi tartotta meg az iskolát a bujdosás éveiben? Mi tette lehetővé, hogy már 1709-ben kísérletek bemutatásával oktatták a fizikát, hogy 1796-tól magyarul folyt a tanítás, s a kiadott tankönyveket is magyar nyelven írták?

Tanárai vezetésével milyen erő vitte az ifjúságot 1849-ben Kassára, a legendás vörössipkás zászlóalj lobogója alá, hogy vérét hullajtsa a tavaszi hadjárat során?

Mi adott tartást az önkény éveit alatt, amikor Bécs még a nyilvánosság jogától is megfosztotta az iskolát?

A trianoni békeszerződés következményeként jogakadémiáját elvesztette ugyan a Kollégium, de hatvan év után, 1929-ben a tanítóképzője visszatért kebelébe.

A főiskola a második világháborút követő években új tagozatok megindításával mutatta meg erejét, bizonyította élniakarását.

Ezt törte meg 1952-ben az iskola államosítása. Közel négy évtized után, 1990-ben kapta vissza iskoláját a Kollégium.

A túléléshez és mindezekhez mi adott erőt? A hit és a szellem szabadsága megőrzésének évszázados hagyománya.

Ennyit a gyökerekről. A háttérről, amelyben a kötet anekdotái megszülettek. És még valamit arról a közszellemről, amely a pataki diákokat mindig is körülvette.

Erdélyi János írta le az 1860. évi ünnepségről szóló ismertetőjében, hogy milyen cselhez folyamodtak akkor, amikor a különböző rendű és rangú emberek és küldöttségek tisztelgő sokaságát kellett fogadniuk. Hogy ne legyenek ültetési, protokolláris problémáik,

nem a nagyteremben, nem a templomban, hanem az iskola tágas udvarán köszöntötték a vendégeket.

“Mert tudni kell, hogy Sárospatakon emlékezetet haladó idő óta szabadon látogat minden iskolai ünnepélyt a köznép, épen úgy mint a legfelsőbb rend. Közönséges mesteremberek, földművelők és általában a legszegényebb sorsu szülékre nézve is áll itt a szabály: a ki előbb, az elsőbb. A pataki iskola nemcsak Perényiek és Rákóczyak kegyéből él, hanem az utolsó falusi napszámos filléreiből is, azért minden reformált ember jogot tart hozzá; minek az a következése, hogy az itt összeseregleni szokott ünnepélyi tömeg nem pusztá bámuló, hanem valóságos érdekllett fél, s ha a lépcsőket, vagy termeket elfoglalja, kellemetlen dolog lenne kizavarni belőle csak azért, mert talán nem épen előkelő. Ebből igen gonosz következtetést fogna huzni a közvélemény. Hogy ez nem mese, példák mutatják. A ki tehát valamely kivételes buzgósággal merne föllépni mint rendező, hihetőleg maga fogna rendre utasíttatni olyan által, a kitől nem is várná.”

Kell-e Erdélyi János írását magyarázni? – Gyertyával világitanánk a napnak.

E. T.

ÖRÖK SZEPTEMBER

Patak fölött sűrűsödnek a levegőben a mamák sóhajtásai, beleszürkül a szeptemberi ég, s szemerkélni kezd az eső.

Tele az állomás, amikor a délutáni vonat befut. A mozdonyvezető figyelmesebb ilyenkor, az indításnál különösen óvatos. Nehezen szakadnak el egymástól a búcsúzkodók.

– Vigyázz magadra! Írjál!...

Mintha összebeszéltek volna, szeptemberi papák, mamák, nagymamák, végig a hosszú vonaton az ablakokból, a lépcsőkről, mindnyájan azt kiáltják utoljára:

– Vigyázz magadra! Írjál!...

– Vigyázz magadra! Írjál!...

Elnehezedik a szíve a tízéves emberpalántának. Áll-dolgál még egy percig a szitáló esőben, de amint körültekint, a szemét már úgy törüli, olyan mellékesen, mintha csak a hulló eső harmatcseppjeit törölgetné.

Most, ebben a percben zuhant bele az életbe; úgyszólván nagykorúsodott.

Zsebében új pénztárca, benne ezüst ötpengős, még felváltatlanul. Megtehetné, hogy az első cukrászdában elfagyaltatná az egésztest – és az nagyon jó volna, csudajó volna egyszer az életben annyi fagyaltot enni, amennyi jólesik –, el is tűnődik ezen. De már biztos, hogy nem teszi meg.

Takarékoskodik inkább. Félrerakja a nélkülözhetőt. Felsőskorára egy biciklire való összejön.

Vagy nem is biciklire. Az még jobb lesz, ha – majd, majd, majd – érettségi bizonyítvánnyal a zsebében, hazamenet útba ejt egy országos vásárt, és vesz egy jóra való lovat az apjának. (A mamának legelőször is

villanyvasalót venne, amilyen a jegyzőéknek van, mert – szegény mama – mindig fáj a feje a széngáztól.)

Könnyű a szíve most már.

Nekiiramodik az esőverte járdán, tánclépéssel cifrázza, de váratlanul beléje nyilall: talán nem is illő viselkedés ez egy diákhhoz.

Lassít, s az előtte haladó széles asszonyságéhoz méri lépteit. Milyen furcsa érzés: egyedül maradni a világban!

Örülni szeretne, de valamilyen szorongások lepik meg. Ráncolgatja a homlokát, s gondterhelten baktat az öreg iskola felé.

Így jöttek-mentek a szeptemberek – esővel vagy anélkül –, egyik olyan volt, mint a másik. Mintha azok a gondterhelt kis emberkéek sem változtak volna.

A mi korosztályunk sem különbözött a többitől. Ugyanolyan megilletődve fogadtuk az első tanárt, aki átlépte az osztályterem küszöbét, mint elődeink beláthatatlan sora. Másnap, tízpercben már nálunk is röpködött a kréta meg a szivacs; harmadnap a folyosón nehéz csatát vívtunk az Á-osztállyal.

Még a rigmus sem volt a miénk, azt is örököltük:

Bések, bések – szerencsések...

Ások, ások – nyavalyások...

Nekünk szép, napos szeptember jutott.

Délutánonként felvertük az iskolakertet, kardot, lándzsát szerkesztettünk, és zajos háborúkat rendeztünk, hol fehérek és indiánok, hol japánok és kínaiak, hol internátusiak és kintlakók között.

Egy vérszomjas ütközet alkalmával – ha jól emlékszem, japán-kínai háború dúlt – hősi halált haltam, és a szabályok szerint félre kellett vonulnom, mivel halott nem tartózkodhatott a csatamezőn.

Akkor kötöttünk örök barátságot Nyeszivel.

A lándzsája nyelét farigcsálta egy bokor tövén. Oszálytársak voltunk – előttem ült –, de nem sokat tudunk még egymásról.

Leguggoltam melléje, szótlantul.

– Én se leszek japán – mondta egy idő múlva.

– Persze – hagytam rá. – A bések kínaiak.

– Meg azért is, mert Kínát el akarják foglalni. Sajnálom, én nem leszek japán.

Így társalogtunk. Soron levő háborúinkról, majd a bogárgyűjtésről. Azután meg arról, hogy milyen érdekes lenne, ha ezentúl mi csak latinul beszélgetnénk egymással.

Azt mondaná például ő:

– Lingva latina nobis placet.

Mire én:

– Lingvam latinam disco.¹

Idáig tudtuk fejből az első leckét, hát hallgattunk rá egy sort. Nyeszi elmélázva piszkálta a lándzsájával a süppedő avart.

– Tudod mit? – nézett a szemem közé. – Kössünk szövetséget.

– Gilt – mondtam. – Vérszerződést.

Nem szó szerint értettem én ezt, ám Nyeszinek tetszett az ötlet nagyon, hogy mi igazi vérszerződést kössünk, igazi esküvel, igazi vérrel és egyáltalán mindazzal, ami vérszerződő feleknél szokás.

Abban végül is megállapodtunk, hogy nem vágjuk fel az ereinket.

– De valami vér csak kellene – vélte ő. – Mert akkor nem is vérszerződés.

---

¹ *Lingua latina nobis placet.* Nekünk tetszik a latin nyelv.
Lingvam latinam disco. Latinul tanulok ~ A latin nyelvet tanulom.

Kezdte nyomkodni az orrát, gyúrni, dömöckölni, mondván, hogy ő azt kipróbálta már, és ha akarja, elered az orra vére.

– Te meg szurd meg az ujjodat. – Mutatta, hogy szúrjam meg tüvel az ujjam hegyét

– Nincsen nálam tű. – Valamilyen jelvényem volt, de gomblyukba való.

Ez a körülmény megzavart bennünket. Némán ögyelegtünk a kanyargós, avarlepte ösvényeken. Az igazat megvallva én megkönnyebbültem, ám Nyeszi váratlanul egy akácfához intett:

– Itt a jó hegyes tövis. Azzal szurd meg az ujjodat.

S kezdett hozzákészülni a vérszerződéshez a saját módszerével. Nekiállt tenyérrel az orrának, olyasformán, ahogyan az asszonyok a szilvásgombócot gömbölyítik; persze durvábban nyomkodta.

Nem akartam gyávának látszani, hát csak akkor szóltam, amikor erősen kiveresedett már az orra.

– Szerintem nem is a vér számít. Szerintem az eskü számít.

Ezen elgondolkoztunk. Én mindenesetre elhajítottam a tövises akácfagallyat.

– Jól van – mondta később. – De valami ... valami csak kellene.

Eltávolodva már a csatazajtól, az iskolakert túlsó végén kószáltunk. Akkor láttam először a kétlábú fát.

Valamikor két szomszédos fiatal csemetét összesodortak, mint a drót két végét szokás. Idővel a két fa egymásba nőtt, csak egy csigavonalú forradást őrzött meg a közös kéreg. Olyan volt a vastag fatörzs, mint egy fejére állított Y.

Ott, a kétlábú fa alatt tanyáztunk le.

Magában a fogadalom nem elég, az akár volna, akár se – ebben egyetértettünk. Ha vér nincs hozzá, valamit kell helyette találni. Ott van például az ember haja. Jobb híján.

Neki fekete, göndör haja volt, piszkosszőke és szálkás az enyém. Nyiszálni kezdtük bicskával, ki-ki magának. Összesodortuk aztán a hajtincseket, s egy kibelezett vadgesztenyébe tömtük. Majd a lándzsával lyukat fúrtunk az öreg fa tövében a gesztenyének.

Most következett volna az eskü.

Baj volt az esküvel. Restelltük hangosan mondani.

Kitéptem azután a zsebnaptáramból egy lapot – a szeptemberi első hetet, mert az már lejárt –, s arra írtam az eskü szövegét. Ilyesmit írtam, csak ceruzával, hevenyészve:

„Mi örök barátságot fogadunk, jóban-rosszban kitarunk, egymást segítjük.”

Beledugtuk a papírt a gesztenyébe, a gesztenyét a lyukba, s ezzel véget ért a szertartás. Talán hamarabb a kelleténél – én legalábbis úgy éreztem, elsiettük a dolgot, nem volt eléggé ünnepélyes.

Megilletődve indultunk haza. Hogyan is lesz ezután?

Nem tudtuk még, hogyan kell viselkedni azoknak, akik örök barátságot fogadtak. Nyeszi az út szélén poroszkált, bokáig érő avarban. Elméláztam én is a történteken, de közbe-közbe azért megcéloztam egy-egy gesztenyét, s olyan gólt rúgtam az osztrák válogatottnak, hogy a kapus moccanni sem érkezett.

Bizony, váratlan megpróbáltatással kezdődött a mi örök barátságunk. Egy telibe talált gesztenye kis híján bokán ütötte jó öreg latintanárunkat, aki egy mellékösvényen sétálgatva elmerülten társalkodott Horatiuszal.

– Gyertek csak, gyertek ide!... Hány óra? Nem tudjátok ti azt, fiaim, hogy ilyenkor már szilencium?... Melyiktek dobált?...

– Én nem dobáltam, tanár úr... – csúszott ki a számon, mielőtt meggondoltam volna, hogy ezzel Nyeszit vádolom.

Nem firtatta tovább a gesztenyét Dávid tanár úr. Megszeppenve kotródtunk előle.

– Az nem dobálás, igaz? Csak focizás – bizonykodtam, de éreztem én, hogy nem jól vizsgáztam egyelőre az örök barátságból.

A fogadalmat különben sohasem említettük.

Az is igaz, nem lettünk olyan halálra szánt barátok, csak éppen együtt jártunk néha, együtt játszottunk, tanultunk, verekedtünk. És csak később, felsős korunkban melegedtünk össze megint.

Van a diák életében egy furcsa időszak, amikor csupa érthetetlen dolgot követ el.

Például: napjában többször megfésülködik.

Sőt: a fésűjét már-már gyakrabban használja, mint a ceruzáját. Gyűrött nyakkendőjébe újságpapírt dug, soványka zsebpénzéből hajneccet vásárol, a cipőjét minden reggel kipucolja, a fejére brillantint csurgat. S a szobafőnöktől elcseni az önborotvát, és – csak úgy szárazon – levakarja az álláról a pihéket. Az orra alól kétszer is levakarja, mert hallotta már, hogy annál jobban nő a szőr.

Nos, a mi időnkben kietlen sorsa volt a kamaszodó diákseregnek. Gimnázium, tanítóképző, teológia – volt itt annyi diák, hogy déli egy óra tájban majd szétvetették az utcákat, de – fiúk, csupa fiúk!

Mennyi gondosan megkötött nyakkendő (minden bőlintásnál ropogott benne a papír), mennyi párna alatt vasalt hosszúnadrág, a frizurán mennyi brillantin – és ki veszi észre?!

Sehol egy lányiskola vagy lányinternátus, ahol mindezt leltárba vennék s számon tartanák.

Legalább a környéken lett volna! Mert miből áll az egy szerelmes diáknak: az iskolától a konviktusig – az utca szemközti oldaláig – menet útba ejteni Végardót

vagy akár Makkoshotykát, azzal a dobogó reménnyel, hogy ama lányinternátus bizonyos ablakán meglibben a fehér függöny.

De, mondom, lányinternátus nem volt, s fehér függöny is elég kevés a városban. És előtte annyi sétálgató diák, hogy szegény kislány odabent az ablak mögött azt a függönnyt akár egész nap libegtethette volna.

Igaz, a gimnáziumba vettek fel lányokat „bejáró magántanuló” címen, s minden osztályba jutott belőlük mutatóba egy-kettő. Talán, hogy ebben a kritikus diákéletkorban el ne felejtődjék, milyenek a lányok. A csinosabbakhoz huszonöt-harminc fiú is eljárógatott vizitelni vasárnap délután. Körülülték a nagyasztalt, illedelmesen válaszolgattak a mamának, és azt hiszem, mindnyájan rosszul érezték magukat, a házikisasszonnyal együtt. Mert ha a lányból megárt a kevés, az udvarlóból is megárt a sok.

Ez a kemény diáksors újra összehozott Nyeszivel.

Mi nem álltunk be sokadiknak a vasárnapi vizitelők hadába. Feltérképeztük inkább a város perifériáin – függöny szempontjából – a fehér foltokat, és hol Kispatákon, hol az Újtelepen kergettek meg bennünket a suhancok. Csak a Hécén nem, Nyeszi szűkebb hazájában.

Közös szerelmeink is voltak, de sohasem haragudtunk össze miattuk. Ugyanígy megértettük egymást legnagyobb és legtartósabb közös szerelmünkben.

Ma is azt vallom, hogy a költészet valahol a tennivágyás és a tehetetlenség partjai közt fakad. És ki akarhat többet, nagyobbat, merészebbet tenni, mint egy ifjú ember? És kit fojtogatna annyira a tehetetlenség!

De ne általánosítsunk. Szép számmal vannak olyanok, akik fiatal létükre is eléggé okosak, megfontoltak, és minden időben pontosan tudják, hogyan kell beszélniük gyűlésen és négyszemközt, milyen nyelven a matematikatanárral és a történelemtanárral, első számú és harmadik számú szerelmesükkel. Nem róluk van szó

ezúttal, hanem a naivakról, az éretlenebbekről. Rólunk, akik számba sem vettük történelmi nagyjaink korlátait, fogyatékoságait, és gyerekes módon lelkesedtünk értük. Gőzös fejjel, meggondolatlanul vállalkoztunk akár a lehetetlenre, és – szégyen, nem szégyen – megakartuk váltani a világot.

Nyieszi meg én írói művekkel akartuk megváltani a világot. Felrázni a tespedésből. Mert ha az ember fia tenni nem tehet kedvére, mint a bibliai Úr, legalább mondja ki, hogy „Légyen világosság!”

Emlékezetem szerint sejtelmünk sem volt róla, mit kellene tennünk, *hogyan* és *voltaképp mi célból*. Csak azt éreztük biztosan, hogy: tenni kell, *tenni, tenni*.

Ki gondol ilyenkor a halállal?

Vastörvény, az egyetlen, amely nem ismer kivételt. Van abban valami *törvénytelen* mégis, hogy egy fiatalemberrel, akinek minden sejtje az életre szomjas, végleg eltemetik zúgó-doboló vérét, soha senkinek be nem vallott terveit, álmait, ábrándjait is.

A csengőbúcsún találkoztunk utoljára.

Rebellis osztály volt a miénk, nem jelentkeztünk a frontra, mint a korabeli érettségiző osztályok. De száműztük még a túlságosan germános “Ballag már a vén diák”-ot is.

Volt nekünk búcsúdalunk, javarészt saját termésű:

„Bodrog partján van egy város...”

„Válásra int immár az óra...”

„Kézemben van már az úti levelem...”

„Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek...”

Máskülönben szokványos csengőbúcsúnk volt, kellőképp érzelgős búcsúztatóval.

Ilyesmit mondtam egyebek közt:

„Nézzünk még egyszer egymás szemébe, fiúk, tart-suk meg jó emlékezetünkben egymást. Hiszen ma még, ma utoljára, itt vannak köztünk azok is, akikkel többé nem találkozunk...”

Zengett a világ akkor, és Nyeszit is elvitte a háború. (Nem kérdezték meg, kínai akar lenni vagy japán. És nem volt tilos a csatamezőn tartózkodni a halottaknak.)

Teltek az évek. Ellátogattam egyszer Patakra egy ősze hajló vasárnapon.

Hogy megöregedett a város!

Összementek, megkoptak az ismerős házak, beszűkültek az utcák, szinte kiapadt a Bodrog... Megőszült Bandi bácsi, a pedellus. Csak az iskola frissen meszelt vén falai, a tantermekben a mész és az olajfesték egymásba vegyülő szaga – az a jól ismert *szeptemberi iskolaszag* – volt a régi, s az a belenőtt firnisz ízű érzés, hogy: múlik az idő.

Legkedvesebb tanárom már a temetőben. S Nyeszti jelképes sírja is, pár lépésnyire szilenciumi táborhelyünktől, az öreg hárstól, amely alatt a fűben hasalva versenyt gajdoltuk a memoritert:

*Ante-apud-ad-adversus...
circum-circa-citra-cis...*

És bizonyos mértékig, helyi időszámítás szerint, már én is a temetőben. Hajdani versfaragványomat a folyosón bekeretezve látom, üveg alatt, "Ősi pataki diák-búcsúdál" címmel:

*Horatiust más diáknak tanítják,
más diáknak írják be a szekundát,
más diákra mosolyognak a lányok,
úgy elmegyek, híremet se halljátok...*

Így lettem őse a maiaknak. A valamikori osztálypoéta, aki azért kiizzadt a csengőbúcsúra valamicske eredeti márkájú dalszöveget is.

Sétálgattam az iskolakertben, futballoztam a gesztenyékkal, és sokáig elidőztem a kétlábú fánál: Minden

meggondolt szándék nélkül egy száraz gallyal kotorni kezdtem a tövét. Ott valahol, ahová húsz évvel azelőtt a kibelezett gesztenyét dugtuk.

A fülledt avar alól szétmálló gyufásdoboz került elő. Benne valamilyen foszló papirosok?

Lehet, hogy utódaink is tesznek egymásnak fogadalmat?

Üres volt még az iskolakert. S körülötte kihaltak az utcák.

Patak templomi csendben várta a szeptembert, mint évszázadok óta annyiszor. Várta diákjait, akiken nem fog az idő. Örökké fiatalok maradnak, szépek, töprengők, álmodozók, s az iskolakertben évről évre megvívják soros harcaikat. És megteszik szent fogadalmaikat.

(1956)

Részlet
Fekete Gyula
Bodrog-parti szerelmeink
című könyvéből

*

Több gyertyát, mint bort!

Miskolczi Csulyak István (1575-1645) zempléni esperes úr prédikációival meg tudta ríkatni a népeket, az bizonyos. Micsoda gyászbeszédeket tudott mondani: 1607-ben *Bocskai István* fölött, 1609-ben *Rákóczi Zsigmond* fölött, 1612-ben *Rákóczi Lajos* fölött! Szem nem maradt akkor szárazon, mikor parentálta őket az esperes úr.

De kedvelője volt ő az élces beszédnek is, melyre egyik bizonyosság az, hogy mikor a pataki anyaoskola kúratoraként *Bényei Deák János* professzort iktatta be az iskola tanári székébe, nagy derűt keltve így szólt az ünnepélyes alkalommal jelenlevő összes pataki deákhoz:

– Hallom, uraim, hogy itt sok jó bor fogy. Inkább több gyertyát fogyasszanak!

Szabó Lajos

*

Tompa Mihály széttéptt erszénye

A pataki iskolából legációba kiszállott, majd onnan visszatért *Tompa Mihály*, bejövén az ünnepről, mindjárt az első este elkártyázta azt a kis pénzt, amit legátusként szerzett. Ekkor elővette disznóhólyagból készült zacskóját, melyben a diákok az aprópénzt szokták volt tartani, s összetépte.

Kérdezték aztán, hogy miért teszi. Ő egy másik kérdéssel válaszolt:

– Mit csinált *Kościuszko*, mikor *Lengyelhon* elveszett?

– Összetörte kardját, mondván: nincsen vele védeni mit – volt a válasz.

– Én meg – viszonzá *Tompa* – összetéptem e zacskót, mondván: nincs bele rakni már mit.

Szabó Lajos

*

Tompa Mihály legátusa voltam

Az én időmben minden pataki diák rajongott Tompáért, főként ha még az Önképző Társaságnak is tagja volt. Tudtuk, hogy a hanvai próféta gyógyíthatatlan beteg, s vágytunk látni őt, a roskadozót, aki *Olajág*-át rendezi sajtó alá.

1868 tavaszánál tovább nem állhattam ellen a hő vágyódásomnak, s ünnepet cseréltem, hogy Tompa legátusa lehessenek. Végre ott álltam a költő lakása előtt, akivel most már beszélhetek is, talán a kezemet is megszorítja, talán meg is biztat, vagy megbírálja szónoki képességemet. De nem láthattam meg egy, két, három napon át sem. Káplánja fogadott, *Csizy János*, neki adtam át a *communis patenst* is. Elmúlt nagypéntek, el nagyszombat, húsvét első és második napja, s szerencse, hogy futkosnom kellett a négy faluból álló legációban, különben elepedtem volna Tompa látásáért!

– Beteg, nem fogad, szenved, haragos, indulatos, nem lehet elé senkit sem bebocsátani... – ilyen szavakkal nyugtatgatta a beavatott káplán nyugtalan lelkemet. Szomorú voltam, hogy még csak meg sem láthatom a nagy költőt. Olykor-olykor csak érces, szép hangja szűrődött be hozzánk a kápláni szobába, amint szeretett nejét imádott angyalának címezgette.

De végre rám mosolygott a szerencse. Ünnep harmadnapján a költőt kicsalta a természet tavaszi bűbája a folyosóra, ahonnan a Sajó völgyébe merülhetett el a tekintete. Hallottuk sajátos csoszogását, s mivel a kápláni szoba a folyosóra nyílt, a kulcslyukra tapadtam, hogy legalább titkon megláthassam. A káplán megszánta vergődésemet, kisurrant és fogadásra jelentett be nála.

Tompa kész volt szóba állni még nem is látott legátusával, s én egy pillanat múlva ott álltam vele szemben. De milyen Tompát láttam én! Lábán botos, rajta

felgyűrt gallérú téli utazóbunda, fején asztrakán sapka... Kezét nyújtotta, szenvedő arcát mosolyra simítva kérdezősködött tőlem Sárospatak, a pataki viszonyok, egy pár régi jó barát felől. Aztán önmagáról kezdett beszélni, a betegségéről, hogy sokat szenved, temérdek bajt okoz környezetének... s egyszerűen csak kiegyenesedik és ég felé emelt arccal inkább zengi, mint mondja:

– Csak jönne már az enyészet, nem rettegem!

Borzongás futott át rajtam, s a káplán, megrántva atillám szárnyát, jelezte, hogy menni kell. Elrebegettem a búcsú szavait, abban a hitben, hogy Tompát nem látom soha többé.

Néhány perc múlva azonban egészen otthonos, kényelmes öltözetben benyit a költő a kápláni szobába, s engem keres. Átadja *Utolsó verseim* c. kötetét egy példányban, e szavakkal:

– Kedves öcsém, légy szíves, vidd el ezt a könyvet *Hadházy Lászlónak*, a szepsi papnak, mély tisztelettel! – Aztán visszavonult.

Alig múlik el pár perc, Tompa ismét megjelent költeményeinek egy újabb példányával, hogy adnám át Patakon *Finkeyéknek*. Kis idő elteltével megint nyílt az ajtó, s Tompa újabb kötetet hozott, küldvén általam az ő feledhetetlen *Zombory* barátjának, a szatmári papnak. Majd elköszönt. De kisvártatva megint visszajött – s hozott egy példányt nekem is! Nagyon boldog voltam. Ilyen pátenzdíjat nem adott nekem soha senki!

Ám nem sokkal ezután megint nyílt a kápláni szoba ajtaja, s újra hozott valamit a költő. Egy levelet, s néhány darab apró bankjegyet, hogy azt is vigyem el Tornallyára, s adjam fel a sürgönyhivatalban.

Amint magunkra maradtunk, a káplán kéri tőlem a levelet, mondván, hogy Tompa tiszteletes úr levelezését már ellenőrizni kell, s ezzel a szereppel ő van megbízva. Tiltakoztam és aggodalmaskodtam, de végül átadtam a rám bízott levelet, s ő felbontotta. Egy pesti orvost (úgy

emlékszem, Töröknek hívták) szidalmazott benne nagyon keményen a beteg ember. Így megnyugodtam hát a levél felbontásán és félretételén. De ekkor nyílt az ajtó, és Tompa már a küszöbről mondta felém fordulva:

– No, de mégse vigye el, öcsém, azt a levelet, adja vissza!

Szinte sóbálvánnyá dermedtem, mint Lót felesége, és igen sápadtan néztem a káplánra, aki engem – csupa jóakarattól – a becstelenség szélére juttatott. Hosszú pillanatok teltek el, de a költő kérésére nem jött felelet. Mint három oszlop, úgy álltunk ott a kis szobában, mit tudom én meddig, a borzasztó csendben. Talán Tompa prófétai lelke megsejtette a helyzet titkát, s végül a nagy némaságban mennyei szózatként hangzottak szavai:

– Na jó, vigye csak el mégis azt a levelet!

Mielőtt elindultam, a káplán igazított valamit a kemény stíluson, s én csakugyan feladtam a beteg költőnek az utolsók közül való egyik levelét. Mert ugyanez év nyarán eltávozott az élők sorából.

Radácsy György

*

Konviktusi peckások

A II. gimnázium elvégzése után bátyámmal együtt az volt a kérésünk szüleinkhez, hogy ne adjanak bennünket az új iskolai évben házi kosztra, mint eddig, hanem adjanak a sokkal olcsóbb konviktusba². Mi készített bennünket felcserélni a házi kosztot a mindenesetre gyengébb konviktusival? Hát az, hogy peckások szeretünk volna lenni a konviktusban, mely szerepről sok szépet és jót hallottunk zengedezni e tisztséget már viselt barátainktól. Vágyunk teljesült, és a konyhába kerültünk, mint a II. csapat belső peckásai.

² *convictus* (latin), itt: asztaltársaság

A viaszos vászonnal borított asztalokat – beosztás szerint ki-ki a magáét – vizes ronggyal letöröltük; a mély pléhtányérokot, azok mellé az evőeszközt felraktuk; a pléhkancsókba az I. csapat által meghagyott vizet összeöntögettük, s csak a teljesen üresen maradt kancsókba töltöttünk friss vizet, nehogy a felsőbb osztályos diákok tüdőgyulladást kapjanak a hideg víztől.

Ebben az időben mindennap marhahúsleves, főtt marhahús és főzelék, illetőleg szerdán és vasárnap főzelék helyett öntött pereg volt ebédre, vacsorára pedig rántott leves és ugyanaz a főzelék, ami délben, szerdát és vasárnapot kivéve, amikor sertéspörkölt törtkrumplival volt a vacsora. A leveses tálak felrakása után az egyik külsős peckás kiment a bejárati ajtó mellett falba erősített csengőhöz, és *Gyertek be, lencsések, megfőtt a lencsétek* ütemű csengetéssel jelt adott az éhesen várakozó sereg bevonulására.

A leveses tálból naponta váltakozó sorrendben szedett a tálhoz tartozó négy diák. Az első a szedőkanállal lefölte a leves összes zsírtartalmát úgy, hogy a három utána következőnek már csak vízszerű húslé jutott. Nem volt ez sérelmes, senki sem kifogásolta az elsőnek ezt a privilégiumát, hiszen holnap vagy holnapután már ő lett az első szedő, és ő is ugyanígy cselekedett.

A soros belső peckás ekkorra már a csontoktól megszabadította és *Tóthné*, a szakácsnő már szeletelte is a konyhaasztalon a marhahúst. Négyünk közül – váltakozó sorrendben – egyikünk a csontot szedte ki a már megfőtt hústömegeből. Ez volt a legkedvesebb és legkiadósabb foglalkozás, mert annyi velős csont jutott az illetőnek, hogy azok tartalmát nem bírta elfogyasztani, kénytelen volt három társának is juttatni úgy, hogy a fazékban hagyta a neki már feleslegessé váló csontokat.

Az akkori konviktusi gazdasszony: nagytiszteletű özv. *Horkay Lajosné* a maga és családja, valamint a három felszolgáló csapat felügyelői részére külön főzött,

háziisan készült húslevest és minden ebédre-vacsorára frissen készült sertés- vagy marhasültet. A jó zsíros levesre, de főképp a friss pecsenyére mind a négyünknek fájt a fogunk. Megszerzésükre meg is találtuk a lehetőséget, amiből viszont feszült helyzet alakult ki a gazdasszony és a mi csapatfelügyelőnk, *Antalffy László* akkori alkönyvtárnok között. Ugyanis mindennap ötször kellett a külső peckások útján sürgetett levest kiszolgáltatnia a felügyelőnek, akiről ezért nem valami hízelgő dolgokat terjesztett. Szegény Horkayné nem tudta, hogy csak az ötödik adag jut el hozzá, az előző négyet mi, belső peckások titokban, de annál nagyobb élvezettel fogyasztottuk el.

A sült hús megszerzésére is kialakult a módszer. A hatalmas méretű tűzhelyen pihent a frissen sülttel teli lábas, amihez nem volt nehéz hozzáférköznünk. Beosztás szerint mindennap egy belső peckásnak volt kötelessége az ebéd és a vacsora ízesítéséhez sót hozni a tűzhely fölött falra szögezett sótartóból. Ilyenkor ügyesen belenyúlt kezével a pecsenyés lábasba egy-egy nagydarab sültért, amit a zsebébe rejtve kellett eljuttatnia a főpeckáshoz, aki pedig szétosztotta közöttünk.

Pünkösdig tartott ez a mi valóban pünkösdi királyságunk. Ekkor ugyanis haza kellett vinnünk a vakációra hétköznapi ruháinkat is. Amikor jó anyánk kiemelte kofferunkból a két zakót, sírva fakadt. Nem volt azokon egy fillér nagyságú hely tiszta: zsírpecsét zsírpecsét mellett, még a hátulján is. Hát még amikor az ujjak alsó és a zsebek külső vizsgálatára került sor! A ruha eredeti színét sem lehetett felismerni: fényes, fekete zsírtömeg volt az egész. Ígéretet kellett tennünk, hogy visszatérésünk után azonnal lemondunk peckási tisztaságunkról.

Ígértünkhöz híven otthagytuk a konviktusi konyhát. De nem egyszerű lemondással ám! A sok kisdíák által

írigyelt tisztségünket az év végéig még hátralevő pár hétre eladtuk 2-2 korona készpénzért.

Galgóczy Gyula

*

Rühesedés – sárkefétől

Iskolaorvosunk, "Kun Zotyi" bácsi, nagyon öreg volt már, mikor mi – 1915-ben – Patakra kerültünk. Jó humorral kezelte az iskolakerülő mendurokat. Híres szólásmondása volt, melyet egyszer-kétszer magam is hallottam, mikor semmi komoly bajt nem észlelt:

– Sóst-paprikást ne egyél, hideg vizet ne igyál, forró ételt ne egyél, iskolába mehatsz! – s azzal már mutatta is az utat kifelé.

Egyszer mégis kijátszottuk az öreget, s csináltunk magunknak tíz nap vakációt.

A gárdában valakinek az az ötlete támadt, hogy megpaskolta a bőrét sárkefével, s Zotyi bácsi nyomban hazaküldte őt "rüh" diagnózissal. Csak ez kellett nekünk! Hamarosan úgy elszaparodott a gárdában a "rüh", hogy becsuktak bennünket tíz napra. Magunk között mi e betegséget "kefebaj" néven emlegettük.

Horkay László

*

Jódot neki!

Dr. kókai Kun Zoltán főiskolai orvos, a diákok nyelvén "Zotyi bácsi", a régi kórház igénytelen és korszerűtlen épületében kúrálta a valóban beteg diákokat éppen úgy, mint a szimulánsokat. Egyébként minden diákot *ab ovo* szimulánsnak tartott, s egyetlen orvossága sokáig a jód volt. A gyomorrontással, hasfájással elébe kerülő diákot meg sem nézte, csak odaszólt az ápolónénikének: "Jódot neki!" *Etelka* néni megragadta a diákot, aki örülhetett, ha csak a torkára dugta le néhányszor a jódos ecsetet, s nem maszatotha be az egész hasát négerbarnára.

Zsuffa Tibor

A félnótás Hersli

Nem volt népszerűbb figura a kisdíákok előtt, mint *Hersli*, a hordár és hírlapárus, aki évtizedeken át jellegzetes félnótás alakja volt a pataki utcáknak. Egyik szokása az volt, hogy a szembejövők orra alá bökött, s ezt ismételte, ki tudja hányszor:

Bum, bum, ötér rum!

Nekünk, ádá z menduroknak nagyon tetszett ez, s meg is toldottuk a rigmust:

Hatért pálinka, hétért szilvórium!

– ezzel vágtunk vissza, orra alá bökve. De ezt már nem vette jó néven, s nem egyszer olyan köveket vagdosott utánunk, hogy menekülnünk kellett, mert ha eltalál, arról koldultunk volna.

*

Hersli mindenkit tegezett. Egyszer *Windischgraetz Lajos* herceg az utcán megkínálta dohánnyal és papírral, hogy sodorjon belőle magának cigarettát. Erre *Hersli*:

– Lajos, neked már ilyen rosszul megy, hogy kész cigarettád sincs?

Horkay László

*

A tyukodi rektor köszöntője

Sok régi pataki diáknak volt valamiféle vaskosabb fü zete: árkus papírból, fü zetlapokból magacsinálta jegyzetkönyve, amelybe a feljegyzésre érdemesnek tartott idézeteket, verseket, anekdotákat, naplószerű megjegyzéseket írta be. Apám könyvében az egyik ilyen bejegyzés valószínűleg esküvőre készült jókívánság lehetett ilyen alcímmel: *A tyukodi rektor köszöntője*, s így hangzott:

Miként a falon függő kakukkos óra lengő ingájától kettészelt pipafüst maró mivoltától prüszkölő kandur cirmos macska rangos bajusztól csiklandozott svábbogár tubákszínű kaputrokkjáról alászökellő napsugár hevében felmelegített tótkalapon csillogó kolbászszírfoltok tartóssá teszik annak matériáját, akképp tegyék tartóssá a ti életeteket a hasznos munka és a boldog megelégedés számos éveken át!

Harsányi István

*

Kísértés a Királyhegyen

Radácsy György egyik óráján történt. Éppen Jézus megkísértetését exegetálta a tudós professzor. Mikor aztán a harmadik kísértésre került sor, melynek során az ördög egy magas hegyre vitte fel Jézust, hogy megmutassa neki a világ minden gazdagságát és szépségét, akkor egyszerre felderült az arca a professzornak, Sárospatak szerelemesének, s emelt hangon folytatta:

– Ha én lettem volna a kísértő, akkor ide, a Királyhegyre vittem volna fel Jézust, hogy láthassa a hegyaljai szőlőket!

Horkay László

*

Fogadtatás

Újdonsült tanárként abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy a tápintézetben én is ott étkezhettem tekintélyes kollégáim asztalánál. Talán a második nap történt, hogy odafordul hozzám *Gulyás József* tanár úr, a nagy irodalomtörténész és egyetemi magántanár, s megkérdi tőlem:

– Aztán tudsz-e kártyázni, öcsém?

– Hát ... kisgyerek koromban megtanultam a fekete-pétert – óvatoskodtam.

– Hát a bort szereted-e?

– Édesapám nevenapján megittunk otthon egy-egy pohárral... – hátráltam.

– Hát a nőket szereted-e?

– Az édesanyámat, a húgomat, meg szívesen gondolkok egy kislányra is – védekeztem kétségbeesetten.

– Hát akkor mi a fenét keresel te Patakon?! – állt fel mellőlem a kolléga úr, s otthagytott.

Szathmáry Lajos

*

Ugyebár...

Dr. Gulyás József a magyart, a latint és a görögöt tanította a pataki gimnáziumban. Jellegzetes tanár volt, akinek vulgóját a diáknyelv hamar kitalálta: *Gullivernek* hívtuk – a háta mögött. Egyike volt a legpuritánabbul élő, de a szellem világában a legerősebben munkálkodó pataki professzoroknak; nyugdíjazásáig a főkönyvtárosi tisztet is betöltötte. A diákok persze az ő furcsaságaira is felfigyeltek: beszéd közben gyakran használta ezt a kifejezést: “Ugyebár...” Az egyik óráján megszámoltuk: 92-szer mondta!

Tanári pályáját az agglegények sorában élte végig, nyugdíjas korára egy szép lakóházat is szerzett a Kazinczy utcában. Többször megkérdezték, hogy miért nem alapított családot. Állítólag ezzel a pajzán szójátékkal elégítette ki a kíváncsiskodókat: “*Ugyebár, amíg volt mivel, nem volt kivel. Most már volna kivel, de nincs mivel.*”

Zsuffa Tibor

*

A hatásra váró Kossuth

Néhai jó *Gulyás* tanár úr magyar irodalomóráján történt a következő eset. Kossuth Lajos egyik beszédének egy részletét kellett könyv nélkül megtanulnunk a gimnáziumi VI. osztály retorikai tanulmányainak keretében. *Gulliver papa* egy alkalommal *Gutper István* jeles tanulót hívta ki felelni, aki jól felkészülve nekilátott a

memoriter felmondásának. A tankönyv a beszéd bevezető szavai után zárójelben utalt arra, hogy *“Kossuth itt egy pillanatra megállt a beszédben”*. A felelő diák ezt a magyarázó szöveget is bemondta, mire a tanár úr a diákhoz fordulva megkérdezte:

– Nos, mit gondol, kérem, miért állt meg Kossuth itt a beszédében?

Alighogy elhangzott a kérdés, máris készen volt rá a talpraesett diákválasz:

– Azért, mert várta a hatást!

Zsuffa Tibor

*

Betöréses lopás

Mint újdonsült tanár, ott kaptam szállást a Kollégium épületében, a széniori szobában, szemben az akkori igazgatói irodával. Egy éjszaka motoszkálást hallok a folyosón. Kimegyek. Egy kis, felhajtott kabátgalléros, szembe húzott sapkás csoport zörgeti a kulcsot az igazgatói iroda kulcslyukában.

– Mit kerestek itt, fiúk? – szólok rájuk megdöbben-ten.

– Menjen tanár úr a dolgára, ne avatkozzék a mi-énkbe! – fordul felém egy sötét szempár, az egyik nyolcadikosé.

A helyzet veszedelmesnek tűnt. Visszamentem cel-
lámba.

Másnap délelőtt – hosszas lelkiismereti tusa után – szólok *Csontos József* igazgató úrnak:

– Igazgató úr, az éjjel betörők jártak az irodájában. Észrevette már?

– Észrevettem, öcsém. Bizonyára az érettségi tételeket keresték a fiúk. De nem ez a baj, hanem az, hogy a pernahajderekek kiitták a boromat a demizsonból.

Szathmáry Lajos

Sétálgatunk?

Egy napon megbeszélésünk szerint délután négy óra-kor vártam az iskola előtt egyik barátomat. Mivel késett, sétálgatni kezdtem a Főiskola kapuja és az Újhely felé eső legközelebbi épület között. Időközben kilépett a nagykapun akkori igazgatónk, *Csontos József*. Állt egy ideig az iskola előtt, mintha azt latolgatná, hogy jobbra vagy balra, azaz a kaszinó irányába, vagy hazafelé vegye-e az irányt. Majd hirtelen elhatározással jobbra indult, vagyis hazafelé. De az első épületnél visszafordult, és ugyanazon a távon, amelyen jómagam, ő is sétálgatni kezdett. Mikor már vagy harmadszor találkoztunk össze, megállt mellettem és szokott, gyors beszédével (ugyanis pl. az *öcsém* szó helyett csak *csém*-et ejtett, ezért a diákok így is nevezték: Csém tanár úr) azt kérdezte tőlem:

- 'csém, 'csém, mit csinálsz te itt?
- Sétálok, csak sétálgatok, igazgató úr.
- Van tízezer korona a zsebedben?
- Nincs, igazgató úr – adtam az egyetlen lehetséges választ.
- No, ha nincs, akkor te csak lődörögsz, fiacskám, csak lődörögsz! – és elsietett hazafelé.

Erdélyi Mihály

*

Bizonyítás – Phaedrusszal

Csehszlovákia megalakulása után egy ideig nem lehetett útlevelet kapni, s az ungi diákok "szökve" jártak át a határon vakációról-vakációra jövet-menet. Egy alkalommal, kiadós húsvéti esőben, Zemplénagárdon a magyar határőrök bekísérték az őrszobára az átázott, sáros csizmájú, 10-13 éves mendurokat. *Tudja Géza* százados volt a parancsnok, ő kérdezte ki a magukat pataki diákoknak mondó fiúkat.

– Te is diák vagy? – kérdezte *Darányi Lajostól*, aki meglehetősen kulturálatlan külsővel mutatkozott a szántóföldeken való szökdösés után.

– Igen!

– Akkor mondd el a *Rana rupta et bos*-t.

Lajos nagyon megörült, hogy ilyen könnyen lehet bizonyítani, és hibátlanul, büszkén szavalta Phaedrus tanulságos állatmeséjét, amely, íme, most átsegítette őket céljuk, Patak felé.

– Rendben van – mondta Tudja Géza, – szárítkozzatok meg és irány Patakra!

Darányi Lajosné

*

Kiemelt bibliai részek

Harsányi Istvánt, a mindent megértő és megbocsátó lelki teológiai professzort nagyon szerették tanítványai. A kollokviumot is megkönnyítette, hogy köztudomású volt, bizonyos bibliai könyvek mely verseit kérdezi évek óta. Például a 9., 15., 19. verseket.

Egyszer éppen *Nyitray Dezső* állt a professzor előtt, aki komolyan keresgélt a sorok között.

– No, akkor tessék, atyámfia, melyiket is ... mondjuk a tizennyolcadik verset.

Dezső a mennyezetre nézett, számolt magában: igen, tizennyolc, igen. Majd:

– Nagytiszteletű úr, miért tetszik rám pikkelni?

– Hogyan, atyámfia, én – pikkelni?

– Igenis, pikkelni. Még soha ebben az életben senkitől sem tetszett a tizennyolcadik verset kérdezni!

– De atyámfia, van-e jogom kérdezni vagy nincs?

– Igen, – hunyáskodott meg a fiatalember, – joga van hozzá a nagytiszteletű úrnak.

– Na hát akkor, atyámfia, lássuk csak, melyiket is, melyiket is ... mondjuk, legyen a tizenötödik vers.

– Tizenötödik, tizenötödik. Ez igen, tetszik látni – nyugodott meg Dezsőke.

Darányi Lajosné

*

A kifli és a zsemlye eredete

Harsányi István ótestamentumi bibliaóráin először átvettük a kijelölt bibliai szakaszt, sorban egy-egy verset olvasva. Azután mindenki megtehetette rá megjegyzéseit, magyarázatait. Végül a professzor úr összefoglalta mondanivalóit tudományos, ószövetségi teológiai írás-magyarázati szempontból.

Egy alkalommal az ószövetségi ünnepekről és az azokhoz fűződő szokásokról olvastunk. Amikor a soros olvasó ahhoz a részhez ért, amely leírja, hogy Izráel népe az újhold ünnepén sarló alakú kalácskákat készített, holdtöltekor pedig kerek kalácskákat ettek, a professzor megállította az olvasót:

– Látják, tiszteletes urak, naponként eszünk kiflit vagy zsemlyét, s közben eszünkbe sem jut, hogy ezt is a zsidók találták ki.

Darányi Lajosné

*

Pertum Radácsy Gyurkával

A mi időnkben a Főiskola algimnazistái között óriási volt a rangkülönbség. Nem származási, nem is vagyoni szempontok, hanem a magasabb és alacsonyabb évfolyamok közötti felsőbb-, illetve alsóbbrendűség játszotta ebben a fő szerepet. Egy III. vagy IV. gimnazistát a II., de pláne az I. gimnazistának, a *konyának* uraznia kellett és urazta is, kivéve, ha már a Főiskolába mentelük előtt ismerték egymást, vagy ha a pertut a kisebb diák valamilyen módon megvásárolta a nagyobbtól.

A *Hatvani gárdában* laktam, csaknem szemben *Radácsy* tanár úr házával, és III. vagy IV. gimnazista voltam, tehát az alsóbb osztályosok szemében már “úr”.

Radácsy Gyurika, a tanár fia, a diákok liblingje, akkor még csak IV. elemista volt, de szabad idejét mindig a Hatvani udvarban töltötte közöttünk, a nagyobb fiúk között. Mulatott az udvaron és Bodrog-parti kis kertünkben folytatott játékainkon, de csak mint szemlélő, mert ama rangkülönbség miatt nem vehetett abban részt. Egyik kora őszi délután, a szokott játék befejezése után, Gyurka odasomfordált hozzám és kissé remegő hangon így szólt:

– Galgóczy úr, én már több, magánál nagyobb fiúval is pertuban vagyok, hát mi se magázzuk, hanem tegezzük egymást!

Felháborodva és nem éppen hízalgő szavakkal utasítottam vissza ezt a merész ajánlatot. De Gyurka öcsénk nyomban kijelentette, hogy ő nem ingyen gondolja ám ezt a barátságot megszerezni, szívesen hoz áldozatot is érte.

– Milyen áldozatot hoznál érte? – kérdeztem.

– Tudja, nálunk a pincében homok közé rakva sorakoznak *Zsindely Pista* tanár bácsi palackozott aszúborai. Hoznék magának belőle egy üveggel.

Természetesen azonnal megenyhültem. Gyurka pedig elhozta lepecsételt üvegben a Zs. I. monogrammal ellátott 4 puttonyos aszút, és pertu barátok lettünk.

– Tudod mit, Gyuri – súgtam neki legközelebb –, ezentúl a tanár urak előtt is tegezhetsz, ha hozol nekem még két üveggel!

Galgóczy Gyula

*

Elsős kisdíák

Most sem vagyok valami megtermett példány, de képzeljétek el, tízéves koromban milyen lehettem! Első mendikációm, karácsonykor, Geszt - Sály - Daróc volt. Csincsetanyán kellett kiszállnom. Karácsony, kötésig

érő hó, korán alkonyodott. Kérdezem a baktert, merre kell menni Sályba. Végignéz rajtam:

– Édes öcsém, hogy jutsz te most oda? – kérdezi elszörnyülködve.

– No, hát éppen azt kérdezem, hogy jutok el oda!

Megmutatta az irányt. Erdőn át, töretlen havas úton kellett menni. Már lehetett este kilenc óra is, mire beértem a faluba. A kutyák majd letéptek. Beestem a parókiára, s jelentettem, hogy én vagyok a pataki mendikáns. Faluhelyen karácsonykor a családok csak egy helyen fűtöttek, a konyhában. Ott állították fel a karácsonyfát is. Megyek az egyik családhoz, ülnek a konyhában, hazagondoltam, otthon az én testvéreim is a karácsonyfa körül vannak. Mondom az ünnepi versikét:

Pataki kisdiák áll most előttetek,

Meghozza a nagy hírt... a nagy hírt... a nagy hírt

– és ekkor elandalodva, leolvastam a szemközti falvédőről a szöveget:

Ki az urát szereti, jó ebédet főz neki!

Természetesen, a hatás nem maradt el.

Hegyi József

*

Harsányi professzor úr és az iskolakerti órák

Szép idő esetén több professzor szívesen tartotta óráit az iskolakertben. A patkó alakú lócák: a kispatkó, a nagypatkó igen alkalmasak voltak erre a célra is. A nagy szorgalmú, nagy tudású professzor minden idejét szerette a nagykönyvtárban, könyvei és jegyzetei között tölteni. Az iskolakertbe is csak délutáni sétákra szeretett kimenni kollégáival, *Rácz Lajossal* és *Gulyás Józseffel*. Szerettük őt, ő is kedvelt minket, de elveiből nem engedett, pedig sokszor kértük:

– Professzor úr, ilyen szép időben menjünk ki mi is az iskolakertbe héber órát tartani!

– Nem lehet az, kérem, tiszteletes urak. S miért nem? Azért, mert a szabadban való tanítás elvonja a figyelmet a tárgyról. A fára, amely alatt ülünk, rászáll egy kismadár. És mi történik? Ahelyett, hogy figyelnének, mindnyájan odanéznek. Vagy a sétaúton jön egy bájos hölgy. S mi történik? Az, hogy mindnyájan odanéznünk.

Szabó Lajos

*

Harsányi úr vadászata

Sokféle foglalkozása volt a mi kedves professzorunknak. Tanította a héber nyelvet a teológián, igazgatta a híres Nagykönyvtárat, páratlan bőségben, egymás után írta irodalomtörténeti, egyháztörténeti, néprajzi munkáit, Kispatakon és Héccén vallásos esteket, házi istentiszteleteket tartott. Még arra is volt ideje, hogy szeretett iskolájáról és városáról sárospataki kalauzt írjon akkor, amikor az ilyen bédekkerek még ritkák voltak hazánkban. Mindezek mellett tavasszal, a csengőbúcsú utáni napokban-hetekben soha el nem mulasztotta volna a vadászatot sem. Tudniillik a vadászatot a leendő teológusokra.

Ez idő tájt hiába volt ezernyi más dolga, ki-kiment az iskolaudvarra és fürkészve nézegette, hogy az ifjak közül kinek a kabáthajtókáján van zöld szalag, ami azt jelentette, hogy az illető nemsokára érettségizni fog, és így pályaválasztás előtt áll. Akit kiállásra alkalmasnak tartott, azt magához intette:

– Jöjjön csak, fiatal barátom!

Aztán elvonult vele az iskolakertbe egy csendes padra és a megilletődött ifjúra, aki látásból már különben is jól ismerte a nagyhírű professzort, először is atyaián rámosolygott. Akkor meleg szívvel, teljes ékesszólásával és szívbéli meggyőződésével pályaválasztási tanácsadást tartott az ifjúnak, eléje tárván, hogy mivel Isten

külsőleg íme ilyen alkalmas kiállással ajándékozta meg, válassza élethivatásának a református lelkészi pályát. Itt használhat legtöbbet hazájának, fajtájának, szegény elárvult, paraszti népének. Ezekben az időkben, amikor végzett orvosok, jogászok, diplomások elmennek utcaseprőnek, alkalmi munkásnak, s havat lapátolnak vagy koplalnak, a papnak mindig megvan a biztos megélhetése, csendes kis parókiája, kertje, földje, párbére, megbecsülése, jóemberei, meg aztán az sem utolsó, hogy alkalma van jó tanácsokat adni az embereknek.

Akkor felállt, barátságosan kezét szorított az ifjúval, s ezt mondta:

– Ugye, édes barátom, ugye?

Egyszer egy szép sudár termetű, igen jó kiállású maturandus, miután egy ideig türelmesen és érdeklődéssel hallgatta a professzort, azt mondja:

– Kérem szépen, én nem lehetek semmiképpen sem lelkész!

– Ugyan miért ne lehetne, ha akarja?

– Még ha akarnám, se lehetnék, mivelhogy zsidó vagyok, s nagy eskü alatt megígértem rabbi édesapámnak, hogy én is rabbi leszek.

Szabó Lajos

*

Az előadóművész önbizalma

Felső gimnazista koromban apám éveken át tanár-elnöke volt a hittanhallgatók egyletének, amely a teológusok önképzőköre volt akkoriban.

Egy alkalommal valamelyik – abban az időben – nagyon kedvelt verset szavalta az egyik teológus. Sikere volt, nagy tapsot kapott. *Nyitray Dezső*, a teológusok kiváló, gyakran szereplő szavalója volt a hivatalos bíráló, aki egy kicsit bizonyára irigyelte is a nagy sikert, csak ennyit tudott elmondani a bírálatából:

– Tisztelt egyesület, azzal kezdem, hogy ezt a verset én sem tudtam volna jobban elszavalni...

Harsogó hahotába fulladt további kísérlete.

Harsányi István

*

“Pupák” tanár úr

Félelmetes híre volt *Szilágyi Benő* latin-görög tanár úrnak századunk elején Patakon, a gimnáziumban. A csak nagy ritkán kedélyeskedő, zordon szigorúságú *“Pupák tanár úr”* – amint szavajárása miatt a háta mögött emlegették – mégis sokszor keltett derűtséget a diákság körében különös kiszólásaival, vaskalapos szokásaival. Főképpen azért haragudott a felelő diákra, ha az a görög vagy latin szöveget skandálva olvasta, illetve memorizálta. Ilyenkor rögtön lecsapott rá, és – mint Zeusz az Olümposzról – eldörögte közismertté vált, híres hexaméterét:

– Ne skandálj, te pupák, mert mindjárt helyre zavarlak!

Persze nem mindig váltotta be fenyegetését, de ez a szankció majdnem minden klasszikus órán elhangzott szájából – a diákok halkán kuncogó ovációja közben.

Zsuffa Tibor

*

Tökkarózás

Csaknem minden tanárnak van néhány megrögzött, gyakran ismételt beszédfordulata, szóhasználata. Némelyeket hatáskeltés céljából alkalmaz, másokat viszont akaratlanul, indulatba gurulva ejt ki. Sokan tudjuk, hogy a “jaj, fiam, de pupák vagy” *Szilágyi Benő*nek volt időnkénti szavajárása. Ám ennek kimondása leginkább őt döbbsentette meg. Olyankor került erre sor, amikor a méltatlankodástól, a tudatlanság miatt érzett dühtől vérben forgott a szeme, reszketett a bajusza, és nem tudta megfékezni indulatát.

De voltak más kedvelt beszédfordulatai is. Ha például valaki ránkönnykölt a padra, s úgy támasztotta fejét, ritkán tudta megállni, hogy oda ne szóljon a magát elhagyó diáknak: *“Fiacskám, tifelétek karózzák a tököt?”*

Arra is emlékszünk még sokan, hogy megkívánta, hogy a *görögök* szó helyett *hellének*-et mondjunk. Egyik tréfacsináló gimnazista aztán fogadott, hogy megtréfálja Szilágyit. Módot kerített rá, hogy idézhesse Arany János *Családi körének* ezt a sorát, így:

Lomha földi békák szanaszét hellének ...

A fogadást megnyerte, s méghozzá ritkán mutatkozó jókedvében fogta ki Szilágyit, aki ez alkalommal elérte a tréfát, s hamar áttért az aorisztosok boncolgatására, jó példát mutatva az önfegyelemre s arra, hogy az odadobott kesztyűt nem kell mindig felvenni.

Harsányi István

*

A régi jó erkölcsök

Kemény, de igazságos ember és kitűnő nevelő volt az osztályfőnökünk, *Elekes Imre*. Egyik cimboránk, *Mészáros Gyuszi* csak másodikba került hozzánk, s újonc volt még szeptember elején. Találkozóink alkalmával mindig elmesélte, hogyan mutatkozott be az osztály előtt, mindjárt az első héten.

Elekes tanár úr bejelentette, hogy másnap reggel dolgozatírás lesz, miből kell felkészülni. Gyuszi nem tanulta meg a megjelölt tananyagot, ezért gondolta, egyszerű diáktrükkal majd megússza az egészet! Aznapra nem hozott magával tollat és tintát, s mindjárt az óra elején jelentette, hogy ellopták a tintáját.

– Honnan jöttél, fiacskám? - kérdezte Elekes tata.

– Egerből.

– Na, fiacskám, vedd tudomásul, hogy nálunk Patakon nem lopnak!

Alig hangzottak el a szavai, kopogtattak az ajtón, és a gárdából, ahol Gyuszi lakott, az egyik családtag esik be lóhalálában, kezében az otthon hagyott tintával és tollal.

Gyuszi fülig elvörösödött, Elekes tanár úr pedig így folytatta:

– És amint látod, itt füllenteni sem érdemes!

Horkay László

*

Csobbanó szikladarab

Szilágyi Benő görögóráján az Odüsszeia tanulása és fordítása közben az a rész következett, amikor az Óriás egy nagy szikladarabot a menekülő Odüsszeusz után dobott. Morvay Aladár barátom azzal az előérzettel, hogy a felelésben ő következik, elővette a "puskát", és a szóban forgó rész szövegét memorizálta. Izgalmában, mivel a görög szavakat nem értette, a puskából előbbre olvasott, és amikor Szilágyi csakugyna őt szólította fel, a helyes görög szöveg fordítása után a következő mondat fordítását is bemondta: "*És nagyot csobbant a kő*".

– Nagyszerű! – tört ki a tanár úrból a kárörvendő nevetés. – Az Óriás felemeli a követ, hogy eldobja, Morvaynál meg már loccsan! Na, fiacskám, ülj csak le! Mindig azt magyarázom nektek, de hiába: a puska nem a rossz és gyenge tanulónak való, hanem a jelesnek, hogy ellenőrizhesse magát. De az ilyen híres vitéz kezében visszafelé sül el. Mellbe vág, hogy csak úgy nyekkensz! Ha ez így megy tovább, akár a vízbe dobott kő, te is csobbanni fogsz az év végén!

Erdélyi Mihály

*

Ducika – Mucika

Szilágyi Benő görög-latin szakos tanár úrnak az is a szokásai közé tartozott, hogy ő az órán egyik diákját sem szólította a becenevén, hanem minden esetben – még a leánytanulóknak is – a teljes nevét használta. A huszas évek végén a pataki gimnázium V. osztályában görögöt tanított *Benő bátyánk*, ahogyan néha merész bizalmaskodással fiatalabb kartársai és a nagyobb diákok emlegették. Az egyik órán a hetes bejelentette, hogy *“Borsányi Ducikának nincs itt a füzete!”* Még ki sem mondta a hetes a leánytanulótárs nevét, amikor Szilágyi tanár úr hevesen közbevágott: *“Micsoda Ducika, Mucika?”* – majd energikus mozdulattal az első padban ülő leánykára mutatott: *“Ezt a leányt Borsányi Idának hívják! Itt nincs semmiféle Ducika, Mucika!”* Egyébként a tanár úr a fiúkat is mindig csak a teljes nevükön szólította akkor is, ha nem hívta ki a padból felelni. Képzeltető, hogy milyen derűtség támadt az osztályban mindannyiszor, valahányszor egyik társunkat így aposztrofálta: *“Borcsik Tibor, Árpád, Gyula, Mátyás!”* Az illető anyakönyvi kivonatában ugyanis négy keresztnév is szerepelt.

Zsuffa Tibor

*

Puska helyett – lekváros kenyér

Szilágyi Benő, a félelmetes görögtanár, szigorúan büntette a dolgozatírás közben “puskát” használó diákokat.

– Fiúk, most kibabrálok az öreggel, – mondta egy dolgozatírás előtt az egyik osztálytársunk, Béla.

Mindnyájan kíváncsiak voltunk, mi fog történni. Hamarosan megkezdődött a dolgozatírás. A tanár úr a katedréről állandóan szemmel tartotta a terepet, hol az egyikre, hol a másokra szegezve szúrós tekintetét, hogy nyomban lecsáphasson az esetleg puskázóra. Béla körmölt, közben pedig másik kezével a padból időnként ki-

kihúzott valamit és oda-odapislogott. Szilágyi tanár úr leszállt olümposzi magaslatáról és sétálni kezdett a padok között. Béla mellé érve – elfordított fejjel – benyúlt a padba diadalmas felkiáltással: *“Oda se nézek, máris kiveszem a pushát!”* – s azzal belemarkolt egy szilvalekvárral vastagon megkent kenyérszeletbe. Az osztály tagjai alig tudták elfojtani vihogásukat, mikor a rettegett, de most íme kárvallott tanár tenyeréről dühében Béla arcára kente a lekvárt.

Darányi Lajosné

*

Mi a különbség?

A pataki gimnáziumba bekerülő kisdiákot, illetve “új fiút” a diáktársak hamar megismertették az “ádáz mendurok” mumusának tartott, de egyébként szigorúsága mellett is jóságos szívű és igazságos *Szilágyi* tanár úrral. Egészen bizonyos, hogy az újonnan jött még fel sem tudott ocsúdni a sokféle különös dolog feletti álmélgodásból, amire a diákvilág furcsaságai és meglepetései készítették, amikor már egy tősgyökeres diák feltette neki a kérdést:

– Tudod-e, hogy mi különbség van a fű és Szilágyi tanár úr között?

Persze ezt egyik sem tudta először, ezért megmagyarázták a bámuló újoncnak:

– Hát az, hogy a fű kinő, Szilágyi meg Benő!

Zsuffa Tibor

*

Európa, Magyarország, Sárospatak

Dolgozatírás után a puritán *Szilágyi Benő* megszólítja egyik tanítványát, s odaadja neki a dolgozatokat, hogy vigye el a lakására.

– Nem tudom, hogy a tanár úr hol lakik, – mondja zavartan a diák.

Szilágyi tanár úr rosszállóan néz rá, majd öblös hangján határozottan és félreérthetetlenül adja meg a katonás útbaigazítást:

– Európa, Magyarország, Sárospatak, – in-duulj!

Ördögh László

*

A tanárok iránti "hála"

Szilágyi Benő tanár úr félelmetesen szigorú tanár hírében állt. Görögöt meg latint tanított.

A görögből gyengén álló fiú falusi szülei karácsony előtt feljöttek Patakra, s felkeresték Szilágyi tanár urat is, érdeklődve fiuk előmenetele iránt, aki bizony bukásra állt görögből. A tanár úr elmondta, hogy a fiú előmenetele nem kielégítő, nem is tanul elég szorgalmasan. A szülők kérték, hogy legyen nagyobb türelemmel a fiuk iránt, legyen elnézőbb. A nagyobb nyomaték kedvéért búcsúzáskor egy szép hízott pulykát adtak át a tanár úrnak. Szilágyi tanár úr válasza a következő volt:

– A pulykát elfogadom, mert nagyon szeretem, de a fiuk megbukik, mert nem tanul.

Gombos Imre

*

Kutya a görögórán

A huszas években a vén pataki iskolában mi, kisdíákok, nem voltunk hamvukba holt mendurok, az bizonyos. Átmentünk tél végén a Bodrog rongyollott jegén, pedig már úgy hajlongott alattunk, mint a gyűrött lepedő. A legnagyobb fa tetejébe is felmáztunk, hogy május elsejére onnan tördeljünk szép májusfaágat a szobafőnök tiszteletes úr parancsára, aki aztán odaplántálta azt a (szerinte) legszebb kislány ablaka alá. Egyszóval az osztály nem állt hátul a bátorság dolgában.

De milyen parányi volt a mi minden bátorságunk a *Bánya Laci*éhoz képest, aki köztünk a legnagyobbat

cselekedte meg, oly merészen nagyot, amit még évek múlva is legendaszerűen emlegettek.

Szilágyi Benő tanár úr, aki nyolc éven át volt az osztályfőnökünk is, sok tudományt oltott belénk, ugyanakkor a kálvinista puritánságot, pontosságot és engedelmességet is. Ám akkor csak félni tudtunk tőle, mert úgy tanított és nevelt, hogy abba beleropogott a test és a lélek. Ha csak egy pissenés történt az osztályunkban, vagy egy vigyázatlanul trombitáló orrkifúvás merete megzavarni a csendet, legalább egy hétig jaj volt annak a szerencsétlennek, aki így megfélemezett magáról. Aki csengetés után egy századminutummal késett, legalább egy hónapig vezekelt érte. Akinek a padja mellett leszóródott papírszeletke éktelenkedett, az hosszú időig hasonlított Augiászhoz, akiről tudvalevő, hogy a legpiszkosabb istállóí voltak a világon az eddigi történeti ismereteink szerint. Olyan is volt az osztály Szilágyi tanár úr keze alatt, mint az olajozott dugattyú, s engedelmesen, halálpontosan végezte mindazt, amit annak a kezelője akart.

Mindenki tudta az osztályban, de egész Patakon is, hogy a tanár úr kimondhatatlanul fél az ebektől. Ez a csupa gránit ember, ez a kősziklaszilárd ember sokkot kapott, ha kutyát látott. Azt beszéltek, hogy amikor 1914-ben tartalékos tiszt volt, a bakái egy folyóban kézigránáttal halásztak. Egyik tiszt kollégájának a farkaskutyája egyszer csak utána ugrott a vízbe dobott, de fel nem robbant gránátnak, a foga közé vette, és a partra úszva egyenesen Szilágyi tanár úr lába elé akarta letenni, mivel nagyon vonzódott hozzá. És ekkor robbant fel a gránát. A kutyát szétvetette, a tanár urat pedig földhöz lapította a robbanás ereje. Nem lett látható baja, csak attól kezdve, ha kutyát látott, messzire kikerülte, és állandóan botot hordott magával, a rossz nyelvek szerint még a vécére is.

Bánya Laci meg bevitt egy kutyát Pupák tanár úr egyik görögórájára. Ehhez a mi emberi érzéseinkkel már meg nem fogható vakmerőség kellett. Páratlan cselekedet volt, soha addig és soha azután nem történt meg többé ilyesmi. S Bánya Laci megtette. Kis, fehér kutya volt, békés fekete szemmel, nem volt benne semmi agresszivitás. Különben a cukrászkisasszony ölbéli ebekskéje volt, tőle udvarolta el Bánya kölcsön egy órára.

Hóna alatt a kutyával lépett be az osztályba, két perccel a görögóra kezdete előtt. Nagy zaj volt, mert egyesek tanultak, mások vitatkoztak vagy boxolták egymást. Ekkor nyílt az ajtó, és ott állt Bánya a kutyával. Pillanat alatt dermedt csend támadt. Borzongás futott végig a hátakon, sokan az órájukra pillantottak, hiszen nemsokára becsengetnek. De Bánya csak állt az ajtóban, s kissé sápadtan, de minden félelem nélkül mosolygott. Aztán a magasba emelte a kis fehér ebet. Az barátságosan nézegetett a megszeppent osztályra, majd kedvesen vakkantott egyet. Ez feloldotta a rémületet, s a terem minden részéből rohantak a fiúk Bánya felé:

- Tudod, mit csinálsz, te szerencsétlen?
- Vidd ki! Azonnal vidd ki, amíg nem késő!
- Jaj, mi lesz itt mindjárt, uramisten!
- Fél perc múlva itt lesz az Öreg!

De Bánya csak állt, mosolygott, és azt mondta:

- Behozom! Hadd élvezzen végig egy görögórát!

Abban a percben felhangzott az óra kezdetét jelző csengő. Bánya is a helyére sietett, és a padja nyitott részébe, a könyveit összetolva, gyöngéden betuszkolta a kiskutyát. Azonnal nyílt is az ajtó, megjött a tanár úr. Az osztály, mintha egyetlen rugó lökte volna, felpattant. Ő a helyére sietett, s hogy egy percet se veszítsen, azonnal kinyitotta a görög tankönyvet, és magyarázni kezdte Odüsszeusz híres kalandjait. Ám mintha meg-

állt volna az idő. Az osztály verejtékben úszott. Csak Bánya ült fesztelen nyugalommal az első padban, ahol a kutya is rejtett. De ekkor a padtársa felszisszent, mert ő látta meg elsőnek a vést. A kiskutya ugyanis, elunva a csendet, hirtelen kiugrott a padból a padlóra. A tanár úr felemelte szemét Odüsszeusz szép könyvből, és keményen odanézett, ahonnan a zajt hallotta. Abban a pillanatban felugrott. Szeme szinte elködösült a rémülettől és az undortól, mert a pad alatt meglátta a kutyát. Rettenetes pillanat! A botjához kapott, magasra emelte, s így állt egy-két másodpercig. Azt hittük, neki megy a pirinyó kutyának, és miszlikbe vágja a botjával. A kutya viszont nem ijedt meg, barátságosan vakkantott néhányat. Ettől a tanár úr meghökölt, a sok teljesen hatalmába kerítette, leengedte a botot és kirohant a tereméből.

Percekig halotti csend volt, csak a kutyus vakkantott néhányat. Aztán Bánya felállt, hóna alá kapta a kutyát, és így szólt nevetve:

– Visszaviszem. Úgy látszik, nem kedveli Odüsszeuszt.

Valaki rákiáltott:

– Mi lesz ebből?

– Lehet, hogy kicsapnak, barátom – felelte –, de ez érdekes volt. Ez nagyon érdekes volt: eb a görögórán!

Feloldódott a félelem, az egész osztály kacagni kezdett, de úgy, hogy sokan a földön hemperegtek, és ilyeneket kiáltoztak:

– Barátom, ez homéroszi volt!

– A kutya unta Homéroszt, azért ugrott ki!

– Szegény, nem tud görögül!

Dörgött a terem a fergeteges kacagástól. Bánya Laci pedig, simogatva a kis fehér kutyát, lassan elindult, hogy visszavigye a gazdájának.

Másnapra a tanár úr kiderítette, hogy Bánya volt a tettes. De micsoda meglepetés: a következő órája a

megszokott rendben, fegyelmezetten folyt le. Amin nemcsak mi, de egész Patak végtelenül csodálkozott, hiszen nem torolta meg az ádáz merészséget, nem csapatta ki a fiút az iskolából.

Egyszer észrevettem, hogy egyik óráján Szilágyi Benő oldalvást Bánya Laci felé pillantott, és a gránit-szilárd tanár szemében bizonyos elismerő tisztelet, valami respektus fénye villant fel. Aki tanította és szeretete a nagy tetteket, nem bántotta Bányát a vakmerő bátorsága miatt.

* * *

A szigorú Szilágyi tanár úr békésen alussza örök álmát a pataki temetőben. A bátor Bánya Laci pedig a második világháborúban repülőtisztként, egy ellenséges repülőrajjal vívott légi csatában halt hősi halált a Kárpátok felett.

A bátraké e szép emlékezet.

Szabó Lajos

*

Hát két kapu van?

Balázs Dalma, a gimnázium felügyelőnöje és irodistája, húsz esztendőn át végigizgulta az érdeklődő ifjakkal együtt a futballmérkőzésekről szóló rádióközvetítéseket. Egy nemzetközi meccs alkalmával felkiáltott:

– Milyen sokáig van a labda a kapu előtt!
 – Már a másik kapunál van – jegyezte meg az egyik diák.

– Hogyan, hát két kapu van?! – álmélkodott a felügyelőnő az ifjak nem kis megrökönyödésére.

E. Kovács Kálmán

*

Első legációm

Elég korán indultam első legációmra: 1926 pünkösdjére választottam Dorogmát. Nekem hatodikosként már csak a "csont" jutott, az utánam következő hatodikosok pedig már nem kaptak semmit.

Nem tudta senki megmondani, hol van ez a Dorogma. Mindössze ilyen útbaigazításokat kaptam, hogy: Borsodban, vagy Dél-Borsodban. Nagyon régen lehetett ott legátus, mert diáktársaim közül sem tudott róla senki. Azt ellenben megtudtam, hogy *Szendrey László* ott a lelkész, a papköltő. A Nagykönyvtárból mindjárt ki tudtam venni két verseskönyvét is. Ezeket magamhoz vettem, sőt – hogy pataki "nyelvjárásban" mondjam – "meg is olvastam". Majd Isten nevében elindultam megkeresni Dorogmát.

Egy darabig vonaton utaztam, mert megtudtam, hogy milyen irányba és meddig kell mennem. Aztán egyszerre csak vége a vasútnak, és onnan teljesen más irányba csak egy szekérút indult tovább. Szerencsére nemcsak az utat találtam meg, hanem egy szekeret is. A kocsisa felvett, mert legalább egy ideig abba az irányba haladt. Megeredt az eső. Körülbelül tíz kilométer után el kellett búcsúznom a szekerestől. Elmondta nagyjából, merre van az a Tiszadorogma. Indultam most már gyalog, s még vagy tíz kilométert vert az eső.

Caplattam a sárban, végül megláttam egy tanyát. Sötétedni kezdett. A változatosság kedvéért most nem sárban, hanem szárközépig érő vízben gázoltam tovább. Így értem a tanyára, ahol a kutyák majdnem letéptek. De én kutyától sohasem féltem, ezek sem bántottak, csak elvégezték a kötelező ugatást, s ekkor kijött a gazda, akinek megmondtam, hogy én vagyok a dorogmai legátus. Nagyon szánalmasan nézhettem ki, mert beinvitált. Az első dolgom az volt, hogy a vizes, sáros ruhákat, a cipőt és a zoknit leszedtem magamról. Szerencsé-

re édesanyám a csomagba betett néhány magaszótte kendervászon törülközőt. Ezeket széthasítottam és kapcának használtam. A cipőm ugyanolyan vizes volt, mint előbb, de legalább a kapca száraz volt egy darabig. Közben hoztak frissen fejt tejet, azt megittam, s ismét útnak eredtem.

Nagy szorongások közepette indultam, de megint szerencsém volt, mert egy asszonyt hozott elém a sors. Kecskét vezetett hazafelé. Megkérdeztem, merre van a falu.

– Csak jöjjön velem – mondta –, én is oda megyek.

Így értem el Tiszadorogmát. Megkerestem a paplakot. Szendrey László feleségestül nagy örömmel fogadott, mert az *Ifjúsági Közlönyben* már olvasta néhány versemet és műfordításomat. Leszedték rólam a vizes, sáros ruhákat, Szendrey a saját ruháját adta rám, ami persze lötyögött rajtam, de másnapra mindent kiszárítottak és kivasáltak.

A másnapi istentisztelet volt az igazi nagy esemény. Természetesen az egész falu várta már a legátust. A lelkész előre a lelkemre kötötte, hogy jól figyeljem a beszédét, hogy milyen is egy igazi prédikáció. Hát én figyeltem is. Minden lehető eszközt felhasznált, hogy megríkassa híveit. Beszért a világháború szörnyűségeiről, az özvegyekről, az árvákról, és csakugyan megindította a híveket. Engem kevésbé, mert inkább az eszemmel figyeltem, s már azon gondolkoztam, hogy az elkészített prédikáció helyett másikat kell mondanom, mert abban semmi olyan nem volt, ami megríkassa a gyülekezetet. Megjegyzendő, hogy a kijelölt prédikációkat fel kellett mondanunk az úgynevezett "futás" alkalmával, s ha valakinek nem ment jól, azt visszavágták. Újra kellett futnia. Ettől a szokástól csak kivételes esetben tértünk el, mint például én itt, a dorogmai legációm-ban.

Délelőtt a lelkész prédikál, urvacsorát oszt. A legátus első fungálására a délutáni istentiszteleten kerül sor. Nem kis szorongással, lámpalázzal küzdve készültem felmenni a szószékre. Mielőtt nekiindultam, Szendrey figyelmeztetett:

– Nehogy eszébe jusson legátus úrnak könyv nélkül mondani a Miatyánkot!

Nem szóltam semmit. Jól tudtam, mennyi adoma szól erről. *Jókainak* is van egy hasonló anekdotája, jobban mondva regényrészlete. Például: amikor a legátus megy fel a szószékre, a pap odasúgja neki, hogy a metszőkése elveszett a faluban, legyen szíves kihirdetni, hogy a becsületes megtaláló hozza be a paplakba. A legátus elmondja a Miatyánkot addig, hogy ... *mert tiéd az ország*, ekkor eszébe jut a hirdetés, és így fejezi be az imát: ... *a hatalom és a metszőkés mindörökké. Amen.*

Mindezek után felmentem a szószékre. Teljesen új prédikációt konstruáltam. Nem a háborúról beszéltem, hanem mindent hétköznapi környezetbe helyeztem. *Petőfi Apostolából* vettem a történetet, de remélem, Petőfi odaát nem veszi rossz néven művének ilyen felhasználását. A hatás félelmetes volt. Beszédem alatt először, mint egy karmesteri pálca intésére, az asszonyok részén előlebbentek a fehér zsebkendők. Aztán a férfiak is elkezdtek szipogni, zsebkendőt nem nagyon vettek elő, de törölgették az arcukat, szemüket. Szendrey megölelt, amikor lementem a papszékre, őszintén gratulált. De nem is annyira a prédikációért, hanem azért gratulált, mert a Miatyánkot könyv nélkül mondtam, mégpedig hiba nélkül.

Képes Géza

*

Kant maga belátta

A pataki teológián nevezetes ember volt a huszas években *dr. Rácz Lajos*, a filozófia professzora. *Rácz papa* – mint diákjai maguk között emlegették – az óráin rendíthetetlen nyugalommal és pedantériával diktálta stúdiumait, még az írásjeleket is tollba mondva. A kollokviumokon aztán ugyanilyen rendíthetetlen szigorúsággal követelte meg a kollokvensektől az anyagot. Aki például a nagy német idealista bölcslőt kapta tételül, az el lehetett rá készülve, hogy a professzor úr egyszer csak közbe fog szólni:

– Folytassa, kérem, onnan, hogy – *“Kant maga belátta ...”*

Zsuffa Tibor

*

Rácz Lajos professzor francia órái

Első francia tanárom, *dr. Rácz Lajos* teológiai professzor jeles Rousseau-kutató volt. Hosszú, vékony alakja jellegzetes figurája volt a pataki utcáknak. Fejét mindig kissé fölfelé tartotta, mintha valamit szimatolt volna a levegőben, s nyílegyenesen ment a szimat után. A diákok csak *Cajsz papának* hívták, mert németóráin Zeusz isten nevét mindig németesen, *Cajsz-nak* ejtette. Hát *Cajsz papa* időnként arra is vállalkozott, hogy az önként jelentkező gimnazistáknak francia nyelvet tanít. Laci öcsémmel mi is beiratkoztunk, összesen vagy huszadmagunkkal. A létszám azonban hamarosan vésszesen apadt. Nagy volt a lemorzsolódás. Amikor már csak hárman jelentünk meg az órán, *Cajsz papa* azzal vigasztalt bennünket és önmagát, hogy sebj, *“tres faciunt collegium”*, vagyis igazi csoport, kollégium vagyunk. Számunk hamarosan kettőre apadt. Ekkor így bölcsekedett: ti vagytok ketten, én vagyok a harmadik, s így minden rendben van: *tres faciunt collegium*. Mikor aztán egy óráján egyedül jelentem meg, már némi kese-

rú bölcsességgel mondta: nem baj, te meg én ketten vagyunk, a harmadik pedig a mindenütt jelenlevő Jóisten!

Harsányi István

*

Mária megjelenése a református templomban

Tusán az 1930-as években *Jakubec Mráz József* volt a gondnokom. Nagyon értelmes, Amerikát többször megjárta ember volt.

Egy alkalommal a vasárnap délelőtti istentiszteleten észreveszem, hogy a gondnok kitartóan és fürkészve néz rám. Ide-odahajtja a fejét, lehajol, feláll, majd kimegy a templomból. Visszajövet ugyanezt csinálja. Kezdem zavarba jönni. Csak nincs valahol valami toaletthibám... Jól megvizsgáltam magam, s megállapítottam: minden rendben van. Hát akkor meg mit nézegethet annyit felém a kurátor?

Ahogy befejeződött az istentisztelet, kérdem tőle:

– Te, Józsi, hát mi volt veled az istentiszteleten, hogy annyira nézegettél rám?

– Tiszteletes úr, bizony istenemre mondom, olyan szépen tetszett prédikálni és imádkozni, hogy azalatt megjelent a feje fölött Szűz Mária, karján a kis Jézussal!

– Ugyan, hol – mondom, – gyere, mutasd meg!

Erre feljön velem a szószékre, és vonalakat húzogató ujjával a hátam mögötti falon:

– Tessék nézni, hát nem Mária és a kis Jézus képe ez?

– Ugyan, ugyan, Józsi – mondom neki, – nézd, ez az épület már több száz éves, s ezt az északi falat állandóan csapkodja az eső és a szél. Nem Mária és Jézus képe van ott, hanem csak az esőcseppek lefolyásának nyomai.

Erre ő:

– Tetszik látni, tiszteletes úr, milyen balgák vagyunk mi, reformátusok! Minden tüneményt emberi ésszel igyekszünk megmagyarázni. Bezzeg, ha katolikus testvéreink templomában történt volna ez a jelenés, azonnal búcsút hirdettek volna oda, s a búcsújárásoktól meggazdagodott volna az egyház is, a lakosság is. Ezért vagyunk és ezért is maradunk mi mindörökre szegények.

Nyitray Dezső

*

“Bodrog partján van egy város...”

H. Bathó János, a sok népszerű nóta és diákdal szerzője nagyon szerette óráin a finom nótázgatást, énekelgetést. Zeneszerzőként igen kényes volt a fals hangokra, mi pedig direkt élveztük, ha felbosszanthattuk egy-egy nyers hanggal. Leállította a nótát és dühösen szidta a társaságot, szinte mindig ugyanazokkal a már megszokott, állandó mondókáival. Egy órán különösen belénk bújt az ördög, mert hol az egyikünk, hol a másikunk folyton falsot fogott, s neki vagy tizenötször kellett elzengenie magából kikelve:

– Mék volt az? Te majom... te csimpánz... te gorilla... te orángután... te Ázsiából elszalasztott vadszamár!

De tudtuk, hogy ő is legalább annyira élvezi a dolgot, mint mi, ugyanis az ő szerzeményét énekeltük el vagy tizenötször:

*“Bodrog partján van egy város,
én is laktam benne...”*

Horkay László

*

Szobor – borkőből

H. Bathó János nyugalomba vonulása után is megállt a főiskola előtti “pletykadombon”, s leckéztette a diákokat. Ekkori megszólításai is régi szótárából kerültek ki: *csiszlikek, harmadosztályú utasok, bőrcserző*

vargák és a többi. A diákok igaz gyönyörűséggel hallgatták.

– Ide figyeljete! Ha meghalok, a szobromat felállítsátok az iskolakertben!

Majd így folytatta:

– Miből lesz a szobrom?

– Borkőből – zúgta rá a hallgatóság.

– Úgy van! Aztán majd jöttök és nyalni fogjátok a szobromat!

Zsuffa Tibor

*

Tanárját borotváló diák

A nyári vakációk idején szívesen eltöltött egy-két napot, néha egy hetet is *H. Bathó János* a közeli Tokaj környékén, volt tanítványainál.

Egy este, megköszönve a tíznapos vendéglátást, kezdte bőröndjébe rakogatni a holmiját, hogy indul haza Patakra.

– Pont most menne el, tanár úr, amikor a szomszédban névnapi vacsora lesz? – marasztalta szíves szóval a vendéglátója.

– De fiam, néhány napja nem is vagyok megborotválva – szabódott a tanár úr.

– Azon ne múljon! Megborotválom én magát különül, mint a borbély. Tessék csak leülni erre a székre!

És a volt tanítvány már fente is a borotvakést.

Amikor már szappanozta, a vendég hirtelen felugrik:

– Hányast is adtam én neked annak idején, fiam?

– Jelest, tanár úr. Mindig jelest!

– Na jól van, akkor borotválhatsz – ült vissza a székre megnyugodva a Főiskola érdemes énektanára.

E. Kovács Kálmán

*

Zeneórák a teológián

H. Bathó Jánost, a nagyhírű ének- és zenatanárt működésének csak utolsó két évében ismertem. Jó lélek volt, nagy művésznek tartottuk, de zeneelméletből nem valami nagy tudósok lettünk az óráin. A tanterv által előírt módon kezdte harmónium- és egyházi-zene stúdióit. Magyarázta a zeneelméleti fogalmakat, a hangnemeket, a zenei műszavakat, de bizony sok hallgatója unta e száraz előadásokat, a szakszerű magyarázatokat, s bizony olykor nagyokat ásítottak az unalomtól. A tanár úr ezt hamar észrevette, felugrott a székéről és korholni kezdett:

– Ti botfűlű guzikenőcsők, látom, nem érdekelnek titeket a magyarázataim. Hogy el ne aludjatok, frissítőül énekeljünk csak el egy gyönyörű Bathó-nótát! Mert elismerem, nagyon szépek az egyházi énekeink és igen sok jó zeneszerző alkotta őket, de azt jegyezzétek meg, hogy H. Bathó János csak egy van!

És majdnem minden *egyházzenei* óránk úgy fejeződött be, hogy lelkesen rázendítettünk ismert dalaira:

Asszonyom, ne írjon bús levelet nékem...

vagy arra a vidámra, hogy

A szerencsi cukorgyár, száz az ablaka,

Az én rózsám odajár minden éjszaka...

Nyitray Dezső

*

“Kesereg a holló”

Bathó bácsi erdélyi származású lévén, nagyon fájt neki, hogy szülőföldjét elszakították Magyarországtól. Ebből is fakadt, hogy sok bánatos, melankólikus dalt komponált. Egyik legsikerültebb és legnépszerűbb dala volt a kuruc kesergők szellemében fogant *Kesereg a holló* kezdetű ének.

Patakon 1926-ban vagy 1927-ben volt az első vitézi avatás, amelyen Horthy Miklós kormányzó is megjelent. Utána meglátogatta a Kollégiumot. A kórus dallal köszöntötte a kormányzót; a hősök táblája előtt álltunk fel és egy Bathó-nótát is elénekeltünk, ami nagyon tetszett a magas vendégnek. Odament Bathó bácsihoz, kezét fogott vele és megkérdezte, hogy érzi magát. Éppen ott álltam énektanárunk mellett, s hallottam poétikus válaszát: – *Kesereg a holló...*

A kormányzó nem érthette az utalást a híres dalszövegre, de még egyszer megrázta János bá' kezét. Ő pedig ezután megfogadta, hogy legalább egy hétig nem mos kezét.

Fogadalmát nem tarthatta sokáig, mert pár nap múlva igen mélyen fojtotta borba a bánatát, hazafelé menet elcsúszott, beletenyерelt a pocsolyába, így kénytelen volt kezét mosni. Kollégái sokat bosszantották e miatt, mire ő így fakadt ki:

– Na látjátok, hát ezért is *Kesereg a holló...*

Horkay László

*

Az egyházi zene analfabétái

Darányi Lajos és *Szabó Gyula* évfolyamtársaim mindig, minden tantárgyból jelesen vizsgáztak. Írásbeli dolgozataik és előadásaik is mindig nagyon jól sikerültek. A tanulással soha nem voltak problémáik. De amikor elérkezett a vizsgák ideje, akkor estek kétségbe, hogyan fognak lekollokválni egyházi énekből és harmóniumból, mert az éneklés még csak ment valahogy, de a harmóniummal baj volt. *Bathó* tanár úrnak pedig el kellett játszani valamelyik egyházi éneket.

Egyszer – fülem hallatára – azt mondja *Szabó Gyula* Lajosnak, aki a gimnáziumban is osztálytársa volt:

– Te, Lajos, tanuljunk meg kívülről, kotta nélkül is elpityegetni egy-két éneket, s meglátod, *Bathó* tanár úr

meg lesz elégedve, s megadja nekünk az általános osztályzatunknak megfelelő jegyet.

Meg is egyeztek ebben.

Hogy Szabó Gyula melyik éneket tanulta meg harmóniumozni, arra nem emlékszem, de arra ma is nagyon jól, hogy Darányi a CXXXIV. zsoltárt. Amikor jött a vizsgaidőszak, és Bathó tanár azt kérte:

– Hát kérem, tessék eljátszani valamit!

Lajos nagy komolyan leült a harmónium mellé, s erősen nézve a kottát, elkezdte fejből pityegetni: *Úrnak szolgálai mindnyájan...*

– Nagyon jól van. Tessék ideadni az indexet. – És beírta neki a jelest.

Mivel ez volt minden zenei tudománya, így hát Lajos minden félévi és évvégi kollokviumkor, egyre nagyobb magabiztossággal játszotta el ugyanezt az éneket. S mindig megkapta a jelest.

Utolsóéves korában, az utolsó egyházzenei vizsgán, a tanár úr kérésére Lajos odaült a harmóniumhoz és eljátszotta: *Úrnak szolgálai mindnyájan...*

Bathó tanár úr, miközben bólogatva beírta a jelest, megszólalt:

– Darányi úr, ez nagyon szépen ment! Ezek alapján úgy látom, magának igen nagy az egyházzenei repertoárja!

Nyitray Dezső

*

Üres éljenzés

Egy Bathó-esten a főiskolai kórus nagy sikerrel mutatta be *H. Bathó János* több dalszerzeményét. A népszerű szerzőt többször is kihívták a függöny elé, és nem akart szünni a tapsvihár:

– Éljen Bathó János! Éljen! Éljen!

Maga az ünnepelt is megunta már a sok hajlongást. Kijött még egyszer a függöny elé, a lassan kialakuló csendben kitárta két karját, s feltette a hamleti kérdést: – *Éljen! Éljen! – De miből?*

Zsuffa Tibor

*

Így lettem pataki tanár

Friss keletű diplomámmal a zsebemben 1927-ben állás nélkül ödöngtem a pesti aszfalton. A minisztériumban Weidinger miniszteri tanácsos úr Kisvárdát ajánlgatta nekem, de oda nem akarózkodott mennem. Mikor harmadszorra kerestem fel a tanácsos urat, már azt a helyet is betöltötték. Valahol csak talajt kell fognom! Ekkor hallottam valakitől, hogy tanárt keresnek Patakon. Sárospatak? Romantikus képzelgések kavarodtak fel bennem a név zengésére. No, ide elmegyek, ha kellek! Anyám becsomagolt egy kis elemózsiát, és felültem az éjszakai személyvonatra.

Reggel kóválygott a fejem az álmatlanságtól és a szorongástól, mikor végighaladtam az iskolakert őszi avarral borított fasorán. Szembe találtam magam az évszázados kollégiummal. Hát szóval itt leszek..., ha leszek..., tanár!

Megilletődve léptem át a hatalmas kapuboltozat alatt. Éppen tízperces szünet volt. Ott zibongtak a diákok, térdnadrágos kölykök és keménygalléros hit-tanhallgató urak. Az udvar hosszában méltóságos lassúsággal nyolc-tíz komoly férfiú sétált, kezük hátrátéve, fejükön félgömb alakú pincskalap (vaskalap?) s higgadt fejbólintásokkal nyugtázták egymás mélyértelmű szavait.

– Az igazgató urat keresném – bátorkodtam eléjük.

– Én vagyok az – lépett elő a sorból egy őszülő bajszú, tokás férfiú, *Elekes Imre*, s mikor előadtam neki, hogy pályázni bátorkodnék a meghirdetett tanári állás-

ra, karon ragadott, bevitt az irodájába, megkérdezte, hogy nőtlen vagyok-e és református. Igenekkel válaszoltam.

– No, akkor csak siessen be öcsémuram a harmadik bébe, mert már régen becsengettek! Matematika óra lesz – tette hozzá.

– De hiszen én latin-görög tanár vagyok – szabadkoztam. Az igazgató úr azonban leintett:

– Mindegy az, öcsém. Óra: óra!

Így aztán túlestem életem első iskolai óráján. Siettem vissza az irodába, hogy végül is megbeszéljük, alkalmaznak-e.

– Most ilyesmire nem érünk rá, kedves öcsém – legyintett Elekes úr –, mert megint becsengettek. Szaladjon csak be ugyanabba az osztályba, mert a földrajz órát is magának kell tartania!

Mire delet harangoztak, tanárnak éreztem magam, bár még meg sem választottak.

– A motyójáért hazamenni ráér, öcsém, majd az esti vonattal. A szállása itt lesz az egykori széniori szobában, a fűtésről gondoskodnak a bajorosok, kosztolni meg a tápintézetben fog. Hétfőn reggel kilencre itt legyen, mert órája lesz!

Így lettem pataki tanár. Budapestet ... elfújta a szél.

Szathmáry Lajos

*

“Jegygyűrűt minden harmadéves teológusnak!”

Nemcsak kiváló teológiai professzor, de jó pszichológus is volt *dr. Marton János*. Megfigyelte, hogy az a teológus, aki komolyan udvarolt egy kislánynak, pláne ha már eljegyzett vőlegény is volt, sokkal komolyabban végezte tanulmányait, pontosan és eredményesen vizsgázott, példásan viselkedett, nehogy rossz hírét költse; s tudta, hogy most már nem csupán magának, hanem

leendő családjának is tanul. Ezért Marton úr többször kijelentette:

– Minden harmadéves teológus ujján jegygyűrűt szeretnék látni!

Ez persze nem volt olyan egyszerű, mert akkor még alig járt lány a gimnáziumba. A tanulóifjúság viszont minden segítséget megkapott a tanári kartól diákbálok rendezésére. Híresek is voltak ám akkor a pataki diákbálok! Nagyon sokan elhozták lánytestvéreiket, nőrokonait; három-négy vármegyéből is összesereglett a sok szép papkisasszony és tanítólány. Regénybe illő kapcsolatok születtek, nagyszerű volt a hangulat, még a teológiai professzorok is gyakran ropták a táncot. Így aztán ki-ki nyíltan udvarolhatott a választott kislánynak, volt alapja Marton úr óhajának. Ilyen lehetőségek mellett nem is kellett sok biztatás a teológus ifjúságnak! Ebből az én időmből, a 20-as évek második feléből datálódnak tudtommal az alábbi, sírig tartó, boldog házassággal végződő ismeretségek:

<i>Arday Janka László</i>	–	<i>Erdélyi Mariskával,</i>
<i>Béky Zoltán</i>	–	<i>Zombory Manyikával,</i>
<i>Darányi Lajos</i>	–	<i>Komjáthy Iluskával,</i>
<i>Horkay László</i>	–	<i>Maller Irénkével,</i>
<i>Király Zoltán</i>	–	<i>Horkay Pannikával,</i>
<i>Szabó Gyula</i>	–	<i>Magda Sárikával,</i>
<i>Nyitray Dezső</i>	–	<i>Pataky Máriával,</i>

a "csitri kis prepácskával", akivel 31 évig éltem a legboldogabb házasságban. Mindebből kiderült, hogy Marton úr nagyszerű demográfusnak is bizonyult.

Egyik negyedéves teológustársam egyháztörténetből ment kollokválni hozzá. Igen alaposan felkészült a tananyagból, mert a professzor úr néha igen váratlan, elképesztő kérdéseket is adott. Az iskolakertben séta közben folyt a vizsga, és ő minden kérdésre alapos, kimerítő választ prezentált. Marton úr ilyet ritkán tapasztalt, s talán ezért is, a vizsga majdnem két óra

hosszat tartott. De a válaszokra csak jelest lehetett adni, s mellé elismerő szavakat:

– Hát maga, kedves öcsém, csakugyan alaposan felkészült, nagyon tudja és érti az egészet... – ekkor pillantása a tanítványa kezére esett, amint átnyújtotta neki az indexet s amelyen nem látott jegygyűrűt, és szinte csalódott hangon folytatta –, pedig maga nem is vőlegény!

Nyitray Dezső

*

Teológusból segédjegyző

A mi időnkben még nem voltak felvételi vizsgák sem az egyetemeken, sem a főiskolákon. Még csak úgynevezett előkészítő tanfolyamok sem voltak. Aki sikerrel letette az érettségit, mehetett az egyetem bármelyik karára. A teológiára még akkor is, ha nem tanult görögöt, csak görögpótlót. A görög nyelvből utólag kellett pótérettségit szerezni.

Az 1924-25. iskolai évben *Marton János* professzor úr volt a közigazgató, aki minden teológiára jelentkező diákot felvett, ha megvolt az érettségije. Emlékezetem szerint akkor 38-an voltunk az első évfolyamon. Alig fértünk be a legnagyobb – 6-os számú – tanterembe. De az 1927-28-as tablón már csak húszan vagyunk.

Az első félévben egy egyháztörténelmi órán a professzor úr így fejtette ki felfogását:

– Kérem, sokan megbotránkoznak azon, hogy miért vettem fel olyan sok jelentkezőt, hiszen a református egyháznak nincs szüksége ennyi papra. De hát én is nagyon jól tudom, hogy önök közül a négy iskolai év alatt nagyon sokan kimaradnak. Egyiknek a filozófia nem tetszik, a másíknak az egyháztörténelem vagy a zsidó nyelv, s ezért egyszerűen abbahagyja tanulmányait és nem jön vizsgázni. Mivel itt egy kicsit már be-

lekóstolt a főiskolák magas szintű követelményeibe, félni fog átmenni más főiskolára. Mit csinál hát? Otthon nem ülhet, mert hiszen mindenkinek kenyérre van szüksége, elmegy tehát segédjegyzőnek. Egy-két évi gyakorlat után elmegy valahová jegyzőnek, és nagyobb úr lesz belőle, mint a pap. Mi azonban nem sajnáljuk, hogy tanítottuk, sőt vizsgáztattuk is őket, mert aki egyszer itt belekóstolt a teológiai tanulmányokba, az az itt szerzett tudományát és hitét elviszi magával az életbe, s ott fogja azt gyümölcsöztetni. Adna Isten nekünk minél több olyan jegyzőt és szolgabíró, akik a teológiáról mentek ki az életbe!

Nyitray Dezső

*

Teológiai professzor és utcaseprő

Marton János professzor úr még kollokviumok és vizsgák alkalmával is tett fel nekünk furcsa kérdéseket. Bár jó néhány kérdését már ismertük és tudtuk a várt feleletet, de csak hebegtünk, dadogtunk, mert nem mertük kimondani a megoldást. Ilyen volt az a kérdése is, hogy mi különbség van a teológiai professzor és az utcaseprő között? Erre ő hamiskásan mosolyogva bátorítgatott:

– Tessék csak megmondani egészen nyugodtan, hogy semmi. Mert engem az Isten ide állított szolgálatra a katedrára, hogy tanítsak, az utcaseprőt pedig az utcára, hogy seperjen, s ha mind a ketten hűségesen végezzük kötelességünket, semmi különbség nincs közöttünk.

Ma is gyakran visszaemlékezem hasonló, megfontolandó tanításaira.

Nyitray Dezső

*

Dékán és internátusvezető tanár

Almássy Bertalan teológus nevét minden diák ismerte. Nem volt nagy barátja a betűnek, s nem nagyon szeretett tanulni. Mikor én a teológiára kerültem, ő már több éve viaskodott a hittudománnyal. *Marton János* professzor úr kedvelte Berci barátunkat – annak ellenére, hogy nem nagyon kollokválgatott, és nem igen jeleskedett a vizsgák letételében sem. *Zsíros József* professzor úr, dékán korában, nem nézte jó szemmel Berci mulasztásait, és elhatározta, hogy eltávolítja a teológiáról.

Berendelte magához egyik délután a dékáni hivatalba személyes kihallgatásra, majd a beszélgetés során felindultan közölte vele, hogy csomagoljon össze, el van távolítva, s legkésőbb másnap hagyja el a teológiát.

A rossz hír nem sújtotta le hőszűket, s valami ismert dallamot dudorászva ment haza internátusi szobájába. Majd lement *Marton* professzor úrhoz, a teológiai internátus felügyelőtanárához, s beszámolt az eseményekről.

“*Marton úr*” válasza ez volt:

– *Maradjon csak nyugodtan, nem eszik olyan forrón a kását.*

És – mintha mi sem történt volna – Berci tovább folytatta teológiai stúdiumait, el is végezte a teológiát, s az egyik egyházközség lelkésze lett. Úgy látszik, *Marton* úrnak igaza volt.

Deák István

*

Le, le, le fenékig...

A feljegyzések szerint a Főiskolai Kórus 1782-ben alakult meg Patakon, és mindig nagy sikert aratott nagyszerű felkészültségével, gazdag repertoárjával, jeles karvezetőivel. Csakhogy minden tanév végén eltávozott belőle a leérettségizett diákok egy része, akik nem

Patakon folytatták tovább tanulmányaikat, és nagyrészt eltávoztak a végzett teológusok is. Ezért minden tanév kezdetén fel kellett venni jó hangú új kórustagokat, és meg kellett választani a szólamvezetőket. Ezek az alakuló ünnepek igen népszerű hagyománnyá váltak, *introitusnak*³ nevezték, és rendszerint a tápintészetben került rájuk sor. Ott ült a fehér asztal mellett a tanári kar egy része, teológiai professzorok és a kari dékán, meg a gimnázium igazgatója, körben pedig nagy karójban a kórus régi és új tagjai.

Az asztalokon üvegek, teli a híres királyhegyi szamorodnival, a nevezetes "főiskolai anyatejjel".

A tájékoztatók és ünnepi beszédek után került sor a szólamvezetők megválasztására, ami az idők folyamán szinte külön szertartássá vált. Készültek ugyanis az avatóünnepekre különleges, faragott tölgyfakupák, amelyeket az énekkar tulajdonaiként őriztek, s csak ilyen ünnepélyes alkalmakkor vették elő; a méreteik is különfélék, úgynevezett "testreszabottak" voltak.

Az avatás úgy történt, hogy a terem közepére állítottak egy széket vagy egy kisebb asztalt, aztán szólították a *tenor I.* szólamvezetőjét. Az felállt az asztal tetejére, kezébe adták a háromdecis fakupát, megtöltötték hegyaljaival, és azt egyetlen hajtásra kellett kiinnia, miközben a kórus teli torokkal énekelte:

*Király Zoli iszik most,
Annak örvendezzünk most!
Le, le, le fenéig ...*

Következett a *tenor II.* szólam, szintén a háromdecis kupával, majd a *bariton I.* és a *bariton II.*, de ezeknek a kupája már félliteres volt. Aztán jött a *basszus I.* szólamvezetője, akit a hagyomány szerint a hétdecis kupa illetett meg. Legvégül pedig a nagy attrakció, amikor a

³ *introitus* (latin): hivatalbalépés

basszus II. vagy *kontrabasszus* vezetője következett a legnagyobb, egy liter űrmértékű kupájával.

Halálos csendben töltötték tele a nagy poharat az aranyszínű, nehéz szamorodnival, majd óriási dalolás és ováció kísérte, míg a delikvens egy hajtásra ki nem itta az utolsó cseppig. Társai ekkor rendszerint le-emelték a székről vagy az asztról, két oldalról támogatva elvitték a szállására és ágyba fektették, hogy könnyebben átvészelve a következményeket. Ezzel számára be is fejeződött az introitus szertartása, míg a többiek tovább ünnepeltek, ki meddig bírta.

Az egyik avatóünnepségen az 1920-as évek végén azonban különösen emlékezetes dolog történt. A szólamvezetők avatása a megszokott vidám hangulatban folyt, amikor végül az új *basszus II.* szólamvezető következett: öles természetű, mélyen zengő, hatalmas hangú teológus személyében. Megtöltötték a literes kupát, s ő az éneklés közben rezzenéstelenül hajtotta fel egyből az egészet. Majd a kitörő ováció közepette csendet intett, szétterpesztett lábbal lenyújtotta az asztról a nagykupát, s mély, dörgő hangján, hogy az egész konviktus belezendült, megszólalt:

– Kérek még egyet!

id. Király Zoltán

*

Úriemberek

Nem szoktam kocsmába járni, de egy alkalommal látogatóból hazatérőben összetalálkoztam *Király Zoltán* szénior úrral, s mivel volt valami megbeszélni valónk, meg hűvös is volt, betértünk a Kürt nevezetű "kávéházba". Éjjel 11 óra felé lehetett, meghúzódtunk a hodály egyik sarkában. A cigánybanda karéjában az igen gazdag *Csajka* fiatalúr uraskodott, húzatta a nótákat a Hatujjú bandájával. Egyszer felénk pillantva, félhangosan, hogy azért meghalljuk, így szólt a társaságnak:

– Nem szeretem, ha mások potyáznak. Én most csak magamnak muzsikáltatok!

Mi halkán csak folytattuk a beszélgetést. A fiatalúr, látva, hogy hiába igyekszik bennünket kinézni az akolból, elővette a revolverét, és sokatmondóan kezdett vele játszadozni, főként a mi sarkunk felé mutogatva. Nem akartunk botrányba keveredni, ezért felálltunk, és sietve távoztunk. De a felhevült uraság is kilépett az ajtón, és fensőségesen vagy két golyót eresztett utánunk a levegőbe.

Nem sokkal később *Csajka Böske*, a fiatalúr húga, meghívott hármunkat, *Vasady Bélát*, *Zoltánt* és engem egy kis tereferére “úri házukba”. Aztán hogy-hogy nem, a földbirtokos familia ott marasztalt bennünket vacsorára is. A második pohár bor után az öreg *Csajka*, a “fejedelem”, így szólt bölcselkedve:

– Voltaképpen örülök, hogy megtiszteltek minket a tanár urak. Végre ülnek az asztalunknál igazi úriemberek is!

Erre *Zoltán* malíciózusan megjegyezte:

– Ezek szerint, reméljük, most nem fognak utánunk löni!

Szathmáry Lajos

*

A “*pataki szellem*”

A harmadik gimnáziumban kezdtük a magyar történelmet tanulni. *Szabó Aladár* tanár úr akkor, 1929 őszén került Patakra, de szeptemberben még nem tudta elfoglalni az állását, ezért egy darabig *Tárczy Árpád* tanár úr helyettesítette.

Az első órán arról beszélt, miért is kell tanulni történelmet és hogyan kell tanulni. Az óra végén a következő kérdést tette fel:

– Ki tudja megmondani, milyen zászló leng a Rákóczi-vár tornyán?

Az óvatosabbak hallgattak, a buzgóbbak találgatták, hogy magyar zászló vagy Rákóczi-zászló?

A tanár úr összevonta a szemöldökét, a bajsza félelmetesen kezdett remegni, s korholóan, felemelt hangon mondta:

– Szégyelljétek magatokat! Harmadik éve jártok Patakra, de nem tudjátok, hogy a Rákóczi-váron az osztrák Windischgraetzek schwarz-gelb zászlója leng! Hát senkinek nem bántja ez a szemét?

Gombos Imre

*

Helyzetkomikum

A sátoraljaújhelyi református egyházközség kántorának és karnagyának, *Sipos József*nek a családi otthona mindig nyitva állt a pataki diákok előtt. A 20-as évek végén az újhelyi gyülekezet segédlelkésze *Nemcsik Endre* volt, akit ismerősei általában csak *Gazsinak* becéztek. Egy alkalommal sivár káplánszobájából átment Siposékhoz, s az ott hangoskodó vidám társaságban egy ismeretlen fiatalember felállt a helyéről a tiszteletes úr érkezésekor, s kezét nyújtva bemutatkozott neki:

– Csík vagyok.

– Nemcsik –, viszonzta a bemutatkozást Gazsi, de ugyancsak meglepődött, amikor a helyi kórház ifjú tisztviselője haragosan és nyomatékosan megismételte:

– De igenis, Csík vagyok!

A társaság derűje közben Gazsi megmagyarázta a helyzetet:

– Én elhiszem, hogy maga Csík, de maga is higgye el, hogy én Nemcsik vagyok!

Zsuffa Tibor

*

Kollokválok az iskolakertben

Úgy gondoltam, hogy aki egy ősi református kollégium tanára, annak ideológiailag is felkészültnek kell lennie. Harmadéves tanári munkám megkezdésekor be is iratkoztam a hittanhallgatók közé. Az Újszövetséggel nem volt bajom, mert görögül – az lévén egyik szaktárgyam – tudtam, a héberre meg *Zsíros József* tanár úr, aki egyébként jó barátom volt, magánórákon tanított; csak az egyháztörténettel nem boldogultam, mert Marton professzor úr öles vastagságú, csúnyán stencilezett jegyzete olvashatatlan volt. Mit magyarázzam: nem tudtam felkészülni a kollokviumra. Szorongva jelentkeztem a professzor úrnál, s mindjárt meg is kezdtem a szabadkozást, hogy ezért meg azért...

– Na, gyere, Lajos, tegyünk egy sétát az iskolakertben – vágta el szavaimat *Marton János*, és nekiindultunk a sétának. A professzor gesztusába az is belejátszhatott, hogy az előző nyáron Bécsben járván, felkutatam neki a Hofbibliothekban egy Perényi-konkordanciát, amelyre az iskolatörténet megírásakor szüksége volt.

Aztán megkezdődött a számonkérő “beszélgetés”, melynek során a professzor úr aprólékosan, szép monológ formájában elbeszélte nekem a kérdéses anyagot, így végül is tőle megtanultam, amit tudnom kellett.

– Az indexedet meg hozd majd be, mikor a teniszpályára menőben bejössz Babáért.

Szathmáry Lajos

*

Isten szava

A harmincas évek elején történt az alábbi eset.

A teológiai internátus diákszobáit bajoros, vagyis hivatalsegéd minőségben *Csehi* bácsi takarította. Az egyik harmadéves teológus a szekrényében őrzött egy nagy darab finom, érett füstölt szalonnát, amit otthon-

ról kapott csomagban. De pár nap múlva észrevette, hogy az mintha gyorsabban fogyna a kelleténél. Gyanú ébredt benne, hogy hátha Csehi bácsi nem tud ellenállni a a szekrényből áradó, orrcsiklandó csábításnak. Azonban nem akarta sem megbántani, sem zavarba hozni az iskola derék, bajszos, régi bútorát, ezért furfangos módszert agyalt ki a helyzet megoldására. A takarítás közeledtekor bebújt a diákszoba egyik sarkába állított szekrény mögé és várt.

A gyanú nem bizonyult alaptalannak. Amint Csehi bácsi belépett, letette a a szobában a takarítóeszközöket, s óvatosan nyitni akarta a szekrényt, ő azonban elváltotztatott, dörgő hangon megszólalt:

– Látlak, Csehi, ne dézsmáld a szalonnát!

Erre az öreg rémulten kiszaladt a szobából, még az ajtót is becsapta maga után.

Pár nap múlva a következő újságot olvasta egyik bizalmasának:

– Tudod, a minap meg akartam kóstolni az egyik teológus szalonnáját, amikor az Úristen megszólalt és eszembe idézte a tízparancsolatot!

Deák István

*

A "derék asszony" kategóriája

1931-ben, a sárospataki főiskola 400 éves jubileumakor Lorántffy Zsuzsánna szobránál *dr. Vasady Béla* teológiai akadémiai igazgató tartotta az avató beszédet. A hallgatóság nem kis derűje közben így jellemezte a nagyasszonyt:

– Lorántffy Zsuzsánna a derék asszony kategóriájában helyezkedik el.

Koncz Sándor

*

Az áruló kabát

A huszas-harmincas évek pataki diákéletében *Cicu*, vagyis *Ádler Emánuel* szatócs neve mellett közsismert volt *Czeizler Izidor* divatáru-kereskedő neve is. A teológus diákoknak és a felsős gimnazistáknak általában hitelt nyújtott "post festa" fizetésre. Édesapám, *Deák Geyza* diákgárdájában lakott az 1930-as évek elején *Szobonya István* nyolcadikos gimnazista, aki szintén élvezte Czeizler hitelkedvezményét. Az egyik alkalommal jól bevásárolt *post festa*⁴ fizetésre: ünnepi öltönyt vett magának.

A legáció nem úgy sikerült Szobonyának, ahogy remélte, és adósságát nem tudta kifizetni. Mikor az ünnep utáni nyolcadik napon sem rendezte tartozását, megjelent nála a kereskedő borotvált fejű, alacsony, Jóska nevű segédje, hogy behajtsa a pénzt. Számított erre Szobonya, s meghagyta a gárda mendurjainak, hogy a délutáni órákban figyeljék Jóskát, és jelezzék neki érkezését. Ő ekkor beugrott egy üres szekrénybe, magára húzta az ajtót, és utasítása szerint a mendurok azt mondták, hogy Szobonya úr nincs otthon, éppen most ment el hazulról. Ment is ez egy darabig, ám a harmadik alkalommal, amikor Szobonya belépett a szekrénybe, az ajtóval odazárta a zakója csücskét, mely jócskán kicsüngött. A szemfüles kereskedősegéd ezt észrevette, és felkiáltott:

– Ha Szobonya úr nincs is itthon, de úgy látom, az öltöny itt van, s akkor elviszem azt! –, ezzel odaugrott és kitárta a szekrényajtót. Majd még nagyobb csodálkozással így folytatta:

– De nini, Szobonya úr is benne van!

Mit volt mit tenni, sürgősen rendezni kellett az adósságot.

Deák István

⁴ *post festa* (latin): ünnepek után

Oxford és Mencseszter

Hosszú tanári pályáján sok eredményre tekinthetett vissza Patakon *Elekes Imre* gimnáziumi tanár, aki az 1926/27-es tanévben a negyedikesek osztályfőnökeként a diákság javára számos ötletes újítást vezetett be. A következő tanévben már igazgatóvá választották, és egészen haláláig nagy agilitással munkálkodott a pataki skóla fejlesztése érdekében. Osztályában, a negyedikben, emlékszem, hogy nekünk volt először osztálykönyvtárunk, és külön futballcsapatunk is. A négyszáz éves jubileum után az új Angol-internátus igazgatását is Elekes tatára bízták. Angolul ugyan nem tudott, de nekünk kedélyesen többször is mondogatta:

– Annyit tudok angolul, hogy írva van: Oxford, és ejteni kell: Mencseszter.

Zsuffa Tibor

*

Pingpongbajnok professzor

A harmincas évek elején a Sárospatakról kiindult tehetségkutatás fedezte fel az egyszerű tiszaladányi kövacssegédben, *Győri Elek*ben a festő őstehetséget. Bekerülve Patakra, Elek hamarosan a diákvilág közkedvelt alakja lett. Festegetett, rajzolgatott, adomázgatott, az utóbbit főként poharazgatás közben, amikor a jó "főiskolai anyatej" (ahogy a kollégium aranyló furmintját hívtuk) bizalmas vallomásokra is megoldotta a nyelvét. Egy ilyen szüreti hangulatú társaságban, éppen *Újszászy* professzorék királyhegyi borházában, a tanárok kerültek sorra, s ki-ki elmondotta véleményét a Főiskola egyik vagy másik professzoráról. Valaki megjegyezte az egyik professzorról:

– Nem csoda, hogy olyan gyönyörűen tud beszélni, hiszen igen jó hárslevelűvel öblögeti a torkát! És annyit tud inni, akár verseny után egy díjbirkózó!

Egyszer csak megszólal csillogó szemmel Győri Elek:

– Hát tudjátok, fiúk, ez az Újszászy professzor valami aranyos ember! Nekem életemben a legnagyobb jótevőm, meg is verne az Isten, ha a legkisebb rosszat mondanám róla. De azért, tudjátok, az ivásban csak amolyan pingpongbajnok!

Zsuffa Tibor

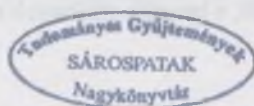
*

Tempora mutantur

A múlt század végén a Főiskola nagy udvara mindig nyitva volt, ahova gyakran beálltak szekereikkel a környékbeli falusi gazdák, ha Patakon volt dolguk, a vásárra jöttek, vagy éppen ott tanuló gyerekeiket jöttek meglátogatni. Így azután lovaikat és szekereiket akár egész napra is nyugodtan őrizetlenül hagyhatták.

Történt, hogy 1873-ban új, fiatal iskolaorvost választottak *dr. Kún Zoltán* személyében, aki ettől kezdve csaknem hatvan évig volt a tanulóifjúság egészségének őre és a pataki társadalom megbecsült tagja. Hivatalba lépésének első napjairól ő maga így számolt be egyik jelentésében:

“Megérkezésem után bementem a közigazgató úrhoz jelentkezni, a Kollégiumba. Elképedve látom, hogy vagy ötven szekér áll az udvarban, hozzájuk kötözött, abrakoló lovakkal. Azoknak a nyertése fogadott. E szokatlan látvány hatása alatt rögtön felmentem Antalffy János igazgató úrhoz, s kérttem, azonnal távolíttassa el a szekereket az udvarról, mert az mégsem tűrhető, hogy a Múzsák udvarát Augiász istállójává alacsonyítsák. Az öreg igazgató e feltűnő kérelemre megvakarta a fejébúbját, de azért rövid gondolkodás után meghúzta a csengőt az iskolaszolga jelentkezésére. Kiadta a szigorú rendeletet, hogy a tulajdonosok azonnal fogjanak be és távozzanak az udvarról, mert az új

orvos nem engedi meg, hogy ezentúl a lovak berondítsák. Az iskolaszolgának pedig kötelességévé tette, hogy a lovak által beszennyezett helyeket mészporral hintsék be, a szennyet söpörjék össze, s az udvar tisztává tétessék. Elrendeltetett ezenkívül, hogy ezután szekerekkel csak addig szabad az iskola udvarán időzni, míg a tanulók poggyászát lerakják.”

Elképzelhető az elégedetlenség a jó atyafiak között, hogy régi jó szállóhelyükről kiűzettek. Méltatlankodásukat az egyik tanár csak így tudta elcsitítani:

– Jár ebbe az udvarba elég sok számár, ezért a lovakat már nem tudjuk beengedni!

Kun Zoltán doktor úr évtizedeken keresztül igyekezett a főiskolai tanulóifjúságot a lehető legmagasabb egészségi szinten tartani, hiszen olykor megcsodáltan modern szemléletű, igényes orvos volt.

Ám *tempora mutantur*⁵, s velük együtt az igények is.

Amikor 1932-ben dr. Jakó János lett az iskolaorvos, ő már egészen más “modern” higiéniai eszméket hirdetett, mint elődje. Nevéhez szintén sok újítás, fejlesztés fűződik. Egyik legelső dolga volt, hogy a főiskolai kórház sötét színű, majdnem fekete vasbútorait csillogó fehérre mázoltatta át. Éppen végeztek ezzel a munkával, amikor az utcán találkozott vele a már nyugdíjas Kun Zoltán, és megkérte, mutassa meg neki a kórház korszerűsített helyiségeit. Kun doktor teljesen megrökönyödött, amikor meglátta a fehér bútorokat, és rosszaló hangon, szinte felháborodva mondta:

– Kedves kollégám, de hiszen ezeken minden piszok meglátszik!

Takács Béla

⁵ *Tempora mutantur, nos et mutamur in illis* - német eredetű (I. Lothar császárnak, 840-55, tulajdonított), középkori latin szólás: Változnak az idők, s bennük változunk mi is.

Egyháztörténeti vizsga

Valószínűleg *dr. Marton János* volt a földkerekség leg-szeszélyesebb teológiai professzora. Nekünk az "Egyházi atyák iratai" (patrisztikai) szaktárgyból az Újszövetséget tanította – és olvastatta velünk "ex memoria"⁶. Néha kedélyeskedett, néha csupa fagy volt. Nála volt olykor a legkönnyebb, olykor pedig a legnehezebb lekollokválni. Előfordult, hogy a legszorgalmasabbakat is többször "visszavágta"; másoknak - bár semmit sem tudtak, vagy semmit sem feleltek, mert ő maga adta meg helyettük is a feleleteket - rögtön beírta a jó jegyet.

Elsőéves koromban, mindjárt az első félévkor a fent említett tantárgyból vizsgáztatott, s annak ellenére, hogy a velem kollokváló felsőbb éveseknél is jobban tudtam fordítani a latin Újszövetséget, mégis elküldött. Később aztán egész teológiai diákpályám alatt mindig minden nehézség nélkül "lelmentem" nála.

Egyszer, a sétálás közbeni vizsga elején rögtön azt kérdezte tőlem, hogy a szülőfalum lelkipásztorának, *Gecse Lajos*nak – akinek ő nagy tisztelője volt – ki a felesége.

– *Bartha Ilona*, *Bartha József* vissi papnak, a volt alsó-zempléni esperesnek a lánya.

– Tudja-e, hogy ő már a harmadik felesége?

– Igen – feleltem.

– És ki volt a második felesége?

Azt kellett volna mondanom, hogy *Menyhárt Ilona* kesznyéteni tanítónő, de ezt nem tudtam.

– No, akkor azt mondja meg, hogy az első felesége ki volt?

Sajnos, ezt sem tudtam, hogy a papunk első nejét *Kolozsváry Etelkán*ak hívták. Mire Marton úr mosolygós rosszállással így szólt hozzám:

⁶ *ex memoria* (latin): emlékezetből

– Hűűű, fiatalember, és maga így akar jönni kollokválni egyháztörténetből?

Galuska Imre

*

Egy pengő Palma gumisarokra

Dr. Szabó Zoltán, a gyakorlati lelkipásztorkodás népszerű fiatal professzora egy időben a teológiai internátus egyik első emeleti sarokszobájában lakott. Szobája felett, a második emeleten teológusok laktak: *Kalmár András*, *Kecskés József* és *Kertész Gyula*. Ez a triumvirátus meglehetősen mozgalmas életet élt az internátusi diákszobában. Gyakori szellemi vetélkedőiken kívül sokszor rendeztek bírközőbajnokságot is, hogy csak úgy rengett tőlük az egész emelet. Természetesen a professzor úr szobájának csendjét és nyugalját is zavarták ezek a pankrációs vetélkedések. Mikor egyszer már nem bírta türelemmel elviselni a fent folyó nagy csetepaté dübörgő zaját, felrohant az emeletre, berobbant a harsogó kacagástól, hangos lármától különösen jól visszhangzó szobába, s az asztalra letéve egy darab ezüst egypengőst, haragosan rájuk rivallt a megszeppent teológusokra:

– Itt van egy pengő, vegyenek maguknak az urak Pálma gumisarkot!

Zsuffa Tibor

*

Arkhimédész törvényének helyes magyarázata

Hetedikes gimnazisták voltunk 1934-ben. A fizikát *Erdélyi László* tanár úr tanította nekünk, már az új fizikai előadóteremben. Az év vége felé ismétlődő kérdéseket tett fel, kinek-kinek a képességeihez mérve a feladatot. Szorongva vártuk, ki milyen kérdést kap. *Igaz Jóska* is félve ment ki a katedra elé. Amikor Arkhimédész

dész törvényét kérdezte tőle a tanár úr, láthatóan fellélegzett, és majdnem dalolva mondta el az ismert diák-nóta szövegét, a "Kisangyalom" refrén elhagyásával:

*Minden vízbe mártott test
A súlyából annyit vesz,
Amennyi az általa
Kiszorított víz súlya.*

A tanár is örült, hogy jól eltalálta a mentő kérdésnek is beillő tételt, de azért kíváncsi volt rá, vajon érti-e Jóska ezt a fontos alaptörvényt, s feltette a kérdést:

– És hova lesz a súlyveszteség?

Jóska rövid töprengés után határozottan válaszolt:

– Tanár úr, kérem, kiszorul a partra.

Gombos Imre

*

Pataki karrierjeim

Novák Sándor igazgató úr, a *Lélektan és logika* tankönyvünk margójára mindenkivel odaíratva tintával: "Két dolog van, ami csodálatba ejt: a csillagos ég fölötünk és az erkölcsi törvény bennünk". Azt is odaíratva alá, hogy Kant mondta ezt így. A mondat második felét pedig aláhúzatta. Ez az aláhúzás is Patakot jelenti számomra.

Erdélyi László tanár úrtól megkérdeztem, lehet-e belőlem jó matematikus?

– Ez akarat dolga!

– Hogyhogy akarat dolga?

– Sok példát kell megoldani!

– Hányat?

– Évente akár néhány ezret is!

Írtam *Kunstädter Márk* antikváriusnak Budapestre, küldjön utánvéttel címemre egy példagyűjteményt. Csak Romsauer *Ábrázológeometriai példatára* volt rak-táron, azt küldte el. Nyáron a méhesünkben 633 ábrázológeometriai példát oldottam meg. Annyira vittem,

hogy ha akartam, képzeletben akár forgatni is tudtam egy ikozaédert.⁷

Az az erkölcsi eszmény, amelyet Pataktól kaptunk, időállónak bizonyult. Akárhány neve volt is az idők során, *a pataki erkölcsi eszmény invariáns* – a matematika nyelvén szólva – független a koordinátarendszertől.

Most zenei karrierjeimről hadd szóljak néhány szót. Nem voltam valami fürge gyerek, így aztán igen gyengén jeleskedtem a tornaórákon. Inkább félrevonulva, szívesebben tárogatóztam volna magamnak. Az egyik tornaórán *Kari bá'* magához intett:

– Ide figyelj, Ponghó fiam! A jelest valamivel meg kell szolgálnod. Amíg készülünk a tornavizsgára, te tárogatón fújod a *Csinom Palkót* a gyakorlat alá.

Fújtam is teli tüdőből. Tudtam, hogy a jelest valamivel ki kell érdemelnem. És meg is kaptam.

Tárogatózni magamtól tanultam, hegedülni *Szabó Ernő* tanár úrtól. Zenei pályám csúcspontja *Schumann*-tól a *Träumerei*⁸ volt, amit hatodikban a vizsgán kellett volna eljátszanom orgonakísérettel. Játszottam, játszottam, de nem sikerült befejeznem. Belesültem. Szerencsére kevesen vették észre. Mivel nem tudtam lejátszani a dallam végét, mielőtt leléptem a pódiumról, tust húztam, ahogy a primások szokták. Szabó tanár a műsor végén még az orgona mellől mennydörögte felém:

– Schumannba belesülni bűn, Schumannt cigányosan befejezni szentségtörés! De becsülöm benned, hogy nem veszítetted el a fejedet!

Ponghó István

⁷ *ikozaéder* (görög): húsz egybevágó szabályos háromszög által határolt mértani test

⁸ *Robert Schumann* (1810-1856), *Träumerei* 'Ábrándozás'

Cicu

Cicu előtt is meg kell hajtanunk az emlékezés zászlaját, hiszen több nemzedéken keresztül szolgálta a pataki diákvilág mindig éhes mendurjait és nagyobb diákjait. Tisztességes nevén *Adler Emmánuel*nek hívták, s aprócska szatócsüzlete ott volt a kollégium melletti közsarkán, a *Cicu*-köz elején.

Az egyetlen ajtóval rendelkező kis butikban kapható volt minden, ami a diáknép szívének és gyomrának kellemes: gyümölcsfélék, édességek, fűszerek éppen úgy, mint szappan, cipőkrém, kréta, petróleum, levélpapír és mindenféle írószer.

A Patakra bekerült első osztályos gimnazistákat minden szeptember elején levizsgáztatták a nagyobb diákok *Cicunál* is, aki kedélyes mosolygással tűrte a pimaszkodásokat, s csak nagy ritkán jött ki a sodrából. Bizony, nagy önuralomra volt szüksége *Cicunak*, amikor egymás után jöttek a kisdiaók, s pár fillérért *cicuhangot*, *verébpatkót*, sőt néha még “*kániszmergát*”⁹ is kértek tőle. Megesett, hogy az ilyeneket kikergette a kis boltból, s az a kisdiaó, aki *Cicunál* így levizsgázott és baj nélkül került ki a türelmét vesztett boltos markából, már csak a főiskolai könyvkereskedésben kereshette a “nyolc kötetes tornakönyvet”...

Zsuffa Tibor

*

Győri Elek a magyarórámon

A kiváló naiv festő 1934 őszén hosszabb időt töltött Patakon a Főiskola tanárainak vendégeként. Jó barátság alakult ki köztünk. Amikor meggyőződtem emberi és művészi értékeiről, nemcsak tanítványaimat vittem el egy iskolai teremből kinevezett “műtermébe”, hanem

⁹ *canis merga* (latin): “kutyagumi”

egy magyarórára is meghívtam az ötödik osztályba, hogy beszéljen küzdelmes életéről. Ízes, természetes előadásával nagyon le tudta kötni az ifjúság figyelmét. S közben gyakran felharsant a nevetés, amikor élete nem mindennapi eseményeire fordult a szó.

Elmesélte, hogy egyszer, amikor nem volt pénze, a saját hajából készített ecsetet és a vérével festett. De a legvidámabban a következő történetén derültek:

– Budapesten hosszabb ideig egy elhagyott bútorszállító kocsiiban éltem. A fejemalja mindössze néhány újságpapír volt, a fekhelyem meg olyan kemény és fárasztó, hogy időnként fel kellett kelnem, hogy kipihenjem magam!

Harsányi István

*

Német kollokvium

Az egyházjog mellett egy ideig németet is tanítottam a pataki teológián. *Kovács Pali* rendkívül nehéz küzdelmet folytatott teológiai tanulmányai során a német nyelvvel. Az egyik német kollokviumra néhány jóbarát kollégája is elkísérte őt, egészen az ajtóig. Ott is maradtak hallgatózni, s várták szívszorongva az eredményt. Szerettem volna segíteni a delikvensnek, egyetlen egy német szó ragozását kérdeztem hát tőle imígyen:

– Pali, most mondok neked egy német szót. Csak annyit mondj meg nekem, hogy ez a szó milyen szófajhoz tartozik, azután ragozd el szépen. Ez a német szó: *Frau*. Na, mondd, milyen szófaj, s kezd ragozni, – biztattam.

Pali megdöbbenő válasza így hangzott:

– *Das Frau*, erős ige ...

Kívülről még megdöbbenőbb sóhaj és zuhanás hallatszott az ajtómélyedésből. A válasz hallatán a jó barát, *Benke Jofi* összeesett rémületében. A kollokviumot persze meg kellett ismételni, de – óvatosságból – díszkíséret nélkül.

A teljes igazsághoz hozzátartozik az is, hogy Kovács Pali később, már mint lelkész, megtanult hollandul, spanyolul, sőt angolul is, s több éves hollandiai, majd dél-amerikai áldásos szórványmunka után egy észak-amerikai gyülekezet kiváló lelkipásztora lett. Hogy németül végül is megtanult-e, arról nem szólnak a krónikák.

Farkas László

*

Detektoros rádió

Mindig népes volt a huszas-harmincas években a *Harsányi-gárda*, ahol a Kossuth utcai családi ház udvari traktusában több diákszobában nevelődtek a kisebb-nagyobb gimnazista diákok. Itt lakott a Legyesbényéről bekerült kis pecur, az I. osztályos *Krupla Berci* is, akit rövidesen *Földműves uram*-nak kereszteltek el a többiek.

Abban az időben nagy dolog volt a detektoros rádió, amit néha a fiúk is hallgattak a diákszobában. Egy ízben Berci is megkapta kis időre a fülhallgatót. Ekkor látott életében először ilyen csudát. Nagy izgalommal tette fülére a hallgatót, amikor az alig hallható, recsegő detektoros adásban a bemondó éppen a szokott megszólítást ismételte: *Hölgyeim és Uraim!* Berci álmélkodva bámult a levegőbe, mire a hetedikes *Kormos Pista* megkérdezte tőle:

– Na, mit mondott a rádió?

– Csak annyit mondott, hogy *“Földműves uraim!”*

Zsuffa Tibor

A cserbenhagyott zászló

Szép, nagy selyemzászlója volt a Főiskola kórusának, sok-sok hímzett szalaggal, melyeket a lelkes zene- és ifjúságkedvelő "honleányok" kötöztek fel ünnepi alkalmakkor a gombjára. Vidéki útjainkra mindig magunkkal vittük.

Diósgyőrött hangversenyeztünk 1932-ben, s a jól sikerült koncert után parázs táncmulatság következett, amely belenyúlt a hajnali órákba. Miskolcon éppen hogy elértük a reggeli vonatot.

Telt-múlt az idő, néhány hét múlva új útra készülünk, amikor észrevettem, hogy a zászló nincs a kórusteremben, a szokott helyén. A nagy sietségben Diósgyőrött maradt. De hogyan hozzuk vissza feltűnés nélkül, hogy a zászlóelhagyásról a tanári kar ne szerezzen tudomást? Elhatároztuk, hogy az éjszakai vonattal "lopjuk" haza. El is utazott érte titokban a kóruselnök és az öles termetű *Stépán László* zászlóvivő teológus.

Éjszaka aztán be is robogott a gyorsvonat, s a Patakon leszálló néhány álmos utas csodálkozva nézte a hatalmas zászló alatt lépdelő kéttagú delegációt. Az Alma Mater kapujához érve, *Tóth Bandi* bajoros kérdésére azzal kértek bebocsáttatást, hogy "most jövünk egy vidéki hangversenyről". Mire ő csodálkozva ennyit mondott:

– És ketten énekelték el az összes kórusművet?

De a zászlóelhagyás esete szerencsére nem derült ki.

Szabó Ernő

*

Sándor napi köszöntő

Diákkorunkban soha nem vettünk ajándékot tanáraink névnapjára. Illet azonban hosszabb köszöntő beszédet mondani – nem felolvasni! –, amelyben az illető tanár és az általa tanított tantárgy vagy tantárgyak életre nevelő hatását igyekeztünk bizonyítani.

Egyik alkalommal *Novák Sándor* és *Hallgató Sándor* tanár urak köszöntéséről előzetes “osztályharc” után sem jutottunk megállapodásra. Jómagam *Hallgató* tanár urat köszöntöttem, *Novák Sándor* tanár köszöntésére pedig rászorítottuk az osztály egyik jól tanuló, a tanár kedvencének vélt tagját. De a rögtönzött köszöntés csak ilyen rövidre sikerült:

– *Az osztály nevében sok boldogságot kívánok tanár úrnak!*

Ő egészen megdöbbsent a szokatlan jelenségen, és közismert szellemességével, malíciózusan csak ennyit válaszolt:

– Tán egész éjszaka ezt tanultad?

Ruszkay András

*

Mire jó az eszperantó?

A 40-es évek végének egyre sötétedő világában több pataki tanárunk igazi emberi fénysugárt jelentett. Ilyen volt pl. *Hallgató Sándor* tanár úr, a természettudományok tudora, akiben “mellesleg” nagyon sok humán jellegű érdeklődés is volt. E mélyen gondolkodó, az emberek testvériségében hívő ember egyik “gyengéje” volt a – már himnuszában is megbékélést és testvériséget hirdető – eszperantó nyelv iránti lankadatlan érdeklődés. Saját pillanatnyi “érdekünket” néző diákokként mi is kihasználtuk ezt időnként. Ha ásványtanból vagy hasonlóból nem készült fel eléggé a B osztály, akkor rögtön megkaptam az ukázt (hiszen abban az időben éppen eszperantóul folytattam a rendőrség által nem túl

jó néven vett nemzetközi levelezést): tessék eszperantózní. Én aztán komoly képpel előadtam egy az eszperantóval kapcsolatos fogas kérdést, amire Hallgató tanár úr gyakran "rá is harapott", s az osztály fellélegezett: aznap már nem volt feleltetés...

Lázár Oszkár

*

A kövek eltüntetése

A 30-as években a tiszáninneni református egyházkerület püspöke, *Farkas István* gyakran emlegette egyszerű népi származását, s beszédeiben dörgő hangon tett hitet magyarságáról is. Egy ízben Karcsán végzett egyházlátogatást, s az ünnepi istentiszteleten ő prédikált. Dörgedelmesen vallásos intelmei során hangot adott nemzeti érzelmeinek is. Prédikáció közben széles mozdulattal mutatott ki a szószékről a templom ablakain át a Karcsa folyócska partja felé, ahol a trianoni békeszerződés óta a csehszlovák állam határkövei sorakoztak:

– El fog jönni, el kell jönnie nemsokára annak az időnek, amikor ezek a kövek eltűnnek az istenháza környékéről...

Jelen volt a szomszédos Pácín község lelkésze és kúratora is, hogy a főtiszteletű urat átkísérjék egyházközségükbe. Hallván a dörgedelmet, a lelkész kilopózott a templomból, rohant a postahivatalba s onnan hazatelefonált, hogy a templom környékét azonnal tisztítsák meg az ott szétszórtn heverő kövektől, mert a püspök atya nagyon haragszik ezekre.

Mire odaértek, a hívek a templom közeléből minden követ elhordtak.

Zsuffa Tibor

*

Két Farkas

A hajdan a református teológiák között folytatott hagyományos vetélkedés az egyházi vezetők között is ki-pattantott bizonyos versengést. Egy alkalommal tréfás vetélkedésre került sor három egyházkerület püspökei: *dr. Ravasz László* dunamelléki, *dr. Révész Imre* tiszántúli és *Farkas István* tiszáninneni püspök között.

Azt mondja Ravasz László:

– Nekem annyi káplánom van, hogy a Dunát is el tudnám velük rekeszteni!

– Az semmi – mondja Révész Imre –, nekem annyi káplán áll a rendelkezésemre, hogy az egész Hortobágyot be tudnám velük népesíteni.

– Jól van, jól – legyint *Farkas István*, kajánul rákacsintva mellette ülő főgondnokára, *Farkasfalvi Farkas Gézára* –, sok káplánotok lehet, de annyi egyikötöknek sincs, mint nekem, pedig már évek óta két Farkas is pusztítja őket...

Zsuffa Tibor

*

A vén zászlótartó

Nagy port vert fel teológiai akadémiai berkekben a *Korán sötétedik* c. antológia ügye. A vezetőség három tehetséges ifjút eltávolított a teológiáról, az előszó szerzője pedig még éveken át helyettes tanár maradt. Az egyházkerületi elnökség, *Farkas István* püspök és *Farkasfalvi Farkas Géza* főgondnok személyesen tartott vizsgálatot. A kis áhítatteremben összegyűlt ifjúság állva hallgatta végig a püspök úr dörgedelmesen elharsozott leckéztetését, mely másfél órán át intette a tanári kart és az ifjúságot a hivatásukhoz méltó magatartásra és eljárásra, s egyben hangsúlyozta, hogy ebben a kerületben és ebben az iskolában csak az történhetik, amit ők, a legfelsőbb vezetők akarnak. "A fiatalság írhat és beszélhet akármit," – mondta többek között, – "de a

zászlót mi tartjuk!” Erre egy pusmogó hang megjegyezte a hátsó padsorok valamelyikében: *A vén zászlótartó!* Később beszéltek arról, hogy ezt a megjegyzést meghallotta ugyan a püspök úr, de hallatlanná tette, és sohasem tudta meg, hogy *Kájel Béla* volt ez a vakmerő közbeszóló.

Zsuffa Tibor

*

“Rongyainkat emeljük hozzád!”

Farkas István püspök egyházlátogató körútján történt, hogy az egyik helyen a prédikáció utáni imádságot mondván, hirtelen az égnek emelte mindkét kezét, s azokat rázva dörögte: “A rongyainkat emeljük hozzád, Úristenünk, lásd meg a mi mérhetetlen nyomorúságunkat...!”

Az ima szövege és az előadás tónusa bizony némi ellentétben állt az erőtől duzzadó, pirosposzsgás püspök úr selyempalástja és remekbe szabott fekete öltönyének ujja alól kikandikáló színarany mandzsettagombok látványával.

Zsuffa Tibor

*

Erdélyi János pataki szobra

A kiváló pataki professzor, kritikus, esztéta, filozófus s mindenekfelett a magyar néprajztudomány nagy úttörője méltán és nagyon megérdemelten kapott szobrot a pataki iskolakertben. Az első világháború utáni időben volt ez, és az történt, hogy a leleplezés előtt egy éjszaka, azokban a kelme- és textília-szűk időkben valaki ellopta a szoborról a leplet, úgyhogy emiatt el is maradt a leleplezés. No meg azért is, mert nagyon forrongó idők jártak, szoborleleplezésre, ünneplésre alig alkalmasak. Így aztán a szép szobor máig “leleplezetlen” díszje az iskolakertnek.

Egyszer Patakon járt *Ravasz László* püspök, aki már többször megfordult itt, hiszen a pataki teológián szerezte meg teológiai magántanári képesítését. Szóval ismerős volt a városban. Az új szobrot is megmutatták neki, s elmondták, hogy még arról is nevezetes, hogy mindmáig nincs leleplezve.

Ravasz László elmerengve ránézett a szoborra és ezt mondta vigasztalólag:

– Nem baj az! Van itt Patakon még több más is, ami nincs leleplezve.

Szabó Lajos

*

Lábtörés

Mátyás Ernő professzor úr éppen vizsgáztatott, amikor a felesége lélekszakadva berohan hozzá és sírós hangon mondja:

– Jaj, Ernő, a fiunk eltörte a lábát!

A professzor úr felnézett a könyvből, majd töprengőn, szórakozottan azt kérdezte:

– És mondja, Margitka, fáj neki?

Harsányi István

*

A harmadik gyerek

Dr. Mátyás Ernő szórakozottságáról is nevezetes volt a teológián. Azt az esetet is emlegeti a fáma, hogy egy ízben, amikor gyermekeit vitte sétálni, már elindult két leánykájával, Judittal és Sáríkával, amikor a felesége utána szólt:

– Hát Ernőt nem viszi?

A harmadik gyereket kérdezte, akit otthon csak *Lacinak* becéztek. A professzor úr komótosan visszafordult és csodálkozva kérdezte:

– Hát Ernő is van?

Zsuffa Tibor

*

– *Hát bizony...*

Mátyás Ernő professzor a diósgyőr-vasgyári gyülekezet szeretetvendégségén előadást tartott. Közismerten hallgató, kevés beszédű és szórakozott ember volt. Előadás után a szeretetvendégségen egyik szomszédjaként az előkelő, nagyon beszédes gyülekezeti elnöknő ült. Egyfolytában csak mondta a magáét. A professzor úr már régen nem figyelt oda, csak annyiban vett részt a diskurzusban, hogy néha szerényen, szelíden, halkán megjegyezte:

– Hát bizony...

Az elnöknő egyszer csak azt mondja:

– Talán unalmas is vagyok a sok beszédemmel a professzor úrnak.

Mátyás úr – anélkül, hogy tudná, miről is van szó – szelíden bólogatva ismételte:

– Hát bizony...

Koncz Sándor

*

Latin-angol ellentét

Az angol tagozat diákja voltam. Mi csak négy esztendőig tanultunk latint, míg a párhuzamos osztály tagjai nyolc évig gyúrták a klasszikus nyelvet. Nem csoda, hogy latinban mi gyengébbek voltunk. Ezt a latintanárunk, *Dávid Zoltán* sokszor orrunk alá dörgölte, mert szerinte a latin nyelv a tudományok anyja; a legfontosabb azt jól megtanulni!

A hetedikben történt, hogy *Szilárdy István* – más tantárgyból sem az osztály díszé, latinból meg a leggyengébbek egyike – feladta a dadogó kísérletek sorát, és amikor a fordításban rá került a sor, férfiemberhez méltó őszinteséggel bevallotta: – Nem tudom, tanár úr!

Dávid tanár úr immár különben is fogyó türelme átörölte a professzori nyugalom utolsó nyúlgátjait is. Jobbjával lekapta orráról nikkelkeretes szemüvegét, és már-

már rikácsoló hangon, a méreg és kétségbeesés keverékével rákiabált Szilárdyra:

– Na tessék! Itt az eredmény! Mit csinálnak veletek? Megtanítanak három idegen nyelvre is. Közben elhanyagoltatják veletek miattuk a latint. *A latint!* És miért? Csak hogy háromszor annyian megtudják, milyen nullák vagytok!

Bárdi (Diner) János

*

Rózsák egy szép pataki lánynak

Dávid Zoltán tanár úrtól hallottam az alábbi történetet. Talán valamelyik érettségi találkozónkon mondta el nekünk, volt tanítványainak, az öregdiákoknak.

Egyik fiatal tanárkollégája, akiben még frissen éltek a diákkori élmények emlékei, egy májusi éjszakán az éjfél utáni órákban rövid sétára indult a pataki utcán, sejtván, hogy bizonyára összeakad valahol egy-két diákkal, akik – megszegve a szabályokat – nem az igazak álmát alusszák otthon, hanem “tiltott utakon járnak”.

Rövidesen egyszerre egy egész csapat diákra bukkant, akik valószínűleg a vendéglőből igyekeztek hazafelé. A kölcsönös meghökkenés után szigorúan így szólt rájuk:

– Az istenért, fiúk, mit kerestek itt éjnek idején, mikor a józan ész és az iskola törvényei szerint már régen otthon kellene aludnotok? Miért hívjátok ki magatok ellen az iskola büntető szigorát?

Megszólal erre a csoport szószólója, aki osztálya legjobb tanulója is volt:

– Jaj, tanár úr, kérem, csak nem tetszik gondolni, hogy valami rosszat csináltunk vagy rosszban törjük a fejünket? Hát nem tetszik látni, milyen gyönyörű, tiszta, enyhe májusi éjszaka van? A levegő telve kábító vi-

rágillattal, langyos szellő simogatja a fákat... Csoda-e, ha nem bírtunk otthon maradni a rideg falak között?

– Jó, jó – mondta most már megenyhült hangon a tanár, átérezve a helyzet romantikáját –, de miért éppen errefelé, a vendéglő környékén kóborogtok?

– Ó, nem a vendéglő miatt – folytatta a jó beszélő-képességű diák –, hanem az utca vége felé igyekeztünk. Ott lakik ugyanis egy nagyon szép kislány, akinek néhány szál virágot szeretnénk az ablaka alá rakni, hogy amikor felébred, az odaszórt rózsza mosolyogja a szemébe a május ragyogó szépségét... És tetszik tudni, Pataknak éppen ezen a részén nyílnak a legszebb rózsák a házak előtt, csak hogy a kerítések vasrácsai meg az iskolai törvények szigorú korlátai elzárják előlünk. Pedig szerettünk volna ezekből szerezni néhány szál rózsát...

A tanár úr az ifjúi romantika e szép megnyilvánulásától fellelkesülve, a szép szavaktól kissé meg is hatódva, beleélte magát diákévei hangulatába, és hirtelen így szólt:

– Na jó, fiúk, gyertek utánam, itt az egyik kertben nagyon szép rózsák nyílnak; szedjünk néhányat annak a szép kislánynak!

Egy vasrácsos kerítéshez érve, elsőnek mászott át rajta, utána a fiúk, és nagy halkan mindenki szedett néhány szál nyíló rózsát. Így történt meg az a különleges eset, hogy a pataki diákok tanáruk vezetésével lopták, azaz bocsánat: szedték a virágot egy májusi éjen egy alvó kislánynak. Aztán óvatosan visszamásztak az utcára, a csokrot elvitték addig a házig, ahol a kislány lakott, és berakták a félig nyitott ablakon a belső párkányra.

Visszafelé menét, amikor közeledtek ahhoz a házhoz, ahonnan a rózsákat tépték, az egyik diák megszólalt:

– Vajon kinek a kiskertje ez, ahol ilyen gyönyörű rózsák nyílnak? Érdeemes máskor is erre járni!

A tanár úr egy kis ideig hallgatott, s csak amikor éppen a ház kiskapujához értek, ott megállt, és így szólt a társasághoz:

– Na, fiúk, én itt lakom, megyek aludni. De most aztán csakugyan tűnés hazafelé!

id. Király Zoltán

*

Kényszerű koccintás

A pataki kollégium zenetanára, *H. Bathó János*, igen szerette a bort, gyakran együtt iszogatózott a diákjaival is. Egyik alkalommal, amikor ismét diáksegítséggel jutott haza, a püspök úr magához hívatta.

– A tanár úr megint túllépte a határt! Értesültem arról, hogy a diákokkal mulatozott! – szólt rá dörgedelmesen.

– Főtiszteletű püspök úr, tessék meghallgatni! – kezdte János bá'. – Egész nap jártam a várost, elfáradtam, szomjas lettem, betértem hát a legközelebbi vendéglőbe egy pohárkára. A helyiségben két hosszú asztal állt, az egyiknél csiszlikek ültek, a másik körül diákok. Főtiszteletű úr melyikhez ült volna?

– Természetesen a diákok asztalához.

– És ha egy diák pohárköszöntőt mond az egészségére, hát nem koccintott volna vele?

– De igen, persze hogy koccintottam volna.

– Hiszen én is ezt cselekedtem – rikkantott fel a tanár úr –, csak hogy harminc diákkal kellett koccintanom!

Bolvári Zoltán

*

Villanyoltás

Révai Ödön tanítóképzői tanár lakásán is laktak diákok, mert annak idején szokás volt Patakon, hogy a tanárok is kiadtak egy-két szobát a tanévre, távol lakó tanulóknak. A fiúk a földszinten, a tanár úr pedig az emeleten lakott. A kellő fegyelem és takarékoság érdekében Révai a földszinti világítást is fentről szabályozta: csak nála volt villanykapcsoló, és minden este kilenc órakor leoltotta a villanyt a diákjai szobájában.

Nem tetszett ez a növendékeknek, ezért ravaszul cselhez folyamodtak. Esténként, pár perccel 9 óra előtt felmentek a tanár úrhoz, s amíg egyikük valamilyen ürüggyel szóval tartotta, a másik leoltotta a lenti villanyt. Aztán rövidesen távoztak.

Pontban kilenc órakor Révai odalépett a kapcsolóhoz, és csavart egyet a porcelán forgatógombon. Természetesen odalent kigyulladt a fény. A diákok vígan dőzsöltek hajnalig.

Bolvári Zoltán

*

Pándy tanár úr keringője

Patakon a Mudrány-teremben bál volt, folyt a tánc, *Kacsari Pista* és zenekara húzta a talpalávalót. *Pándy Árpád* kollégám is táncolt, egykori szerelmével. Mondtam is a fiúknak:

– Ez Pándy tanár úr egykori szerelme, akivel járja. Nehogy lekérje valaki, hadd legyenek boldogok!

Ugyanakkor *Kacsari Pistának* adtam tíz pengőt, hogy ezt a keringőt játsszák legalább egy fél óráig. Aztán széket húztam magam alá a terem szélén, s gyönyörködtem bennük.

Árpádék körbekerítőzték a termet egyszer, kétszer, háromszor. Meleg volt, a tánc is hevített, a partnernő sem volt már az a habkönnyű, szilfid termet.

Árpád unta a dolgot, szeretett volna szabadulni, de nem kérte le senki. Kétségbeesve integetett a hölgy válla fölött a tanítványainak, de azok elfordultak; úgy tettek, mintha nem vennék észre. Ő pedig csak keringőzött, keringőzött. Már a víz csorgott róla, amikor egyszer csak rám vetődött a tekintete, amint széles vigyorral bámultam őket. Hirtelen rám meredt:

– Gazfickó Bolvári, te voltál ...? – suttopta felém.

– Igen, én! – vallottam be kajánul, és kárörvendően hátradőltem.

De azért jó barátok maradtunk.

Bolvári Zoltán

*

“Kit keres?”

A Tanítóképzőben az ezerkilencszázharmincas években *Ecsedi Lajos* volt a rajztanár. A diákok úgy hívták: *Bige*, és gyakorta megviccelték. Egy alkalommal egy elsőst azzal ejtettek át, hogy hívatja Bige tanár úr a tanári szobába. A növendék azonnal indult is, s odaérve illemtudóan kopogtatott. Éppen *Ecsedi* nyitott neki ajtót.

– Kit keres? – kérdezte.

– Bige tanár urat keresem – makogta a diák.

– Hát csak keresse! – szólt *Ecsedi* indulatosan, és bevágta az ajtót a fiú orra előtt.

Bolvári Zoltán

*

A húshagyókeddi fánk

Egy időben a Mudrányban, a főiskolai tápintézetben étkeztem. Az egyik ebédkor, a megszokott ricsajt és csörömpölést nagy nehezen túlkiabálva, odaszól nekem *Újszászy Kálmán* professzor úr:

– Na, Zoltán, ismered-e a néma ebédet?

– Nem én – válaszoltam.

– Akkor holnap délben jól figyelj! Most nem mondok semmit, majd meglátod!

Másnap húshagyókedd volt. A levesnél még minden a szokásosnak látszott, a mendurok hordták be a tálakat, kanálcörgés, zshivaj, az ebéd megszokott zajai, ami nem is volt ám csekélység, hiszen legalább kétszázan étkeztek egyszerre.

Hanem aztán jött a második fogás: csörögefánk. Akkoriban ez nagy szó volt, évente csak egyszer került terítékre. Roskadásig megrakott tálakon hordták be a fánkot, s a diákok – csak úgy egyszerűen – kézzel ették. Ahogy minden asztalra tál került, ahogy minden diák vette és tömte a szájába, úgy halkult el a zshivaj, az ebéd lármája. A csend egyre mélyült, míg végül olyan nagy lett, hogy a tű leejtését is meg lehetett volna hallani. Mindenki átszellemülten falta a friss csörögét.

Ez volt minden évben egyetlen egyszer a néma ebéd.

Bolvári Zoltán

*

Egy húsvéti legáció

Hidasnémeti, Tornyosnémeti, Szurdok: 1939 húsvétja. A hidasnémeti nagytisztelű úr húsvét reggelén közölte velem, hogy egyik filiájában három istentiszteletet kell tartanom, mivel neki húsvét első napján délután el kell utaznia. A harmadik prédikációra nem voltam felkészülve, de gondoltam: egy pataki legátuson csak nem foghat ki egy ilyen váratlan feladat. Nehezebbet is megoldottak már pataki diákok! Ünnepe másodnapján, a kritikus napon, a helybeli intézőcsalád vendége voltam ebédre, ahol az intéző úr egyetlen, 17 éves, szép szőke lánya miatt olyan hosszan tartott az ebéd utáni udvarlás, hogy csak a harangszó riasztott szét bennünket. Elbúcsúztam s mentem vissza a kurátor úr házához, mert még azt sem tudtam, hogy mit fogok prédikálni. A kurátoréknál beengedtek a tisztaszobába, ahol

nyugtalanul fel s alá járva gondolkodtam beszédemen. Egy jó idő után arra döbbenek rá, hogy már a harmadik harangszó is elhangzott. Próbáltam kimenni, de az ajtó be volt zárva, az ablakon meg rács volt. Semmi reményem a kijutásra.

A templomban a hívek már várták a legátust, aki csak nem érkezett meg. Az intézőkisasszony nevetve meg is jegyezte:

– Én azt hiszem, hogy a legátusunk megszökött, mert ebéd után azt mondta, hogy még nem tudja, mit fog prédikálni.

Ekkor fejére csapott a kurátor menyee:

– Ó, hiszen én zártam be a legátust a tisztaszobába, hogy ne zavarja senki a készülésben.

Lélekszakadva rohant kiszabadítani. Én pedig megkönnyebbülve, talán ekkor tartottam életem legjobban sikerült prédikációját, – amit abból gondoltam, hogy nemcsak az öregasszonyok, de még a férfiak is könnyeztek, s istentisztelet után a templomajtóban a kezeimet rázogatva dicsértek, hogy még egy ilyen arany-szájú legátusra nem emlékeznek. Ugyanis a babiloni fogság kínjairól beszéltem, meg arról, hogy szorongatott helyzetben mennyivel élénkebb és találékonyabb az ember fantáziája, mint egyébként...

Benke Gyórfy Dezső

*

Szívélyes házigazda

Egyszer legátus koromban egy ünnep alkalmával a falusi kurátornál tettem tiszteletemet és nyújtottam át a pátenst, a Főiskola köszöntőjét.

Beinvitáltak a tisztaszobába, az asszony is ott volt. Folyik a szokásos beszélgetés: hová való a legátus úr, mióta tanul Patakon, mi újság járja arrafelé; én is kérdezgetek egyet-mást a falujukról. A kurátor úr azonban egyszer csak fészkelődni kezd, mert észreveszi, hogy

nincs bor az asztalon, majd rászól az asszonyra, aki azon a karosládán ül, amelyikben ő a borosflaskákat tartja:

– Te Juli, emeld mán fel a farod, hadd igyék egyet a legátus úr!

Balla Viktor

*

Lengyel - magyar, két jó barát...

1939 szeptemberének vége felé egyik délután Újhely felől golyóverte katonai teherkocsik, terepjáró autók oszlopa érkezett a városba, s a Rákóczi út teljes hosszában, félrehúzódva állt a menetoszlop. Ismeretlen egyenruhás, elől-hátul hegyes egyensapkás katonák ugráltak le a teherkocsikról.

Kijött már a konviktusi ebédről a második turnus is; tele volt a Kisinti előtt az utca diákkal.

– Lengyelek!... Itt vannak a lengyelek!

Áradt kifelé a diáksereg a Kisintiből, a gimnáziumból, az iskolakertből, pár perc múlva már az Angol, a Humán internátus felől, meg a Tanítóképzőből is csapatostul szaladtak; visszhangzott a hír a városban mindenütt, a gárdákat is elérte.

– Lengyelek!... Menekült lengyelek!

A Nagypatkónál két indián törzs vívta élethalálharcát; itt már napok óta befejeződött a német-lengyel háború, mert senki sem akart német lenni. Felfüggesztették a hírré a háborúskodást a harcoló felek, összedobták lándzsáikat, és futottak keresztül a kerten, hogy az igazándi hadviselés katonáit láthassák.

Még a szilenciumban is ott állt a menetoszlop, de ki törődött most a szilenciummal! Végig az utcán rajzott a diákság, összetorlódva egyik-másik kocsinál, ahol valakinek sikerült németül, angolul vagy franciául szót váltania a katonákkal, mert lengyelül senki sem tudott. Elosztogatták a konviktusi kenyeret, szőlőt meg almát

hoztak a boltból. Egy negyedikes, aki most kapott csomagot, a postáról jövet fölfeszegette a ládát, s elkínálgatta belőle a hazait fenékig. Én is visszaszaladtam a szobámba, s egy megkezdett üveg szilvalekvárt hoztam: ez volt a hazaiból az utolsó maradék.

Egy 16 éves varsói fiúval barátkoztam össze, keveset tudtunk németül, hát jól megértettük egymást. Sokáig leveleztünk utána.

Hat óra körül továbbindult a menetoszlop. De az utcán nem oszlott, ide-odahullámzott a nép.

Különös vonzása van a tömegnek. Ha már összecődült, mindenki vár valamit, és nem lehet szabadulni a várakozástól, hogy valaminek történnie kell.

Fáklyákat szereztek valakik, valahonnan, talán a levente-szertárból; meggyújtották a fáklyákat – most láttuk: teológusok –, s utcaszélességben sorba igazodva, elindultak a vár felé. Percek alatt kialakult a menetoszlop mögöttük: gimnazisták, teológusok, tanítóképzősök, járókelők. Valaki elkezdte: *“Búsul a lengyel honja állapotján...”*, – de nem ismerte a tömeg, belefűlt a hang a zsinatba. *“Török bársony süvegem...”* – erre már megzendült az utca.

Nem volt ebben a tüntetésben semmi szervezetség azon túl, hogy mentünk a fáklyák után, végig a Rákóczi úton, egészen a várig. Aztán vissza a Kossuth utcához, de a tömeg csak nem akart oszlani. Sikerült néha öszszehozni egy-egy kuruc nótát, máskülönbén kedvére kiabált mindenki. *“Vesszen Hitler!”* – erre hangosodtak föl leginkább a kórusok, és vonult a menet utcáról utcára, amíg a fáklyák csonkig égtek.

Nem tudni, milyen fórumokat járt meg a csendőrségi jelentés, de még aznap éjjel megkapta *Tárczy Árpád* igazgatónk a szigorú telefont: *“Külpolitikai érdekeinket sértő...”* stb.

Másnap az első órán a pedellus körbehordta az igazgatói verdiktet: aki pedig részt vett a tegnapi este tünte-

tésen, jelentkezzék a második tízpercben az igazgatói iroda előtt!

A mi osztályunkból senki sem maradt az osztályteremben. A bejárók sem, pedig csak reggel hallották, mi történt.

Nem fért a tömeg a folyosón, ki kellett vezényelni az iskolaudvarra. Felsorakozott némán az egész gimnázium, elsőtől nyolcadikig.

– Fiaim! – kezdte nagy bajszerű igazgatónk. – Értsétek meg, fiaim, ...

Elcsuklott a hangja, és elhallgatott.

Bodrog-parti szerelmeink

c. regénye alapján:

Fekete Gyula

*

Dávid Zoltán

Az öreg *Zotyó* nem szerzett országos nevet, mint egyik-másik tanártársa, de volt azért tekintélye, úgy is, mint rangidősnek a tantestületben, akinek a legtöbb szolgálati éve volt, s kezdettől fogva Patakon tanított.

Még be sem csengettek az órára, már indult a tanári szobából, s a csengőszó végét többnyire az osztályterem ajtajában várta meg.

Ritka volt a viharos feleltetés az óráin; legszívesebben magyarázással töltötte az időt. A felsőben már a dolgozatfüzeteket is kiosztotta. Tessék megírni otthon a magyardolgozatot. (Már bevallhatom: a sajátomon kívül általában még három dolgozatot írtam, és pedig rendelésre: egykettedest, kettést, ritkábban jelest is.) Azután a beszedett füzeteket kiadta a jobb tanulóknak, javítsák ki és osztályozzák ők. A végén ő többnyire már csak enyhített a szigorú osztályzatokon.

Különös ember volt Dávid tanár úr.

Külsőre szürke kis ember, magatartásában, öltözködésében konzervatív. Csak nevelési módszereiben forradalmár, ösztönösen s öntudatlanul. Noha megütközve tiltakozott volna a *forradalmár* minősítés ellen, meggyőződéssel tagadta volna meg, s nem egyszerűen azért, mert akkoriban ez a jelző megbélyegzésnek számított.

– Ezt tudni kell! Gondolkodás nélkül tudni kell! – mondogatta a latin szószedetre, de alig törődött a visszakérdezéssel, s a feladott leckével is keveset. Magyarázott, magyarázott, messzire kalandozva a tananyagtól (mindig szeretettel beszélt Adyról), a ritka feleltetés az ő óráján inkább a beszélgetéshez hasonlított. Bogozgatta a diák számára még ismeretlent, a leckékben nem szereplőt. Rövid nyakát alig forgatva, kissé hajlott tartásával sétált a padok között, pattintott egyet-egyet az ujjával.

– Judícium! Judícium...

Judícium – ez a legtöbb, amit az iskola adhat. Önálló ítéletalkotás, biztos ítélőképesség. Minden létező, visszakérdezhető leckénél fontosabbnak tartotta a judíciumot.

Felsős diáknak felsőshöz illő judíciumot. Már-már felnőtthöz illő judíciumot.

Alsóban még csak emlegette, jövetelte, feleltetés közben ébresztgette az önálló ítéletalkotást, felsőben már kényszerítette is a diákjait, hogy a saját fejükkal gondolkozzanak.

Első ízben egy májusi napon alkalmazta ezt a *kényszerít*, magyarázón.

Petőfiről beszélt: milyen nagy jellem volt már fiatalon, milyen felvillámló tehetség: húsz-egynéhány éves korában elért a világirodalom csúcsára; milyen önálló, biztos ítélete volt koráról, milyen sokszínű a költészete: a hazaszeretet versei, a szerelem, a természet lírája, a *Felhők* ciklus – és mindezt mennyire átszövi a minden

áldozatra kész vágy a szabadság, az emberi haladás iránt!

Nyárias meleg nap volt. Az osztály elpilledve üldögélt, s az elbambult tekintetek tétován kószáltak a fekete táblán felejtődött Nagy-Magyarország-térkép meg a nyitott ablak között, melyek nyitott négyszögeit kék, zöld színek töltötték be s a virágzó gesztenyefa vidámfehér gyertyái.

Mondta, mondta az öreg, s kedves ravaszkodás de-regett az arcán.

– Ismeritek, ugye, a *János vitézt*, amelyben az eddig szokásos király és hadvezér helyett egy lelencyeréket s egy szegény, árva lányt tesz meg az eposz hőségé? Vagy ismeritek *Az apostolt*, amely türelmet, belenyugvást, alázatot hirdető, nagy hatású költemény...

Elhallgatott, s nézte a szemüvege fölött, ahogy az elbambult tekintetek lassan ráterelődnek. Most már sűrűn pattintgatott az ujjával:

– Azt a kutyafáját!... Nem figyel, nem figyel!

Sehol egy mukkanás. Teljes volt a csend.

Szemét az osztályra függesztve ismételte meg:

– Ismeritek, ugye, *Az apostolt*, amelyben Petőfi az alattvalói engedelmességet és alázatosságot hirdeti...

Riadt csend.

Sétált a padok közt, olyan arccal, mint akit rettenetes csapás ért, s az ujjával pattintgatva egyre azt hajto-gatta:

– Azt a kutyafáját!... Judícium... judícium!

Megállt a katedránál, s legszigorúbb tekintetét meghordozta a szemüvege fölött az osztályon:

– Ki nem olvasta?

Malacka állt fel. Aztán még kettő, bizonytalanul, büntudatos képpel.

– No, tibennetek még van valami reményem – mondta megenyhülve. – Ti legalább nem olvastátok.

Rámutatott Kuglifejre:

– Olvastad?

– Igenis, tanár úr.

– Akkor ülj le. Csalódtam benned.

Jupiterre mutatott rá:

– Te is olvastad?

– Igen, tanár úr, de én másképpen...

– Hogy másképpen?

– Szilveszter nem volt alázatos. Még agyon is akarta lőni a királyt.

Nyeszit szólította:

– És te? Olvastad?... Akkor kinek adsz igazat, a barátodnak, vagy nekem?

– Hát... – Nyeszi kínlódva kerülgette a szót. – Tanár úr ezt nem igazán mondja. A lázadó, az nem alázatos.

– És ez csak most jut eszetekbe? Idáig nem jutott eszébe senkinek? Vagy ha eszébe jutott, még rosszabb, mert nem jelentkezett: kérem, tanár úr, én ezt nem így látom, én nem így gondolom... Kutyafáját... az én osztályom! Az én osztályom! Meg kellett érnem, hogy az én osztályomban egy sincs, aki használná a saját fejét!... Judícium! Judícium!

Kényszer az önálló ítéletre, az *ellentmondásra*. Sokszor alkalmazta ezt a *kényszert* ezután.

Bodrog-parti szerelmeink

c. regénye alapján:

Fekete Gyula

*

Bezzeg – “a mi időnkben”!

Nézegetem a folyosón az újabbkori tablókat. Kétannyi a lány, mint a fiú.

“Bezzeg a mi időnkben” nehéz sorsa volt Patakon a kamaszodó diákseregnek! Bodrog-parti Athén, jól van, eszményi iskolaváros, de hát csak – fiúiskola-város. Csapatostul rajzottak a diákok a korzón, az iskolakert-

ben, a Bodrog-parton – gimnazisták, prepák, teológusok – tízévestől a huszonévesig csupa fiúk.

De legyünk igazságosak, nem holmi fiúzárdá volt azért a pataki iskola. Akár azt is mondhatom, megvalósította a koedukációt: bejáró magántanulóként lányok is beiratkozhattak. Talán, hogy el ne felejtjük ebben a kritikus életkorban, közelebbről milyenek a lányok.

Szerencsésebb osztályoknak két-három lány is jutott. Nekünk csak egy – a negyvenkét fiúra. (Szegény, sosem tudta a jót kiválasztani a sok puskából, amit dolgozatíráskor kapott.)

Bizony, a tánciskolában is fiú fiúval próbálgatta a tangót (emiatt lettem tánciskola-kerülő). Emlékszem egy vasárnap délutáni nyilvános össztáncra a tornateremben: hét-nyolc lány lehetett jelen és száznál bizonyosan több fiú. Nem volt ám tülekedés, szabályos sorokba rendeződtek a fiúk, ahány lány táncolt – mintha krumplit osztának –, annyi sor alakult ki, hosszabbak, rövidebbek. Csak épp egyet fordulhatott – helyben – a táncos, máris meghajolt a következő. Mire tisztelet tudóan leköszönt a táncos, és beállt valamelyik sor végére, tetszése szerint. Akár annak a sornak a végére, amely ugyanahhoz a kislányhoz vezetett – ha *állhatosságát* kívánta bizonyítani. Vagy egy másik sor végére – ha a *változatosságot* szerette inkább.

Fekete Gyula

*

Jogi tanács – jó reformátusnak

Trócsányi József precízen és jó gyakorlati példákkal magyarázta a jogot. Egyik óráján elmondta, hogy a báró erdejében egy éjszaka lelőttek egy vaddisznót. A csendőrségi vizsgálat során a nyomok a vadórhöz vezettek. Néhány nap múlva a vadőr ijedten állított be jogi tanácsért Trócsányi professzorhoz, aki legelőször a

tényt igyekezett tisztázni, hogy segíthessen. A vadőr bevallotta neki, hogy a vaddisznót valóban ő lőtte le. Mivel sok gyereke van, fél, ha kiderül a dolog, a báró elbocsátja.

A professzor megkérdezte:

– Ki látta az esetet?

– Csak a Hold! – hangzott a felelet.

– Akkor tagadja le, hiszen nincs tanú –, volt a határozott válasz. Ám a vadőr a következőképpen szabadkozott:

– De professzor úr, én jó református vagyok, hogyan tagadjam le, amikor igaz?

– Ha magának jogi tanács és segítség kell, hogy állását – gyermekei miatt is – megtarthassa, akkor tagadja le! Lelkiismereti kérdésekben pedig – ami jó reformátusságát illeti – ne jogászhoz, hanem a papjához menjen.

– Hát, tiszteletes urak, ez a jog!

Koncz Sándor

*

Az aranyóra

A második világháború előtti években a Főiskola györgytarlói birtokának volt csendes szavú intézője *Valády Béla*. Azt beszélték, hogy mivel olyan szerény, magánakvaló ember volt, nem sok becsülete volt a felesége előtt.

Egy alkalommal országos mezőgazdasági versenyen aranyórával jutalmazták a főiskolai birtok búzáját. Kinek is adják oda az órát? *Valády Béla* érdemli meg a legjobban. Kis házi ünnepség során szép tokban át is adták az intézőnek az ajándékot. Büszke volt *Valády*, mutogatta mindenkinek, abban a szobában is, ahol *Szüts Pista*, a Főiskola számvevője dolgozott. (*Valády*val baráti viszonyban voltak, hiszen a györgytarlói körvadászaton *Szüts Pista* fővadászként tevékenyke-

dett.) Elbeszélgettek, a jelenlévők dícsérték a szerényen mosolygó boldog tulajdonost. Ezenközben Pista bácsi sebtében kicserélte a tokban lévő aranyórát a gilisztaszedés közben talált ócska órájával.

Megy haza Valády, büszkén mondja otthon a feleségének:

– Na, látod, érek ám valamit azért én is. Nézd csak meg, mi van ebben a tokban!

Veszi elő a tokot, adja az asszonynak. Az kicsit vonakodva veszi el, kinyitja, s felkiált:

– Érsz bizony te ezt, ni! Ezzel vagy olyan nagyra? Na, szépen becsülnek meg téged! Ennek is csak olyan mafla ember örülhet, mint amilyen te vagy! – nyújtja férje felé a nyitott tokot, s benne Szüts Pista "gilisztaszedő" óráját.

Magda Zoltán és Szabó Csaba

*

Négykézláb

Magas egyházi méltóságok érkeztek Patakra. A Főiskola vezetősége *Szüts Istvánt* bízta meg, hogy a vendégek elszállásolásáról gondoskodjék.

A vendégek szokásos szálláshelye a Kollégium különálló épületében, a *küldöttségi szálláson* volt.

Az első esti összejövetel, majd a vacsora utáni, az iskola szőlőjéből származó néhány pohár jóféle bor után, éjfél tájban elindult a vendégsereg a szállás felé, Szüts Pista vezetésével. Fáradtan imbolygott a társaság a Kollégium sötét udvarán keresztül. Elöl egyszercsak felkiált Szüts Pista:

– A betyár mindenit, hát nem megint kihúzták ezt a drótot az akasztófárávalók! Vigyázzunk, nehogy valaki átbukjon rajta! Talán alatta könnyebben átjuthatunk...

Nagy nehezen négykézlábra ereszkedtek a vendégek (talán még püspök is volt közöttük), s úgy bújtak át a

koromsötétben a drót alatt. Néhány lépés után újabb drótakadály. Újabb sóhajtozások, térdreereszkedés. Szüts Pista meg nem győzi sűrű elnézést-kérések közegette szidni "azokat a pernahajdereket, akik már megint ilyen rossz viccet csináltak". Végre megérkeztek, ki-ki a maga szobájába.

Másnap az egész város azt nevette, hogy Szüts Pista hogyan járatta meg négykézláb a Főiskola nagytekintélyű vendégeit az udvaron kihúzott, nem létező drótok alatt...

Magda Zoltán és Szabó Csaba

*

Korhelyleves

Az alábbi eset még akkor történt, amikor *Szabó Gyula* az Angol-internátus igazgatója volt. Felesége, Sáríka, Szüts Istvánnak volt az unokahúga. Így hát Pista bácsi gyakran megtréfálta az "Angol-inti" tiszteletet parancsoló, komoly igazgatóját.

Történt egy szombat este, hogy Szüts Pista bácsiéknál nagy társaság jött össze. Voltak vagy huszan – cimborák, rokonok. A vendégség végeztével, mikor a társaság egyenként szedelőzködni kezdett, Pista bácsi az előszobában mindenkinek lelkére kötötte:

– Aztán holnap délben korhelylevesre Gyuláéknál találkozunk! Hogy mit? Nem is tudtok róla? Hiszen Gyula az előbb hívott meg mindenkit! Még Sáríka beleegyezését is kikérte! Szóval holnap délben!

Így esett, hogy másnap templom után egymás után érkeztek a vendégek Szabó Gyuláékhoz. Sáríka, szegény, azt sem tudta, hova kapjon, de bevallani nem merte, hogy bizony senkit sem várt.

Az igazgató úr is neheztelve mondta a feleségének a konyhában:

– Hát kedves Sárika, azért nekem is szólhattál volna, hogy ma nálunk ilyen nagy ebéd lesz...

Utolsónak Pista bácsi is betoppant:

– No, ugye milyen jó, hogy mindnyájan eljöttünk! Nem lesz gondod azzal a sok, múlt hétről maradt korhelylevessel...

Magda Zoltán és Szabó Csaba

*

A "kartárs"

Szabó Gyula gimnáziumi igazgató (1947-1952) a példás rend és kötelességteljesítés embere volt. Egyik tanítványa így jellemezte: *"Munkabírásnál csak szorgalma, egyenességénél csak embersége, józanságánál csak szerénysége volt nagyobb."* Mindenkinek megadta az illő tiszteletet, de ha valaki lekezelte akár őt, akár munkatársait, kemény is tudott lenni. Közismert volt, hogy a zömök termetű Gyula bátyánk igen erős ember.

Dolgozott akkoriban az iskolánál egy fontoskodó, rártarti hivatalsegéd. Mindenkit "kartárs"-nak szólított: gondnokot, tanárt, igazgatóhelyettest, igazgatót. Ezért őt is mindenki csak így nevezte: A kartárs.

Gyula bácsi gyakran orrolt rá. Egyszer egy pánccélszekrényt kellett volna az irodában a sarokba tolni, de az ottlevők csak utalgattak egymásra, a hivatalsegéd pedig bölcselkedett:

– Szabó kartárs, ennek rossz a fogása ... Szabó kartárs, hívni kéne még valakit ...

Gyula bácsi várt még egy kicsit, majd egyszeriben nekiveselkedett a pánccélszekrénynek, és egymaga a helyére tolt.

Másnap ismét szópárbajba keveredett "a kartárs" az igazgatóval.

– Szabó kartárs, ezt így kellene ... Szabó kartárs, ez nem olyan sürgős ...

Gyula bátyánknak elfogyott a türelme, és végül ki-
tört:

– H... h... h... hát kedves kartárs, mostmár végképp
nem tudom, hogy maga az igazgató, vagy én vagyok a
hivatalsegéd?

Hajdú István

*

Szabó Gyula felháborodik

Egy júniusi napon történt. *Szabó Gyula* gimnáziumi
igazgató figyelmét arra hívta fel a titkárnője, hogy az
iskolaudvaron tördelik a hársfákat. Valóban, az ablak-
hoz siető Gyula bácsi maga is meggyőződhetett a hárs-
favirág-gyűjtés eme eléggé el nem ítéhető módjáról: né-
hány cigánycsalád az ágakat törte le, s a földön gyűjtöt-
te össze a szirmot.

– A hétszentségit ezeknek a gazembereknek! Leme-
gyek és széttépem valamennyit! – ordította az igazgató
úr, azzal elrohant.

A tanárok, akik látták a jelenetet, szorongva súgtak
össze: mi lesz most, itt vér fog folyni! Odagyültek az
ablakhoz, és íme, hallhatták, hogy a vörösre gyúlt arcú
Gyula bácsi, az udvarra leérve a következőképpen til-
takozott:

– Hát, ööö, kedves, ööö, cigányok... Ne így szedjék a
hársfavirágot! Viszontlátásra!

Azzal sarkon fordult, s visszament az épületbe.

Takács Béla

*

A W.C.-s kaland

Egy alkalommal az egyik osztály két tanulója, *Madzin Miska* és *Csiszár Jancsi* összekakaskodott az udvaron. Jancsi jól mellbe vágta Miskát, mire az pedig egy óvatlan pillanatban fenéken rúgta őt, és futásnak eredt.

Jancsi meg utána.

Már majdnem utol is érte, amikor Miska egy hirtelen ötlettel beszaladt az iskola épületébe, s fel a lépcsőn. Jancsi meg utána.

Miska hirtelen beugrik a tanári W.C.-be, s hogy barátja el ne kapja, belülről nagy erővel nyomja az ajtót. Jancsi nyomja-nyomja, de nem bírja kinyitni.

Erre cselhez folyamodott. *Szabó Gyula* igazgató úrnak igen jellegzetes, mély, rekedtes hangja volt, kissé lihegősen beszélt, amit a diákok nagyszerűen tudtak utánozni. Megszólalt tehát, Gyula bácsit utánozva:

– Az igazgató vagyok, h...h...h...át nyisd ki!

– Miska rögtön sejtette a csel, ezért ő is az igazgató úr hangján szólt vissza:

– H...h...h...át nem nyitom! – és nyomta az ajtót.

Észreveszi azonban Jancsi, hogy a folyosó végén valóban feltűnik *Szabó Gyula* bácsi alakja, és a W.C. felé tart. Abban a pillanatban eliszkolt onnan.

Gyula bácsi odaér, nyitná az ajtót, de valaki nyomja belülről. Megszólal erre:

– H...h...h...át nyisd ki!

Miska belül, folytatva Jancsi taktikáját, visszaszól:

– H...h...h...át nem nyitom!

Gyula bácsi, most már mérgesebben:

– H-h-h-át... nyisd már ki!

Miska bentől ugyanúgy:

– H-h-h-át... nem nyitom!

Az igen nagy erejű, mokány igazgató úr olyan mérgesen nyomta most már meg az ajtót, hogy az leemelőd-

dött még a sarokpántokról is, Miska pedig majdnem a túlsó falig repült.

Könnyen elképzelhető a nem valami túlságosan kellemes folytatás.

Hajdú István

*

Kalapjáték

Szüts István az első világháborútól 1947-ig a Főiskola számvevőjeként dolgozott. A baráti társaságban nagy mókamesterként ismerték, aki folyton újabb és újabb tréfákon töri a fejét. Ezt a szokását munkahelyén, a pénztárszobában is megőrizte.

A pénztárban megforduló vendégek távozáskor gyakran hitetlenkedve és kétségbeesetten próbálták a saját kalapjukat a fejükre erőszakolni, nem értve, hogyan lett néhány perc alatt nagyobb a fejük, vagy kisebb a kalapjuk. Nem tudta senki, hogy *Szüts Pistá*-nak előre elkészített kartonpapír-csíkjai vannak a fiókjában arra a célra, hogy a kalapok belső zsírfogó bőrcsíkjá alá gyorsan beilessze.

Egy alkalommal a Főiskola két legnagyobb fejméretű tanára, *Szabó Gyula*, az Angol Internátus igazgatója, és *Nagy Barna* teológiai professzor egy időben látogatott a pénztárba. Távozáskor *Szabó Gyula* tenné fel a kalapját, de az csak nem sikerül. Zavartan bocsánatot kér, majd veszi a másikat, a *Nagy Barnáét*, amely pont jó rá, s elégedetten távozik. Ott maradt kalapjából *Pista* bácsi gyorsan kiszedte a kartoncsíkot, és várta a következő "áldozatot". Kis idő múlva *Nagy Barna* is indult. Mivel csak egy kalap függött a fogason, vette azt, amit talált, s mivel a mérete is megfelelt, minden teketória nélkül feltette a fejére és elment.

Csak otthon a feleségek vették észre férjeik fején az idegen kalapot...

Magda Zoltán és Szabó Csaba

Létszámellenőrzés

Barsi Ernő, a későbbi nagyszerű zenész és zene tanár, teológus volt még az 1940-es évek legelején, de már közismert volt, hogy a hittudományok után a zene felé kívánja útját irányítani. *Szabó Ernő* zene tanárnál tanult hegedülni, és szorgalmasan gyakorolt – olykor az előadások rovására is.

Egy alkalommal *Nagy Barna* professzor a hallgatói létszámot ellenőrizve “katalógust tartott”, a jelenlévők neve mellé “+” jelet, a hiányzóké mellé “-” jelet téve. *Barsi Ernő*t kérdezve, miután az egyik teremből a hegedűszo is áthallatszott, valaki beszólt:

– *Barsi* hegedűt gyakorol.

A professzor úr felnézett, majd így szólt:

– Akkor neki befrunk egy szünetjelet!

Újszászy Kálmán

*

Angolóra

Képes Géza, a gimnázium neves költőtanára, egyszer azt a nehéz házi feladatot adta fel tanítványainak, hogy írjanak véleményt a tankönyvben szereplő angol klasszikus költők műveiről. Hosszabb határidőt szabott, s az osztály – két tanuló kivételével – megfélekedezett róla. A tanár úr is sejtette ezt, ezért a számonkéréskor felette óvatos volt, merő tapintatból.

– Ha jól emlékszem, mára kellett elkészíteni azt a bizonyos dolgozatot. No, lássuk csak a...

– A *Csujáét*, tanár úr! – zúgta az osztály, mert *Csuja* mindig mindenben pontos volt.

– Jó, nem bánom, halljuk először *Csujáét*.

Felolvasás után megbírálta, kiegészítette, majd újból szétnézett:

– A következő pedig legyen a ...

– A Feketéé, tanár úr – zúgta az osztály, mert Fekete már felmutatta a füzetét. *Nagy Jóska* még kajánul meg is toldotta:

– A Feketéé nagyon szép és értékes elaborátum!

– Figyeljük meg tehát *Fekete Barna* munkáját! Olvasd, fiam!

Ehhez is megjegyzéseket fűzött, majd ismét széttekintgetett, ami az osztályt zavarba hozta, mert nem volt több kész dolgozat. *Nagy Jóska* heccből beüvöltötte *Király István* nevét, aki az osztály legjobb tanulója volt. A tanár úr őt is felszólította. *Király* nem rezelt be, felvette a szomszédja padján lévő hangjegyfüzetet, lapozott hármat, és beszélni kezdett az angol klasszikusokról.

A tanár úr már “olvasás közben” is megjegyzéseket tett, ami ellen *Király* tiltakozott:

– Tanár úr, miért tetszik közbeszólni? A többiekét csak a végén tetszett bírálni?

– Jó, jó, fiam, de látom, hogy ez a dolgozat csak most készül, s így hátha többre megyünk ketten.

E. Kovács Kálmán és Fekete Barnabás

*

Én kifelé nézek...

Képes Géza egykori angoltanárunk egyszer osztályunkba lépve, egy kicsit a megszokottnál is zsongóbbnak találta a hangulatot. Fanyar, unott mosollyal kijelentette:

– A szépfiúkat, arisztokratákat, humoristákat kirúgom.

Majd lelépett – pontosabban levánszorgott – a katedréről. Észrevette, hogy *Újhelyi Elemér* derék osztálytársunk napszemüvegben nézelődik.

– *Újhelyi*, maga miért visel bent napszemüveget? Itt nem! Csak kint!

Mire Elemér:

– De tanár úr, én kifelé nézek!

*

Elemér egy angolóra közben szedelőzködni kezdett a nagyon rosszul sikerült felelete után.

– Hová készül, Újhelyi?

– Tanár úr, én elmegyek!

– Még nincs vége az órának!

– De én nem kimegyek, tanár úr, hanem végleg elmegyek.

Azért persze ott maradt. Az órán is, meg Patakon is.

Tukacs Béla

*

Borjúbőgés angolórán

Tatár Zoli "be volt vágódva" *Képes Géza* tanár úrnál. Nem elsősorban angol nyelvben elért eredményei miatt, hanem mert ő is "költő" volt. Első zsengeit *Képes* tanár úrnak mutatta meg, tőle kapott bírálatot, tanácsokat és biztatást a további munkához. Kár, hogy végül is nem ezt a pályát választotta, mert ígéretes tehetségnek indult.

Egy alkalommal országos vásár volt Patakon, amelyen *Zoli* beszerzett egy különös kis szerkentyűt. Olyanféle alakú és nagyságú volt, mint egy kis konzervdoboz, de papírból, s a fenekén valamint a fedőlapján egy-egy színes borjúkép díszelgett

Zoli a tenyerén tartva mutatta meg néhányunknak a kis dobozkát, amit ha megfordított, belőle élethű borjúbőgés hallatszott.

– Ezzel megtréfálom Gézát – mondta –, és mi hittük is, nem is.

Év vége felé tartottunk, nagy feleltetések voltak várhatóak, főleg a bizonytalan jegyre állók és a gyengék kö-

rében. Képes tanár úr fel is szólította egyik, majdnem bukásra álló osztálytársunkat. Alig kezdett el vele foglalkozni, "megszólalt a borjú". Bőgött kettőt-hármat. Zoli az ablak felőli széles padsorban ült, ezért úgy halatszott, mintha kívülről jönne a hang.

A legtöbben fel sem figyeltek, de néhányan, akik tudtuk, hogy Zoli doboza bőg, kuncogni kezdtünk. Ő meg a padjában lassan, de kitartóan forgatta, míg az osztályban megindult halk suttogás mindenkinek a tudomására nem hozta a bőgés eredetét. Ahogy terjedt a hír, úgy erősödött a kuncogás, majd általános nevetéssé fajult.

– Csukjátok be az ablakot, nem hagyom magam zavartatni egy borjútól – mondta a tanár úr. A válasz újabb nevetés volt, de néhányan az ablakokhoz mentek, és becsukták.

Zoli feltalálta magát, rátette a sapkáját a dobozra, és az alatt forgatta tovább. Így, bár halkult a bőgés, de annál inkább erősödött a nevetés.

– Én nem értem, mit lehet egy borjú bőgésén annyit nevetni –, mondta a tanár úr. – *Similis simili gaudet!*¹⁰

Az újra felcsattanó nevetésre gyanút fogott. Bár nem szokta, felállt a ketedréről, és sétálni kezdett a sorok között. A bőgés csak nem maradt abba. Zoli nagyon ügyesen forgatta a dobozt, miközben az osztály betegre kacagta magát.

– Feladom! Így nem lehet feleltetni –, mondta a tanár úr. – Csináljatok, amit akartok.

Zoli egy ideig időnként még megbőgette a "borjút", amire mindig kitört a nevetés. Nagyon jól mulattunk, és megúsztuk a feleltetést is.

Mikor kicsengettek, Zoli odament a katedrához.

– Tanár úr, idevezessem a borjút? – kérdezte szemtelenül.

¹⁰ *Similis simili gaudet.* (latin): A hasonló a hasonlóknak örül.

- Hozd ide, de letaglózom!
 Zoli benyúlt a zsebébe, és elé tartotta a dobozt.
 – Tessék megfordítani – mondta.
 A “borjú” elbődült.
 – Hát tréfacsinálnának nagyobb vagy, mint költőnek
 – mondta nevetve a tanár úr.

Fekete Barnabás

*

Fiúk a pad alatt

Legelegánsabb tanárunk *Képes Géza* volt. Igen, *Képes Géza*, a már akkor is ismert költő és műfordító, de főállásban angoltanár. Mindig jól fésült és kifogástalanul vasalt, mintha skatulyából lépett volna elő. Szerintünk tanári noteszt is azért nem hordott magával, hogy jól szabott ruhája a zsebébenél ne vessen ráncot.

Az ő óráin ismeretlen volt a notesz lassú elővétele, lapozgatása, az osztály feszült csendjében a lapok zizzenése, és a nagy többség felszabadult sóhaja, amikor valakit végre felszólít. Noteszát még év elején odaadta egy jeles rendű osztálytársunknak, aki aztán az ő utasításai alapján írta be a megérdemelt jegyet. Így sohasem titkolta az osztályzatokat, mint egyik-másik tanár – ki tudná megmondani, milyen elgondolás alapján. A notesz vezetőjében megbízott, de meg is bízhatott. Csalásra már csak azért sem volt szükség, mert ő mindenkiről notesz nélkül is pontosan tudta, hogy milyen jegyet érdemel.

Nem volt ez természetes és magától értetődő abban az időben. Hát még az, ahogyan ő az órán való jelenlétről vélekedett.

– Én megértem azt, hogy ti már felnőtt férfiak vagytok – mondta nekünk, ötödikeseknek az első órán –, és azt is megértem, hogy felnőtt férfiaknak akadhat olyan dolguk, amit csak a tanítás ideje alatt lehet elintézni.

Ezért az óráimról egy-két ember mindig hiányozhat. Én nem kérdem, hogy ki hiányzik, és azt sem, hogy hol van és mit csinál.

Ezt a lehetőséget aztán néhányan ki is használták. Vagy úgy, hogy el sem jöttek az angolórára, vagy – és ha jól emlékszem, ezt a megoldást először *Lénárt Feri* választotta –, hogy eljöttek ugyan az órára, de beültek a pad alá, hogy a tanár úr ne lássa őket. Megtehették, mert névsorolvasás nem volt, és Képes tanár úr sohasem noteszből szólított, hanem végignézett az osztályon, és akin megakadt a szeme, azt feleltette. A katedrát nem igen hagyta el, így viszonylag háborítatlanul üldögélhettek a pad alatt azok, akik nem kívántak felelni.

Egyszer – már nem tudnám megmondani, hogy miért – a tanár úr végigsétált a padok között. Meglepődve látta, hogy az utolsó sorokban néhányan a padok alatt ülnek. Azonnal rájött, miért húzódtak el a szeme elől. Visszament a katedrára és sorban szólította a pad alatt ülőket. S még keserves megkínzásuk után sem hagyta, hogy visszaüljenek a padjukba.

– Ül csak vissza, fiam, a pad alá, és ezentúl év végéig ott a helyed.

Ezek számára még az órákról való elmaradás joga is megszűnt, mert az osztálykönyv beírása után ezentúl ez volt az első kérdése:

– Na nézzük, itt vannak-e a pad alatt ülők!

Minden alkalommal számba vette őket. Így mégis csak lett valami haszna a furcsa módszerüknek, mert minden órára jól fel kellett készülniük.

Fekete Barnabás

*

Tavaszi levelek

Sokat derültünk *Képes* tanár úr találó, szellemes mondasain, – ahogy mi mondtuk: aranyköpésein. Volt osztálytársunk, aki jegyezte is. Ha megvolna a füzet, abból kitalne egy egész anekdotáskönyv.

Az angolórákra néha bevittünk egy lemezjátszót s angol nyelvű lemezeket is. Ilyenkor vidámabb, oldottabb volt a hangulat. Angol dalokat énekeltünk, és a felelés veszélye is kisebb volt. Ezért óra elején gyakran hangzott el a kérés:

– Tanár úr, hozzunk be lemezeket!

Ez vagy meghallgatásra talált, vagy nem. A nemleges válasz egyszer így hangzott:

– Nem, ma lemeztelenítjük magunkat.

Máskor, észrevéve a lányok padjában a kis levélkék átadását kísérő mocorgást, elmélázva kinézett az ablakon, és ábrándosan mondta:

– Kérem, fordítsák le angolra a következő mondatot: “Tavaszdik, a fák még nem leveleznek, de a lányok már igen.”

Fekete Barnabás

*

Egészségügyi magyarázat

Egy nyolc órakor kezdődő angolórára álmosan, morózsosan ment be *Képes Géza*. Tanítványai tudták már, hogy csak “etetni” kell, s mindjárt sziporkázik. Érdeklődve tudakolták, miért rosszkedvű, miért olyan, mintha savanyú almába harapott volna.

– Tudjátok, van egy mérges kelésem ...

– ????

– A koránkelés...

Harsányi István

*

Írói önérzet

Budapesten 1978-ban az egyik pataki öregdiáktalálkozón *Képes Géza* tartott előadást élményeiről, emlékeiről. Utána odament hozzá egyik régi iskolatársa, és az iránt érdeklődött, hogy hol lehetne megkapni régebben megjelent könyveit, versesköteteit.

Géza a következőt válaszolta:

– A könyveimet nem lehet kapni. Néha előfordulnak antikváriumban. Hallottam, hogy a *Só és bors* című epigrammakötetemért ötszáz forintot ígért valaki. Hát ha nem is annyit, de négyszázat én is adnék érte!

Harsányi István

*

Angolóráim Patakon

Hét évig voltam pataki tanár. Nekem azért is fontos volt az ottani tanárság, mert született angoltanárokkal is dolgoztam. Az én diákéveimben még nem volt Patakon angoltanítás. Gimnazista koromban az Angol Internátus helyén még konyhakert állt, a tanároknak és az iskola alkalmazottainak a kis káposztáskertjei. Káposztáktól pedig nem lehetett angol tanulni. Annál inkább később, az angol születésű tanároktól.

Tanítványaimmal meghitt kapcsolatban álltam. Fél év leteltével mindig megkérdeztem a diákjaimat, hogy mondják meg őszintén, tapasztaltak-e fejlődést. Egyszer egy szemtelen így válaszolt:

– Igen, tapasztaltunk. Tanár úrnak a kiejtése nagyon szépen fejlődött ebben a félévben!

Én minden órámon elmondtam egy viccet. Persze, ez mindig nagy tetszést aratott az osztályban. Egyszer olyan nagy volt a hahota, hogy a szomszédos irodából berohant *Novák Sándor* igazgató úr is megnézni, mi ez a nagy lárma.

– Mi történik itt? – kérdezte szigorúan.

– Csak mondtam a gyerekeknek egy viccet. Amikor levettem a kalocsnimat, megjegyezték, hogy milyen furcsa ez a kalocsni. Mondom, ez svéd kalocsni.

– Miért, svédországi? – kérdezik.

– Nem, magyarországi.

– Akkor miért svéd, tanár úr?

– Mert a sártól is véd, a hótól is véd!

Erre Novák igazgató úr kacagni kezdett, és szó nélkül kiment az osztályból.

Képes Géza

*

Prófétai megpróbáltatás

Az egyik teológiai előadótermet teljesen megtöltötték az ószövetségi tudományokba való bevezetés óráján a két egybefogott évfolyam hallgatói. *Zsirus József* professzor a próféták szenvedését saját élete nyomorúságával is illusztrálta. Elmondta: ondi lelkész korában a parókia tetőzete annyira rossz volt, hogy a mennyezetten át az ágyba csorgott az eső. A csepegéstől úgy védtek magukat valamennyire, hogy – feleségével összebújva – felhúztak maguk fölé egy esernyőt, és úgy aludtak.

A prófétai megpróbáltatás e színes ecsetelését a dermedt csendben hamar megtörte a padokból az egyik hallgató egyszerű, természetes hangon feltett kérdése:

– Miért nem tettek egy lavort maguk fölé a padláson a nagytiszteletű úrék? Így megmenekültek volna a rettenettől.

A prófétai sors e megoldására önfeledt, mennydörgő nevetés harsant. A professzor pedig gyorsan összecsapta jegyzeteit, s a prófétaság kinevetésén néhány szóval indulatosan méltatlankodva, félbehagyta az órát, és hirtelen kiszaladt a teremből.

Nem véletlenül tartja a népi bölcsesség az Írás nyomán: Senki sem próféta a saját hazájában.

Koncz Sándor

Búcsúzkodás

Zsíros József többször elmondta, hogy mivel sohasem tudhatja az ember, hogy az Úr mikor szólítja el, ő akkor is elbúcsúzik a feleségétől, ha a W.C.-re megy...

Koncz Sándor

*

A pataki "pápa"

Marczelly Kornél az egyik legnagyobb hatású képzőstanár volt, az ideális tanár-diák viszony megtestesítője. A Konviktusban rendezett diákbálokra mindig szívesen elkísérte a prepákat. A női nem nagy tisztelője lévén, nem tűrte, hogy valamelyik kislány "petrezselymet áruljon". Azonnal mozgósította valamelyik diákját, hogy kérje fel. Udvariassága viszont néha azzal a következménnyel járt, hogy egy-egy kevésbé kapós hölgy rajta maradt az általa kijelölt táncoson. Az egyik táncmulatságon is észrevett egy – a diák korosztályhoz képest már öregecske – mellőzött leányt. Rászólt az egyik, közelében álló prepára: – Kérd csak fel azt a hölgyet!

– Ne tessék ilyet kívánni, tanár úr, hiszen az egy vén skatulya...

– Ilyet nem szabad egy hölgyre sem mondani – korholta halkán az illetőt.

– Tessék csak jobban megnézni! Mit lehet rá mondani?

– Hát legfeljebb, hogy idült doboz...

*

Agglegény volt, s így tanáraink közül ő fordult meg leggyakrabban a mindössze két elfogadható pataki vendéglő egyikében-másikában. A cigányoknak minden alkalommal gavallérosan adott valamennyit. Nem csoda hát, hogy hiányzott nekik, amikor elkerült Pápára.

– Hol van az a kedves tanárotok, az a Macál? – kérdezte az egyik diáktól Sanyi, a kontrás.

- Az új munkahelye Pápa – felelte az illető.
– Dik mán, hát csak nem ű lett mán a pápa? –
bámult rá Sanyi ragyogó szemmel.

Szabó Zoltán

*

Nincs protekció

Dr. Trócsányi József több cikluson át viselt gazdasági választmányi elnöki tisztében is mindenkor az iskola ügyét szolgálta. Közismert volt igazságra és tárgyilagosságra törekvéséről is. Amikor a negyvenes évek elején a györgytarlói alapítványi birtokon egy *Trócsányi Béla* nevű ispánt alkalmazott, a bemutatkozásakor ezekkel a szavakkal fogadta:

– Lehet, hogy atyafiak vagyunk, de nem vagyunk rokonok.

Azt jelentette ez, hogy az új ispán ne számítson semmiféle “rokoni” kivételezésre.

A főiskolai bajorosok legfőbb feletteseként a főiskolai borkimérést kezelő főbajorosról több ízben is így nyilatkozott:

– Nagy zshivány ez, de annyit meg kell adni, hogy nagyon sokat ér, mert a többit nem engedi lopni!

Zsuffa Tibor

*

Caligula

A vizsgabizottság elé négyes csoportokban ültünk be alapvizsgára. Az első közöttünk egy ismétlődő, gyenge képességű teológus volt. *Marton János* professzor ezt kérdezte tőle:

– Tiszteletes úr, mondja, ki volt a reformáció idején a német-római császár?

A kérdezett a legkisebb várákozás, gondolkozás nélkül egyből “köpte”:

– Caligula.

Valamennyiünkben hahotaként tört ki a nevetés. A vizsgabizottság elnöke, *Mátyás Ernő* igazgató szinte ledől a székről, ami még tovább fokozta a derűt. Mikor a szünni nem akaró nevetés valamennyire elcsitult, *Marton János* kérte a vizsgabizottságot, hogy ne tegyenek fel több kérdést a felelőnek, hanem ezért a történelmi nevetésért a leggyengébb jeggyel engedjék át a delikvenst.

Koncz Sándor

*

Márton és Szakáll

Marton János nevezetes volt vizsgáztatási különlegeségeiről. A felsőévesek már alsóéves korunkban oktattak erről.

Az egyik elmondta, hogy az előttünk járt, már végzett évfolyamon volt egy *Szakai János* nevű teológus. (Később rimaszombati, özörényi, hanvai lelkipásztorként ismertük.) Tőle elsőéves korában *Marton János* az első kollokviumon azt kérdezte:

– Mondja, tiszteletes úr, maga miért *Szakai*, és miért nem *Szakáll*?

Mire a kérdezett habozás nélkül így felelt:

– Azért, mert a nagytiszteletű úr sem *Márton*, hanem *Marton*.

A professzor annyira meghökkent a frappáns feleleten, hogy a különben is kitűnő fejű diáknak rögtön beírta a jelest, és állítólag a kollokviumokon soha többé nem kérdezett tőle semmit.

Koncz Sándor

*

Gyalogolni jó

Dr. Marton János egy alkalommal az országúton kollokváltatta csoportunkat. Megtudtuk, hogy valamikor a pataki gimnáziumban osztálytársa volt *Móricz Zsigmond*, aki megírta, hogy "Gyalogolni jó". Lehet, hogy valahányszor Marton professzor úr a gyaloglást választotta, a busafejű Zsigára gondolt.

Kigyalogoltunk vizsga közben egészen a kisvasút károlyfalvi megállójáig. Éppen ott állt a Patak felé tartó kisvonat. Amikor a gőzös már pöfögött és lassan megindult, ő fellépett a mozgó vonatra, és a lépcsőről lekiáltott:

– Jó gyaloglást visszafelé, a vizsgát elfogadom!

Koncz Sándor

*

Vizsgakérdések

Az egyik évvégi vizsgaidőszak előtt *Marton János* professzor úr kihirdette, hogy a másodévesek négyesével iratkozzanak fel nála a május-júniusban esedékes kollokviumokra. A mi négyesünkkel időpontunk reggelén közölte, hogy a vizsgát este fél 11-kor veszi fel tőlünk az Iskolakert kispatkójában. Ez a kispatkó a fák alatti meghitt zug volt, melyben három lóca félkör alakban helyezkedett el. A félkör közepén Marton János ült, ketten-ketten pedig két oldalt.

Megkezdődött a kollokvium, s következtek a lehetetlen kérdések. Egyik társunktól ezt kérdezte:

– Mi volt 1917-ben több a Tiszában: hal vagy víz?

A kérdéstől teljesen megrémült teológus azt motyogta, hogy nem tudja. További hármunktól, sorban egymás után, a következőket kérdezte:

– Ki írt a puritanizmusról?

Mély hallgatás.

– Nem válaszol, tiszteletes úr. Akkor a következő azt mondja meg, mi áll a könyv bevezetésében.

Erre sem kapott választ.

– Na nem baj, akkor a harmadik legalább azt mondja meg, hogy milyen mondattal végződik a könyv?

Miután a professzor úr erre a kérdésre sem hallott egyetlen vakkantást sem, kijelentette:

– Mivel a tiszteletes urak közül az elsőnek semmi történeti érzéke nincs, merészsége sincs az önálló döntéshez, különben tudná, hogy a folyóban rendszerint több a víz, mint a hal. Tőle nem fogadom el a vizsgát. Jöjjön újra. A többi háromnak beírom a jegyet holnap, mert most vaksötét van, egymást sem látjuk.

Másnap reggel az áhítat után hárman jelentkeztünk indexünkkel. A jegy beírását most is új időpontra toltta el, mondván:

– Tegnap este vaksötét volt, semmit sem láttunk; igaz, én nem is hallottam magukat. Most reggel van, még nem látunk elég tisztán, de délben beírom a jegyeket az igazgatói irodában.

Délben ismét ott sorakoztunk nála, és átadtuk indexeinket. Marton úr így szólt:

– Annak alapján, hogy este a három kérdésemre egy szóval sem feleltek, azt szűrhetem le, hogy nem árulták el sem azt, hogy semmit nem tudnak, sem azt, hogy sok mindent tudnak, csak azt nem, amit kérdeztem. De legalább nem hordtak össze sok felesleges ostobaságot, vagyis bölcsen hallgattak. Én viszont azzal vettem elégtételt, hogy háromszor járattam meg magukat az érdemjegyért! – és mindhármunknak beírta a jó jegyet.

Koncz Sándor

*

Családi ügy

Kovács Dezső igazgatónak még gondolatban sem adtunk se gúnynevet, se becenevet. Vitathatatlan tekintélye nem tanári és nem igazgatói, hanem inkább családfői tekintély volt a pataki Tanítóképző Intézetben.

Figyelmét semmi sem kerülte el. Még a frizuránk sem. Ha több hosszú haját látott a kelleténél, sorba állította az egész ifjúságot az udvaron, és vonalzóval a kezében s.k. lemérte a hajunkat. Akiknél 4 centinél hosszabbat talált, azoknak borbélyhoz kellett menniük, s másnap illő prepa-frizurával nála jelentkezniük.

– No, majd megemlegetnek, hogy olyan igazgatójuk volt, aki még a hajukat is vonalzóval mérte – mondta egyszer egy ilyen hajvizitnél.

– Azért, mert ő kopasz! – kotnyeleskedett F. Gyurka.

– Ne gondolják, hogy irigységből teszem. Csupán azért, hogy úgy nézzenek ki, ahogy egy tanító-növendékhez illik.

Egy májusi alkonyatkor három borgőzös prepa tartott hazafelé a Majorok közében. Megláttak egy csinos lányt, galambszürke tavaszikabátban. Egyikük elé állt:

– Hová-hová, szép nőcske?

A "nőcske" ijedtében a képző frissen kátrányozott léckerítésének hátrált. Csak akkor vették észre, hogy Lincsike az, a direktor nagyobbik lánya. Vesztükre Lincsike is rájuk ismert, s már nem félt, csak szép, új tavaszikabátját siratta.

Másnap az ebédlőben a következő "szent lecke" hangzott el az igazgató úr szájából:

– A kocsmázást szigorúan megtiltottam. Ennek ellenére egyesek nemcsak kocsmáznak, hanem ittasan még útonállásra is vetemednek. Hát nagy szerencsénk, hogy az én lányommal akadtak össze! Ha ez idegennel történik, kénytelen lennék kicsapni őket, de így a botrány cs a l á d b a n maradt...

Szabó Zoltán

Blénessy János

82-es főhadnagy,
tanítóképző-intézeti
tanár

Így állt az internátusi szobája ajtajára kifüggesztett névjegyén, hogy ki a mi felügyelő tanárunk. Nem véletlenül előzte meg katonai rendfokozata a tanári rangját. Tetőtől-talpig katonás ember volt. Minden hétfőn reggel háromnegyed 8-kor kihallgatást tartott. Azon osztogatta ki a fenyítéseket a kisebb-nagyobb vétségekért. Így: 1 hét szobafogság, 2 hét statárium... Ezek a terminusok az amúgy is szűkre szabott kimenőink megvonására vonatkoztak.

Fél hatkor a hetes megrázta csengőjét a hálósobák ajtaja előtt. Néhány másodperc múlva Blénessy tanár úr már belépett, elsőnek rendszerint a mi hálósobánkba, mert ott aludtak "Mátyás király lustái". Így nevezte azokat, akik a csengetéskor nem ugrottak azonnal talpra. Ha valakit ágyban látott, ujját ajkára téve csendet intett, majd lábujjhegyen kihozott a mosdóból egy fél labor vizet és zsupsz! ... kiöntötte az ürgét. Törtük erősen a fejünket, mivel lehetne visszatréfálni, míg *Bagaméry Bélának* annyira sikerült, hogy nemcsak a tanár urat, de még minket is meglepett vele. Barátunk még csengetés előtt felkelt, pokrócát összecsavarta, s betette a paplana alá, mintha ő lenne, sőt törülközőjéből és fekete hajhálójából még fejet is imitált. Ő pedig a harmadik ágy közelében leguggolt, s várta a hatást.

A tanár úr belépett. Meglátta a még "szendergőt". Csendet intett, s hozta a vizet. Zsupsz!... és a lusta meg sem moccan. Néhány pillanatnyi döbönt csend, majd a tanár úr lerántotta a paplant. A lavort dühösen az ágyra csapta, s kiment. A mi hálónkba többet nem lépett be.

Szabó Zoltán

Kihallgatás Blénessynél

Kis diáklány ideálommal véletlenül összetalálkoztam az iskolakertben. Már csak annyi idő volt délután 3 óráig, hogy éppen beértem volna a Képzőbe, de nem volt szívem otthagyni. Még le is ültünk a Tompa-szobor közelében egy padra. Úgy elbeszélgettünk, hogy négy óra is elmúlt, mire elköszönt, s én negyed hat körül értem be. A szilencium 5-től 7-ig tartott. Besurrantam, s pontosan kiültem a végéig. Gondoltam, nem derült ki az önkényes kimenő-hosszabbítás, de tévedtem.

Blénessy tanár úr vacsora után hivatott.

- Hol volt Ön?
- Vacsorán.
- Az előtt?
- Szilenciumon.
- A szilencium elején?
- Az iskolakertben.
- Egyedül?
- Nem.
- Hát kivel?
- Tanár úr, tisztelettel bocsánatot kérek, s bármilyen büntetést elviselek, de erre nem válaszolhatok.
- Ön jellemes ember. Elmehet!

Szabó Zoltán

*

Gyuszi bácsi

A képzősök maguk között csak így nevezték Pécs Gyula tanár urat. Rajzot és kézimunkát tanított. Órái előtt, míg be nem jött, teljes volt a zenebona. Négykezest zongoráztak, erre többen *dzsiggeltek*¹¹ sokan az ütemet tapsolták, vagy verték a padon. Gyuszi bácsira rá sem hederítettek.

¹¹ *dzsigg* (˘jig): talppal és sarokkal kopogva (magánosan) járt régi angol tánc

– Kérem, bent vagyok! Hallják, kérem, itt vagyok!
Mikor erre sem csendesedett el az osztály, hozzátette:

– Pécs Gyula, az illető szaktanár.

Ezt a bemutatkozást mindig bevártuk, s csak aztán mentünk helyre, és álltunk némán vigyázzba.

A kettős rajzóra közötti szünetben kimehetett, aki akart, de azoknak, akik bent maradtak, szívesen javítgatta a rajzait. Lehajolni veszélyes volt, mert *“ahol feszül, ott szabad”* volt a jelszavunk. Aki látott egy ilyen feszes nadrágot, akkorát *“szózott”* oda, amekkorát bírt.

Cs. Jóska szikár, magas fiú volt. Termetre nagyon hasonló Gyuszi bácsihoz, s éppen olyan pepita nadrágot viselt. Az egyik befelé jövő azt hitte, hogy Cs. Jóska feneke kínálkozik odaszózásra, de Gyuszi bácsié volt.

– Kérem, én úgy néztem a tanáromra, mint egy félistenre, maguk meg még meg is vernek? – mondotta.

A tettes halálra vált arccal rángatta oda Cs. Jóskát.

– Bocsánatot kérek, tanár úr, de tessék megnézni, hogy ez a nadrág éppen olyan, mint a tanár úré, s én azt hittem, hogy ő volt.

– Megbocsátok, mert valóban megtévesztő a hasonlóság. De ha a társának nézett, akkor is igen nagy volt...

Szabó Zoltán

*

Meghiúsult találka

A diákok mindig jellemző csúfneveket adtak tanáraiknak. De kevés olyan találó akad, mint *dr. Magyary Károlyé*: fakír. Soha egyetlen arcizma meg nem rezdült, a sodrából semmi ki nem zökkentette. Ha a diák pl. versmondás közben megakadt, s kért egy perc gondolkodási időt, azt mondta:

– Nem egy, három percet kap.

Mikor ismét megakadt, s újra kért egy percet:

– Két perc! – mondotta.

És a két, illetve három percet – óráját nézve – pontosan kivárta. De ha valaki harmadszor is kért, minden indulat nélkül így szólt:

– Most már se három, se két, se egy, hanem szekunda...

Minden vasárnap délelőtt zárt rendben mentünk templomba, kísérő tanárral. Az egyik alkalommal, mikor ő volt a kísérő, kinéztem, hogy egy félig kitámasztott tölgyfakapu mögé beállhatnék, s megvárhatnám akkori ideálomat, aki nemsokára kijön a katolikus templomból. De nem a kapuk felőli, hanem az éppen ellenkező, az úttest felőli oldalon mentem. Gyorsan a párom elé léptem hát, s őt toltam az úttest felőli oldalra. Ez a gyors helycsere Fakírnak elég volt a kombinációra. Elérve az említett kaput, mögé vágódtam, egyenesen Fakír karjaiba...

– Tudtam, hogy ide fog belépni!

Főlesütve kullogtam a sorban, de ő sem egy korholó szót nem ejtett, sem büntetést nem szabott ki. Gondolom, elégtételt érzett abban, hogy túljárt az eszemen, de fakír arca semmit sem árult el.

Szabó Zoltán

*

Vérszag

Ha valamelyik diákja bukásra állt, dr. Magyary Károly, alias *Fakír*, csak ennyit mondott:

– Árpi, vérszagot érzek!

(T.i. el fog az illető “vérezni”...)

Egyszer egy igen hosszú házi dolgozatot írtam, nem valami szép kézírással.

– Ha már ilyen hosszán ír, legalább szebben írhatná, hogy könnyebben olvassam.

– Az okos emberek csúnyán írnak – próbáltam szellemeskedni.

– Igaz, de ismerje el, hogy a szamarak még csúnyábban...

Szabó Zoltán

*

Célszerű pároztatás

A régi pataki képző sokoldalúvá igyekezett nevelni növendékeit. Még a gazdasági ismereteket is nagyon komolyan vették. Derék szaktanárunk, aki különben a helybeli gazdasági iskola tanára volt, nagy-nagy igyekezettel vezetett be bennünket a sertésenyésztés titkaiba, mondván, hogy a jó tanító még ebben is jó példát mutat a falujának.

– Az állatokat nemesíteni kell – mondotta. – Nem elég csupán a hagyományos fajtákat tartani, hanem a keresztezéssel elért újakat is tenyészteni kell. Ha például van egy kövér mangalicánk és azt egy sovány, húsdó yorkshire-ivel pároztatjuk, akkor mi lesz?

– Molett, tanár úr! Molett! – hangzott a hátsó padból a precíz válasz.

Balogh Béni

*

Jelen levelem díja

Ardey Samu nemcsak pataki diák volt, hanem pataki lakos is. Egy közeli tanyán helyezkedett el, s ott maradt nyugalomba vonulásáig.

Mikor odakerült, már ott működött egy kollégája, akinek a háztartását az édesanyja vezette. Samu barátunk náluk kért és kapott ellátást 40 pengőért, amit előre kifizetett, s így éveken át minden hónapban előre rendezte ellátása díját.

Néhány év múlva a kollégája elkerült onnan, s szeptember közepén el is költöztek. Samu barátunk nem kérte vissza a félhavi 20 pengőt, tudván, hogy Ida néni mennyire szereti a pénzt. Gondolta, 20 pengőért nem érdemes szót emelni. De nem úgy Ida néni.

– Sanyikám, maga még jön 20 pengővel.

– De Ida néni, hiszen én mindig előre fizettem, nekem járna vissza 20 pengő.

– Nem, Sanyi, rosszul emlékszik. Utólag fizetett! Elköltöztek, de nem maradt ennyiben az ügy.

Vagy két hét múlva Samu kapott egy ügyvédi felszólítást:

Igen tisztelt Tanító Úr!

Ügyfelem, özv. K. Nándorné megbízásából felszólítom, hogy utolsó félhavi ellátási költségét, 20.- Pengőt 8 napon belül irodámba befizetni szíveskedjék. Ellenkező esetben peres eljárást leszek kénytelen megindítani Tanító Úr ellen.

Jelen levelem díja: 2.- Pengő, amelyet a fenti összeghez szíveskedjék csatolni.

Dátum

*dr. Iczkovics
ügyvéd*

Samu válasza:

Igen tisztelt Ügyvéd Úr!

Ügyfelének egyetlen fillérrel sem tartozom, sőt nekem lenne 20.- Pengő követelésem, amiért én viszont nem óhajtok pereskedni, de fizetni sem.

Jelen levelem díja: 4.- Pengő. Kérem, hogy a 2 Pengő különbözetet címemre 8 napon belül megküldeni szíveskedjék.

Dátum

*Ardey Sándor
tanító*

– Samukám! – mondtuk neki –, fél Patak azon de-
rül, hogy még te kérsz pénzt az ügyvédtől.

– Hát ha ő kettőért ír nekem, én legalább négyért
válaszolólok, hiszen tudjátok, mennyire nem szeretek
levelezni...

Szabó Zoltán

*

A logarléc

Cs. Géza vidám prepa és valóságos mókamester volt.
Kirándulásra ment az osztály nagy része. V. Gyula nem
jött velünk, mert – bár az egyik legjobb módú fiú volt –
nem fizette be a kirándulás költségét, mondván: ő már
járt Aggteleken.

A vonat Taktaharkányban állt, és Cs. Géza kihajolt
a nyitott ablakon. Sapkájáról az egyik csinos harkányi
menyecske látta, hogy képzős.

– Hová mennek? – kérdezte.

– Eger-Putnok-Aggtelek! – adta meg Géza precízen
az útirányt.

– Hát a mi Gyulánk, V. Gyula, nincs magukkal?

– Az nem jöhetett, mert eltört a lába!

– Ne mondja! Hogy tört el?

– Leesett a logarlécről.

– Jaj, Istenem, megyek, megmondom az anyjának,
mert én meg az unokatestvére vagyok! – s ezzel elsie-
tett.

Másnap a gazdag rokonságból hárman is bekísérték
a képzőbe Gyulához az édesanyját, jól felpakolva hazai-
val. A következő este pedig mi is megérkeztünk a ki-
rándulásról.

– Hol az a jó harkányi hazai? – kérdezte Géza,
ahogy V. Gyulát meglátta. – Szedd csak elő, hiszen az
egészet nekem köszönheted!

El is fogyasztotta a társaság az egészet az utolsó
morzsáig.

Szabó Zoltán

Kielégítő felelet

Május üde lehelete, az akác és a jázmin illata bódítóan tódult be a képző tantermének nyitott ablakain. Nekünk, harmadikos prepáknak a vasárnapi kimenőn, a Bodrog-parti sétákon és a megbeszélrt randevún járt az eszünk. Jól tudta ezt *Zilahy Ferenc* tanár úr is, aki abban az időben a matematika mellett logikát is tanított.

– Nu – kezdte, amikor (szokása szerint késve) bejött a tanterembe –, jól tudom én, hogy tavasz van, május, meg szombat is, azért mégis felelni kell...

Töprengtünk, vajon ki lesz az “áldozat”.

– Nu – kiáltott fel jó hajdúsági tájszólással *Feru bá'*, miközben erősen napbarnított arcát félrefordította, s agyondolgozott mutatóujjával a levegőbe bökött –, küldjék ki nákem *Ujj Andrist!*

Szegény *Andris* barátunk, kissé elhízott alakjával, megadóan cammogott ki a katedra elé.

– Mi is hát az a szillogizmus? – hangzott a kérdés.

Mi tagadás, *Andris* nagyon hadilábon állt a logika tudományával. Meg hát szombat is volt, ráadásul üde, pompás május. Ki gondol ilyenkor a szillogizmusra?¹² Nem csoda, ha hallgatott.

– Hangosabban, barátom – szólalt meg *Feru bá'*, pedig *Andris* még mindig némán, mozdulatlanul állt ott a katedra mellett.

Ezután jóindulatú tanárunk, mint mondani szokta, “körültámogató”, segítő kérdéseket tett fel. Ám mindhiába. Semmi és semmi.

Teltek a percek. És ekkor, ebben a szorongató pillanatban különös, nagyon különös dolog történt. A nyitott ablakon keresztül az egyik szomszéd kertjéből egy

¹² *szillogizmus* (· latin · görög): következtetési eljárás, amely két előzményből (*premisszából*) jut a zárótételhez (*konklúzióhoz*). A konklúziót a főtételeből vezetjük le az altételen át (pl. minden ember halandó: *főtétel*; minden görög ember: *altétel*; akkor minden görög halandó: *konklúzió*).

ott legelésző számár torkából két éktelen *ia-ia*-ordítás hangzott be az osztályterembe. Feru bá' felkapta a fejét, majd ő is harsányan felkiáltott:

– Nu végre, hogy megszólalt! Köszönöm, helyre mehet!

Balogh Béni

*

Feru bácsi az értekezleteken

Matematika-fizika szakos középiskolai tanár volt *Zilahy Ferenc*, akit Patakon legjobban a Tanítóképző igazgatójaként ismertek. Volt néhány évig az újhelyi Kossuth Gimnázium igazgatója is, majd utolsó szolgálati éveiben a pataki gimnázium kiegészítő politechnikatanára. Különleges humora volt, sok anekdota járta róla a diákkerkekben.

Feru bácsi édesen tudott szenderegni az akkoriban igen gyakori értekezleteken. Csodálatos módon azonban, amikor a hozzászólásokra került sor, mindig elsőnek szólalt fel. Az egyik hosszúra nyúlt értekező után maga az elnökség is elpilledt már, ezért kis szünetet rendeltek el.

Néhány kolléga azt gondolta, hogy egy kicsit felfrissültni átugrik a szomszédos presszóba egy dupla feketére. Odaszól az egyik Feru bácsinak:

– Feri bá', nem jössz át velünk egy feketére?

Mire az öreg:

– Majd bolond leszek a saját költségemen ébren lenni!

Egy másik alkalommal igen fontosnak ígérkező értekezőt tartottak a megyei központban. Feru bácsi – bár nem szeretett értekezőre járni – maga ment el. A tanácskozás témájára azonban kíváncsi volt a tanári kar is, ezért másnap megkérték őt, hogy számoljon be a hallottakról.

Össze is hívta a nagyszünetben irodájába a kollégákat, és elkezdte a beszámolót.

Egy darabig mondja, mondja, – majd elhallgat. Mintha gondolkozna. De a csend kezd egy kissé hosszú lenni, a tanárok már fészkelődnek, és kérdően néznek rá. Ekkor Feru bácsi megszólal:

– Hát, kedves kollégák, itt elaludtam az értekezleten... Onnan folytatom tehát, ahol felébredtem.

És mondta tovább, amit már hallott.

Hajdú István

*

Bagoly tanár úr

Révai Ödön kapta diákjaitól ezt a vulgót. Arcvonásai és sötét keretű szemüvege valóban emlékeztettek a könyvek reklámjain szereplő bölcs bagolyra.

Kevés lelkiismeretesebb, de sikertelenebb tanár volt nála. Sikertelenségének oka a módszerében rejlett. A német nyelvet nem társalgással, hanem a nyelvtani szabályok sulykolásával igyekezett elsajátíttatni. Emiatt sokan az öt év folyamán még olvasni sem tudták a német szöveget.

Jövő óra helyett Révai mindig azt mondta: jövőre.

– Kérem, Mária Teréziát jövőre fújni elülről-hátulról!

Ezen vigyorogtunk, ő meg felháborodott:

– Na, most min vigyorog? Talán az angyalát látja?

Az egyik emlékezetes németóráján alig tette be az ajtót, megállt a padsor előtt, és elhadarta az alábbi szöveget:

– *Geht dem Beiworte als Beifügung keine Artikel voran, so bekommt es die rückbezüglichen Fürwörter...*¹³

Kérem ezt jövőre fújni, mint a vízfolyás!

– Miből tanuljuk meg? – kérdezte az egyik jó tanuló.

¹³ Ha a jelzőként álló melléknevet nem előzi meg névelő, akkor a következő visszaható névmások járulnak hozzá...

– Hallják, kérem? Miből? És még erre mondják a tanarak, hogy ilyen-olyan fejű! Én meg azt mondom, hogy ahelyett, hogy kalapot tesz arra a híres fejére, lökje a kotyának, ha ennyit sem tud megjegyezni! Korpászsák!

De németből azért jeles osztályzata van ennek a “korpás-zsáknak” az oklevelében. Igaz, nem a tudása, inkább a “híres feje” következtében. Rájött ugyanis, hogy *Kovács Dezső* igazgató úr, aki az V. éves osztályvizsgán elnökölt, nem tud németül. Mikor rá került a sor, Révai a Tell Vilmos 3. felvonásának a tartalmát kérte, természetesen németül. A Korpás Zsák viszont csak az 5. felvonást tudta, de azt igen jól. Belevágott hát abba. Bagoly kétszer is közbe akart szólni, hogy kérem..., kérem..., de az elnöklő igazgató leintette:

– Ne tessék zavarni a felelőt!

Majd a végén így szólt:

– Így még egyikük sem tudta! – s beírta a jelest.

Szabó Zoltán

*

“Nem mind arany...”

Az egyik tehetségvizsgás meghallgatáson történt 1941-ben. A küldöttségi szállás – ma múzeumépület – egyik termében ült együtt az 5-6 tanárból álló vizsgabizottság. Köztük volt *Dávid Zoltán*, *Gulyás József* és *Jakob Károly*, valamennyien szemüvegesek. Az apró termetű, élénk tekintetű és éleseszű *Soós Gyuszi* izzadt előttünk, s roppant igyekezettel harcolt a vizsga sikeréért, amitől az függött, hogy pataki diák lesz-e, vagy nem. Persze, hogy felvettük a tehetségalapra abból a faluból, ahonnan előtte száz évig nem került diák Patakra. Ma egyetemi tanár, a matematikai tudományok doktora, a tehetségvizsgások értékes mezőnyének egyik büszkesége.

Gyuszi fölényesen megoldott minden feladatot. Utolsó kérdésünk az volt, mit is jelent ez a közmondás: *Nem mind arany, ami fénylik*. Ő gondolkozott néhány másodpercig, körülnézett, majd kivágta:

– Nem mind tudós, amelyik pápaszemet visel!

Elsőprő kacagás robbant ki a vizsgabizottság minden tagjából. Többen levették a pápaszemüket, és úgy törölgették könnyes szemüket. Gyuszi is beleizzadt az élménybe, de pillanatok alatt megértette, hogy itt most őt nem *kinevetik*, hanem felszabadultan ünneplik remekül vágó esze villanását...

Harsányi István

*

Titi bácsi memóriája

A Tanítóképző igazgatója, aki néhány éven át a gimnáziumban is tanította a természetrajzot és a vegytant, *Egey Antal*, csendes, halkszavú, bölcs pedagógus volt, mindenki nagyon szerette.

Ha valami jó vicc hangzott el, vagy humoros eset történt az osztályában, és a tanulók viharosan hahotáztak, ő akkor is a maga szerény módján, halkan csak így nevetgélt: *Thi... thi... thi...* Ezért aztán *Titi bácsi* lett az általánosan emlegetett neve köztünk. Tanítványai azért is kedvelték, mert nála ritkán kellett izgulni, nem tartott "vérfagyasztó" számonkérő órákat, mégis tanultunk tisztességesen. Noteszt soha nem használt, mindig mindenkinek tudta, pontosan hányas az osztályzata. De leginkább azért csodáltuk, mert rendkívül éles volt a memóriája.

Egyszer a katedra mellett állt, háttal az ajtónak, amikor halkan kinyílt az ajtó, egy férfi lépett be az osztályba, s a küszöbnél megállt:

– Jó napot kívánok, tanár úr!

– Szervusz, Daróczy fiam, mi szél hozott errefelé? – köszönt vissza Titi bácsi anélkül, hogy megfordult vagy odapillantott volna.

– Honnan tetszik tudni, hogy én Daróczy vagyok, amikor már vagy tizenöt éve nem is jártam Patakon? – kérdezte megdöbbenve a jövevény.

– Hát emlékszem a hangodra, hiszen három évig tanítottalak – fordult most már feléje mosolyogva a tanár úr.

Egy másik alkalommal, az elsős prepák osztályában, a tanév legelső természetrajz óráján sorban szólította a tanulókat, megkérdezte a nevüket, honnan jöttek, és így tovább, – vagyis ismerkedési órát tartott.

A hátsó padok egyikében egy feketeszemű, mokány fiú következett.

– Hogy hívnak fiam?

– Kovács Bertalannak.

– Akkor te ülj oda az ajtó melletti sor harmadik padjába.

– Miért, tanár úr?

– Mert apád is ott ült, amikor őt tanítottam.

ifj. Király Zoltán

*

Így csak az én fiaim tudnak...

“Lázár tata” (*Lázár Károly*) volt az osztályfőnökünk. Magunk között mindig így emlegettük.

Egy szép tavaszi vasárnap délután – a szigorú tilalom ellenére – ellátogattunk néhányan a *Gyöngytyúk*-ba. Az a kis vendéglő a vár alatt működött annak idején.

Néhány pohár bor után megindult a nótázás. Szegegy *Hubay Laci* (elesett a Donnál) vitte a prímet gyönyörű tenorjával. A belső szobácskában mulatoztunk, s egyszer csak az ajtóban megállt – háttal felénk – a kü-

szöbön Tata. Amint megláttuk kopasz fejét, s a kemény gallérjáról felgöndörödő ősz haját, síri csönd állt be. Ő dörgő hangon megszólalt:

– Fiatal barátaim! Nem láttam senkit, mert ha láttam volna, azt nekem az intézet szabályai szerint jelentenem kellene. A másik ajtón távozzanak!

Nem hörpintettük ki a borainkat sem, mint a kurta kocsma legényei, hanem kereket oldottunk. A számlát is másnap mentem rendezni.

Fúrta az oldalamat, hogy honnan tudta Tata, hogy mi voltunk ott.

Néhány nap múlva bátorságot vettem, s a folyosón megkérdeztem:

– Honnan tetszett tudni, hogy mi vagyunk a Gyöngytyúokban?

– Hö-höhö, fiatal barátom, azt igazán nem volt nehéz megállapítani. Így csak az én fiaim tudnak dalolni...

Szabó Zoltán

*

Lelkészi bizonyítvány – legátusi szolgálatról

Lakó Jánostól fénymásolatban kaptam meg azt a bizonyítványt, amelyet – utóirattal – 1941. április 15-én állított ki Hernádszurdokon az akkori ottani lelkipásztor, Kovács István, alias: Cipu. Íme a teljes szöveg:

Alultrott hivatalosan bizonyított, hogy Lakó János gimn. VII. oszt. tanuló mint húsvéti ünnepi követ a hernádszurdoki anyaegyházban éppenúgy, mint a hernádpetrii leányegyházban becsülettel szolgált. Szolgálata által lakózást vett az Úr hajlékiban lakozó hívek szívében az Ige.

Fenti dátum, aláírás: Kovács István ref. lelkipásztor

Baloldalt: *Látta Bódy Dénes*

A túloldalon: *Nota bene! = jó nóta.*

*Társadalmi forgolódásának bizonyosságául szolgáljon,
hogy a szurdoki leányzók ezt nótázzák:*

Jó volna, ha volna szívemnek egy Lakója.

Üdvözlöm a magas Szeniorátust!

Cipu

Harsányi István

*

Modorosság

1943 őszén a "minősítő vizsga" után eredményhirdetésre sorakoztunk fel a Teológián. Újszászy Kálmán professzor az eredmények kihirdetése után a tőle megszokott halk kedvességgel közölte az évfolyammal a tanári kar véleményét, a következőképpen:

– Tiszteletes urak, a tanári karnak az a véleménye, hogy Önök túlságosan *modorosak*. Karasszon úr – fordult a mellettem álló *Karasszon Dezső*höz, aki jelenleg debreceni professzor – túlságosan *modorosak*, s egy református lelkész ne legyen modoros. Érti, kérem? – ismételte meg azzal a hangsúllyal, ahogyan csak Újszászy Kálmán tudott hangsúlyozni.

Mikor Dezső megnyugtatta, hogy érti, én pedig kajánul kuncogtam mellette, Újszászy úr hozzám fordult, hamiskásan elmosolyodott, s így szólt:

– Magára, kedves, mindez nem vonatkozik. Maga nem modoros. Maga *modortalan*. Elmehetnek!

Adorján József

*

Rosszul sikerült farsangi tréfa

A Humán Internátusban minden évben farsangi mulatságot rendeztünk. Ez a diákok által összeállított és előadott műsorral kezdődött, majd éjfélig tartó táncsal folytatódott. Így történt 1943 farsangján is.

Amikor a játékteremben lezajlott mulatság után felmentem első emeleti nevelői szobámba, hogy nyugovóra

térjek, kis idő után erős óraketyegésre lettem figyelmes. Elindultam a hang után, és 4-5 ébresztőórát találtam elrejtve a rádióm mögött, a papírkosárban, az ágyam alatt, a könyvszekrényemben, amelyek mindegyike hajnali 3 órára volt beállítva. Tudtam, hogy az ötlet csak a diákjaimtól származhat, akiknek ezen az estén "mindent" szabad volt csinálniuk. A vekkereket elzártam, és háborítatlanul aludtam reggel 6 óráig, az ébresztőig, mert egy óra sem csörgött.

Amikor reggelire mentem, a diákok közül többen udvariasan, de huncut mosollyal érdeklődtek:

- Hogy tetszett aludni, tanár úr?
- Nagyon jól, nagyon jól!
- Nem zavarta meg álmában semmi?
- Nem, egyáltalán semmi!

Az ébresztőórákról nem szóltam senkinek, csak megkértem szobám takarítóját, *Keresztúry János* bácsit, hogy azokat hagyja ott, ahol vannak, és távozáskor az ajtót mindig kulcsra zártam.

Mivel közeledett az érettségi, a maturandusok már hajnalban keltek, hogy készülhessenek rá, ezért szükségük volt az ébresztőkre. Egy hét sem telt el, és egymás után kopogtattak be hozzám a vekkerek tulajdonosai, majd sűrű bocsánatkérések között, pontosan oda tartva, ahová rejtették, vitték el az óráikat.

Sipos Zoltán

*

Tízórai kolbász

Osztályfőnökünk, *Erdélyi László* tanár úr tanította nekünk a számtant-mértant, ráadásul az éneket is, ezért amikor nem hallotta, gyakran elfújtuk az ő nevével is a számtan-mértan-fizikáról szóló, országszerte ismert diákdalt, hogy

*Amikor ő magyaráz,
minket meg a hideg ráz ...*

Az I.B-ben osztálytársam volt *Csontos András*, egy jól megtermett, vastag, sápadt fiú, aki *bejáró tanuló* volt Olaszliszkáról vagy Bodrogolasziból, s nem tartozott ugyan a jó tanulók közé, de kedves, barátságos, kollegiális fiú volt. Az édesapja hentes lévén, Andris tízóraitra gyakran hozott szép piros, jó fűszeres kolbászt, amelynek illata ínycsiklandóan lengte be az osztályt. Szívesen megosztotta osztálytársaival, de néhány telhetetlenebb elől kénytelen volt dugdosni. Abban az időben a bejáróknak még nem volt külön szobájuk, így a biztos rejtekhely hiánya elég sok gondot okozott neki.

Erdélyi tanár úr nem kedvelte túlságosan Csontost a gyenge előmenetele miatt, a kolbász szaga pedig egyenesen idegesítette. Alig ült le a katedrára, rögtön szimatot fogott, aztán mintha csak a magyarázat kedvéért tenné, szaglászva körbejárta az osztályt, bemérte az illatforrás helyét, és a papírba csomagolt tízórait visszarakatta a fiúval a táskába. Például megállt a sarokban a szekrénynél, és megszólalt:

– Csontos, szedd le a kolbászt a szekrény tetejéről!

Miért nem a táskádban tartod?

– Onnan hamar elkopik, tanár úr!

– Nem érdekel, tessék berakni a táskába!

Szegény Csontos kihalászta a kis pakkot a térképek alól, és helyrekullogott vele. De magában bosszút forralt.

A következő órán Erdélyi tanár úr megint szimatolt. Körbejárta az összes padot, némelyikbe belesandított, némelyikbe még bele is nyúlt, de a kolbász sehol, csak az erős illata. Megint leült a tanári asztalhoz, még erősebben érzi. Óvatosan kihúzgálja annak az összes fiókját is, de sehol semmi. Nagyon bosszantotta a sikertelenség, ezért óra után odaintette magához Csontost.

– Édes fiam, ha meg nem mondd, hol van a kolbász, bizony na, kapsz egy pofont! De ha elárulod, nem bánthatlak.

- Ott van a katedrán.
- Az nem lehet, az összes fiókot is megnéztem.
- Nem is a fiókban van, hanem rajta ült a tanár úr. A széke alá van felragasztva.

Galuska Imre

*

Felvágtalan tankönyv

Szerettem a matematikát és szívesen oldottam meg a házi feladatokat. Nem munka volt ez számomra, hanem szórakozás, mint másnak a rejtvényfejtés, a sakk, vagy akár a kártya. Ötödik osztálytól nyolcadikig egy számtankönyvünk volt, benne négy év anyaga és gyakorlópéldái, fűzött kiadásban, s magunknak kellett felválnunk. Ahogy haladtunk előre a tanulásban, én fel is vágtam, de csak a példatárnál.

Erdélyi László tanár úr az órák anyagát mindig részletesen elmagyarázta, így aki jól figyelt, annak otthon már fölösleges volt tanulnia. Gyakran magyarázat közben is én segítettem neki felírni a táblára, amit elmondott.

Nyelcadikban egy alkalommal valaki nem figyelt oda a magyarázatra, valamivel a padban szöszmötölt.

– Fiam, ha nem figyelsz, te vallod kárát – fordult hozzá a tanár úr. – Amit odafigyelve itt könnyedén megtanulhatnál, azt otthon a könyvből, magadra hagyva, sokkal több idő alatt is nehezebben, vagy rosszul sajátítod el. A könyv arra kell, hogy amit már megértettél, otthon csak felidézd, ellenőrizd.

– Fekete, hozd csak ki a könyvedet! – fordult hozzám váratlanul.

Meglepődve nyúltam a szomszédom, *Horváth Zoli* könyvéért, mert eszembe jutott, hogy az enyém a példatárig fel sincs vágva.

– Ne a Horváthét hozd ki, a tiedet szeretném látni.

Mit tehettem, szégyenkezve vittem a magamét. Erdélyi tanár úr belelapozott, aztán felnevetett.

– Látjátok, a nyavalyásnak ötödik óta még nem volt arra ideje, hogy rendesen felvágja a könyvét. De nem is volt rá szüksége, mert mindig figyelt az órákon. Pontosan úgy áll a dolog, ahogy gondoltam. Csak a példáknál vágta fel, mert azokat mind megoldotta. Így kell tanulni a matematikát!

Fekete Barnabás

*

Tételkutató expedíciók

Mi sem voltunk jobbak a Deákné vásznánál. Érettségi előtt a tételek megszerzése nekünk is sok gondot okozott. Mindezt persze tudták a tanárok is.

– Nyavalyások, a tételek után nálam ne is kutassatok – mondta *Erdélyi László* tanár úr. – Én nem csinálom meg jóval előre a tételeket, így nem találhattok semmit.

Ezt mi nemigen hittük el, és egész hadműveletet terveztünk a tételek megszerzésére. Osztályunk egyetlen lánya, *Kolonay Klára* rábeszélte a tanár úr feleségét, *Murin Lenkét*, hogy menjen le vele a strandra, de kiügyeskedte azt is, hogy a tanár úr kísérje le őket. Mi aztán a strandtól a lakásukig, egymástól látótávolságban felállva, láncot alkottunk, hogy riaszthassuk azokat, akik a lakásba beosontak, ha a tanár úr elhagyná a strandot. Hát erre nem került sor, de fáradozásunk mégis hiábavaló maradt. Nem azért, mintha rosszul végezték volna dolgukat a lakásba küldöttek. *Nagy Gyuri*, aki bejáratos volt a tanár úrékhoz, szóval tartotta a takarítónőt, így a többieknek volt idejük alaposan körülnézni. Meg is találták a nagy íróasztalt, a fiókjában benne volt néhány kulcs, és amikor kihúzták, találtak benne egy kartonlapot, s arra nagy betűkkel felírva:

“Nyavalyások, hát nem megmondtam, hogy a tételeket nem csinálom meg előre?”

Több szerencsével jártunk *Halász Dénes* tanár úrnál. Amikor egy alkalommal az egész család rokonokat kísért ki az állomásra, sikerült bejutnunk a dolgozószobájába. Megtaláltuk a névre szóló tételeket, sebtiben le is másoltuk. Ennél sokkal nehezebb dolog volt visszaadni a ceruzáját az asztalára, amivel *Illési Sanyi* leírta a tételeket, és utána automatikusan zsebrevágta. De ez is sikerült.

Így készültünk fel a tételeinkből, a szükséges puszkákat is beszerezve.

Dini bácsi az utolsó, előkészítő órán mindenkitől valóban a rá szignált tételt forszírozta.

A nagy számonkéréskor, hogy el ne áruljuk magunkat, mindenki az év végi jegyének megfelelő szinten válaszolt. De *Somogyi Laci*, az igen gyenge tanuló, túlzásba vitte az óvatosságot. Néha olyan nagy marhaságokat is mondott, hogy egyszer csak Dini bácsi megszólalt:

– Na, ez nem megy, fiam. Segítségül adok neked egy könnyebb tételt.

Ebből aztán valóban egy szót sem tudott szegény Laci. Így bukott meg latinból az érettségén.

Fekete Barnabás

*

“*Sine mora*” – vagyis azonnal

Jó héttel a kollokviumi idő vége előtt hatan, különböző évfolyamok hallgatói, már sikeresen letettük valamennyi vizsgánkat. Valaki közülünk egy liter bort nyert fogadáson, s meginvitált bennünket annak elfogyasztására. Természetesen azonnal közöltük, hogy ennyiünknek az kevés, és ketten lementek Bandi bácsi-

hoz, a bajoroshoz, aki a Főiskola borát mérte, hogy megfelelő mennyiségre egészítsük ki a készletet.

Bormérés közben, mint mindig, Bandi régi diáktörténeteket mesélt. Most éppen azt mondotta el, hogy mikor *Újszászy Kálmán* igazgató úr Patakra jött mint gólya, introitusa alkalmával úgy leittatták, hogy Bandi-bácsihoz szaladtak a teológusok, jöjjön segíteni, mert meghal ez a cingár gólya.

– Bizony, cudar állapotban volt – mondta Bandi bá'. – Nagyon vékony legényke, aki nem szokta meg a borivást. Az akkori pataki diákok pedig tudtak ám inni! (Ebben a mondatában kétségtelenül a mi borfogyasztásunk bírálata is benne volt.) Odamentem, gyorsan lehúztuk a cipőt a lábáról, s beleállítottuk egy lavar vízbe. Így magához tért valamennyire, ágyba tudtuk fektetni, hogy kialudja magát.

Mondanom sem kell, nagyon tetszett a történet, és ott a helyszínen mindjárt áldomással köszöntük meg Bandi bácsinak. Utána felvonultunk a Teológiai Internátus második emeleti fürdőszobájába, *Ráski Sándor* sorfelügyelő vezetésével, akinél a fürdőszoba kulcsa volt, hogy itt zavartalanul fogyaszthassuk el borunkat.

Nem is zavart bennünket senki. Igen jókedvűen és megfelelő hangerővel nótáztunk. Időnként megragadtuk *Vidits Gyurkát* (a későbbi nagyváradi püspök helyett), mondván, ő már annyira elázott, hogy jót tesz neki egy kis hidegvízkuúra, s megpróbáltuk beállítani a fürdőkádba. A manőver nem sikerült, a ricsaj azonban ennek következtében is fokozódott. Majd mikor elfogyott a bor, mint akik jól végezték dolgukat, nyugovóra tértünk.

Reggel nem félrevert harangszó, hanem *Ráski Sanyi* ijedt suttogása vert föl kábult álmunkból:

– Gyerekek, keljete fel gyorsan, *Újszászy* úr hívat!

Ennél hatásosabb ébresztőre azóta sem emlékszem. Pillanatok alatt kiment szemünkből az álom. Sanyi mit sem értve suttozta el:

– Lefelé mentem a lépcsőn, s legnagyobb meglepetésemre a “kis Öreg” jött velem szembe.

– Ráski úr, meg tudná nekem mondani, hogy kik ricsajoztak a maga folyosóján az éjszaka?

– Igen is, igazgató úr! Mi voltunk.

– Maguk?... S kik azok a maguk?

Mikor Sándor elsorolta a neveket, a négy évfolyam legjobb diákjait, a “kis Öreg” láthatóan meghökkent, majd ennyit mondott:

– Áhítat után küldje le magukat hozzám!

Díszbe vágtuk magunkat, és illedelmesen megjelentünk az irodájában. Szépen felsorakoztunk. Ráski Sándor állt a sor elején, én mint gólya a sor legvégén. Sándor szépen előadta: az volt a *causa bibendi*¹⁴, hogy valamennyien sikeresen, éspedig a kollokviumos idő vége előtt, letettük valamennyi vizsgánkat.

Újszászy úr ezt a tényt kellőképpen értékelte is:

– Annak igazán örülök, hogy az urak ilyen gyorsan és kitűnő eredménnyel tették le vizsgáikat. Az ellen sincs semmi kifogásom, ha ezt baráti körben megünneplik. Nem szükséges azonban orgiát rendezni. Ma hajnalban a gimnáziumba látogató tanfelügyelő azzal zörgetett be hozzám, hogy az éjszaka nem tudta lehunyni a szemét a vendégszobában, mert a feje fölött orgiáztak a teológusok.

– Én is voltam fiatal. Én is szerettem és ma is szeretem a jó baráti társaságot. Az én mulatozásaimnak azonban nem lett “világhíre”, mint a magukénak. Igen, képzeljék el, hogy ez a tanfelügyelő milyen véleménnyel lesz Patakról... Azt sem értem, hogy a Bandi borától hogyan kerekedett ilyen jó kedvük. Még ha az én

¹⁴ *causa bibendi* (latin): ok az ivásra, ivási ürügy

boromból ittak volna, érteném – tette hozzá halványan elmosolyodva.

A “világhír” említésekor eszembe jutott Bandi elbeszélése a lavor hideg vízről, s ez úgy irritálta az orromat, hogy minden erőfeszítés ellenére elmosolyodtam. Azonnal észrevette, s odajött hozzám:

– Maga mit mosolyog?... Árulja csak el szépen, hadd tudjam én is, mi oka lehet ebben a helyzetben mosolygásra.

Valamit hümmögtem, az igazat természetesen nem voltam hajlandó elmondani.

Újszászy úr néhányszor fel-le sétált a szobában, majd ismét megállt előttem:

– Ha maga nem hajlandó elárulni, min mosolygott, én megfejttem. Azon mosolygott a barátjuk – fordult oda a többiekhez –, hogy én most magukat megbüntettem fejéenként tíz-tíz pengő “*sine mora*”-ra, s mivel maguk arra ittak, hogy jelesen lekollokváltak, félévkor kiosztok maguknak húsz-húsz pengő jutalmat. Egyszóval azon mosolyog, hogy nem tudom magukat megbüntetni. Valóban nehéz helyzet – mondotta tovább sétálva.

A hangulat ekkorra már teljesen feloldódott közöttünk, láttuk, hogy nagyon nagy baj már nem történhet.

Végül kimondotta az ítéletet:

– Tegyük le egyenként annak a bornak az árát, amennyit összesen elfogyasztottak.

Mikor a pénzt az asztalára leszámoltuk, borítékba tette, gondosan leragasztotta, majd a kezembe adta:

– Ezt a pénzt vigye át *Darányi* nagytiszteletű úrhoz adományként a szegényeknek.

Már indulni akartam, amikor visszaintett:

– Mondja meg a nagytiszteletű úrnak, hogy a “jókedvű” adakozók neveit most nem szükséges kihirdetnie...

Adorján József

Református szerzetesrend

1944 viharfelhős tavaszán, egy gyönyörű napsütéses délelőttön az iskolakertben próbáltunk kollokválni egyháztörténetből *Marton János* professzor úrnál. Helyesebben csak én “próbáltam”, a másik kettő biztosra ment: ők voltak ugyanis a Teológiai Internátus sorfelügyelői, s azoknak hivatalból járt a jeles. *Marton* úr pedig abban az időben az internátus igazgatója volt, s meg volt győződve arról, hogy a Teológiai Internátusban lakók korán reggel felkelnek és tanulnak.

Ennek volt is annyi “alapja”, hogy az ott lakó teológusok este kitették az asztalra az egyháztörténeti stúdiumot, s ha reggel az őrszemnek kiállított pecur elkiáltotta magát, hogy “*Jön a Serif!*”, gyorsan kiugrottak az ágyból, magukra kapták az ugyancsak odakészített nagykabátot, és mire ő belépett, elmélyült tanulás közben talált mindenkit.

Arról is meg volt győződve *Marton* úr, hogy azok a teológusok pedig, akik más internátusokban felügyelők, nem kelnek fel idejében, hanem reggelenként lustálkodnak. Ez természetesen nem így volt, hiszen nekik kellett ébreszteniük az internátus lakóit, tehát valóban felkeltek minden nap ébresztőkor. Azt már természetesen nem merném állítani, hogy egyháztörténetet tanultak. Mindenesetre ezeket a hallgatókat első alkalommal rendszerint “visszavágta”, mondván:

– Jöjjön két hét múlva, addig tanuljon még, maguk úgyis mindig későn kelnek ott a külső internátusokban.

Én abban az évben az ONCSA – később *Tompa Mihály* – Internátus felügyelője voltam. Ez a tehetségvizsgáló felvett diákok akkor megnyílt otthona volt, s különösen a begyében volt az öregúrnak. Azért is jelentkeztem az első napon kollokviumra, hogy tudjak még a kollokviumi idő alatt fizetség nélkül másodszor is kollokválni.

Vitéz Feri és Göndöcz Kálmán, a két teológiai internátusi sorfelügyelő hamar megfelelt olyan kérdésekre, hogy *elég jó-e az élelem a konviktusban*, vagy hogy: *ugye, a maga folyosóján rendszeren felkelnek reggel a gyerekek*, s megkapták a jelest.

– Nu, maga ott az ONCSÁ-ban! – fordult hozzám –, mondja el az ökumenikus zsinatokat.

Elmondtam. Majd a pápák névsorát is hibátlanul tudtam. Ezeket különben mindenki megtanulta, de ezen kívül jóformán semmit.

– Nu, ezt, látom, tudja. Akkor mondja meg nekem, hallott-e Augustinusról?

– Hogyne hallottam volna – kezdem, mire ő közbevág:

– Nem kell olyan magabiztosnak lenni, hogy *hogyne*. Hát ha hallott róla, sorolja fel, miket írt.

Néhány ágostoni művet, köztük természetesen a *Vallomásokat* is felsoroltam.

– Nu, említette a *Vallomásait*, netalán olvasta is?

– Olvasgattam belőle.

– Azt nem “olvasgatni” kell, hanem el kell olvasni. Ha olvasgatta, akkor mondja el az első fejezetet.

Kezdem mondani a tartalmát: abban arról ír Augustinus, hogy mindaddig nyugtalan az emberi szív, melyet magának teremtett az Isten, amíg Őbenne meg nem nyugszik. Az öregúr azonban megállított:

– Nu, ne nagyolja el, mondja csak szóról szóra!

– Szóról szóra nem tudom.

– Ha nem tudja magyarul, mondhatja latinul is.

– Latinul sem tudom – válaszoltam, s ekkor már úgy éreztem, hogy “kivág”.

Ő azonban elkezdte mondani a *Confessionest*, hol latinul, hol magyarul. Majd *Aquinói Tamásról*, *Abelard Péterről*, végül *Assisi Ferencről* beszélt, amit én csak fél füllel hallgattam. Az Iskolakertben ugyanis sétált egy csapat lyukasórás gimnazista lány, akik láthatólag na-

gyon élvezték, hogy minket "gyötör" az öreg. Éppen nekik akartam szuggerálni, hogy nem szép dolog a más baján nevetgélni, amikor az öregúr felemeli a hangját, s azt kérdi tőlem:

– Nu, akar-e szerzetesrendet alapítani?...

Meghökkenetem egy pillanatra, majd rávágtam:

– Dehogyan akarok!

Az öreg elkezdett jóízűen kacagni:

– Méghogy maga akar-e?! Nem gondolnám, hogy azért nézegeti a kislányokat, mert szerzetesrendet akar alapítani. Maga még nem egyháztörténeti személyiség. Nem magáról van szó, hanem Assisi Ferencről. Azt kérdeztem, hogy ő akar-e szerzetesrendet alapítani.

– Ő sem akart eredetileg – ragadtam meg a veszett fejsze nyelét, Marton úr azonban már nem figyelt rám, igen jóízűen kacagott, majd azt mondotta:

– Adja ide az indexét, ezt megörökítjük!

S bevésett az indexembe egy nagy kettést, ami egyébként nem volt szokása. Ha egyszer-kétszer vissza is vágta a kintlakókat, azért végül mindig megadta a jelest, ha különben a többi tárgyból is jelese volt az illetőnek.

Én "jóst" (így hívtuk a kettést) kaptam a szerzetesrendért. Ez lett volna a kisebbik baj, de ráadásul még tíz fagylaltot is kellett fizetnem két társamnak, akikkel fogadtam előtte, hogy "visszavág" az öreg.

Ezért nincs azóta sem református szerzetesrend Patakon.

Adorján József

*

Nehéz kollokvium, avagy a hangszerelt biblia

Tusai János az 1940-es éve végére már amolyan "örökdiák" volt a pataki teológián. Marton János professzorhoz ment latinból kollokválni, vagyis a bibliai latin szöveget fordítani magyarra. Marton tanár úr jól ismerte

Tusai szellemi képességeit, ezért feltűnt neki, hogy milyen szépen fordítja a szöveget. Egyszer csak így szólt:

– Tiszteletes úr, adja csak ide azt a bibliát!

Tusai átnyújtotta, s a professzor felhördülve adta vissza, mondván:

– Itt a magyar szöveg “be van kottázva”! Fordítson az enyémből!

A vizsga természetesen nem sikerült.

Pár nap múlva Tusai megtudta, hogy Marton úr Budapestre utazott. Bekopogott hát a feleségéhez, mondván:

– Nagytiszteletű asszony, nem találok a bibliámat. Kölcsönkérhetném a professzor úrét a felkészüléshez?

Meg is kapta.

Tusai két hét múlva ment javítóvizsgára. Alighogy leült, s elővette a saját bibliáját, a professzor rászólt:

– Nem, nem, tiszteletes úr! Fordítson az enyémből!

Ezzel átnyújtotta a sajátját.

És csodák csodája: Tusai ebből is folyékonyan fordított.

– Adja csak vissza a bibliámat – szólt Marton úr gyanakodva. Belenézett és felkiáltott:

– Jaj, világ szélhámosa! Az én bibliámat is “bekottázta”!

Ezt követően Marton úr, valahányszor Tusai kollokviumra jelentkezett nála, mindig kirúgta.

Vagy ezzel fogadta:

– Jaj, menjen vissza, Tusai úr, maga úgyse tud semmit!

Vagy így küldte el:

– Tusai úr, maga már biztosan túl sokat tud. Menjen, felejtse egy kicsit!

Végül az igazgató írta be a kollokviumi jegyet Tusai indexébe, mert Marton úr erre nem volt hajlandó.

Takács Béla

Különleges kollokviumok

A pataki teológián az 1940-50-es években három professzor is akadt, akik a szokásostól eltérő módon vizsgáztatták a tiszteletes urakat.

Koncz Sándor, a gyakorlati teológia professzora iskolakerti séta közben kollokváltatott, mint ahogyan régen *Marton János* professzor úr. Az aznapra kiírt teológusok csapatostul követték, és Koncz úr mindig azt szólította a jobb oldalára, akit kérdezni kívánt.

Nagy Barna, a dogmatika-etika tanára, rendszerint este 10 óra utánra rendelte magához a hallgatókat a hivatalába. Az a teológus, aki az utolsó székre került, az álmoasságtól már csak kóválygott, mire rá került a sor.

Farkas László, aki jogot adott elő, ha júniusban már vagy szeptemberben még kellemes volt az idő, a hallgatókat a Bodrog-strandra invitálta. De nem a parton vizsgáztatott, hanem a folyóban, úszkálás közben. Aki nem tudott úszni, az állt a nyakig érő vízben, s a professzor úr egyenletesen tempózott körülötte.

Bárhol is történtek ezek a kollokviumok, senki sem bukott meg.

Takács Béla

*

Az újraélesztett szupplikáció történeteiből***Vörös papcsalád***

A szupplikációk újraélesztése idején egyházbjogot tanítottam a teológián. Az egyik szupplikációs csoportnak, amely néhány teológus és gimnazista diákból állt, én voltam a tanárvezetője. Valahogy úgy adódott, hogy az első útbaejtendő falu, illetve gyülekezet lelkipásztorát az egész csoportból senki sem ismerte személyesen. Annyit hallottunk róla úgy félfüllel, hogy igen derék,

közszeretemben álló, még meglehetősen fiatal, jó ígérhető pap, és hogy a haja vörös.

A lelkipásztor már az állomáson várt minket, nagyon kedvesen, nagy szeretettel, és valóban vörös hajjal. A parókián a tiszteletes asszony várta a csoportot: egy rendkívül bájos, kedves fiatalasszony, szintén vörös hajú. Úgy látszik, igaz: *similis simili gaudet*. Hamarosan előkerült a lelkész házaspár két kis gyermeke is, akik szintén vörös hajúak voltak, ezen azonban – az eddig tapasztaltak után – már senki sem csodálkozott.

Nem is lett volna semmi baj, ha a tiszteletes asszony nem készíti a csoport számára a parókia tornácán valami csodálatosan gazdag villásreggelit, aminek persze mindnyájan jó étvággal nekiláttunk. Egyszer csak, a jóízű falatozás közben megjelenik a tornác lépcsőjén egy hatalmas vörös anyamacska két kis vörös cicával. Ez már túl sok volt a fiúknak! Az egyik teológus úgy elkezdett hahotázni, hogy csak nagy nehezen, valami kényszeredett tréfával lehetett a kínos helyzetet megmenteni.

Farkas László

*

Jóból is megárt a sok!

Az előbb már említett szupplikáció alkalmával történt az alábbi eset is. Vezetőtanárként én mindig a parókián, a lelkész vendégeként voltam elszállásolva, s ott is étkeztem. S bizony abban az időben senki nagyevőnek nem lehetett volna jobb dolga, mint nekem. Már a hetedik helyen laktam jól kedvenc étellemmel, kacsapecsenyével, mert mindenütt ezzel az ingyencfalattal akartak kedveskedni. Ezen a hetedik helyen már úgy éreztem, hogy elfelejték beszélni, és csak hápogni leszek képes.

Nagy volt az örömöm, amikor a szupplikációs körút utolsó állomásán, ahová a csoport jókora gyaloglás után este érkezett meg, a parókián, ahol egy idős ember volt

a lelkipásztor, nem kacsával, hanem remek töpörtyűs túrós csuszával fogadtak. Végre! Alaposan be is falatoztam a csuszából, annál is inkább, mert a derék öreg pap kitűnő hegyaljai borából is szívesen töltögetett.

Jól belakmározván - fáradságra és másnapi igehirdetési előkészületre való hivatkozással – felálltam s búcsúzni kezdtem. Ekkor vendéglátóm nemes egyszerűséggel közli velem, hogy a csusza csak előétel volt, s ezután következik még az igazi, finom, ropogós kacsasült. Egyetlen szó kiejtésére sem jutott időm, mikor már be is hozták a mindenféle remek körítéssel, különféle salátákkal ékesített kacsát. Egy ideig csak csüggedten szemléltem az ínycsiklandozó finomságokat, de végül is – mit is tehettem volna! – erőt vettem magamon és jóllakottságomon, s derekasan kivettem részem a sült kacsából is, immáron nyolcadik este. A pataki skóla becsületét mégiscsak sikerült megmentenem.

Több mint félnapos utazás után érkeztünk vissza Patakra, fáradtan és megéhezve. Éppen vacsorára kongtattak a Konviktusban. S talán soha olyan jól nem esett a híres konviktusi lencsefőzelék, mint akkor...

Farkas László

*

“Ó, mily sokan vannak...”

Püspöki vizitációval egybekötött főigazgatói látogatás volt a pataki kollégiumban. Első jelét akkor sejtettük, amikor a főiskola mindenese, “néma Gyula” – vagyis rendes nevén *Farkas Gyula*, aki valóban süketnéma volt – fáradhatatlanul vakolt, meszelt, szögelt és festett ott, ahol nagyon kellett. Vagy tíz nap múlva aztán csakugyan olvastuk *Tárczy Árpád* igazgatóknak a tanári karhoz intézett hirdetését, mely szerint *dr. Enyedy Andor* püspök úr, több esperes, valamint *dr. Dombó László* tankerületi főigazgató úr fog többedmagával

hivatalos látogatást tenni a főiskola százados falai között.

Eljött a látogatás napja. Azt az utasítást kaptuk, hogy az az osztály, ahová a magas látogatók bemennek, éppen úgy folytassa munkáját, ahogy az a vendégek bevonulása előtt folyt. Minden téma- és módszerváltoztatás, vagy a látogatóknak adott magyarázat nélkül.

A harmadik osztályban vallásórát tartottam. Az óra fele már eltelt, amikor rátértünk a zsoltárokra.

– Melyik zsoltár volt mára, Tibor fiam? – kérdeztem az első padban ülő *Nagy Tibortól*, a sátoraljaújhelyi lelkész fiától.

– A harmadik zsoltár, tiszteletes úr.

– No, mondd el szépen – adtam az utasítást a papfiúnak, de ebben a pillanatban kinyílik az ajtó, s bevonulnak a látogatók hosszú, tömött sorban, egymás után. Vagy tízen. Az osztály feláll, kézfogás, majd miután elhelyezkednek a vendégek, Tárcczy igazgató úr hozzám fordul:

– Tanár úr, csak tessenek ott folytatni, ahol abba hagyták.

Az osztály leül. Tibor, a felelő, állva marad, s miután intek neki, hogy mondja a leckét, előbb zavartan körülnéz, majd jó hangosan, ahogyan szoktattam őket, kezdi a feladott zsoltárt:

*Ó, mily sokan vannak,
Akik háborgatnak
Engemet, én Istenem ...*

Tovább nem folytathatta, mert Enyedy püspök úr hahotára fakadt, s vele együtt a többiek – főigazgató, esperesek, igazgató, s végül az egész osztály.

Harangi László

*

A "nagyság" nem minden

Heccből-e vagy barátságból, az egyik általam is tanított osztályban egy padban ült az osztály legmagasabb és legalacsonyabb tanulója, a nagy *Szoták Ferenc* és a kis *Kriston Sándor*. A "testbéli" szintkülönbség mintegy harmincöt centiméter volt közöttük. A magasabb a leggyengébb, a kicsi az osztály legjobb tanulói közé tartozott.

Petőfinek *Az Alföld* című költeményét kellett megtanulniuk könyv nélkül. A nagy felelt, s amikor rövidzárlatot kapott, hivatalból kijelölt sűgóként a kicsi sietett segítségére. Felállt, felnézett a magasba, mint amikor az öreg lúd kémleli az eget, és a valóban következő sor helyett odanyújtotta mentőöv gyanánt:

*Mily nagy vagy te,
S mentül inkább hallgatsz...*

Sikere minden tekintetben nagy volt.

Ruszkay András

*

Sebeők Zoli pofonja

Az 1944/45-ös tanév a háború miatt csak 1945 január elején indult be 15-20 helyi diákkal, *Jegorov* orosz városparancsnok rendelkezésére. A tanulóifjúság többsége menekülésben volt Európa országútjain, a felsősök egy része még harcolt az Alacsony-Tátra előhegyeiben, s megint mások a budapesti ostrom utolsó hónapjának szenvedéseit élték át.

Az évnyitón kizárólag patakiak és fiúk jelentek meg. A magántanuló lányokat még rejtegetni kellett a szovjet katonák elől. Az orosz városparancsnok pedig *Tárczy* igazgató úron keresztül gyakran rendelte közmunkára a diákságot. Többnyire szénabálákat kellett készíteni és vagonokba rakni az állomáson a Vörös Hadse-

regnek. A diákok a Mudrány utcán vonultak énekelve a MÁV rakodóhoz.

Már a rakodón folyt a munka, amikor a mindenkivel tréfára hajlamos *Sebeők Zoli* cigarettával a kezében odament az egyik kísérő szovjet katonához, s mintha azt kérdezné *“Adna egy kis tüzet?”*, a következőket mondta neki kérdő hangsúllyal:

– Pucolj már haza mongol hazádba?!

A körülötte dolgozók dermedten figyelték, de nem történt semmi. Az orosz tüzet adott, *Sebeők* pedig egy “szpaszibá”-val nyugtázta. Felbátorodva a sikeres haditetten, fél óra múlva a rámpa másik oldalán álldogáló oroszhoz fordult, hasonló szemtelenséggel:

– Nagyon unlak, te dagadt medve?! – e szavakkal mutogatta felé a cigarettáját.

Hatalmas pofon volt a válasz. A fiú kezéből kirepült cigit az orosz felvette, rágyújtott, majd a még mindig bambán rámeredő *Sebeőkhöz* fordult, és így szólt érthető magyarsággal:

– Én is unlak téged, te cingár kabóca!

A kárpátaljai fiút Ungvár környékén sorozta be katonái közé a Vörös Hadsereg.

Füzesséry Csaba

*

A “Bála-nóta” születése

Második gimnazistaként, 1945 szeptemberében lettem kollégista Patakon, miután a háború viszontagságai miatt az első osztályt magántanulóként végeztem el. A főépület jobbszárnyán, amely akkor a Teológiai Internátus volt, az első emelet utcai frontján laktam, szemben az Iskolakerttel. Négyen laktunk a szobában: két alsós pecur, egy felsős gimnazista és egy teológus, azaz tiszteletes diák, mint szobafőnök, akit mi csak “*a tiszi*” névvel tiszteltünk. Pecurtársam *Kiss Áron* volt, a prű-

gyi lelkész legkisebb fia, s egy osztályba is jártunk. Folyton bölcselkedett és filozofált, különféle elméletei alátámasztására sorra idézgette az ókori filozófusokat, főként Thuküdidész görög történetírót, s ezért az osztálytól hamarosan megkapta a végérvényes *Tuki* nevet.

Egy kissé borongós, de enyhe szeptember végi vagy október eleji napon reggel hét óra felé katonazene patogó melódiái szűrődtek be az ablakon. Pár pillanat múlva fel is harsant a folyosón az "*Ablakra!*" jelszó. Kitértük az ablakszárnyakat, és felültünk az ablakpárkányra. Sátoraljaújhely felől a főúton, közvetlenül alattunk, csillogó hangszerekkel, teljesen egyforma lovakon orosz lovasbandérium haladt, indulót fújva. Kevéssel utánuk pompásan felszerszámozott, bíborlepellet takart fekete paripán, arannyal hímzett díszegyenruhában egy generális léptetett, kivont kardját ferdén a bal vállára fektetve. Mögötte egymás mellett két, majd utánuk négy főtisztje lovagolt. Aztán olyan színpompás felvonulás következett, amit szavakkal talán nem is lehet hűen lefesteni. Szünet nélkül, másfél órán át vonult Sárospatakon keresztül egy szovjet lovashadosztály, Szerencs felé. Minden fegyvernem más díszegyenruhában, más-más színű, de egységeken belül egyforma lovakon. Minden nagyobb alakulat élén újabb katonazenekarral a különféle fegyvernemek lovasszázadai.

Látványnak káprázatosan szép volt. Életünkben először és utoljára láttunk egyszerre ennyi szép lovat, színes egyenruhákat, különféle fegyvereket. Hová és meddig mentek? Máig sem tudom.

Néhány nap múlva rengeteg kötözött szénabálát hordtak be a környékről a pataki állomásra, és halmoztak fel a rakodóvágány mellett, majd egy vagonstort eléje is toltak. Valószínűleg a lovashadosztály részére a Bodroglakból rekvirált ellátmány volt, amit utánuk kellett szállítani.

Hogy olcsón megússzák a rakodást, a polgármester, *Bukoveczi* úr, s a rendőrfőnök, *Goreczki* úr, összedugta a fejét és kiagyalta: itt a sok diák, bepakolják azok néhány nap alatt ingyen az egész bálahegyet!

Behívták a gimnázium igazgatóját, *Tárczy Árpádot*, adjon néhány napra diáksereget közmunkára. Ez hazafiúi kötelesség, a felszabadítók iránti hála gesztusa is, no meg az orosz helyőrség parancsa!

Tárczy igazgató úr megjárta az első világháborúban az orosz hadifogságot, ott meg is tanult oroszul, s tudta, hogy parancsot nem lehet megtagadni. Szép dús szakállt viselt, s ez okból a diákok csak *Birka* vagy *Öregapánk* néven emlegették.

Másnap reggel *Öregapánk* a felső négy osztályban kihirdette, hogy most néhány napig nem iskolába fognak járni, hanem zárt sorokban, fegyelmezetten kivonulnak a pályaudvarra, egy kis közmunkára. Sokan örültek a kényszerszünetnek: lehet egy kicsit lazítani! Ám dél felé, kimerülve a nehéz bálák emelgetésében, többnyire mindenki háborgott az ingyen munka ellen. Pakolás közben szórakozásként egy régi magyar népdal alapján közösen aktuális szöveget költöttek, s azon melegében néhányszor el is próbálták. A munka végeztével pedig, amikor sorba rendeződve vonultak be a *Kollégiumba*, az egész csapat teli torokból fújni kezdte az új nótát:

*Jó dolga van, hej, a ruszki szoldátnak,
Nem kell szénát kaszálni a lovának,
Mert a széna bálákba van bekötve,
Bekötve, de bekötve,
Gyere, ruszki, tedd a lovad elébe.*

*Édesanyám, ki a legény, ha én nem?
Ki pakolja be a bálát, ha én nem?
Mert a széna vagonba van berakva,
Berakva, de berakva,
A pataki diákgyerek berakta.*

*De mi lesz, ha elmennek a diákok?
Ki pakolja be a szénabálákat?
Majd berakja Bukoveczki, Goreczki,
Bukoveczki, Goreczki,
Segít nekik Öregapánk, vén Tárczy.*

A Kollégiumig érve jó néhányszor elharsogták e szép népdalváltozatot. Estefelé hívták is Öregapánkat a polgármesteri hivatalba.

– Hallotta, igazgató úr, mit énekelnek a diákjai? Egy csúfondáros, kompromittáló nótát. Legyen szíves, tiltsa meg, nehogy még egyszer is elénekeljék!

Másnap reggel nóta nélkül indult a csapat az állomás felé, de csak piszkálta őket az indulat. Az iskolától tisztos távolba érve, ahonnan már nem hallja meg a tanári kar, csak rázendítettek:

Jó dolga van, hej, a ruszki szoldátnak ...

Ugyanígy délután hazafelé is, csak a Konviktus kerítéséhez érve hagyták abba a nótát.

Hogy szegény Öregapánk Bukoveczkivel és Goreczkivel hogyan tisztázta, miként rendezte el a dolgot, az nem jutott a fülünkbe, de másnap a reggeli után kihirdette a felsősöknek: vége a közmunkának, újra iskolába kell járni.

Pedig a bálák nagy része még nem volt bevagonírozva!

ifj. Király Zoltán

*

A pataki hittértő

Nagyon lassan, de normalizálódni kezdett az élet 1945 tavaszán Patakon is. A város “sebeit nyaldosta”, deszkázták, üvegezték az aknák ütötte réseket, ablakokat és a beinduló élet jeleként *dr. Csontos Ernő* fényképész kirakta Kazinczy utcai műterme elé a FOTO táblát. Első vendégei géppisztolyos oroszok voltak.

Ez a bátor ember műtermében kirakta a keresztet és a Bibliát is. Mélyen vallásos ember lévén, elhatározta, hogy a hódító, ateista hadsereg tagjait – ha magányosan tévednek be hozzá – megpróbálja a vallásosság útjára terelni. Ez a szándéka nem kis bátorságra vallott 1945-ben – a GPU-nak Patakon is jelenlevő jogutódja, az NKVD miatt.

Az egyik napon egy orosz egyedül tért be a műtermébe. Ernő bácsi Bibliát nyomott a jámbornak látszó, meghökkent "felszabadító" kezébe, és keresztet akart akasztani a nyakába. Az utcán éppen arra járók csak azt látták, hogy egy orosz katona rémülten rohan ki a házból, és ezt kiabálja:

– Doktor Foto nye normal! Nye normal!

Füzesséry Csaba

*

Dallamos finn üdvözlés

A Minisztériumból a képzőművészeti ügyek főfelügyelője, *Szalatnyay Szepi* reprezentatív vándorkiállítás rendezett 1946-ban Sárospatakon remek alkotásokból: Rippl-Rónai Józseftől Aba Novák Vilmosig. Szepi engem is magával vitt, hogy segítsek a rendezésben, s ekkor, a kulturális napok pezsgő légkörében ismerkedtem meg és forrtam össze Patakkal.

A megnyitás napján, az ünnepi hangverseny végzetével csoportosan tartottunk otthonunk, illetve szálláshelyünk, a Rákóczi-vár felé. A vártemplom előtti piactéren már olyannyira belemelegedtünk az eszmeceserébe, hogy ott toporogva, nem tudtuk abbahagyni. *Rácz István*, a Vár akkori "kapitánya", az alkotóotthon vezetője úgy oldotta meg a gordiuszi csomót, hogy meghívott bennünket, folytassuk náluk feketekávé mellett a beszélgetést. Így tehát a vidéken már későnek számító es-

ti órákban, az élen *Keresztury Dezső*vel, megindultunk a Vár bevételére.

A Perényi-loggia patinás lépcsőin felbandukolva, csengetésünkre Rác Pista¹⁶ finn felesége, Maija nyitott ajtót, sűrű soraink láttán nagy szemeket meresztve. Pista vendégbejelentő szavaira, hogy meghívott minket egy kávéra, mosolyogva hirtelen finnül szólalt meg, és egy hosszú, dallamos mondattal üdvözölt bennünket.

Az éjfélbe nyúló, kellemes diskurzus után egy sor magyar és finn népdalt is elénekeltünk. Igen jó hangulatban búcsúztunk el.

Lefelé menet megjegyeztem:

– Emlékeztek, milyen gyönyörű, melodikus, hosszú finn köszöntéssel üdvözölt bennünket Maija, amikor megérkeztünk?

Keresztury Dezső megállt és huncut mosollyal így szólt:

– Jó, lefordítom nektek magyarra. Így hangzott: “*Ukko, ukko*”¹⁶, hogy hívhattál egyszerre ennyi vendéget feketére, mikor tudod, hogy csak egy kávéscsészénk van!”

Takács Tamás

*

¹⁶ *Rác István* (*1908) 1956 után Finnországban, majd Svájcban lakott. A ma Helsinkiben élő művészettörténész-fotóművész nevéhez fűződik pl. a finn művészettörténet többkötetes, nemzetközi elismerést kivívó összefoglalása, melyért a nagy magyar kitüntetéseknek megfelelő finn ‘*állami nyugdíjas*’ megtisztelő rangját nyerte el.

¹⁶ *ukko* (finn) : öreg, apó

A vidám fiúk

Tárczy tanár úr a garabonciás diák és a Mikulás kevérekének tűnt számunkra. Magas, szikár alakjával, hatalmas ősz bajszával és szakállával igazán nem hétköznapi jelenség volt. Hosszú, fekete malaclopó köpönyege és lassú, kimért járása még fokozta megjelenésének különleges hatását.

Engem orosz nyelvre tanított az első gimnáziumban. A felsősöktől tudtuk, hogy "bitangul érti" az oroszot, nála nem lehetett "hasalni", és hogy nagy trükkjei is vannak az öregnek. Nos, voltak is. Egyazon órán kétszer is kihívta az embert felelni, azaz tőle sosem lehattünk biztonságban. De ha szépen megkérte valaki, akár az egész órát is átmesélte. A tananyagot ilyenkor is kijelölte, magyarázat nélkül, mondván:

– Ti kértétek, hogy óra helyett mese legyen!

Hamarosan felhagytunk az órahúzási taktikákkal.

Feleltetési módszerei szintén igen sajátosak voltak.

Egyszer például kevésnek találta az osztályzatokat. Elővette az osztálykönyvet, és elkezdte kihívni azokat, akiknek még felelniük kellett: 32 gyerek lépett ki a katedra elé. Ott szorongtak, toporogtak szegények, nagy, sűrű kupacban. Mi, talán négyen, akik végül a helyünkön maradtunk, nem tudtuk megállni röhögés nélkül a jelenetet. El sem tudtuk képzelni, mit kezd majd velük. Ő tudta. Valami nyögvenyelős ragozást kérdezett, sorban. Aki folytatni tudta, ötössel, aki nem, az egyessel ment a helyére. Öt perc múlva üres volt a térség, idő pedig még rengeteg.

Kezdünk mi is szorongani, és nem ok nélkül. A tanár úr körülnézett, majd így szólt:

– Szép munka volt! Kár, hogy néhányan szomorúak lettek az egyesek miatt. Most, hogy őket vigasztaljuk, hallgassuk meg a vidám fiúkat!

Mármint a helyükön röhögcsélőket. S most mi jötünk, de nem öt percre ám!

Most az osztály kezdett el kuncogni, rajtunk. Tárczy tanár úr viszont hű maradt önmagához. Mikor helyre vánszorogtunk, újabb áldozatokat szemelt ki a babérjajikon békésen üldögélők közül. Mindezt azzal indokolva, hogy lehetőséget ad a javításra.

Ki tudja, meddig tartott volna ez a rémes kínvallatás, ha a csengőszó meg nem szabadít?

Újszászy Kálmán

*

Orosz ragozás

Egy alkalommal Tárczy tanár úr felelésre hívta ki Túróczy Tibort. Sőhajtva nyúltunk Varga Gyuszival a füzet és a könyv felé. Tudtuk, hogy a tanár úr egy felelővel nem elégszik meg, Tibor után pedig a naplóban csak két név állt: Újszászy és Varga. Bizony, szólított is. Sajnos, én nem készültem. Különösen nem a ragozásokból. Úgy éreztem, egy hét alatt sem tudnám megtanulni, így hát hozzá sem kezdtem. Most pedig itt állok. Rettenetes!

Tibor elmondta a rá kiszabott anyagot, helyre ment. Megkaptam a kérdést. Ráncoltam a homlokom, krárogtam, néztem erősen a bal felső sarokra, de hiába. Már éppen a helyrezavarás következett volna, amikor megjött a mentőangyal. Csinos gimnazista lány kopogott az ajtón, hirdetést hozott. A tanár úr feléje fordult, megelégedéssel legeltette szemét a csinos fruskán, megkérdezte, melyik osztályba jár, sőt a végén újra felolvastatta vele a hirdetést, hogy el ne felejtjük.

Mivel e közben nekünk háttal állt, Gyula barátom gyorsan elmondta mindhárom ragozást. Agyam kapuit a veszély érzése még az orosz nyelv előtt is tágra nyi-

totta. Az egyhetesre taksált anyag pár perc alatt besurrant a szürkeállományomba.

A kislány elment, a tanár úr megfordul, s int, hogy tovább. Én elfújom az első, majd a többi ragozást. Ő meglepődéssel bólogat, halkán dörmögi, hogy "helyes". Gondolom, itt az ideje, hogy elengedjen. De nem! Feláll, odamegy Gyulához (no, itt valami gubanc lesz!), vállára teszi a kezét, majd jelentőségteljesen felemelve a hangját, emígyen szól:

– Varga Gyuszi derék gyerek, kitűnően megtanulta a leckét, emellett még jó barát is, hogy ilyen rövid idő alatt meg tudta tanítani bajba jutott társának ezt a sok ragozást. Ő ezért ötöst kap tőlünk! De Újszászy fogékonyságát is méltányolom egy kettessel. Jegyezzétek meg: az öreg tanárnak még a feje búbján is szeme van!

Újszászy Kálmán

*

"Nem az iskolának, hanem az életnek..."

1947-ben kerültem álmaim színhelyére, Patakra. Nehezen ment, mert a háború s a példátlan infláció után elszegényedett tisztviselőcsaládunk képtelen volt fizetni. *Palumby Gyula* bátyám, az akkori Humán Internátus igazgatója azonban valami fantáziát láthatott a dologban: maga mellé vett, hogy dolgozzam le az adósságot.

Pedig hamarosan ősz hajszálakkal kezdtem megajándékozni, mert jelentkeztem önkéntes oroszra és marxizmusra. Olyan feltűnést keltett ez öreg egyházi iskolánkban, hogy behívtak az igazgatói irodába.

– Igazgató úr, kérem, az ellenfelet meg kell ismerünk, hogy küzdhessünk ellene – magyarázkodtam.

Szabó Gyula igazgató úr rám nézett:

– Jól van, fiam, csak csináld.

Tárczy Árpád tanár úr tanította az oroszot. Kis csoporttal indultunk: mindössze hárman voltunk. Kettő,

akinek anyanyelve volt a kisorosz, és én. Rettenetesen kicsinek éreztem magam. Árpád bácsi észrevette kétségbeesett kínlódásomat, s csak ennyit mondott:

– Nem az a nagy, fiam, amit ők csinálnak, hanem ha te jól megtanulsz oroszul. Mutasd meg: csak azért is!

Bátorítása szárnyakat adott. Néhány év múlva már Puskin pergetett mézhez hasonló nyelvében gyönyörködhettem. A későbbiek során a nyelv tudása életem alakulását meghatározó tényezővé vált Magyarországon is, külföldön is.

Lázár Oszkár

*

A három Lázár

A szupplikációban diákcsapatunk oszlopos tagja volt névrokonom, *Lázár Oszkár* (ma Svédországban a Lundi Egyetemen tanszékvezető), okos, remek fiú, aki akkoriban "bizalmi" szerepkört is betöltött: kapusa volt a Főiskola nagy épületének, s ezért különszobát kapott a hatalmas vaskapu közelében, amelynek kulcsait birtokolta.

Tehát szupplikációkor az egyik faluban – nagy megtiszteltetésül, hiszen még gimnazista volt – ő tartotta a templomban az igehirdetést. Prédikációjának témájául a bibliai Lázár történetét választotta. Mi patakiak a presbiterek helyén, az első padban ültünk szép sorjában, ő pedig bibliai hőse szemétdombi tengődését taglalta. A mindig fogékony, viccelődésre kész diákok hamar asszociáltak: fent a szószéken Lázár Oszkár a szegény Lázárt emlegeti, vele szemben pedig ott ül lent *Lázár Pista*... Valaki halkán, suttogva meg is jegyezte: most itt három Lázárról is szó lehet!

A helyzet valóban komikusnak hatott számunkra, és az egész társaságnak nagy nevetethetnékje támadt, de csak az arcizmaink rángtak az erőfeszítéstől, hogy ezt

elrejtjük. Ám ekkor Oszi a magasból, kinyújtott karral élenken gesztikulálva, véletlenül éppen rám irányította mutatóját, és így kiáltott fel:

– ... és akkor az a nyomorult Lázár ...

Itt hatásos szünetet tartott, de minket egyszeriben rázni kezdett a néma röhögés, mert az első padban ülők mindegyike rám bámult. Ő ott fent nem vett észre semmit – a gyülekezet meg nem is érthette, miért ráng az első padban az egész sor válla –, majd így folytatta:

– ... és akkor az a nyomorult Lázár Istenhez fordult.

Mi pedig a padló felé fordultunk, hogy ne lehessen nagyon észrevenni, hogy még percekig fuldokoltunk a visszafojtott nevetéstől, mire le tudtuk gyűrni, nehogy megbotránkozást okozzunk a templomban.

Lázár István

*

Jóízű sörözés

Egyházmegyei gyűlés volt Patakon, utána a résztvevők egy része valamelyik vendéglőben vagy sörkertben letelepedett leöblíteni a fáradságot. Nem sokkal a második világháború befejezése után történt, s olyan idők jártak akkoriban, hogy nem volt nagy választék az italfélékben, bort sem lehetett mindig kapni, inkább csak sört. *Sáfár István* lácai pap nagy hófehér bajusza alatt olyan szemmelátható élvezettel hajtotta le a sörét, hogy *Janka Péter* esperes nem állhatta meg szó nélkül, és odafordult hozzá:

– De jóízűen iszod a sörödet, kedves bátyám!

Ezt a választ kapta:

– Hát még ha szeretném!

Galuska Imre

*

Versbírálat – versben

Nyitray Dezső teológus korában – talán másodéves volt – verseket kezdett írni. Mikor már csaknem egy füzetre valót gyűjtött össze, átadta évfolyamtársának, *Darányi Lajos*nak azzal a kéréssel, hogy mondjon a versekről komoly bírálatot. Ettől teszi függővé, hogy folytatja-e költői munkálkodását. Elég hosszú időn át tartotta magánál *Darányi* a füzetet, de nem nyilatkozott, bár *Dezső* több ízben is reklamált.

– Várj, *Dezső*, eljön mindennek az ideje!

Egy délután, többen évfolyamtársak öszetalálkoztunk az iskola előtt és hosszasan eldiskuráltunk. Egyszer csak azt látja *Darányi*, hogy a *Cicu* köz felől kis koscsijával egy fagylaltos közeledik. Hirtelen félbeszakítja a beszélgetést:

– Na, fiúk, figyeljete! Most bírálatot mondok *Dezső* verseiről.

Mindenki nagy figyelemmel fordult feléje, különösen *Dezső*, hogy itt van a várva-várt pillanat. *Darányi* pedig elkezdte:

*“Már Patakon olcsó lett a fagylalt.
Az Iskola előtt az aszfalt-
On tologatja egy ember,
De nekem ingyen se kell!”*

Nagy nevetés fogadta a verses bírálatot, *Dezső* pedig visszakérte a füzetet, állítólag megsemmisítette és többé nem írt verseket.

Néhai *Szabó Gyula* elbeszélése alapján:

Erdélyi Mihály

*

A lokálpatrióta érettségi elnök

Az egyházi gimnáziumban az érettségi bizottság elnöke az állam részéről a kormánybiztos, az egyház részéről az iskola lelkészi gondnoka volt. *Darányi Lajos* gondnoksága idején (aki tudvalevőleg nemcsak Ung megyei származású és nagy ungi patrióta volt, hanem minden ungit testvérének tartott) egyszer egy ungi fiú, aki ott-hon szlovák iskolákba járt, magyar érettségi szerzése céljából jött Patakra, levizsgázni. Ment is neki az írásbeli, kivéve a magyar dolgozatot, amelyben huszonnégy (24) helyesírási hibát ejtett.

Darányi átnézte a dolgozatot, kiírta a hibás szavakat, s odaadta a szeretett ungi földinek azzal, hogy nézze meg a helyesírási szótárból s tanulja meg a pontos leírásukat. A szóbeli vizsgán a kormánybiztos oda nyújtja a dolgozatot az elnöknek, mondván:

– Ezt a fiatalembert ekkora tudatlansággal nem kelene szóbeli vizsgálatra sem bocsátani.

– Próbáljuk meg még egyszer leíratni vele ezeket a szavakat – mondta Darányi.

Sorban lediktálta valamennyit, – s csodák csodája: a maturandus egytől egyig hibátlanul írta fel a szavakat a táblára.

– Megfoghatatlan – csodálkozott a kormánybiztos. – Vajon mi baja lehetett ennek a dolgozatírásakor?

Darányi Lajos családi körben gyakran elmondta ezt az esetet, s a végén mindig hozzátette:

– Szeretném én látni azt az ungit, aki itt nem kap érettségi bizonyítványt, amíg én leszek az érettségi elnök!

Darányi Lajosné

Áttérés?

Nagy úr sem volt mestere a harmóniumnak másodéves teológus korában. Persze, hogy a kollokviumra a legrövidebb éneket választotta: *Atya, Fiú, Szentlélek...* De már az első két akkord után elakadt. Hiába próbálkozott, nem jutott tovább az Atyánál. Mikor már harmadszor kezdte, hogy *Atya...*, nem állottam meg, hogy meg ne jegyezzem:

– Mi az, kedves Nagy úr, maga közben unitárius lett?

Szabó Ernő

*

A "zubogtatás"

Ady Lajos tankerületi főigazgató úr, a költő testvéröccse, hivatalos látogatáson volt Patakon. Szép és kedves szokás volt, hogy ilyen alkalmakkor a szűkkörű étkezésekre az igazgató egy-két fiatal tanárt is meghívott. Hadd ügyeskedjék, csiszolódjék a kezdő tanár.

A tápintézet kis ebédlőjében a szépen megterített asztalról persze nem hiányoztak a Kollégium saját termésű, híres szamorodni borai sem. A fiatal tanár előzőkenyen töltött a nehéz borból a főigazgató borospoharába, de ő eltolta maga elől, mondván:

– Kedves öcsém, adjon nekem egy jó nagy poharat. Félig töltsön bele savanyú bort, s öntse tele szódavízzel, mert én így szeretem "lezubogtatni" a torkomon.

Ezután sűrűn hangzott el szállóigeként a pataki névnapokon:

– Na, zubogtassunk egyet, mint Ady úr!

Szabó Ernő

*

Olajhangverseny,**avagy: hogyan lesz a zenéből szalonna?**

1946 tavaszán, az infláció mélypontján történt. *Dr. Maller Sándor* kedves barátommal elhatároztuk, hogy koncertet rendezünk a Kollégiumban, s meghívjuk Budapestről két világhírű muzsikus barátunkat, *Veress Sándor* zeneszerzőt és zongorművészt, s *Végh Sándor* hegedűművészt.

De mi legyen a honorárium? – füstölgöttünk, hiszen a pénz értéke óráról órára csökkent. Végül is úgy döntöttünk, hogy a belépti díjat egy deci olajban szabjuk meg. Így hirdettük meg a hangversenyt.

Az esti "pénztár" asztala mellé egy üres hordót állítottunk. A sűrűn tóduló közönség tagjai kis üvegekből ebbe töltögették a folyékony "belépti díjat". Nemcsak a terem telt meg, hanem a hordó is.

A *Maller Sándor* szervezte diákkülönítmények már a gyönyörű hangverseny alatt Patak-szerte szalonnára, zsírra, tojásra, lisztre cserélték be a literes üvegekbe lefejtett olajat.

Másnap alig tudtuk feltaszigálni a vonatra művészbarátainkat harminc-negyven kilós, kincsekkel teli háztáskáikkal, csomagjaikkal. S a művészek még évek múlva is, Svájc-ból is szeretettel emlegették közös lapjaikon életük egyik legnagyobb élményét – a pataki "olajkoncertet".

Szabó Ernő

*

Haragos énektanár

Szabó Ernő tanár úrnál a magázás a harag és megvetés felső fokát jelentette. Egy alkalommal ezt a fokot *Zedwitz Ferenc*cel való nézeteltérése közben érte el. Mindenki tudta, hogy a grófgyerek igen kedvelte a mulatozást, és szinte kivétel nélkül fújta az akkori operettdalokat, divatos slágereket. Egy énekórán ilyen ha-

ragos, magázós légkörben zajlott le köztük a következő rövid párbeszéd:

– Zedwitz úr! Ismer ön egyáltalán valamilyen népdalt?

– Igenis, tanár úr, ismerek.

– Na, mondjon egyet!

– “Nem tudom, az életemet hol rontottam én el...” – kezdte a grófcsemete a falrengető nevetést kiváltó éneklést.

Béres Elek

*

Eltávozási engedély

Mi, akik 1945 őszén kezdtük a gimnáziumot, 1946 őszén hirtelen általános iskolásokká váltunk, s 1949-ben lettünk ismét elsős gimnazisták a már csak négy osztályos gimnáziumban. Azért mindnyájan maradtunk Patakon. A földszinten alakították ki az általános iskola felső tagozatát, *Hazagh Mihály* igazgató úr vezetésével. Tulajdonképpen semmi sem változott, szerves része maradtunk a Gimnáziumnak.

Hetedikesek vagy nyolcadikosok voltunk, amikor *Palágyi Deák Pál* (“*Patya*”) tanár úr lett az osztályfőnökünk. Ebben az időben történt, hogy valamelyik ünnep előtt – talán húsvétkor – az osztály túlnyomó többsége, meg akarván hosszabbítani a küszöbön álló szünetet, elkéredzkedett az osztályfőnök úrtól. Az ő engedélye után *Hazagh* igazgató úr engedélyét is meg kellett szerezni.

Látva az izgalmas készülődést, engem is hatalmába kerített az utazás vágya. Milyen jól jönne nekem is egy-két pótnapl! Elindultam hát az engedélyszerzés útján. “*Patyánál*” simán ment minden, pedig őt az a veszély fenyegette, hogy teljesen elnéptelenedik az osztálya a szünet előtti napokra. Mire *Hazagh* igazgató úr elé kerültem, ő megelégette a sok kérést, és tőlem megtagad-

ta. Nagyon elkeseredtem. Teljesen kedélybeteg lettem. Látva ezt osztálytársam, *Kovács Tibor*, akinek kiváló kézügyessége volt, elkérte tőlem az osztályfőnöki igazolást, és a megfelelő helyre beírta az igazgató nevét is. Ezek után már csak az internátus igazgatójához, *Demeter Gyula* tanár úrhoz kellett mennem, aki szintén aláírta. Készen állt az engedély, rajta díszelgett mind a három szükséges aláírás.

Ekkor kezdődtek lelkiismereti problémáim. Ilyen körülmények között el szabad-e utaznom? Hosszas gyötrődés után úgy döntöttem, hogy nem. S hogy lelkiismeretemet a csábítás ördöge ne is környékezhesse, összetéptem az igazolást és eldobtam. Mégis újult erővel ébredt fel bennem a vágy: haza, haza! Kovács Tibi barátom ismét kötelet dobott a fuldoklónak. Írjak új igazolást, mondta, ő majd aláírja mind a három nevet. Így is történt, és ezzel hazautaztam.

Nem hiszem, hogy volt még diák, akinek akkor olyan rossz szünideje lett volna, mint nekem. Lelki beteg voltam a csalás miatt. És ha kitudódik?

A vakáció utáni első napon, amikor az osztályterembe léptem, azonnal az osztálynaplóhoz rohantam meg nézni, nincs-e valami baj. Hát volt! A hiányzók között szereplő nevem mellé oda volt írva: *“Miért utazott el?”*

Kitámolyogtam a folyosóra, ahol éppen az osztályfőnökömmel futottam össze. Számon is kérte az engedély nélküli utazást.

– Volt engedélyem, tanár úr! – kaptam az utolsó szalmaszál után.

– Ha volt, hát add ide!

Nem volt mit tenni, oda kellett adnom az igazolást a három hamisított aláírással. Elvitte az igazgatóhoz. Én meg beültem a padomba s arra gondoltam: talán utoljára. Így vártam az osztályfőnököt, akivel éppen óránk következett. Alig lépett be, igyekeztem az arcáról

leolvasni, mit várhatok, de az nem árult el semmit. A katedrához érve megszólalt:

– Publik! Rendben van!

Ettől szinte újjászülettem. De akkor is az volt és a mai napig is az a véleményem, hogy *az a pár nap nem érte meg!*

Publik János

*

Mozilátogató szenvedély

Patakon a diákoknak moziba csak vasárnap délutánonként volt szabad járniuk, bár volt előadás minden szerda este is. Egyszer hárman, *Kovács Tibor*, *Kovács Lajos* és én, vettük magunknak azt a bátorságot, hogy egy hétköznapi előadásra engedélyt kérjünk az osztályfőnökünktől. *Palágyi Deák Pál (Patya)* képtelen volt a diákoktól bármit is megtagadni. Hátra volt még az internátus igazgatója, *Demeter Gyula* tanár úr. Nagyon furcsállotta, hogy az osztályfőnök ilyesmihez hozzájárult, de végül ő is engedélyezte. Annyira szokatlan volt az ilyen kérelem, hogy személyesen is felhívta erre a figyelmét *Janka Lajos* felügyelő teológusnak. Janka ugyanis egy szobában lakott az itt szereplő két Kovács-csal, akik testvérek is voltak, s azon a szobán jártak át, amelyikben mi laktunk *Nagy Géza* barátommal (a későbbi lelkes néprajzgyűjtővel és pedagógussal).

Évés közben jön meg az étvágy! Attól kezdve minden filmet látni akartunk. Működésbe lépett tehát *Tibor* barátunk ügyes aláíró keze. Így minden héten született egy engedély az aláírásokkal, amit már elég volt bemutatni *Janka Lajos*nak, s elhárult minden akadály.

Az izgalom azonban még nem ért véget. Hiszen a tanár úr is mehetett ugyanakkor moziba, s ez a lebu-kást jelentette volna. Így hát az első utunk mindig *Labanc* nénihez, az egyik jegykezelőhöz vezetett, aki ismerte a tanári kart, hiszen a fia szintén a gimnázium-

ba járt, pár osztállyal felettünk. Így ő tudott a védelmünkről gondoskodni. Természetesen mindig a legolcsóbb jegyet vettük, de amikor tanár ült a nézőtéren, Labanc néni jóvoltából valamelyik páholyban ülhetünk. Ha meg a páholyban ült tanár, elsötétítés után mentünk be eredeti, olcsó helyünkre, az lévén legmeszebb a páholyoktól.

Hosszú időn keresztül szereztünk így magunknak sok kellemes, bár nem izgalommentes estét, s kielégíthettük mozilátogató szenvedélyünket.

Publik János

*

Nehéz tudomány

Bázelban történt, mégpedig közvetlenül a II. világháború után. A híres *Barth Károly* bázei professzor, akinek a szemében *Nagy Barna* Európa egyik legkiválóbb teológusa volt, előadássorozat tartására hívta meg a Rajna-parti városba a fiatal magyar tudóst, személyes jó barátját. Mint akkori bázei diák, én is kimentem vele az állomásra, várni a magyar professzort. Barth Károly a vonatról lelépő vendég kezéből udvarias mozdulattal, előzékenyen ragadta ki a hatalmas útitáskát. Illetve csak ragadta volna, mert a nagy súly alatt, amit a szálas magyar tudós játszva emelt, megroggyant a bázei professzor. Nyomban fel is kiáltott, amikor végre felegyenesedett:

– Miféle súlyos dolgokat cipelhet fiatal barátom abból a háború sújtotta szegény Magyarországból?

– Tudományt, nehéz tudományt! – válaszolta Nagy Barna, hamiskásan mosolygó szemekkel. – Hozom magammal megtekintésre a háborús években írt Kálvin-tanulmányaimat.

– Szegény ország! – sóhajtott fel Barth Károly –, ott megint kőtáblákra írnak?

Bertalan Imre

Tartós humor

“Tartós humorra kell berendezkedni!” – ez volt Nagy Barna teológiai professzor szavajárása. E követelmény gyakorlati megvalósításában maga járt elől jó példával. Sok ízes, humoros mondásával derítette fel a II. világháború nehéz napjaiban egyre gyakrabban csüggedő lelkünket, “pistuly”-szemével felénk villantva kedves emberségét.

Amikor Judit lánya után a családban ismét egy leányka született, megkérdezték tőle, hogy miért éppen ezt a ritka, ősi magyar nevet választották az újszülöttnak, hogy *Emese*, mire ez volt a humor köntösébe öltöztetett lakonikus válasza:

– Mert nem lett fiú eme se!

Zuffa Tibor

*

Tárgyalás egyenlő (k)alapon

A II. világháború előtti és utáni években a főiskolai adminisztrációban dolgozott Berei András nyugalmazott adóügyi jegyző, aki *dr. Nagy Barna* jeligéjét, hogy t.i. “tartós humorra kell berendezkedni!”, lépten-nyomon valóra is váltotta.

Egy alkalommal – már a háború után – az egyik alsós gimnazista sietett be a főiskolai pénztárba. Egyenesen odament a hosszú pulthoz, és valamit kérdezett a pult mögött ülő tisztviselőktől. Berei Bandi ránéz a diákra, majd kényelmesen felkel a helyéről, a pultot megkerülve előrejön, ahol az ajtó mögötti fogason a kalapja van felakasztva. Szó nélkül leemeli a pörge kalapot, komótosan helyére megy, leül az asztalához, majd a kezében tartott kalapot kecses mozdulattal felveszi a fejére, s mosolygós ábrázattal odafordul a várakozó kisdiaákhoz:

– No, kiskomám, most már tárgyalhatunk!

A diákocska azonnal lekapta a fejről az addig rajta felejtett sapkáját, s bizonyára többé nem szorult ilyen leckéztetésre.

Zsuffa Tibor

*

Földigénylés

Nagy Barna professzor felesége első házasságából kamaszodó fiúgyereket is vitt magával új házasságába, *Kovács Pali*t. Bizony nem tartozott azok közé a matematikusok közé, akikben *Benkő Béla* tanár úrnak sok öröme telt volna. Az 1945 utáni pataki földosztások idején sem tudott többet ebből a tantárgyból, mint azelőtt, s *Benkő Béla* faggatására egyetlen értelmes válasz sem hagyta el ajkát. Erre a türelmét már-már elvesztő, de a humorérzékét mindig ébren tartó *Benkő* tanár úr ezekre a szavakra fakadt:

– Tudod mit, Pali? Osszák a földet, igényelj!

Nagy Barnáné elmondása alapján:

Harsányi István

*

Még a másét is!

A Teológiai Akadémia tanári karának legfiatalabb, egyben legdaliásabb tagja volt. *dr. Nagy Barna* a 40-es évek elején. Egyik névnapja alkalmából maradt fenn emlékezetemben az alábbi eset:

A minden jóval megrakott asztalnál a háziasszony kedvesen kínálgatott mindnyájunkat. Közben töltögettek is a poharakat, én azonban akkor köszönettel elhárítottam magamtól. Asztaltársaimnak ez feltűnt, s érdeklődtek, hogy miért nem iszom.

– Megittam én már a magamét! – feleltem nekik.

Ám ezt meghallotta a házigazda, *Nagy Barna* is, és rögtön kész volt a kádenciával:

– De meg ám, még a másét is!

Zsuffa Tibor

Anekdota és valóság

Az anekdota két pataki diákról szól, akik közül az egyik bármilyen hosszú szöveget egyszeri hallásra vagy olvasásra meg tudott tanulni, a másik pedig kétszeri olvasás vagy hallás után. Patak környékén egy pap azzal dicsekedett, hogy míg mindegyik kollégája valamelyik mostani vagy régi püspöknek a prédikációit mondja, ő az egyetlen, aki mindig eredeti prédikációt mond, maga írja és csak egyszer mondja el.

Elment hozzá egy pataki teológiai tanár, hogy megleckéztesse a hiú papot, s magával vitte a két diákot az istentiszteletre, amelyen a lelkész megint egy eredeti, friss prédikációját mondta el. Aztán bementek együtt a paphoz, aki ragyogó arccal kérdezte:

– Na, mit szólsz a beszédemhez?

– Nagyon szép volt.

– Hogyhogy? Csak ennyit mondasz? Hiszen teljesen új beszéd, eredeti prédikáció.

– Ugyan, hiszen ezt nálunk a diákok is tudják! Nézd, itt van két pataki diák.

Rámutat arra, aki egyszeri hallásra meg tudta tanulni, amit hallott:

– Na, mondd el, fiam, a mai prédikációt!

A diák feláll s gyönyörűen, szóról szóra elmondja az egészet. A pap majdnem összeesik ámulatában.

– Na várj, itt van a másik, az is tudja.

Közben persze már ő is megtanulta, mert kétszer hallotta. Feláll és ugyanúgy elmondja. Szegény lelkész búskomor lett, s a professzor végül mégiscsak felfedte a titkot, nehogy a barátja belebetegdjék a szörnyű élménybe.

Minden anekdotának van valami valóságalapja. Elmondom, egyik nagyon kiváló diákbarátom, *Nagy Barna* hogyan élte át ezt az esetet egyik legációja alkalmával. *Tantó János*hoz ment legációba, *Taktaszadára*.

Róla pedig tudnunk kell, hogy ugyanabba a típusba tartozott, mint az előbbi anekdota első számú szereplője: egyetlen hallásra is képes volt hosszú szöveget pontosan az emlékezetébe vésni. Egyszerűen belül "lefényképezte" a szöveget. Nagyon szívesen fogadta Nagy Barnát ő is, a gyülekezet is: új ember új szenzációt jelent, s meghallgatják, hogy jó szavaltja van-e?

Tantó egyszer csak megszólal a harangozáskor:

– Legátus úr, mutassa csak meg a prédikációját, szeretnék belenézni.

Elolvassa, majd így szól:

– Nagyon szép, alkalomhoz illő beszéd.

Aztán bemennek a délelőtti istentiszteletre. A lelkész felmegy a szószékre, s imádkozás után felolvassa az alapigét: ugyanazt, ami a legátus prédikációjáé.

Nagy Barna csodálkozik: ugyan miért vette fel a pap ugyanazt az ígét, mint amiről ő akar beszélni délután? De aztán vigasztalja magát: előfordulhat, hogy ugyanarról a témáról akar prédikálni.

A lelkész elkezd a beszédet, szóról szóra az ő prédikációját. Mikor lejön a szószékről, ránéz a legátusra:

– Na, hogy tetszett?

– Nagyon eredeti volt, tiszteletes úr – csak ennyit mondott. Tantó pedig várta, hogy mi lesz délután.

Délután Nagy Barna felment a szószékre, majd imádkozás után felolvasta ugyanazt a textust, és a következőket mondta:

– Keresztyén testvéreim, mindnyájan emlékezhettek rá, hogy délelőtt lelkészetek milyen csodálatos beszédet mondott, amit nem árt mélyen a szívetekbe vésni. Ez a beszéd így hangzott...

És elmondta a délelőtt hallott beszédet. A gyülekezet nem tudott hova lenni az ámulattól, milyen okos legátusuk érkezett, aki egyszeri hallásra szóról szóra el tudja mondani az ő híres papjuk beszédét!

Képes Géza

Kollokvium vonaton

Dr. Nagy Barna professzor többször mondogatta önmagáról:

– Mindig loholok, és sohasem érek rá semmire, vizsgáztatni sem.

Mikor 1948-ban a magyar küldöttség tagjaként az Egyházak Világtanácsának alakuló gyűlésére ment Amszterdamba, *Bényei László* teológustól másfél hónapon át nem volt ideje felvenni a kollokviumot. Végül is azt mondta neki, hogy jöjjön vizsgázni akkor, amikor az iskolakerten át a vonathoz megy, hogy a világgyűlésre utazzék. Nagy Barna azonban – szokása szerint – az utolsó percben nyargalt az iskolakerten át a vonathoz. Mikor ezt az ott sétálgatva várakozó *Bényei* észrevette, ő is vele nyargalt. Az utolsó pillanatban érkeztek az állomásra. Azoknak, akik nagy számban a búcsúztatására az állomáson megjelentünk, már csak a mozgó vonat lépcsőjéről szólt vissza ennyit:

– Kár lett volna akár egy perccel is előbb érkeznem.

A vele futott *Bényeinek* pedig lekiáltotta:

– Ugorj fel a vonatra te is, cimbora, a legközelebbi megállóig lekollokváltatlak.

Bényei – immár “lekollokváltatva” – Olaszliszka-Tolcsváról jött vissza a következő vonattal.

Koncz Sándor

*

Mátyás “király” Patakon

Egyszer *Mátyás* – ezúttal nem az igazságos, hanem *Rákosi* – meglátogatta a pataki alma matert.

– Nem szeretem ezeket a vastag falakat – mondta –, nagyon tartják a tradíciókat!

– De az ablakaink minden irányba nyitva vannak, miniszter úr – válaszolta *Nagy Barna* akkori közigazgató.

Hernádiné Nagy Emese

Az "utolsó perces" professzor

Köztudomású volt Patakon, hogy Nagy Barna professzor remek írásai, hallgatóságát lenyűgöző előadásai – gimnazista korától kezdve – mindig az utolsó percben készültek el. Önképzőköri szerepléseit a titkár mindig az első helyre tette, s Nagy Barna a műsor végére, futva, kezében lobogtatott kézirattal, rendszerint meg is érkezett.

Egyszer Pestre készülődött előadást tartani. Amikor gyöngyöző homlokkal kirohant Kazinczy utcai családi házából, már látta, hogy nem érhet ki idejében az állomásra. Odakiáltott hát az utcán egy diáknak:

– Szaladj előre, cimbora, s mondd meg a mozdonyvezetőnek, hogy várjanak egy kicsit!

A tanítvány rohant, rohant az iskolakerten át, és lélekszakadva ért a már dohogó mozdonyhoz:

– Jön a professzor úr, várjanak!

– Miféle professzor?

– Nagy Barna.

– Az más - legyintett kedélyesen a mozdonyvezető -, őrá már máskor is vártunk.

És most is várt, míg integetve vonatra nem szállt a professzor úr.

Hernádiné Nagy Emese

*

Hatásos felelet

Folytak a vizsgák a teológián. A tizedik félévet készültünk lezárni 1951 május végén vagy június elején. Még tíz nap volt hátra a kollokviumi időből, s nekem egy tárgyból kellett még vizsgáznom Nagy Barna professzor úrnál, valláslélektanból. Abban az időben az Angol Internátusban nevelősködtem. Egyik este felkerestek évfolyamtársaim, hogy az V. évről egyszerre jelentkezett be mindenki erre a vizsgára, menjek én is. Szabad-

koztam, hogy a tananyag utolsó negyedét át kell még vennem. De csak győzködtek:

– Pimpili, nem is biztos, hogy éppen abból a részből kapsz kérdéseket!...

Makacsul tiltakoztam, hogy hátha mégis, mert ha megbukok, a pótvizsgáért már fizetnem kell. Azzal ösztökéltek, hogy az is elég, ha csak éppen átenged a vizsgán, s utána milyen jó lesz kuglizni a Képzőben, fürdeni és kajakozni a Bodrogon, kirándulni a Megyerre!

Végül beadtam a derekam s másnap reggel magam is bejelentkeztem Nagy Barnánál. Este kilenc órára rendelt bennünket az iskolakerti *Tudomány istennője* szobor alá, s negyed tízkor ő is megjelent. Leültünk egy padra, elkezdődött a kollokvium. Nemsokára valaki olyan ostoba dolgot válaszolt a kérdésére, hogy felkiáltott:

– Na, cimborák, menjünk innen, mert ha valamelyikőjük még egyszer ilyen marhaságot mond, ez a bronzasszony a fejünkhöz vágja a nagy könyvét!

Aztán kivitt bennünket az országútra, Újhely felé, a koromfekete éjszakába, majdnem Károlyfalváig. Éjfélre értünk vissza második emeleti szobájába, de a vizsgának még nem volt vége. Felgyújtotta a villanyt, hunyorgva körülhordozta rajtunk a tekintetét, s végül rajtam állapodott meg:

– Mi az, cimbor, maga is itt van?

Leültetett bennünket, s most engem kezdett faggatni, persze hogy abból az utolsó részből, amivel még nem voltam tisztában, mivel az országúton a többi részt már kikérdezte. Az első kérdésére csak alig dadogtam valamit. Láta, hogy ez a rész nem megy, másik kérdést tett fel. Arra már csak folyékonyan hebegtem. A harmadik, *mentő* kérdése így hangzott:

– Látom, cimbor, hogy ezt az anyagrészt nem szereti. Mondja meg hát, hogy mit szeret?

– A töltöttkáposztát! – vágtam rá végső elkeseredésemben.

Mindenki hahotában tört ki. Miután kinevettük magunkat, kérte az indexeket, és kinek-kinek beírta a jegyét. Behúzott nyakkal álltam a sor végén, hónom alatt az indexszel. Érte nyúlt. Na, gondoltam, készülhetek sovány zsebbel a pénzes pótvizsgára. Félszájjal mosolyogva beleírt valamit, majd elbocsátott bennünket.

Kint a folyosón kíváncsian nyitottuk ki a bizonyítványomat. Egyszerre kiáltottak fel, amikor meglátták benne az *elégségest*:

– Ilyen mázlija is csak Szabó Pistának lehet! – és elkezdtek csapkodni a hátam, a vállam, s ez a gratuláció egészen a földszintig, a bajoroszobáig tartott.

Így köszönhettem a töltöttkáposztának, hogy átmentem a vizsgán.

Szabó István

*

“Hogy vagy, Bumi?”

Az alsó tagozatban *Ablonczy Bertalan* volt a tornatanánk. Igazi sportember, aki az iskolakerti tornatéren örömmel atletizált, ugrott, futott együtt velünk.

Valamelyik tornaóra előtt egy nagyobb diák, csak úgy a hecc kedvéért, vagy kétszáz méter távolságból odakiáltott neki, az általunk használt becenevén:

– Hogy vagy, Bumi?

Nos, *Ablonczy* tanár úr nem volt rest, a nagy előny ellenére a fiú után iramodott, aki hiába menekült: utolérte és a hóna alatt odahozta az osztályunkhoz. Majd így szólt:

– Ha nem értelek volna utol, nem haragudnék rád. De mivel nemcsak gyáva, hanem még ügyetlen is vagy, mert elkaphattalak, állj ide az osztály elé, hogy körül-röhögessenek! – és kiállította karéjunk elé a szégyenében fülig vörösödő fiút.

Mayer József

Helyes feladatmegoldás

Fiatal tanárként *Pethes József* éppen hozzánk került, hogy a matematika szépségeit belénk plántálja. Az inkább humán érdeklődésű osztálytársam (akiből aztán jogász lett), *Mayer Jóska* szintén sokat küszködött ezzel a tudománnyal. Egy ízben a táblánál felelt, és keservesen, sok tanári segítség után levezetve a példát, nagy nehezen kijött a helyes eredmény: *négyzetgyök egy!*

Pethes tanár úr a nyomaték kedvéért még egyszer megkérdezte:

– Mennyi tehát az eredmény?

Jóska barátunk az osztály nagy derűjére így válaszolt:

– Nem tudom, tanár úr, mert nincs nálam a logaritmustábla!

Egey Tibor és Mayer József

*

Egy tanár szép halála

A tízéves érettségi találkozón már jó fele hiányzott az osztálynak. Igazoltan hiányzott, minthogy az élők sorából hullajtotta ki a háború, vagy az országból távozott messzire.

Ezen a találkozón még *Dávid* tanár úr ült a vacsoránál az asztalfőn. Tíz év óta – az érettségink óta – nyugdíjban. Akár szellemi apánknak tekinthettük, és nem csupán azért, mert nyolc éven keresztül a legtöbb tanórát vele töltöttük el.

Sor került a pohárköszöntőre. Felállt az öreg tanár az asztalfőn, behúzott nyakkal, jellegzetes tartásával; szemüvege fölött végigtekintett egykori tanítványain, s megemelte poharát:

– Fiúk, tíz év óta igazán volt időm gondolkozni... Most elmondom, miért szerettem úgy ezt az osztályt, az egész tanári pályafutásom alatt a legjobban...

S ekkor kiesett a pohár a kezéből, lerogyott és meghalt.

* * *

Az írói hivatást ő plántálta belém. Már csak ezért is erkölcsi kötelességemnek éreztem, hogy megírjam a halála történetét.

Sokat kínlódtam a “regénybe illő” történettel, s nem boldogultam vele. Ugye, épp az érettségi találkozón, épp amikor a legkedvesebb osztályát köszönti legkedvesebb tanára, épp amikor tanári pályafutásának szívében őrzött titkát, tapasztalatát a tanítványainak át akarja adni, épp abban a pillanatban kiesik a pohár a kezéből, meghal, örökre a sírba viszi magával a titkot stb.

Olyan ez, mint a vászonra másolt, gyönyörű naplemente. Művi. Hiteltelen. Giccs. Noha szóról szóra igaz.

Évekig próbálkoztam – nem ment. Tízegynéhány évvel később Tápíószelén egy író-olvasó találkozón a szapora kérdezősködésre villámlott belém a felismerés: hiszen megírtam! *Az orvos halála* c. regényem – persze kellő áttétellel – neki állít emléket, a “sarzsi nélküli hősnek”, aki “észrevétlenül él-hal, s munkás keze nyomát rajta hagyja a világon”. Akkor fedeztem fel: a külsőségekben is mennyi jegyét viseli magán az öreg orvos az író élményvilágában továbbélő modellnek, a kedves tanárnak.

Meggyőződésesem ma már, hogy a nélkül a szép tanári halál nélkül meg sem született volna a regényem: *Az orvos halála*.

Fekete Gyula

*

Az asszociáció pregnáns esete

A nyolcadik osztály tantervében filozófia is szerepelt. Az elnevezés egy kicsit nagyképű volt, mert tulajdonképpen pszichológiát kellett volna tanulnunk. Azért mondom, hogy kellett volna, mert nem igen szívesen tanultuk. Nem volt eléggé érdekes a könyvünk. Szerencsére *Urbán* tanár úrnak megvolt az a jó szokása, hogy a katedrán ülve feleltetett, és így lehetőségünk volt időnként illegális segítség igénybevételére is.

Bacsó Gyula osztálytársunk, ezt tudva, egy alkalommal úgy próbált magán segíteni, hogy az előtte ülő háta mögött a könyvet kinyitotta, de úgy, hogy a katedráról a nyitott könyv ne legyen látható. Így várta a feleltetést. Nem csalódott, rá is hamarosan sor került. Mikor felállt, két kezével fogta ceruzája két végét, s azt lassan forgatva nézett lefelé, mintha elmerülten nézné a forgó ceruzát. Pedig a nyitott könyvet nézte, ahonnan így minden kérdésre jó választ olvashatott ki.

Urbán tanár úr egyre fokozódó érdeklődéssel figyelte a produkciót, majd hirtelen ezt mondta:

– Most tedd le a ceruzádat, nézz rám, és úgy felelj a kérdéseimre.

Gyula barátunk halkán sóhajtva engedelmeskedett a felszólításnak, pontosabban az utasítás első kétharmadának, mert bizony a felelés így már nem igen ment.

– Na, most vedd kézbe a ceruzádat, forgasd úgy, mint az előbb, és úgy felelj!

Gyula most már vidámabban engedelmeskedett, s a ceruzát forgatva és elmerülten nézve, mondatai már nem döcögtek, minden kérdésre szépen, szabatosan felelt.

– Ugye, mikor a leckét tanultad, akkor is így forgattad a ceruzádat? – kérdezte tőle a tanár úr.

– Igen, tanár úr, kérem – mondta Gyula némi bizonytalansággal a hangjában, mert nem tudta, hogy ez a felelet hasznára lesz-e, vagy sem.

– Na, ki tudná megmondani, hogy milyen lélektani jelenséget tapasztaltunk most – kérdezte Urbán tanár úr az osztálytól.

Lélektani jelenség? Hát mi aztán láttuk, hogy szó sincs itt semmiféle lélektani jelenségről.

– Hát nem veszitek észre, hogy ez az asszociáció pregnáns esete? Úgy tanult, hogy közben nézte a lassan forgatott ceruzáját, és a tanult anyagot is úgy tudja a legjobban reprodukálni, ha lassan forgatja és nézi a ceruzáját – mondta a tanár úr.

Betyárbecsületünkre legyen mondva, senki sem nevette el magát, sőt még csodálkozva helyeseltünk is: Valóban! Nahát, hogy ez nekünk nem jutott eszünkbe! Pedig mennyire nyilvánvaló!

És ezzel Gyula barátunknak ebből a tárgyból az év hátralevő részében már nem volt felelési problémája. Mindig elmerülten nézte a lassan forgatott ceruzáját, és mi – a tanár úrral együtt – örültünk neki, hogy az anyagot milyen jól asszociálta a ceruzaforgatással.

Fekete Barnabás

*

Görögóra és a szerelem

A későbbi évek z képest 1949-ben még kevés lány tanult szeretett Alma Materünkben. Jutott is udvarló mindegyiknek, olykor kettő-három is. Hátha még olyan szép is volt, mint zenetanárunk, *dr. Szabó Ernő* lánya, *Andrea*! Nemcsak gimnazisták, hanem teológusok is udvaroltak neki, például évfolyamunk egyik eminens diákja, *Tornallyay Marci* is.

Már jól bennjártunk első teológus évünkben, amikor az újszövetségi exegézist meg a görög nyelvet is tanító

Mátyás Ernő professzor úr nemcsak a szavak jelentését és a fordítást kérte számon, hanem a "hajlítgatást", vagyis a ragozást is. Egyszer éppen Tornallyay Marci felelt. A szövegben előforduló *anér* szó fordítása kitűnően sikerült. Azt jelenti: 'férfi'. Amikor a professzor úr felszólította, hogy ragozza is el a szót, Marci felállt, s kezdte szépen, tagoltan sorolni az eseteket:

– Anér ... anor ... andros ... – s itt egy pillanatnyi szünetet kihasználva, a mögötte ülő *Száz Béla* kollégánk suttogva megszólalt:

– Andrea.

Marci, nem is gondolkodva, máris vágta jó hangosan a meghallott szóalakot: Andrea!

A hirtelen, döbrent csendet a professzori megértés csendes szava követte, aki – ismerve diákja gyengéd vonzalmát – így jutalmazta a szellemes sűgást és a tartalmas feleletet:

– Lehet nevetni!

Felszabadultan harsant fel a cinkos nevetés.

Ötvös Károly

*

Tizenkét nap a Bodrog fölött

Bálint József, a rajztanár-festőművész, a halála előtti években Patakon évente egyszer végiglátogatta "saját gyermekeit". A magántulajdonban lévő festményeit nevezte így, mivel nőtlen, család nélküli tanár volt. Egyik nálunk lévő képét, amelynek témája a *Hársányi Istvánék* érettségi bankettje utáni hajnalon ragadta meg, egyik legkedvesebb gyermekének tartotta. A címe: *A napfényes Bodrog*.

A kép története, amit ő – előtte elmerengve – többször és újra elmagyarázott, a következő.

Az érettségi bankett hajnali háromig tartott, majd ő a híres szamorodnik és hárslevelű borok után elég vi-

rágos hangulatban ballagott hazafelé. Ekkor az alig pirkadó hajnal látványa a Bodrog fölött arra ihlette, hogy megfesse a pillanatot. Beugrott a festőszerszámokért, és vázolni kezdte az alig felkelő napot. Aztán a kanyargó Bodrog vizét mintázta a vásznon. Mire ezzel elkészült, a nap jócskán feljebb járt az égen. Na, kissé elkente az előbbi napot, és feltette magasabbra a későbbit. De a több fény más kontúrokat adott a tájnak, ezért élénkebb színeket kellett kikevernie. Mire elkészült, a nap újabb lépést tett felfelé. Fényét a tájhoz kellett igazítania, tehát megint odafestette a mostani helyére. Amíg szemlélődött, a jó hegyaljaitól kissé el is szundikált ültében. Mikor felriadt, a nap ismét sokkal magasabban állt odafent. Nosza, festette oda, a régít pedig elhalványította. Majd megint bóbiskolt egy sort. Így ment ez még néhányszor, mire eljött a dél, és elkészült a festmény, de ekkor a nap is a delelőn ragyogott már, s a hűség kedvéért oda kellett rakni. Így történt a varázslat, hogy *A napfényes Bodrog* című képen, a káprázat hű ábrázolásaként, egyre erősödő fénnel tizenkét nap áll a folyó fölött az égen.

Koncz Sándor

*

“Az odafel valókkal ...”

1949 és 1952 között a Főiskola levéltárosa is voltam. A levéltár a háborús események miatt rendkívül zilált állapotban volt. Annál nagyobb buzgalommal és lelkesedéssel kellett hozzáfognom az anyag rendezéséhez.

Fent dolgoztam a kollégium épületének II. emeletén, az egyik kis levéltári szobában. Ez alatt a szoba alatt volt a főiskola gazdasági választmányi elnökének a dolgozószobája. A tisztet abban az időben *dr. Koncz Sándor*, a teológia tudós professzora látta el. Az ő rendkívüli agilitásának volt köszönhető a teológiai internátus

berendezésének, egész belső megjelenésének akkori, szinte teljes megújítása, korszerősítése.

Többször kértem Sándor bátyámat, akivel nemcsak igen meleg baráti viszonyban, hanem atyafisági kapcsolatban is voltam, hogy a nagy korszerősítésből juttasson valamit a levéltárnak is. Pl. néhány új szekrény, polc s megfelelő íróasztal beállításával tegye könnyebbé az ő dolgozószobája fölötti helyiségben valóban mostoha körülmények között folyó levéltári munkát.

Az elnök úr minden alkalommal megígérte, de teltek a hónapok, s nem történt semmi. Kénytelen voltam hát – az ügy érdekében – egy kis furfanghoz folyamodni. Az egyik teológusi diákszoba faláról leakasztottam egy díszes bibliai falitáblát, s rátettem azt az elnök íróasztalára, a legláthatóbb helyre. A bibliai idézet a következő volt: *“Az odafel valókkal törődjete!”*

Az Ige hatott! Egy héten belül kicserélték a levéltári szoba avítt berendezését.

Farkas László

*

Majdnem rendőrségi ügy

A negyvenes évek végén történt. A Humán Internátusban (ma Erdélyi János Kollégium) lakó kisdíák osztálytársaink közül néhányan szabad idejükben becserkésztek Patak utcáit és határát. Eljutottak a kisvasútnak a nagyvasutat átívelő hídjára, és “rájöttek” arra, milyen “nagyszerű” szórakozást nyújt, ha arról köveket dobnak le az alattuk elhaladó vonat kocsijainak tetejére. Az Újhely felől érkező szerelvény mozdonyvezetője azonban az állomáson jelentette az eseményt. Míg ők a következő vonathoz gyűjtötték a muníciót, a “demokratikus rendőrség” a helyszínre érkezett s valamennyiüket bekísérte az őrsre. Féltő volt, hogy az egyházi iskola éretlen gyerekeinek cselekedeteiből esetleg politikai ügy is kerekedik.

Palumby Gyula tanár úr, a kollégium igazgatója rohant diákjaiért. Hogy a rendőrörsön kinek mit mondott, azt csak ő tudja, – de tény, hogy percek múlva hazavitte nebulóit.

A java csak ekkor következett. A mennydörgő szidás után – mert akkor az eszüket nem ott hordták, ahol annak helye van, hanem a deréktájtól is lejjebb –, ezért onnan azt erőteljes és hatalmas csapásokkal a helyére irányította. Majd levelet íratott velük a kedves szülőknek – amit ő diktált –, s miközben a delikvensek fájdalomosan tapogatták hátsó felüket, részletesen “beszámoltak” tetteikről.

Politikai botrány nem lett az ügyből, a feltornyosult hullámok az iskolában is elültek, – s a később kiosztott atyai pofonokról már nemigen faggatták a résztvevőket.

Egey Tibor

*

Nagyszerű eredmény

Igazán ötletesen oldotta meg a húszas évek végén az érettségi vizsgán kapott matematikai feladatot a kis *Klein Jóska*. Egy hosszú levezetést igénylő, kétismeretlenes, másodfokú egyenletet diktált le a maturandusnak tételként *Benkő Béla* tanár úr. Mivel Jóska igen apró termetű ifjú volt, már az is humorosan hatott, amikor a tanár úr felszólítására, hogy “*Egészen magasan kezdje!*” – ágaskodva, kapaszkodva, alig a tábla közepén, nekifogott az egyenletek felállításának. A tábla egész alsó felét teleírta, szinte nem maradt hely a megoldásra, pedig az most következett volna. A mi maturandusunk hirtelen megállt, csak állt, nézett a táblára, néha segélyt kérő pillantást vetve a tanár úrra. Ő készen is volt a segítségre, s bátorító hangon megkérdezte:

– Nos, kérem, mi a következő lépés?

Jóska a táblára nézett, pár másodpercig gondolkodott, majd a térdét kissé megroggyantva, csaknem leguggolt a tábla alsó részéhez, és diadalmas hangon kivágta:

– A következő lépés az, hogy az eredményt aláhúzzuk! – s a krétájával lendületesen alá is húzta a legelső egyenletet.

Béla bácsi, aki fejben már régen tudta az eredményt, rá se pillantva a táblára, szórakozottan így szólt:

– Rendben van, nagyszerű! Megkapja a jelest!

Zsuffa Tibor

*

Nagyapám Miatyánkja

1966 júniusában, a szokásos érettségi találkozók közös ünnepélyén, amikor az iskola igazgatója a legidősebb találkozókat szólította, fellépett a pódiumra a 92 esztendő *id. Horkay Barna*, aki 75 éves érettségi találkozásán jelent meg, s 1891-ben érettségizett osztályának egyetlen élő képviselőjeként köszöntette az Alma Matert, mint a legöregebb pataki diák.

Egy zempléni gyülekezetből közel ötven esztendei papi szolgálat után, az 1940-es évek elején vonult nyugdíjba, és szintén lelkész fiához, *ifj. Horkay Barnához* költözött a kárpátaljai Nagyszőlősre. Nyugdíját azonban nem sokáig élvezhette. A világháború végeztével Kárpátalját a volt Szovjetunióhoz csatolták, Nagyszőlősből Vinogradovo lett a fiát – sok lelkésztársával együtt – koholt vádakkal Szibériába és a Gulág más lágereibe hurcolták.

Ekkor az idősebb Horkay Barna újra palástot öltött, és három magyar gyülekezetben: Nagyszőlősön, Tivadarban és Tiszapéterfalván folytatta tovább a szolgálatot közel 85 éves koráig. Az 1950-es években, a legkegyetlenebb sztálini önkény időszakában is gyalog járta

körbe gyülekezeteit, és végezte az istentiszteleteket. Különös módon nem jelentette fel senki, nem bántották, nem hurcolták meg az orosz hatóságok az öreg, szakállas "magyar pópát", pedig a templomban a szószéken mindig így fejezte be a Miatyánkot:

Ne vígy minket a kísértésbe,
de szabadíts meg minket a gonosztól
és az oroszától,
most és mindörökké. Ámen.

ifj. Király Zoltán

*

Kari bá' mintagyakorlata

Szabó Károly testnevelőtanár, mindenki *Kari bá'*-ja, arról volt híres, hogy a szertorna-gyakorlatokat csaknem fél évszázadon keresztül maga mutatta be tanítványainak. Saslengés, haskelep, felkarállás tanításához (egyesek szerint az óriásköréhez is!) még ötven évesen is csak saját előtornászi tudását vette igénybe.

Az örökifjú testnevelő másik nagy attrakciója a gátfutás volt. Ennek bemutatását is mindig saját kiváltsággként tartotta fenn. Mindig meglepődtek tanítványai, milyen gyorsan tudott futni, s a gátvételt milyen kitűnő technikával hajtotta végre. E két utóbbi képességéről árulkodik az alábbi eset is.

A *Szüts Pista* bácsi (*Kari bá'* apósa) szülőjében tartott nagy multságoknak messze földön híre járt. *Pista* bácsi, a Főiskola örök tréfacsinálója, kitűnő házigazdaként sohasem felejtett el tölteni, s vendégei mindig sok dallal és még több humoros történetbe illő tettel jutalmazták buzgóságát.

Így történt 1952-ben is, egy őszi napon. A hegy tetején álló filagóriából még éjfél után is messze hangzott *Magda Zoli*, *Szabó Kari*, *Sántha Lexi*, *Somogyi Pista* és

mások éneklése. Majd hajnal felé felkerekedve, elindultak hazafelé. *Harsányi Gyulának*, a szomszéd tulajdonosnak a szőlőkarói bánták először a levonulást: nem volt elég széles a szőlők közti út, no meg támaszkodni is kellett valamire...

Kari bá' – akiről azóta is azt beszélik, hogy soha úgy nem csípett be, mint ezen az estén – Magda Zolival ment együtt. Úgy látszik, a jó hangulatban felébredt benne a virtus, és lendületbe jött testnevelői vénája, mert hirtelen felhangzottak pattogó vezényszavai:

– Száz méteres síkfutás, elkészülni, vigyázz, rajt!... Vissza, vissza! Nem azt mondtam, hogy csigamászás, te vaddisznó! Majd én megmutatom neked. Idenézz! Elkészülni, vigyázz, rajt!

Kari bá' nekiiramodott, s egy pillanat alatt eltűnt a hajnali szürkületben, – szántóföldön, bozótoson, patakmedren át. Magda Zoli irtózatosszerű erőfeszítéssel csak valahol a város határánál érte utol társát, aki ekkor új vezényszóval fogadta:

– Most gátfutás következik. Irány a nyílegyenes! Elkészülni, vigyázz, ...

Magda Zoli azóta is rémült borzongással gondol arra kínra, amikor nekiiramodtak a gátfutásnak az első városszéli kerítéseknél. Kari bá' a harmadik "gáton", azaz kerítésen is túl járt már, amikor visszanézett és meglátta, hogy Zoli ott rúgkapál felakadva az első sövénykerítésen, talán éppen fejjel lefelé...

– Kényelmes, lusta patkányok vagytok valamennyien – dohogta Kari bá' bosszúsan és gunyorosan, míg nagy nehezen lehámozta társát a gallyas, tüskés pálánk tetejéről.

Szabó Csaba és Magda Zoltán

*

A sötétítő függöny

Benkő Béla tanár úr a fizikateremben órát tartott.

– Hát ... izé ... vegyünk fel egy ábrát!

Odamegy a táblához és rajzol. Nagyon vigyáz, hogy szép legyen a rajza.

Lázay Bertalan, az osztály egyik vagány tagja, ott ül az ablak felőli szélső padok egyikében, és tudós ábrázattal merül el valamiben. Béla bácsi magyaráz, magyaráz, közben rajzolgat. Ám a tűző nap kintről odasüt Berci szemébe, ami nagyon zavarja. Óvatos macskaléptekkel odaoson az ablakhoz, és lassan behúzza a sötétítő függönyt, majd diadalmasan nézve az osztályra, visszaül a helyére. Béla bácsi nem vesz észre semmit, csak magyaráz. Egyszer csak megáll rajz közben: igen sötét a tábla. Odamegy az ablakhoz, s kirántja a függönyt.

A nap ismét Berci szemébe süt.

Kis idő múlva megint odaoson az ablakhoz, és besötétít.

Béla bácsi rajzol, de nem lát jól, megint sötét a tábla.

Odamegy újra az ablakhoz, és elhúzza a függönyt.

Alig telik el pár perc, megint konstatálja, hogy a tábla igen sötét. Most már sejti, hogy valamelyik nebuló sötétít, s miközben elindul az ablak felé, így méltatlankodik:

– Izé ... átkozott sötétségre való hajlam!

Hajdú István

*

Közmondás *Benkő Béla* módon

Benkő Béla bácsi mesterien tanította a matematikát, és a bonyolult matematikai feladatok megoldásának menetében meg is követelte az egyszerűsítéseket, az összevonásokat, a közös nevezőre hozásokat. Sőt "a methodust" a beszédben is alkalmazta.

Az egyik mellébeszélő, blöffölő társunkat a következő szavakkal figyelmeztette, egyszerre utalva két közmondásra:

– Fiacskám, sokat akar a markol!

Emlékeztetve őt a sokat akaró szarkára és arra, hogy aki sokat markol, az keveset fog.

Egey Tibor

*

Leszállás a katedráról

Mi az öreg tanáraink iránt igazán őszinte, nagy tisztelettel viseltettünk, mert roppant igazságszerető emberek voltak, no meg magas katedrán álltak, illetve pontosabban: ültek. Egy nagy, magas dobogón állt a tanári asztal; oldalról, lépcsőn lehetett arra felmenni. (Egy ilyen régi tanterem ott látható az iskolamúzeumban.) Feleléskor fel kellett mennünk a dobogóra és ott felelnünk, vagy – ha a dobogó nem volt elég széles – mellette kellett megállnunk. A fiatalabb tanárok viselkedésében éppen az volt a feltűnő, hogy le-lejöttek a katedráról, és bejöttek a padsorok közé. Amikor én lettem tanár, már fel sem mentem a katedrára.

Igaz, *Benkő Béla* bátyánk már korábban is járkált olykor a padok között. Rendkívül nagy tudású matematikus-fizikus volt, és nagyon imponált nekünk. Mindig arra tanított, hogy természetes észjárással és gondolkodással próbáljuk megoldani a matematikai feladatokat. De Béla bátyánk nagyon szórakozott ember is volt. Zsebkendőjét mindig zakója külső, oldalsó zsebében tartotta.

Egyszer, mikor – mint általában – lejött közénk, a zsebkendő csücske most is kilógott a zsebéből. Ahogy elhaladt mellettünk, egyet-egyét húztunk a zsebkendőn. Nem is az előadást figyeltük, csak a zsebkendő-

csücsköt. Ő meg csak a magyarázatra figyelt, s nem vette észre, mi történik körülötte. Ahogy így húzogattuk, húzogattuk, a zsebkendő egyszer csak kiesett a földre. Az egész osztály ugrott, hogy fölvegye. Ő pedig zavartan ismételte:

– Köszönöm, köszönöm, köszönöm ...

Ismét a helyére dugta, de csak félig, s folytatta a magyarázatot. S mindez kezdődött megint előlről, leg-alább négyszer vagy ötször.

Mióta tanár lettem, a zsebkendőmet mindig a nadrágzsebemben tartom ...

Hegyi József

*

Trigonometria

Benkő Béla tanár úr az egyik órán új, nagy anyagrészt tanításába kezdett: következtek a szögfüggvények, melyekről már addig is hallottunk néhány ijesztő idegen kifejezést: *sinus, cosinus, tangens, cotangens*... Humán beállítottságú lévén az osztály zöme, már előre féltünk e nehéz tudománytól.

A tanár úr több órán keresztül buzgón magyarázta az új anyagot, s aztán jött egy izzasztó, számonkérő óra.

Kiderült, hogy az osztálynak több mint a fele nemcsak hogy nem tudja a leadott anyagot, de lényegében nem is érti a trigonometriát.

Béla bácsi elégedetlenül és kissé bosszúsan így fakadt ki az óra végén:

– Már harminc éve magyarázom, és még most sem értik!

Hajdu István

*

Tanári együttérzés

A matematikatanárom, *Benkő Béla* tanár úr, sok nemzedék fejébe igyekezett beplántálni a számok tudományát, s hat gyermeke közül is tanított néhányat a gimnáziumban.

Az volt a szokása, hogy a félévi és az évvégi bizonyítvány lezárása előtti órán névsor szerint mindenkinek felolvasta az addig szerzett "kalkulusait", majd azokból pontos matematikai számítással, néha egy kis fel- vagy lekerekítéssel, megállapította a középarányost, és az került bele a bizonyítványba. Ekkor már – nem úgy, mint régen – az egyes volt a legrosszabb, az ötös pedig a legjobb osztályzat.

– Na, lássuk a jegyeket – kezdte az egyik ilyen órán.

Felszólította a névsorkezdőt:

– Íme a kalkulusaid: kettes, ötös, négyes ... az összesen tizenegy, elosztjuk a jegyek számával, az majdnem négy, tehát ... megadom neked a négyest!

Így folytatódott ez tovább, aztán az én nevem következett.

– *Király László* ... lássuk csak: egyes, hármas, egyes, kettes, négyes ... a jegyek összege tizenegy, elosztva a feleletek számával, öttel ... az ... alig jobb, mint kettes ... – és észre sem véve, hogy hangosan gondolkodik tovább, így folytatta: – Apádat is tanítottam, bátyádat is tanítottam, unokabátyádat is tanítottam ...

Majd hirtelen kitekintve notesze mögül, rám nézett:

– Te, *Király*, ugye nálatok is olyan sok gyerek van, mint nálunk?

– Igen, tanár úr, nálunk tíz gyerek van.

Megint a notesz mögé bújt, pár pillanatig töprengett, aztán megszólalt:

– Tudod, mit? Megadom neked a négyest!

Király László

*

Igazgatói értekezéslet

Benkő Béla tanár úr néhány évig még az államosított gimnáziumban is tanított. Persze, sok mindennel nem értett egyet, de őt csak a szaktárgyai érdekelték igazából. Egyszer egy új, a Párt által kinevezett "elvhű" igazgató tartott értekezésletet, amelyen nagyon sok téves értékelése is elhangzott. Béla bácsi, aki lakonikus stílusával, derűt fakasztó megjegyzéseivel mindig nagy népszerűségnek örvendett, az értekezésletet nyugodtan végighallgatta, majd féloldalt állva, csak úgy félvállról beleszólt a pillanatnyi mély csendbe:

– Suszter! Ne tovább a kaptafánál!

Hajdú István

*

Hiányzók a matekórán

Benkő Béla tanár úr sok évtizedes tanári pályája vége felé gyakran már gépiesen, szinte reflexszerűen végezte az órákon megszokott mindennapi adminisztrációt. Gondolatai bizonyára a tananyag soron következő feladatai körül forogtak.

Egyik reggel leül a katedrára, előveszi az osztálynaplót, szórakozottan kinyitja, és azt kérdezi:

– Ki hiányzik?

Nem szól senki.

Erre kissé megered a hangját:

– Álljanak fel a hiányzók!

Valaki bekiabál a hátsó padokból:

– Tanár úr, kérem, nincsenek itt.

Béla bácsi felnéz, s mint aki éppen akkor tért vissza a valóságba szeretett matematikája elvont világából, most már magabiztosan, kezével is leülést intve, így folytatja:

– Ja, akkor üljenek le!

Szabó Csaba

Piszkos iránytű

Fizikaórán, kísérlet közben *Benkő Béla* tanár úr észreveszi, hogy a kísérlethez behozott iránytű nagyon poros, és felháborodva kérdezi:

– Hogy lehet egy műszert ilyen piszkosan behozni? Bár jellemző az osztály tisztaságára, hogy még ez a koszos iránytű is felétek mutat!

Valaki hátul megszólal:

– De tanár úr, az ellentétek vonzzák egymást!

Kajdy Béla

*

Benkő Béla bemondásai

Benkő Béla, a matematika és fizika jeles tanára messze földön híres volt szórakozottságáról és szellemes megjegyzéseiről. Tanítványai füzeteiben az utolsó két-három oldal mindig az ő "bemondásaival" telt meg. Az 1955-ben érettségizett IV/A osztály fizikafüzeteinek utolsó lapjairól való az alábbi két történet.

*

Tekerceslés

Nehéz anyagból kellett aznapra készülni. Az osztály minden tagja arra gondolt, hogy miért is éppen őt szólítaná ki felelni Béla bácsi, hiszen rajta kívül még harmincketten vannak az osztályban. De hát valakire csak rákerült a sor.

– Kijön felelni, mondjuk például itten, ... na, ki is legyen az ... egy fiúra pályázok ... *Tóth Dániel!* Gyere ki a táblához!

Tóth Dani aznap szintén úgy gondolta, hogy másnak kellene felelni. Előbb elsápadt, a pad alá bukott, majd vörösen, nagy elszánással felállt, s harsány hangon bejelentette:

– Tanár úr, kérem, Tóth Dániel hiányzik!

Béla bácsi szigorúan felnézett, s megkérdezte:

– Mi baja?

– Beteg, tanár úr, súlyos influenzája van.

– Jól van, leülhetsz. Kijön felelni ... Szabó!

Óra végén, miután a visszafojtott nevetéstől sokan még mindig pukkadozva igyekeztek ki a folyosóra, Béla bácsi magához intette Tóth Danit:

– Tóth Dániel, gyere csak! Az a tekercs, amit tegnap építettél be a rádióba, leégett. Délután gyere be a szer-tárba, újat kell tekercselni...

*

Kardigán

Az ötvenes évek elején jött divatba az elől végig gom-bolható kötött mellény, s ekkor hallottuk először az ide-gen eredetű *kardigán* szót is.

1952 őszén történt az alábbi eset. Országos vásár volt Patakon. Ilyenkor a szomszédos falvakból felkerek-edtek a rokonok, s vásárlásaikat összekötötték az ott tanuló fiú vagy leány meglátogatásával is.

Bándi Macu (Ilona) óra elején kiment a tanári asz-talhoz, s a következőket közölte Béla bácsival:

– Tanár úr, kérem, tessék szíves lenni elengedni a vásárba, mert itt van a nővérem, s szeretnénk elmenni kardigánért.

– Jól van, lányom, menjen csak.

Béla bácsi valószínűleg csak az elkéredzkedés tényét regisztrálta magában, mert óra után Macu padtársát, *Nagy Ancit* magához intve, lehalkított hangon megkér-dezte tőle:

– Mondja, lányom, a padtársának az a Kardigán a nővére?

Szabó Csaba

* * *

Hiábavaló buzdítás

Benkő Béla tanár úr néhány perccel a csengetés előtt befejezte magyarázatát. Ezt észrevéve, így folytatta:

– Izé, a hátralévő időben buzdító szavakat intézek az osztályhoz.

Majd a zajongó, izgága társaságra nézve, legyintett:

– Bár különben is ... minek? Falra borsó, le borsó!

*

Azonosság?

Máskor bejött az osztályba a DISZ-titkár kihirdetni, hogy délután három órakor DISZ-gyűlés lesz a 11-es teremben. Utána Béla bácsi odafordul hozzá:

– Fiacskám, mondd csak, te vagy a DISZ?

*

Azonosítás

A gimnáziumban gyakran tanultak egy-két év különbséggel, más-más osztályban édestestvérek. Ezért néha több osztályban is volt azonos családnevű gyerek, s olykor eléggé hasonlítottak is egymásra. Egyszer Béla bácsi rápillant az egyik Arday fiúra, és azt kérdi tőle:

– Mondd, fiacskám, nem te vagy a bátyád?

Hajdú István

*

Fizikai minősítés

Szeretett osztályfőnökünk, *Dévai Jenő* igen sok mindenhez értett. Tankönyvet írt, velünk kosárlabdázott, teniszezett, síelt, futott és focizott, szépen hegedült, kamarázott, dzsesszt is játszott, tudott festeni és művészien fotózott stb. Béla bácsi egyszer így minősítette őt:

– Ez a Jenő "olly" sokoldalú, hogy már majdnem henger!

Egey Tibor

Béla bácsi matekórái

1954-ben *Benkő Béla* matematikaóráján történt, hogy barátunk, aki bár kitűnő tanuló volt, kivételesen nem tudta a táblánál megoldani a feladatot. A tanár várt türelmesen egy ideig, majd nógatni kezdte, sőt instrukciót is nyújtott neki. Mégsem ment. Ekkor a felelőből, végső megoldás lehetőségéeként, előbújt a kamasz mérészség, ekképpen:

– Tanár úr, ez a példa rossz, nem lehet megoldani!

Mire Béla bácsi a szemüvege alól, helyére téve a dolgokat, röviden és tömören ráreccsentett:

– Fiacskám, te most ostoba vagy, vagy szemtelen?

Választhatsz! Mind a kettő baj!

Az érdemjegyről pedig inkább ne essék szó...

Egey Tibor

*

Korszerű szekunda

Akkor már új igazgatója volt az iskolának, a Párt küldte, amikor az alábbi eset történt *Benkő* tanár úr matekóráján.

Tudtuk, hogy a tanáriban, az értekezleteken próbálták “ideológiai téren” is átnevelni, “továbbképezni” a tanárokat. Az is elhangzott például, hogyan kell Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanait népszerűsíteni a matematikaórán. Gondoljunk bele, hogyan fogadta ezt az, aki Fejér Lipótot, Beke Manót, Eötvös Lorándot hallgatta és náluk vizsgázott. Az új igazgató órát jött látogatni. Béla bácsi igen izgatott lett, de mutatni akarta, hogy “halad” a korrallal (vagy ki tudja?), mindenesetre az éppen elégtelenre felelő barátunkat a következő archaikus mondat kíséretében zavarta a helyére:

– Fiacskám! Már Lenin úr megmondotta volt, hogy tanulni, tanulni, tanulni. Ez marxista szekunda!

Az igazgató felállt és elhagyta az osztályt.

Egey Tibor

Benkő Béla nyugdíjban

Nyolc évig volt osztályfőnököm *Benkő Béla* tanár úr, és néhány éven át kartársra is lehettem. Nagy szaktudása és szigorú tárgyilagossága mellett humorérzékeért is szerettük. Lássunk az utóbbira két esetet.

Nem szerette a sok beszédet, a hosszúra nyúlt értekezleteket. Nyugdíjazása előtti éveiben olykor fárasztó is volt számára a sok beszéd hallgatása. Az egyik értekezleten a gimnázium akkori igazgatója indokolt felháborodással beszélt arról, hogy tenni kellene valamit az utóbbi időben az iskolakertben száguldozó kerékpárosok ellen.

Béla bátyánk szót kért, és az alábbi javaslatot tette, amelynek nagy sikere lett, ha a megoldás nem is vált lehetővé:

– Javaslom, hogy írjuk ki a bejáratnál egy táblára: *“Az iskolakertben mindenféle pározás, tehát a kerékpározás is tilos!”*

*

A nyugdíjazása utáni tanév kezdetén bejött a tanári szobába. Talán megszokásból, talán a szíve húzta vissza egy életen át megszokott munkahelyére.

Összetalálkoztunk. Ugyan mit is kérdezhetne ilyen esetben először az ember?

– Milyen érzés nyugdíjban lenni, Béla bátyám?

– Hát tudod, fiam, nyug van, de díj nincs!

Ruszkay András

* * *

“Jön Kacsa!”

Első gimnazista korunkban, 1945-ben történt. Szokás szerint, a becsöngetés után egy-két fiú mindig az ajtó előtti mélyedésben tartózkodott, lesve, hogy jön-e már a tanár. Közben az osztályban folyt a vidám élet. Ha az őrök berohantak az osztályba, tudtuk, hogy a tanár is hamarosan megérkezik. Egyszer ezzel az ordítással rohantak be:

– Jön Kacsa!

A Kacsának becézett tanár *Dévai Jenő*, az angol nyelv kiváló mestere és oktatója volt. A mi osztályunkat nem tanította. E nevezetes alkalommal azonban, valószínűleg eljutván füléig az előtte sem ismeretlen becenév, berontott az osztályba s kérte, jelentkezzenek, akik az ajtó előtt tartózkodtak.

Néma csend.

Akkor az osztályhoz fordult. mondjuk meg mi, hogy kik voltak azok a leskelődők, mert ellenkező esetben végigpofozza az egész osztályt. Mivel továbbra is hallgatás volt a válasz, úgy is lőn...

Szerencsétlenségemre abban a sorban kezdte az ítéletvégrehajtást, ahol én is ültem. Talán negyediknek kaptam a nekem járó nyaklevest. De mekkorát! Az állam alá tette az ujjait, mintha vakargatni, csiklandozni akarná. Aztán anélkül, hogy felfogtam volna, mikor kapta el onnan a kezét, már el is csattant a pofon. A szemem szikrázott, a fülem csengett. De az ítéletvégrehajtás vége felé mintha lankadni látszott volna, mert ott már nem voltak olyan megrendítőek a pofonok. Ám attól kezdve igen nagy tekintélye lett a pecurok előtt.

A Patakon eltöltött nyolc év alatt ez volt az első és utolsó verés, amit kaptam.

Publik János

*

Tanári szóváltás

Dévai Jenő tanár urat a diákok a háta mögött így nevezték: *Kacska*, *Héthy Lajos* tanár úrnak pedig *Hólyag* volt a diákneve. Egyazon osztályban is tanítottak mindketten, persze más-más tantárgyat. Egyszer a tanári szobában Dévai, mivel az osztályban a tanulók valamit nem úgy csináltak, ahogyan ő szoktatta a nebulóit, mérgesen így kiáltott fel:

– Ki volt az a *hólyag*, aki másképpen rendelkezett?

Mire Héthy tanár úr, felemelve az újságból a fejét, megszólalt:

– Ki *hápig* itt?

Hajdú István

*

Dévai Jenő duettje

Dévai Jenő nyugdíjasként is tanította az angol nyelvet, magántanulókat oktatott, de a hegedülést sem hagyta abba. Sőt, elhatározta, hogy duettezni fog: hegedűszámait zongorakísérettel fogja előadni. Mégpedig úgy, hogy leült a zongorához, magnetofonra vette a kíséretet, majd előlről lejátszva, hegedűn húzta a felvett kísérethez a szólót. Így, egyedül készült duetthangversenyére. Előre figyelmeztette a tanítványait, hogy a felvétel közben ne zavarják, senki ne lépjen a terembe. Mégis történt egy kis malőr, mert zongorázás közben valaki benyitott, a tanár úr rákiáltott, mire az illető gyorsan becsapta az ajtót. Ő pedig folytatta a felvételt.

Másnap zártkörű hallgatóságnak adott koncertet. A magnetofonkísérethez művészien játszotta a hegedűszólót, amikor a szalagról egy ingerült kiáltás csattant fel:

– Marha!

– Itt belépett az egyik diák – kommentálta Dévai, és folytatta a hegedűszámot.

Takács Béla

Ellenőrző könyv

Az ötvenes évek közepétől minden diáknak volt egy "ellenőrző könyve", amelybe a tanárok beírták a tanuló érdemjegyeit, a végén pedig állt egy *Megjegyzések* rovat, ahová panaszait, kifogásaikat jegyezték be, s ezt otthon a szülővel alá kellett íratni.

Az egyik gyerek hazaviszi az ellenőrző könyvét, amelyben minden tanár saját kezeírásával a következő mondatokat olvassa a gyanútlan szülő:

"Az órán feleslegesen humorizál." – *Dr. Bertha*

"Idétlenkedik." – *Katona*

"Egész órán fecseg." – *Vécseyné*

"Nem hagyta magát meggyőzni." – *Vécseyné*

"Korszerűtlennek nevezte tanárait." – *Vécseyné*

A kedves papa kajánul elmosolyodik, majd rosszállóan a fiához fordul:

– Hát, kisfiam, milyen tanáraitok vannak nektek?

Hajdú István

*

Nemes küldetés

Mindig mókára hajlamos, vagány gyerek volt *Kocsis Adorján* (akinek az apja pataki lelkész is volt néhány évig). Húszéves kora óta külföldön él.

Egyszer magyar nyelvtan órán, amikor Dóri magyarázat közben a pad alá hajolva meghúzta a teáskulacsát, *Szathmári István* tanár úr tréfásan megkérdezte tőle:

– Mondd, Adorján, hogy hangzik a *szomjas* melléknev felsőfoka?

– Tökrészeg! – vágta rá Dóri habozás nélkül.

A Forradalom elfojtása után, ha jól emlékszem, 1956 decemberének elején vagy 1957 januárjában, kerékpárral beállított hozzánk, Bodroghalászra.

– Szervusz, Dóri, mi járatban vagy? – kérdeztük tőle.

– Elbúcsúzni jöttem, mert külföldre távozom – válaszolta.

– És hová szándékszol eljutni?

– Amerikába.

– Miért éppen oda?

– Azért, hogy letoljam Amerikát, amiért nem jött nekünk segíteni a Forradalomban!

ifj. Király Zoltán

*

Szünet nélkül

A kartársak a régebbi időkből tudták már, hogy *dr. Bertha Zoltán* tanár úr csak a becsengetést respektálja, de a kicsengetéskor nincs szíve abba hagyni a magyarázatot. Folyton kifutott az időből.

Kezdő pataki tanár koromban becsengetéskor keresgéltni kezdtem következő órához az osztálynaplót, de nem volt a helyén. Gondoltam, talán az igazgatóiba vitték be egyeztetni. Elindultam hát a nélkül.

Amikor az osztály elé értem, nagy csend volt a tanteremben. Egy kis hallgatóság után azonban meghallottam bentről Zoltán bátyánk hangját. Kis várakozás után beléptem, ő a katedrán magyarázott, s már a számon volt, hogy megkérdem: *Talán eltévedtem?* –, mire ő megszólalt:

– Pistukám, még egy kis türelmet, azonnal befejezem!

Hajdú István

*

A gimi tánczenekara

Hála *Truskovszky Bandi* nagy szervezőképességének, valahogy kijárta, hogy a pataki Állami Gazdaság hangszereket vásárol a gimnáziumnak, ha a diákok ennek fejében bizonyos esténként nekik is szolgáltatnak tánczenét a báli mulatságokon. Meg is alakult a zenekar, és *Hartai István, Szabó Csaba, Erdélyi Kálmán, Mayer Jóska* és *Truskovszky Bandi* részvételével nagy sikerrel játszottuk – saját hangszerelésünkben – az akkori divatos számokat.

Megkértük a tehetségét már akkor nagy sikerrel bizonyító pataki *Urbán György* festőművész-jelöltet, hogy amint illik, "amerikai mintára" fesse fel a nagydobra: "*Gimnáziumi Jazzband*". Gyuri ezt csodálatosan el is készítette. Sajnos, akkori párthű igazgatónk ezt hamar meglátta, és kikelt magából:

– Miféle kapitalista beütés! Micsoda Nyugat-majmolás! Elrendelem a dob átfestését a szocialista szellemnek megfelelően!

Gyuri szomorúan át is festette a jazzdobot, így a fényképfelvételeken már ez a felirat látható rajta: "*Rákóczi Gimnázium DISZ Együttese*".

Mayer József

*

Eszmei mondanivaló

Az 1950-es években az oktatás pártállami irányítói nagyon ügyeltek arra, hogy a középiskolákban is minden tárgy "az ideológiai nevelést" szolgálja. A tantervnek volt egy rovata ezzel a címmel: *A tananyag eszmei mondanivalója*. Ezt a fizika vagy matematika tantárgyaknál szinte művészet lett volna kitölteni, de sok nehézséget okozott a nyelvoktatásnál is. *Magda Barna* német nyelvet tanított a gimnáziumban, és nem tett eleget en-

nek az előírásnak. Egy alkalommal a szakfelügyelő elmarasztalta az üresen hagyott rubrika miatt, és szigorú utasítást adott pontos kitöltésére. Magda Barna ezt követően az óra számlapjának a leolvasását és az idő pontos német kifejezéseit tanította. Eleget téve az utasításnak, ezt írta be az eszmei mondanivaló rubrikájába: *Ütött a kapitalizmus utolsó órája.*

Benke László

*

Szép felelet Novák Sándornál

A sárospataki skóla négyszázhuszonötödik születésnapján (1956) hazalátogattak az öregdiákok: *Képes Géza, Király István, Mészöly Dezső, Pécsi Sándor, Szabó Ernő* és még sokan, a Bodrog-parti Athén szerelmesei. Így kerültem én is az Alma Mater falai közé. A díszünnepély után barangoltunk Rákóczi fejedelem hajdani városában, kóstolgattuk a Királyhegy felséges furmintját, a Gombos oldalának boszorkányos hárslevelűjét, a Mandulás ódatermő olaszrizlingjét. Ődöngtünk a kollégium kertjében, ahol – mint a görög bölcsek – a szabadban tartották leckéiket a pataki professzorok. Majd ellátogattunk a nyolcvanadik esztendeje felé tipegő *Novák Sándor* tanár úr Kazinczy utcai házába, ahol ő reszkető kézzel, de felgyúlt szívvel ölelgette egykori tanítványait.

A század elején, a hazafiúi búsongás korában ő szerzette az ismert és híres *Nagymajtényi síkon letörött a zászló* kezdetű kuruc kesergőt. Nemzedékek énekelték, a költő nevét azóta elfeledhették, de a dallam és a szöveg megmaradt, mint a népdal, – sokan annak is vélik. A Novák családban parázslott a kuruc szabadságharc tüze, büszkélkedtek vele, hogy őseik ott harcoltak a fejedelem zászlaja alatt, s a Rákóczi-nóta első feljegyzését is az 1790-es Novák-melodiárium őrzi. Megkér-

deztem Sándor bácsit: hogyan is született a híres kurucdal?

– Az új század első éveiben, ha jól tudom, 1903-ban újra megbukott hadseregünk magyar vezényletének és vezérletének ügye. Ferenc József a chlopýi hadparancsban kijelentette: a magyar nemzetet mint a monarchia egyik néptörzsét kezeli, és nem adja fel legfőbb hadúri jogait. Abban az időben éppen hadgyakorlat folyt nálunk. Ifjú szívem úgy elkeseredett, hogy behúzódtam apám szobájába, zongorához ültem, és mire lefújták a nagy manővert, kiszakadt belőlem a dal...

– Úgy hallottam, Sándor bácsi, hogy Móricz Zsigmondot is tanította.

– Ebből csupán annyi igaz, hogy mindketten az Alma Mater fiai voltunk. Alig néhány esztendővel voltam fiatalabb Zsigánál. Találkoztunk nem is egyszer Patakon, legutóbb 1930 májusában, amikor az ifjúság hívására ide látogatott. *A magyar irodalom és a magyar élet* címmel kellett volna előadást tartania; de éppúgy, mint diákkorában, Zsiga nem készült. Behúzódtott a kollégium egyik termébe, és sebtében, ceruzával megírta visszaemlékezéseit, s délután fel is olvasta. A kéziratot a főiskolai könyvtárnak adományozta azzal, hogy életében nem szabad közölni. Patak megtartotta ígéretét, és csak halála után látott nyomdafestéket a vallomás. Hadd idézzek belőle néhány sort:

“Én Sárospatakon, a Kollégiumban csak ott kezdek a szót, ahol harmincnégy éve abbahagytam, én itt csak mint rossz tanuló jelentkezhetem. Három »csikóval« mentem el innen, – nem tudok szabadulni a lelki kényszertől, hogy bevalljam, engem ez a három csikó hozott vissza. Ezt a három fékezhetetlen paripát letagadni vagy szépítgetni olyan dolog volna, ami nem illenék egy valahai pataki diákhoz. Bizony megesett: 1896 karácsonykor há-

rom öreg szekundát vittem haza szegény szüleimnek, az első diligencia remekeléséül, latinból, görögéből és németből.”

Ekkor Pécsi Sándor vette át a szót:

– Emlékszik Picusra vagy Spickre, Sándor bácsi?

– Spick... Spick... – töprengett a tanár úr. – Nem én, édes fiam...

– Én lennék az! – hajlott meg Sanyi. – Így hívtak Patakon. Az első latinórán kaptam e díszes nevet.

– Tőlem?

– Nem, Szabó Gyula tanár úrtól. Picusnak olvastam a harkály latin nevét, úgy, amiként íratik: cé-vel és nem ká-val! Az osztály röhögött, először *picus-cicus*nak csúfoltak, abból csinálták a *Spicket*...

– Én inkább első szerepedre emlékszem, Sándorom, a *Fekete Lovas* Hoffer Gyurkájára. Alig látszottál ki a mócok-martalócok seregéből, és amikor felhangzott a felhívás: *Jelentkezzenek a férfiak!*, megszólaltál vékonyka cérnahangon: *Itt vagyok! Én is férfi vagyok!*

Hörpिंगetve, adomázgatva repült az idő. Sándor bácsi panaszkodott: nem mehetett az ünnepélyre, nem láthatott, nem hallhatott semmit. Pécsi Sándor ekkor felállt és elmondta neki az irodalmi esten szavalt verseket, Móra Ferenc: *A hegedű*, Juhász Gyula: *Maris* és Szabó Lőrinc: *Hajnali rigók* című költeményeit.

Az öreg Novák Sándor harmatos szemmel hallgatta egykori tanítványa művészetének csengő hangjait.

Pataki diák ilyen szépen talán még sosem felelt öreg tanárának.

Koroda Miklós

*

Rettentően hamis éneklés

Tanítványaim között akadt néhány, akinek nem volt hallása, és rendkívül hamisan énekelt. Egyszer elhatároztam, megtréfálom őket. Egy alkalommal kinyitva tettem be a bicskámat a tízóráim mellé az aktatáskába.

Amikor a feleltetésre került sor, szándékosan olyan diákot hívtam ki, aki rendszerint rettentő hamisan szokott énekelni. Így történt ez most is.

– Hallja-e, barátom - mondtam neki –, ez olyan hamis volt, hogy kínjában talán még a bicskám is kinyílt tőle!

Azzal belenyúltam a táskába és elővettem a kinyílt bicskát. Szegény tanítványom elhült képpel meredt az osztályra, azok meg úgy rázkódtak a nevetéstől, hogy majdnem kiestek a padból.

Bolvári Zoltán

*

Tóth Károly hegedültet

A Tanítóképzőben a fiúk egyszer nem hoztak hangszert a hegedűórára. A délelőtti utolsó óra volt, gondolták, így a tanár úr majd csak korábban hazaengedi őket. Ám nem jól ismerték *Tóth Karit*. Sorbaállította őket a dobogón, majd kezükbe vétette a képzelt hegedűt és a vonót.

– Szorítsa jobban az álla alá, még jobban! ... Emelje fel a kezét, magasabbra, még magasabbra – Jól fogja azt a vonót az ujjával, jobban fogja meg ... tegye rá a húrozatra ... Húzzon egyet az üres húrokon ... csuklózson ... most nyolcadokban ... most tizenhatodokban ... – és így tovább.

Egész órán húzatta velük a vonót a levegőben. A fiúk olyan izomlázat kaptak, hogy még egy hét múlva is érezték. Azontúl egyetlen óráról sem hiányzott soha a hegedű.

Bolvári Zoltán

Súlytalan magyarázatok

Futás Lajos az 50-es évek végén volt bejáró pataki diák, s a bejárók közül is az egyik legnagyobb pernahajder. Nehéz eset volt ez a fiú.

Fizikaórán például egyszer így ugratta a tanárát, amikor az feltette neki a kérdést:

– Nos, fiam, ha 1 kilopond súlyú a kabátod, a társad kabátja 2 kilopondos, és te felakasztod azokat egy lécz két végén a falra, hova vered a szöveget, hogy egyensúly jöjjön létre?

– A falba, tanár úr! – hangzott a lakonikus válasz.

Magyarórán már találékonyabb volt.

– No, fiam, mondj egy példát a *-talan ~ -telen* fosztóképzőre – szólította fel a tanára.

– Bertalan – jött a villámgyors válasz.

Ám az életszerű feladatokat sziporkázva oldotta meg, mint az alábbi példa is mutatja.

– Lajos, mondj egy energiahordozót!

– Villanyoszlop, tanár úr.

Hajdú István

*

A Rákosi-futball

Osztályfőnökünk, *dr. Bakos József*, a magyar nyelv és irodalom tanára igen képzett, de a tanítványaival szemben nagyon szigorú pedagógus hírében állt. Olykor egyetemi színvonalon folytak a magyar irodalom órái: előadást tartott, amit jegyzetelnünk kellett, mert a széles körű információs anyagnak csak egy kis töredéke volt benne a tankönyvünkben (aminek az “új szellemét” ráadásul nem is kedvelte). S ha nem volt megelégedve az osztály felkészültségével, dühösen kiáltotta:

– Büdös kölkök, egy hét statárium! Szabadidőben sincs kimenő az internátusból, csak az iskolába és vissza. Tessék tanulni. Akit meglátok a városban, az intőt kap!

Elég vagány társaság volt az osztályunk, gyakran kaptunk statáriumot. Ezt gyakorta kijátszottuk, de kockázatos volt. Különösen azoknak fáj ez, akik focisták voltak, és sem ebéd után, sem a délutáni szilencium végén nem mehettek ki a pályára futballozni. Igaz, felszerelésük sem volt; régi, kopott, agyonvarrott volt a labdája is valamelyiküknek.

Emlékeztünk még *Rákosi Mátyás* pataki látogatására, aki ekkorra már miniszterelnök lett, és a nagy okos focisták kisütötték: írjunk levelet Rákosinak, hogy küldjön az osztályunknak egy új focilabdát, s hivatkoztak az akkori nagy propagandajelszavakra, az "Edzett ifjúságért" meg a "Munkára, Harcra Kész" tömegsportmozgalmakra. S ha kapnánk labdát, a Rákosi-focit az osztályfőnökünk sem merné majd megtiltani.

Két hét sem telt el, amikor csomag érkezett Budapestről a Miniszterelnöki Titkárságtól ezzel a címmel:

*A Sárospataki Ref. Gimnázium
IV/B osztályának*

Nagy izgalommal bontogattuk az iskolakert egyik félreeső zugában a küldeményt. Egy vadonatúj, igazi focilabda, a felfújásához pumpa s még egy tartalék belső is volt benne. Harsogó öröm tört ki a csapatból. Be is jelentettük osztályfőnökünknek, milyen megtiszteltetés ért bennünket, s ezentúl minden nap 2-től 4-ig focizni fogunk. Ezt ő rezignált mosollyal tudomásul vette.

Már a második vagy harmadik alkalommal folyt két kapura a nagy futball-csatározás, amikor Bakos úr (alias Büdös Kөлök), hallva az éktelen üvöltözést, a fák

alatt odalopakodott, s a bokroktól rejtve, megállt a pályaszélénél.

A következőket hallotta, amint játék közben focistái felhevülten kiabáltak egymásnak:

– Latitáj, passzold már ide a Rákosit!

– Adj neki, rúgd a tökfejét, Gacsályi!

– Hé, Kecske, vágd már ide a kopaszt!

S még sok hasonló becenévvel illettük a Rákosi-labdát; ebből nyilvánvaló, hogy aki tudott valamit az eredetéről, azonnal értette, kire utalnak e szép nevek és jelzők.

Osztályfőnökünk rémülten sietett haza, és másnap reggel már az ajtóban kiáltotta:

– Álljon fel a híres focicsapat! Bűdös kölkök, hát meg vagytok ti örülve? Miket kiabáltok ti játék közben? És tudjátok, hogy ez mit jelent? Hiszen bárki megértheti! És ha valaki feljelenti a Pártirodán? Repültök, hogy a lábatok sem éri a földet! Engem is elvisznek és lágerba zárnak! De még az iskolának is nagy baja lehet belőle! A futballfelszerelést ezennel elkobozom! Iskola után hozzátok fel a lakásomra. Majd csak akkor kapjátok vissza, ha benőtt a fejetek lágya!

Megszűntek az izgalmas focicsaták. Hiába könyörgöttünk, nem kaptuk vissza a felszerelést. Úgy látszik, a tanár úr szerint még a következő tanévben sem nőtt be a fejünk lágya, mert szó sem esett a Rákosi-fociról. Nem is láttuk soha többé. Igaz, egyre rémesebb évek jöttek, lassan közeledett az érettségi is, már időnk sem volt focizni.

Bakos tanár úr közel lakott az iskolához, magas kőkerítéssel körülzárt udvarban, ahová be sem lehetett látni. Józsikát, 4-5 éves kisfiát néha rábízta valamegyikünkre, hogy sétáltassuk meg egy kicsit az iskola-kertben. Ha a pályán éppen foci volt, természetes, hogy az ügyeletes sétáltatót őt is az osztálymeccsre vitte el.

Így Józsika is látott valamit nagy csatározásainkból a Rákosi-labdával.

Az egyik akkori pecur vagy két-három évvel később mesélte el, hogy egyszer Bakos tanár úrékhoz kellett mennie. Belépett a zárt udvarra, és ott Józsika éppen a mi híres futballunkkal játszadozott. A labda bepattant a cserepes virágok közé, mire a gyerek selypítve, hangosan felkiáltott:

– Hé, te kopasz Jákosi, hová gujultál?

ifj. Király Zoltán

*

Ócska vicc

Tudós és jószívű tanár, *Orbán István* tanította nekünk a történelmet. Tekintélyét is inkább nagy tudása, mintsem tanári titulusa öregbítette, de ha megharagudott, igen szigorú is tudott lenni.

Sok történelmi tanulmányt és cikket írt s publikált, főként a háború előtt. Óráin sokszor nem is a tananyaggal foglalkoztunk, hanem megkértük, olvasson nekünk a tanulmányaiból. Órákon át olvasta írásait *A trianoni békeszerződés problémáiról* vagy *Az erdélyi kérdésről* címekekkel. Ilyenkor persze az osztály zöme oda sem figyelt, a következő órákra készültek, vagy rendetlenkedtek. A feleltetéstől nem kellett félnünk, általában a tanár úrral közösen állapotunk meg abban, hogy lesz-e a következő órán feleltetés, vagy sem.

Orbán tanár úr nagyon szeretett vicceket mondani és hallani. Olykor még a feleltetést is azzal blicceltük el, hogy mielőtt megkezdte a számonkérést, bedobtunk egy új viccet, s aztán vele együtt hosszú percekig hahotáztunk. Megkértük, hogy ő is mondjon egyet. Rendszerint csak néhány vicc jutott az eszébe, amiket már sokszor elmondott, de mi ártatlan képpel hahotáz-

tunk, mintha először hallanánk. Csakhogy teljen az idő.

Egy délelőtt vidám hangulatban jött be az órára, mi viszont éppen rossz passzban voltunk, mert az előző órán sok szekundát kaptunk fizikából a félelmetes *Batár Zoltán* tanár úrtól. Ő pedig alig ért fel a katedrára, máris kezdte:

– Fiúckák, tudok egy jó viccet! Tudjátok-e, mi a különbség a *logaritmus* meg a rossz vers között. Abszolúte semmi! A rossz versben is *lóg a ritmus...*

Semmi hatás, csak fásultan húztuk el a szánk szélét, míg egyik, vidékről bejáró osztálytársunk, *Karcsika* halkan meg is jegyezte:

– Ócska vicc, már vagy százszor hallottuk!

A tanár úr ezt meghallotta-e vagy sem, de pár pillanattal döbbenten nézett a néma osztályra, a szeme összeszeszűkült, pirosodni kezdett az arca a méregtől, hirtelen a zsebébe nyúlt, és előkapta a noteszét.

– No, akkor lássuk a tudást!

Erre az órára feleletetés nem volt megbeszélve, senki sem készült, még azt sem tudtuk, vajon hol tartunk az anyagban. Ő meg egymás után írta be a szekundákat. Hát ebből baj lesz, rémüldöztünk, itt ma mindenki bezúg, s ráadásul nála a beírt jegy szentírás volt, egész tanévben mindenkit csak kétszer feleltetett, s ezek szerint kaptuk a félévi és az évvégi minősítést.

*Lázár Oszkár*nak, a mindig eminens tanulónak jutott eszébe a mentő ötlet. (Őt, mert fejből fújta még a latin olvasmányokat is, egy latin szövegrész fordítása miatt *praecipuum virorum Romanorum*-nak¹³ hívtuk.) Körbeüzente, hogy amikor koppant egyet a padján, az egész osztály kezdjen el hangosan hahotázni.

A tanár úr talán már az ötödik egyest véste be a noteszbe, de ekkor *Oszi* koppantott. A jelre egyszerre

¹³ *praecipuum virorum Romanorum*: a kiváló római férfiút

rázendítettünk: Hahaha! Bruhaha! – bár drukkoltunk egy kicsit, hogy mi lesz ebből! A tanár úr is értetlenül nézett fel, majd csendet intett:

– Na, mi az, mi az, fiúckák?

“Praecipuum” felállt, és így fordult feléje:

– Kérem, tanár úr, az osztály csak most értette meg a viccét, most esett le a tantusz!

Mi pedig még a pad tetejét is csapkodva, a lábunkkal dübörögve, most már valóban teli torokból hahotázunk tovább. Orbán tanár úr is velünk kacagott, olyan felszabadultan és jóízűen, hogy a könnye is kicsordult. Majd szemét törölgetve, a még mindig tomboló nevetés közben egymás után kitörölte az imént bevéselt szekundákat.

ifj. Király Zoltán

*

Egy his földrajz

Orbán István földrajz- és történelemtanárunk több éven át tanított bennünket. Igazi erdélyi ember volt, marosvásárhelyi származású, s ezért magunk között gyakran csak így neveztük: “maroknyi székel”.

Cholnoky Jenő tanítványa volt valamikor, és a párizsi Sorbonne-on is hallgatott stúdiumokat. Lexikális tudása szinte zseniális volt.

Amióta világ a világ, a diák igyekszik valahol “megfogni” a tanárt. Mi is kíváncsiak voltunk az elején, mennyire ismeri a földrajzot. Éppen Franciaországról tanultunk. Szereztünk egy részletes francia térképet, és elhatároztuk, hogy “megleckéztetjük” a tanár urat. Egy órán megkérdeztük tőle, hogy ismeri-e a francia városokat.

– Mely városokra gondoltok? – kérdezte kíváncsian.

– Hát például a nyugati határnál, az Óceán partjánál levőkre – dobtuk be csak úgy “lazán” a már előre kinézett, kikeresett partvidéket.

Ő könnyedén felült az első pad szélére, és elkezdte sorolni az Atlanti-óceán szélén lévő helységeket:

– Brest, Douarnenez, Quimper, Vannes, Nantes, La Roche-sur-Yon ... – és így tovább, mi az ujjunkkal követtük a térképen és ámuldoztunk, mert hiba nélkül, sorban elsorolta a városokat egészen a spanyol határig.

Óriási tekintélyt szerzett ezzel előttünk!

Mayer József

*

Szakértelem

A gimnázium Angol Internátusában elromlott egy ajtókilincs. Ilyen jelentéktelen munkát a javító KTSZ nem vállalt, de az abban tömörült legtöbb kisiparos szabad idejében szívesen állt a “társadalom” rendelkezésére, persze, nem teljesen önzetlenül. Egy ilyen derék lakatos maszekolta ezt a kilincset is. Rövid munkája végeztével *Szabó Gyula* igazgató úr illendően megkérdezte:

– Mivel tartozom, mester uram?

– Ó, igazgató úr, az egész nem kerül többé ötven forintnál.

– Nem lesz az sok harminc percért, mester uram? Én egy óráért huszonöt forintot kapok.

– Jó, jó, igazgató úr, csakhogy ehhez szakértelem is kell ám! – hátrította el az alku a mester.

Ruszkay András

*

Eszmei adósságtörlesztés

Érettségink napján államosították szeretett Alma Materunkat 1952-ben. A lesújtó hírt számomra még az is növelte, hogy nem választhattam magam egyetemi képzést. Németet, angolt és finnugor nyelveket akartam tanulni. Helyette a budapesti Lenin Intézetbe küldtek – oroszra. (*“Miért akar az elvtárs fasiszta nyelveket tanulni?”* – kérdezte később az egyetemi párttitkár.) Orosz (!) professzoraim támogatásával sikerült 1955-ben – csodák csodájára – útlevelet kapnom, hogy egy hónapig Finnországban tartózkodjam. Éhenkórász egyetemistaként nem volt elég pénzem útiköltségre, pedig vasútikocsi-kirakodással, Duna-parti homoklapátolással is toldozgattam a Béke-kölcsön által megnyírbált ösztöndíjamat. Szorult helyzetemben volt pataki tanárain siettek segítségemre. Amikor megindultan meg akartam köszönni *Szabó Gyula* igazgató úrnak ezt az emberi gesztust s ígértem, hogy visszafizetem a kölcsönt, csak ennyit mondott:

– Ne nekünk köszönd és ne nekünk fizesd vissza, fiam, hanem a rászorulóknak, s akik hozzád fordulnak majd segítségért.

Azóta is élnek bennem e szavak. E kötet leírása s szerkesztése is az adósságtörlesztés egy része.

Lázár Oszkár

*

Egyszer volt Budán kutyavásár...

Bolvári Zoltán, a pataki tanítóképző ének- és zenetanára gyakran okozott meglepetést meghökkentő pedagógiai ötleteivel. Egy ízben, amikor feleltetésre került sor, s a növendék kiment a zongorához, alig ült le, a tanár úr máris rászólt:

– Mehet helyre, elégtelen!

A dermedt csöndet halk moraj váltotta fel. *Bolvári* a következő felelőt szólította, aki ugyancsak kiment, leült – s a tanár úr már küldte is a helyére:

– Mehet helyre, jeles!

Erre már felcsattant az osztály:

– Hohó, ez nem igazság! Nem is zongoráztak a jegyért!

– Szóval nem hiszik? – kérdezte *Bolvári* tanár úr. – Hát tegyünk próbát!

Az első felelő kijött – és nem tudott semmit.

– Jogos volt az elégtelen?

Beleegyező morgás hallatszott.

A második felelő is kísétált, leült a zongorához – és ragyogóan eljátszotta a darabot.

– Jogos volt a jeles?

– Igen – felelte a többi diák –, de hát honnan tudta ezt, tanár úr?

– Először is, azért vagyok tanár, hogy tudjam – kezdte *Bolvári* úr. – Másodszor pedig: amikor az első felelőt szólítottam, az tétovázva felállt, hogy vajon neki szólnak-e, lassan kicammogott, igazgatta a széket, a kottát, bizonytalanul tette fel a kezét, – rögtön láttam, hogy nem készült. Bezzeg a második felelő! Ő az első szólításra sziklaszilárd léptekkel kijött, nem igazgatott semmit, oda tette az ujjait, ahova kell, – mindjárt láttam, hogy tud.

Elérkezett a következő óra. *Bolvári* tanár úr olyan növendéket szólított felelni, akiről feltételezte, hogy

nem készült. A megszólított azonban felállt, sziklaszilárd léptekkel kijött, nem igazított semmit, oda tette az ujjait, ahova kell – és már állt is volna fel, hogy helyre menjen, de a tanár úr rászólt:

– No-no, el is kell játszani!

A felelő nem tudott semmit.

– Látják – mondta Bolvári úr –, csak egyszer volt Budán kutyavásár...

Bolvári-Takács Gábor

*

Tanítási gyakorlat – más szögből

Bolvári Zoltán tanítóképző intézeti tanárnak szokása volt, hogy mielőtt leült volna, mindig rápillantott a székére. Egyik alkalommal énekóra előtt, a széket kihúзва észrevette, hogy egy nagy rajzszög meredezik az ülőkén, hegyével fölfelé. Megállt tehát az asztal mellett, s így szólt:

– Bizonyára emlékszik mindenki, hogy egyszer említettem: lesz olyan óránk, amikor a növendék áll a tanár helyébe, s ő fog órát tartani. Nos, ma ilyen alkalom következik.

Azzal felszólított egy tanulót, akiről feltételezte, hogy részese lehet a csínynek.

– Tessék helyet foglalni itt a katedránál, én majd hátra megyek – szólt Bolvári tanár úr, de az illető nem nagyon akart leülni.

– No, mi az? Miért nem ül le? – kérdezte a delikvenst, aki igencsak feszengve álldogált a tanári asztalnál. Aztán hirtelen mozdulattal megragadta a vállán, s erőteljesen lenyomta a székre.

Hatalmas ordítás hangzott fel. Bolvári tanár úr ártatlan arccal nézett a kárvallotra:

– Mi az, csak nem szögbe ült?

Utóbb megtudta: valóban ez a növendék helyezte el a rajzszöveget.

Bolvári-Takács Gábor

Többet erővel, mint ésszel

Bolvári Zoltán zeneórájára az egyik lánycsoport meglehetősen elhanyagolta a gyakorlást. A hanyagságot Bolvári tanár úr nem sokáig tűrte, meg is fenyegette őket, hogy bajok lesznek, ha ez így megy tovább. A lányok hitték is, meg nem is.

Egy napon, közvetlenül a lányok tornaórája előtt, Bolvári a folyosón megvárta Sipos György tornatanárt, és elé állt:

– Gyuri, szeretnék mondani valamit.

– Most nem érek rá, órára sietek.

– Éppen erről van szó! Tudod, mit mondtak nekem ezek a lányok? Hogy te nem foglalkoztatod őket eléggé, unatkoznak az óráidon.

Azzal Sipos berohant a tornaterembe, és elkezdte a lányait foglalkoztatni:

– Tizenöt fekvőtámasz ... egy ... kett... három ... négy ... Még hogy unatkoznak az óráimon! ... Békaügetés körbe a tantermen ... rajta! ... Hogy én nem foglalkoztatom őket eléggé ... kötélmászás háromszor föl ... le ... föl ... le – és így tovább.

A lányok szinte vért izzadtak az óra végére.

Ahogy közeledett a kicsengetés, Bolvári kiment az udvarra, és a falhoz támaszkodva várt. Hamarosan nyílt a tornaterem ajtaja, s a lányok kezdtek kitámolyogni. Némelyiket ketten támogatták. Mikor Bolvári elé értek, az egyikük, *Gergely Márta*, észrevette a tanár úr kárörvendő vigyorát, és tágra nyílt szemmel megkérdezte:

– Csak nem a tanár úr volt?

– De igen, én – felelte Bolvári, lassan húzva a szavakat.

Attól kezdve a lányok gyakoroltak, mint a kisanycsal. S ha mégis mutatkozott volna olykor némi lazaság, Bolvári csak megkérdezte:

– Szóljak Sipos tanár úrnak?

Bolvári-Takács Gábor

*

Csak egy kis influenzát

Turján Jóska flegmája olykor még a tanárait is megdöbentette. Mindig makkegészséges volt, pedig gyakran mindent elkövetett, hogy egy kis *lógáshoz* elegendő betegséget összeszedjen.

Egyszer influenzajárvány tört ki a Kossuth (korábban: Angol) Internátusban. Ahogy lenni szokott, sok tanuló igyekezett is elkapni, hogy pár napra otthon maradhasson. De *Jóska* egészsége csak nem akart változni: elkerülte a betegség.

– Csak egy kis influenzát! – sóhajtozott vágyakozva, de hiába.

Mikor egy este *Katona Ferenc* tanár úr takarodó után, távozása előtt még egyszer végigjárta a hálószobákat, az első emeleti folyosón nyitva talált minden ablakot. Csak úgy süvített be a hideg, nyirkos levegő. A villanykapcsoló felé tartva, majdnem felbukott valamiben. Hát látja ám, hogy lenn a padlón, egy farácson ott kuporog *Jóska*, egy szál tornanadrágban.

– Mit csinálsz itt, te szerencsétlen?! – kiáltott rá a fiúra.

– Tanár úr kérem, mindenki meg tud fázni, csak én nem! Hát igazság ez? – nyöszörgött *Jóska*.

– Ablakot bezárni, pizsamát felvenni! – adta ki az utasítást a tanár úr; nagyot tüszszentett, és csak egy gyors otthoni forró tea óvta meg a náthától.

Turján Jóskának kutya baja sem lett.

Hajdú István

*

Csuhaj tanár úr szene

Csuhaj Varjú Imre tanítóképzős tanár úr egy időben a néhai Kis-internátusban lakott, a tápintézet udvarán. Ott állt a fás-szenes kamrája is. Egy délelőtt váratlanul hazatérve, feltűnt neki, hogy a fáskamra ajtaja tárva nyitva áll. Mivel csak ő szokott a tüzelővel foglalatostkodni, odament hát és benézett. Elképedve látta, hogy egy cigányember lapátolta zsákba a szenét.

– Mit csinál itt, jóember! – szólt rá rémulten. – Csak nem viszi el egy szegény tanár szenét? Mi lesz velünk a télen?

– Ne idegesítsen mán fel pont most, amikor majdnem befejeztem! – csóválta fejét rosszallóan a cigány.

Bolvári Zoltán

*

Tanári diploma

Csendes, kissé félszeg diákunk volt 1960-1964 között *Csupka Gyula*. Lányos stílusa miatt eleget ugratták társai. Mindent pótolta azonban a "kedves mama".

Egy alkalommal a kedves mama így társalgott *Dobay Béla* tanár úrral:

– Tetszik tudni, tanár úr, nem akarok én nagy embert a fiamból. Mármint minisztert vagy vállalatigazgatót.

A tanár úr már-már közbevágott, hogy valami jó szakmát ajánljon a kedves mamának, de nem fért a szavai közé.

– Tetszik tudni, én diplomás embert szeretnék a fiamból.

– És mit tetszik gondolni, mi lenne a legmegfelelőbb Gyuszinak?

– Hát mondjuk egy tanári diploma.

Hajdú István

*

Címzett ismeretlen

Pécsi Sándor pataki gimnazista korában még *Péchy*-nek írta a vezetéknevét. Így szerepel a különféle műsoron, meghívókon is. Puritán édesanyja azonban – mint ezt Sanyi egy Bem rakparti klubesten elmondta – nem szerette ezt a kérkedésnek, hivalkodásnak tartott írásmódot, s ragaszkodott az egyszerű *Pécsi* alakhoz. Éppen úgy, mint Sanyi az előkelőbbnek érzett *Péchy*-hez. A nézeteltérés végül is úgy oldódott meg, hogy *Péchy Sándornénak* címzett levelét édesanyja egyszer a „*Címzett ismeretlen*” megjegyzéssel felbontatlanul küldte vissza. Ez hatott. Azóta *Sándor* is mindvégig az egyszerűbb írásmódot használta.

Harsányi István

*

Énekkari próbán

Énekkari próba folyt. A tenor szólam első sorában énekelt *Pécsi Sándor* is. Tudtam, hogy ő az osztály mulattatója, eleven, mozgékony gyerek. A próbán sem fért bőrébe. Folyton mosolygott, miközben könyökével titokban a szomszédja oldalát bökdöste. Többször ránéztem figyelmeztetőleg, de ő csak folytatta. Végül is abbahagytam a próbát, s szigorúan megkérdeztem:

– Te, *Pécsi*, mit nevetgélsz állandóan?

Erre ő a világ legártatlanabb – a későbbi nagy színészhez méltó alakítással – csodálkozó arccal így válaszolt:

– Tanár úr, kérem, én nem nevetek, csak ilyen az arcom.

Szabó Ernő

*

ALMA MATER

*Egyszer "Anyámfiai!" egy szónok ezzel a szóval
 kezdte köszöntőjét. – Szellemi Édesanyát,
 lelkileg és biza' testileg is nevelő, öreg Alma
 Mátért üdvözlünk, még-nem-öreg fiai.
 Nem lehet az soha vén, aki ennek az Édesanyának
 keblén lett ember teljesen és igazán.
 Megmarad abban az ifjúságnak a magva örökre,
 mert örök ifjúság az, mire itt születik.
 Gyermekként jött, akként megyen el, s mindig fiatalnak
 tudja magát az öreg Édesanyának ölen.
 Itt örök ifjúságnak az illata árad az ódon
 boltozatos folyosón, termeken, udvaron és
 Iskolakertünk fáin alatt, meg a hűsvizű Bodrog
 partjain éppúgy, mint lelkeden is, te diák!
 Nem tudok én most mondani többet... könnyem elárad...
 túl sok az emlék és túl sok is itt az öröm...
 S mert igaz emberség volt és marad itten a főtárgy,
 melyből vizsgázik mind a tanár s a diák:
 ebben a leckében marad itt meg örök-fiatalnak
 "hit, haza, emberiség" – iskola és fiai.*

A budapesti Pataki Öregdiákok Baráti Köre első emlékkönyvében Nagy Barna professzor kézírásával áll ez a vers, mint az első kötet első bejegyzése, 1962. okt. 3-i dátummal, s a következő kísérsorokkal:

*Emlékkül idejegyzem 35 éves érettségi találkozásomon,
 1962. június 24-én elmondott ünnepi köszöntőmet:*

Nagy Barna

Magyar szó a Kőedény-síkságon

A második világháborút követő években a pataki diákok is szétszóródtak a nagyvilágban, és mint orvosok, mérnökök, tudósok vagy katonák állták meg helyüket, – és soha nem tagadták meg pataki gyökereiket.

Az 1948-ban érettségizettek egyik osztályából hárman viselték nyugati hadsereg egyenruháját: *Szőke Sándor*, az ausztrál hadsereg tisztje, *Erdélyi Imre*, a francia Idegenlégió őrmestere, és *Orbán Pál*, angol édesanyja révén a brit hadsereg tényleges szolgálati idejét töltő katonája.

Az ötvenes évek végén a volt indokínai országok között kiéleződött politikai ellentétek és fegyveres összetűzések rendezésére a nyugati államok katonai egységeket küldtek a térségbe. Az egyik békésebb napon a Kőedény-síkság egyik kocsmájában külföldi katonák iszogattak. A bábeli nyelvzavarban Erdélyi Imre fülét egyszer csak ízes magyar kifakadás ütötte meg.

– Végre magyar szó! – ugrott fel örömeiben.

Néhány asztallal odébb felismerte egykori osztálytársát, *Szőke Sanyit*, “Zsánt”. Könnyezve és nevetve borultak egymás nyakába, majd első kérdésük ez volt:

– Mi újság Patakon?

Füzesséry Csaba

* * *

ÉS MA MI ÚJSÁG PATAKON?

TÁJÉKOZTATÓ

a Sárospataki Református Kollégium Alapítványról

A pataki diákvilág anekdotakincsének III. kötetét a Sárospataki Református Kollégium Alapítvány adja ki, amelyet 1989-ben a pataki Kollégium újraélesztéséért tenni akaró volt pataki diákok hoztak létre. Az alapító okiratban így fogalmaztak:

“A Sárospataki Református Kollégium Alapítvány célja, hogy támogassa a Sárospataki Református Kollégiumnak a történelmi épületegyüttesben, a Tiszáninnen Református Egyházkerület által való működtetését. A jelen Alapítványt létrehozók meggyőződése, hogy a Sárospataki Református Kollégium oktató-nevelő munkája történelmileg nem csupán a református, hanem az egyetemes magyar kultúrát szolgálta, és ezt tanárai, diákjai munkásságán túlmenően széles körű, máig ható erejű nemzetközi kapcsolataival is bizonyította. A jelen Alapítványt létrehozók szükségesnek tartják, hogy a Sárospataki Református Kollégium egyházi kezelésben történő újraindításához és működtetéséhez anyagi eszközökkel is hozzájáruljanak, társadalmi bázison kiegészítve ezzel a külföldi és más hazai forrásokat. Céljából következően az Alapítvány közhasznú, nyílt alapítvány, s ahhoz mind magán-, mind pedig jogi személyek csatlakozhatnak, állampolgárságtól, vallásfelekezeti hovatartozástól függetlenül.”

Az alapítás óta hét év telt el.

A Kollégium visszaszerzése a történelmi idők hatására sikerült, de az igazi próbatétel és felelősség annak fenntartása és működtetése. Egyszerre jelentkező feladatunk a most felmerülő igények kielégítésének segítése és a jövő alapozása. Ezért úgy tervezzük, hogy a jövőben évenként, a céladományok kivételével, amelyeket ezután is hűségesen továbbítunk a jelölt célra, csak az alaptőke hozadékát, kamatait és a befolyó támogatások, adományok egy részét használjuk fel. A maradványt az alapítványi tőkéhez csatoljuk, működő tőkévé tesszük.

Kuratóriumunk tisztában van azzal, hogy magas színvonalú nevelő-oktató munkát a szellemi készségen kívül csak megfelelő anyagi alapok birtokában lehet végezni, ezért arra kérjük tisztelt támogatóinkat: ha lehetőségeik engedik, szíveskedjenek szeretett Kollégiumunk céljainak megvalósításához további adományokkal hozzájárulni.

Alapítványunk tulajdona Sárospatakon a "Bertalan ház", amely jelenleg a Magyar Református Diaszpóra Intézetnek ad otthont, továbbá egy Dobó utcai telek, amelyen tanári lakások épültek.

A kuratórium elnöke 1994-ig Béres Ferenc, 1994-95-ben dr. Koncz Gábor és dr. Tukacs Béla volt, jelenleg dr. Tukacs Béla. A titkári tisztelet 1994-ig Újszászy Kálmán, 1994-95-ben dr. Csorba Csaba töltötte be, azóta dr. Bolvári-Takács Gábor. A kuratórium tagjai 1996-ban: Benke István, dr. Csorba Csaba, dr. Deák Istvánné, dr. Erdei Pálné, dr. Hörcsik Richárd, Illés István, Szabó Csaba, Újszászy Kálmán és Zalatnay István.

Az Alapítvány székhelye: 3950 Sárospatak, Rákóczi út 1.

A levelezési cím:

dr. Bolvári-Takács Gábor kuratóriumi titkár,
Magyar Táncművészeti Főiskola
1061 Budapest
Andrássy út 25.

Tel.: (01) 267-8646.

Az Alapítvány számlaszámai a Magyar Hitel Banknál:

10200823-22210489-00000000	(forint)
2145501361	(USD)
2145507361	(DEM)

Az Alapítvány rendelkezik az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) engedélyével, amely alapján a befizetések adócsökkentő kedvezményekre jogosítanak.
Adószámunk: 19070520-1-05.

Szíves támogatásukat megköszöni a

Kuratórium

* * *

FELHÍVÁS

A PATAKI DIÁKOK NAGY CSALÁDJÁHOZ

Kedves Diáktársak!

Aligha szorul bizonyításra, hogy a pataki kollégium története szempontjából mennyire fontos az anekdoták összegyűjtése. Túl a szórakoztatáson, ezek fontos kortörténeti forrásként szolgálnak, segítik az anekdotákban szereplő személyek és a beküldők nevének megörökítését is.

Jelen kötetünket eredetileg hídnak szántuk az előző kiadások által felölelt és az 1930-as évekig terjedő korszak, valamint századunk utolsó évtizedei között.

Hatvankilenc évvel az első és hatvanhat évvel a második kötet megjelenése után bocsátjuk közre a harmadikat, s tudjuk, hogy jószérivel hiányzik az utolsó harminc-negyven év anyaga. Felhívással fordulunk ezért valamennyi humort szerető, jó tollú és vállalkozó kedvű volt pataki diákhoz, teológushoz, tanítóképzős növendékhez, tanáraihoz és a pataki diákvilág minden szereplőjéhez, ismerőjéhez: küldjete anekdotákat a további kötetek számára.

Terveink szerint már 1997-ben szeretnénk kiadni az 1940-1997 közötti időszak anekdotáit összegyűjtő negyedik kötetet.

Megkülönböztetett súllyal számítunk a határainkon túl élő pataki öregdiákok közreműködésére, mivel az ő

emlékezetük kincsei eddig még szinte sehol sem szerepeltek.

Az ötletek, javaslatok, kérdések előzetes megbeszélésére valamennyi szerkesztő készséggel áll rendelkezésre. Az anekdotákat – akár nyers formában is – írásban vagy magnókazettán kérjük bármelyik szerkesztőnek átadni, vagy az alábbi címre elküldeni. A közöltek végső formába öntését szükség szerint a szerkesztő bizottság is elvégzi, természetesen a beküldők nevének megtartásával.

A Pataki Diákvilág Anekdotalincse szerkesztősége
1367 Budapest
Postafiók 75

Névmutató

A név után álló szám az előfordulási oldalra utal

- Aba Novák Vilmos 163
 Abelard Péter 151
 Ablonczy Bertalan 185
 Adler Emmánuel 73, 81
 Adorján József 141
 Ady Endre 101
 Ady Lajos 172
 (Szent) Ágoston 151
 Almássy Bertalan 66
 Antalfy János 75
 Antalfy László 28
 Aquinói Tamás 151
 Arany János 42
 Arday Janka László 63
 Ardey Sándor 131
 Arkhimédész 79
 Árvay József 10
 Assisi Ferenc 151
 Bach, Alexander 9
 Bacsó Gyula 188
 Bagaméry Béla 127
 Bakos József 216
 Balázs Dalma 50
 Bálint József 190
 Bándi Ilona 203
 Bánya László 46
 Barsi Ernő 112
 Barth Károly 177
 Bartha Ilona 77
 Bartha József 77
 Batár Zoltán 220
 H. Bathó János 56, 57, 58,
 59, 60, 93
 Beke Manó 205
 Béky Zoltán 63
 Benke József 82
 Benkő Béla 179, 193, 197,
 198, 199, 200, 201, 202,
 203, 204, 205, 206
 Bányei Deák János 23
 Bányei László 182
 Berei András 178
 Bertha Zoltán 209, 210
 Blénessy János 127, 128
 Bocskai István 23
 Bódy Dénes 140
 Bolvári Zoltán 95, 224, 225,
 226
 Borcsik Tibor 44
 Borsányi Ida 44
 Bukoveczki Nándor 161
 Caligula 122
 Cholnoky Jenő 221
 Comenius, Johannes
 Amos 10, 11
 Czeizler Izidor 73
 Csajka család 69
 Csehi Dániel 71
 Csiszár János 110
 Csizy János 24
 Csontos András 143
 Csontos Ernő 162
 Csontos József 33, 34
 Csuhaj Varjú Imre 228
 Csupka Gyula 228
 Darányi Lajos 35, 59, 63,
 149, 170, 171
 Daróczy Pál 139
 Dávid Zoltán 18, 90, 91, 100,
 137, 186
 Deák Geyza 73
 Demeter Gyula 175, 176
 Dévai Jenő 204, 207, 208
 Dobay Béla 228
 Domby László 156
 Ecsedi Lajos 95
 Egey Antal 138
 Elekes Imre 42, 61, 74

- Engels, Friedrich 205
 Enyedy Andor 156
 Eötvös Loránd 205
 Erdélyi Imre 230
 Erdélyi János 11, 10, 88
 Erdélyi Kálmán 211
 Erdélyi László 79, 142, 144,
 145
 Erdélyi Mária 63
 Etelka néni → Végné,
 Etelka ápolónő 29
 Farkas Géza 87
 Farkas Gyula 156
 Farkas István 86, 87, 88
 Farkas László 154
 Fejér Lipót 205
 Fekete Barnabás 113, 144
 Fekete Gyula 6
 I. Ferenc József 213
 Finkey Ferenc 25
 Finkey József 25
 Futás Lajos 216
 Galgóczy Gyula 37
 Gecse Lajos 77
 Gergely Márta 226
 Goreczki N.N. 161
 Göndöcz Kálmán 151
 Gulyás József 31, 32, 38, 137
 Gutper István 32
 Győry Elek 74, 81
 Hadházy László 25
 Halász Dénes 146
 Hallgató Sándor 85
 Harsányi Gyula 196
 Harsányi István 5, 38, 39,
 190
 Harsányi László
 Hartai István 211
 Hatujjú → Jónás Barna 68
 Hazagh Mihály 174
 Hersli 30
 Héthy Lajos 208
 Hitler, Adolf 99
 Homérosz 49
 Horatius 17
 Horkay Anna 63
 id. Horkay Barna 194
 ifj. Horkay Barna 194
 Horkay Lajosné 27
 Horkay László 63
 Horthy Miklós 59
 Horváth Zoltán 144
 Hubay László 139
 Igaz József 79
 Illési Sándor 146
 Jakó János 76
 Jakob Károly 137
 Jakubec Mráz József 55
 Janka Lajos 176
 Janka Péter 169
 Jegorov városparancsnok 158
 Jókai Mór 53
 Juhász Gyula 214
 Kacsari István 94
 Kájel Béla 88
 Kalmár András 78
 Kálvin János 177
 Kant, Immanuel 54, 79
 Karasszon Dezső 141
 Katona Ferenc 209, 227
 Kecskés József 78
 Képes Géza 112, 113, 114,
 116, 118, 119, 212
 Keresztury Dezső 164
 Keresztury János 142
 Kertész Gyula 78
 Király István 113, 212
 Király László 200
 id. Király Zoltán 63, 67, 68
 Kiss Áron 159
 Klein József 193
 Kocsis Adorján 209
 Kolonay Klára 145
 Kolozsváry Etelka 78
 Komáromi János 5

- Komjáthy Ilona 63
 Koncz Sándor 154, 191
 Kormos István 83
 Kościuszko, Tadeusz 23
 Kossuth Lajos 32
 Kovács Bertalan 139
 Kovács Dezső 126, 137
 Kovács István 140
 Kovács Lajos 176
 Kovács Pál 82, 179
 Kovács Tibor 175, 176
 Kriston Sándor 158
 Krupla Bertalan 83
 Kun Zoltán 29, 75
 Kunstädter Márk 80
 Lakó János 140
 Lázár István 168
 Lázár Károly 139
 Lázár Oszkár 168, 220
 Lázay Bertalan 197
 Lénárt Ferenc 117
 Lenin, V. I. 205
 Lorántffy Zsuzsánna 72
 Madzin Mihály 110
 Magda Barna 211
 Magda Sára 63, 107
 Magda Zoltán 195
 Magyary Károly 129, 130
 Maller Irén 63
 Maller Sándor 173
 Marczelly Kornél 121
 Mária Terézia 136
 Marton János dr. 62, 64, 65,
 66, 71, 77, 122, 123, 124,
 150, 152
 Marx, Karl 205
 Mátyás Ernő 89, 90, 123, 190
 Mayer József 186, 211
 Menyhárt Ilona 77
 Mészáros Gyula 42
 Mészöly Dezső 212
 Miskolczi Csulyak István 23
 Móra Ferenc 214
 Móricz Zsigmond 124, 213
 Morvay Aladár 43
 Murin Lenke 145
 Nagy Anna 203
 Nagy Barna 111, 112, 154,
 177, 178, 179, 180, 182,
 183, 231
 Nagy Emese 178
 Nagy György 145
 Nagy Judit 178
 Nagy Tibor 157
 Nemcsik Endre 70
 Novák Sándor 79, 85, 119,
 212
 Nyitray Dezső 35, 40, 63, 170
 Odüsszeusz 49
 Orbán István 219, 221
 Orbán Pál 230
 Palágyi Deák Pál 174, 176
 Palumby Gyula 167, 193
 Pándy Árpád 94
 Panka Károly 5, 6
 Pataky Mária 63
 Pécs Gyula 128
 Pécsi Sándor 212, 214, 229
 Perényi Péter 10, 55
 Pethes József 186
 Petőfi Sándor 53, 101
 Phaedrus 34
 Ponghó István 80
 Publik János 175, 176
 Puskin, A. Sz. 168
 Rác István 163
 Rác Lajos 38,
 Radácsy György 31, 36
 Radácsy Júlia [?]
 I. Rákóczi György 10
 Rákóczi György 10
 Rákóczi Lajos 23
 Rákóczi Zsigmond 10, 23
 Rákosi Mátyás 182, 216
 Ráski Sándor 147

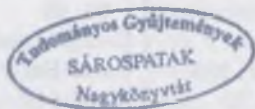
- Ravasz László 87, 89
 Révai Ödön 94, 136
 Révész Imre 87
 Rippl-Rónai József 163
 Rousseau, J.-J. 54
 Sáfár István 169
 Sántha Elek 195
 Schumann, Robert 80
 Sebeők Zoltán 159
 Sipos György 226
 Sipos József 70
 Somogyi István 195
 Somogyi László 146
 Soós Gyula 137
 Stépán László 84
 Szabó Aladár 69
 Szabó Andrea 189
 Szabó Csaba 211
 Szabó Ernő 80, 112, 173,
 189, 212
 Szabó Gyula 59, 63, 107,
 108, 109, 110, 111, 167,
 214, 222, 223
 Szabó István 185
 Szabó Károly 80, 195
 Szabó Lőrinc 214
 Szabó Zoltán 78
 Szakal János 123
 Szalatnyay József 163
 Szathmári István 209
 Szathmáry Lajos 71
 Száz Béla 190
 Szendrey László 51
 Szilágyi Benő 41, 43, 44, 45,
 46, 47
 Szilárdy István 90
 Szobonya István 73
 Sztoták Ferenc 158
 Szőke Sándor 230
 Sztálin, J. V. 205
 Szüts István 106, 107, 111,
 195
- Tantó János 180
 Tárczy Árpád 69, 99, 156,
 158, 161, 165, 166, 167
 Tatár Zoltán 114
 Thuküdidész 160
 Tompa Mihály 23, 24
 Tornallyay Márton 189
 Tóth András 21, 84, 146
 Tóth Dániel 202
 Tóth Károly 215
 Tóthné szakácsnő 27
 Trócsányi Béla 122
 Trócsányi József 104, 122
 Truskovszky András 211
 Tudja Géza 34
 Turján József 227
 Túróczy Tibor 166
 Tusai János 152
 Újhelyi Elemér 113, 114
 Ujj András 134
 Újszászy Kálmán 74, 95,
 141, 147, 166
 Urbán Barnabás 188
 Urbán György 211
 Valády Béla 105
 Varga Gyula 166
 Vasady Béla 69, 72
 Vécsey Antalné 209
 Végh Sándor 173
 Veress Sándor 173
 Vidits György 147
 Windischgraetz Lajos 30
 Vitéz Ferenc 151
 Zedwitz Ferenc 173
 Zeusz 41, 54
 Zilahy Ferenc 134, 135
 Zombori Margit 63
 Zombory, szathmári pap 25
 Zsindely István 37
 Zsíros József 66, 71, 120, 121

Közlők névjegyzéke

A név után álló szám az előfordulási oldalra utal

- Adorján József 141, 146, 150
 Balla Viktor 97
 Balogh Béni 131, 134
 Bárdi (Diner) János 90
 Benke Győrffy Dezső 96
 Benke László 211
 Béres Elek 173
 Bertalan Imre 177
 Bolvári Zoltán 93, 94, 95,
 215, 228
 Bolvári-Takács Gábor 224,
 225, 226
 Darányi Lajosné 34, 35, 36,
 44, 171
 Deák István 66, 71, 73
 Dévainé Trócsányi Márta
 42
 Egey Tibor 9, 186, 192, 197,
 204, 205
 Erdélyi Mihály 34, 43, 170
 Farkas László 82, 154, 155,
 191
 Fekete Barnabás 112, 114,
 116, 118, 144, 145, 188
 Fekete Gyula 13, 98, 100,
 103, 186
 Füzesséry Csaba 158, 162,
 230
 Galgóczy Gyula 26, 36
 Galuska Imre 77, 142, 169
 Gombos Imre 46, 69, 79
 Hajdu István 108, 110, 135,
 197, 199, 201, 204, 208,
 209, 210, 216, 227, 228
 Harangi László 156
 Harsányi István 30, 40, 41,
 54, 81, 89, 118, 119, 137,
 140, 179, 229
 Hegyi József 37, 198
 Hernádiné Nagy Emese
 182, 183
 Horkay László 29, 30, 31,
 42, 56, 58
 Kajdy Béla 202
 Képes Géza 51, 119, 180
 Király László 200
 id. Király Zoltán 66, 91
 ifj. Király Zoltán 121, 138,
 151, 154, 159, 194, 209,
 216, 219
 Koncz Sándor 72, 90, 104,
 120, 121, 122, 123, 124,
 182, 190
 Koroda Miklós 212
 E. Kovács Kálmán 50, 57,
 112
 Lázár István 168
 Lázár Oszkár 85, 167, 223
 Magda Zoltán 105, 106, 107,
 111, 195
 Mayer József 185, 186, 211,
 221
 Nagy Barna 231
 Nagy Barnáné 179
 Nyitray Dezső 55, 58, 59, 62,
 64, 65
 Ördögh László 45
 Ötvös Károly 189
 Ponghó István 79
 Publik János 174, 176, 207
 Radácsy György 24
 Ruzskay András 85, 158,
 206, 222
 Sipos Zoltán 141
 Szabó Csaba 105, 106, 107,
 111, 195, 201, 202

Szabó Ernő 84, 172, 173, 229	Takács Béla 75, 109, 152, 208
Szabó Gyula 170	Takács Tamás 163
Szabó István 183	Tukacs Béla 113
Szabó Lajos 23, 38, 39, 46, 88	Újszászy Kálmán 112, 165, 166
Szabó Zoltán 121, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 136, 139,	Zsuffa Tibor 29, 32, 41, 44, 45, 54, 56, 60, 70, 74, 78, 81, 83, 86, 87, 88, 89, 122, 178, 179, 193
Szathmáry Lajos 31, 33, 61, 68, 71,	

600. 1/2

